



บทกวีนิพนธ์เนื่องการเฉลิมฉลองพระพุทธศาสนาของพระเจ้าอภัยจักรวโรดม
เจ้าเอกป้าแก้ว จักรพรรดิสยาม

พระนางวิจิตร จักรพรรดินี (โสมมา)

วิทยาลัยพิมพ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของกรมศึกษาธิการที่จัดพิมพ์โดยกรมการพิมพ์
ภาษาวิจิตรพระศาสนาศึกษา
คณะกรรมการและปรีชา วิทยาลัยของกรมการพิมพ์
พฤษภาคม ๒๕๕๓
(ฉบับพิมพ์นี้เป็นของกรมการพิมพ์ของกรมการพิมพ์)

บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน
อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร



วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา

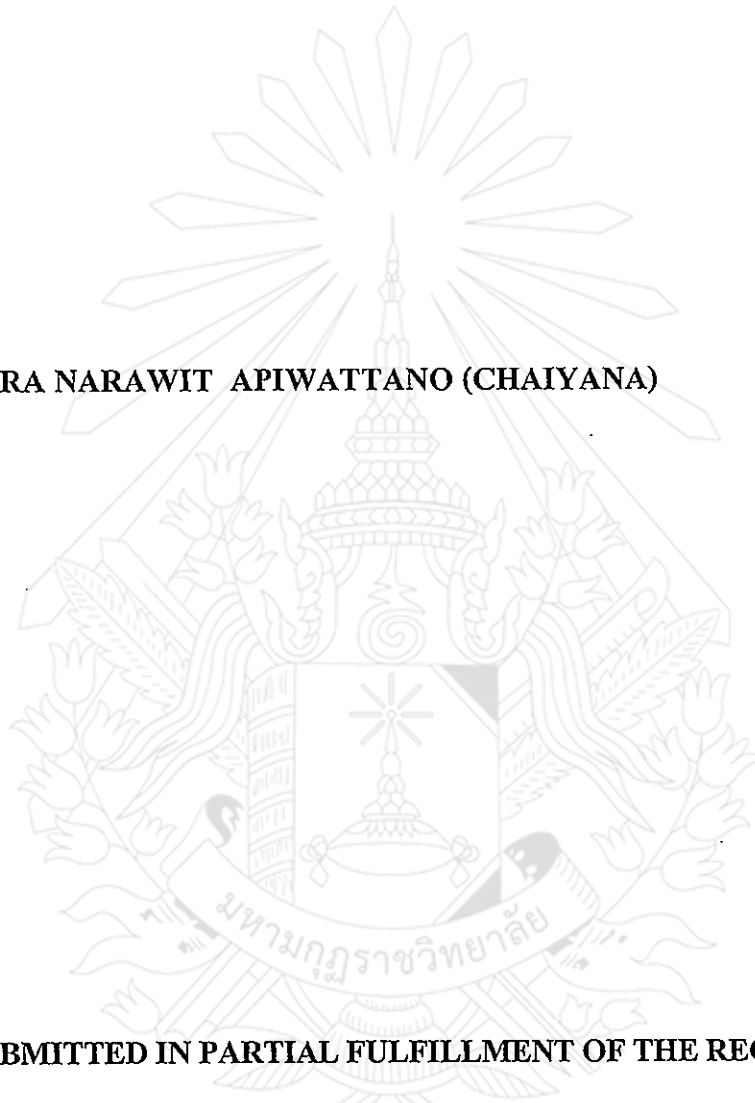
คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พฤศจิกายน ๒๕๕๘

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย)

**THE CHIEF ABBOTS' BUDDHIST PROPAGATION ROLE IN SI THAN
SUB-DISTRICT, PA TIO DISTRICT, YASOTHON PROVINCE**

PHRA NARAWIT APIWATTANO (CHAIYANA)



A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS

FOR THE DEGREE OF MASTER OF ARTS

DEPARTMENT OF BUDDHIST STUDIES

FACULTY OF RELIGION AND PHILOSOPHY

MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY

NOVEMBER, B.E. 2558 (2015)

(COPYRIGHT OF MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์และคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณา
วิทยานิพนธ์ ของพระนราวิช อภิวิฑูโน (ไชยนา) ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยได้

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร. มานพ นักการเรียน)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาวิช สุขวรรณดี)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธาน
(พระมหาสายรุ่ง อินทาวุโธ (ดร.))

..... กรรมการ
(พระมหาอดิศร ธีรสีโล (ผศ. พิเศษ ดร.))

..... กรรมการ
(พระครูศรีปริยัติคุณาภรณ์ (ดร.))

คณะศาสนาและปรัชญา อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

..... คณบดีคณะศาสนาและปรัชญา
(พระศรีมงคลเมธี (ดร.))

วันที่ ๒๘ เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๘

ประกาศคุณูปการ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วง ได้ดีเพราะความอนุเคราะห์จากทางมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์

กราบขอบพระคุณคณะกรรมการ พระครูสุนทรธรรมโสภณ (รศ.ดร.) รองอธิการบดี พระครูปริยัติธรรมเมธี ผู้อำนวยการสำนักงานวิทยาเขต พระครูสิริธรรมนิเทศ (ดร.) ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ พระครูศรีปริยัติวิธาน (ดร.) ผู้อำนวยการศูนย์บริการวิชาการ และนายมานิช มาละการ ผู้ช่วยอธิการบดี ที่เมตตาคอยให้กำลังใจ

ขออนุโมทนาขอบคุณ คณาจารย์ทุก ๆ ท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้ โดยเฉพาะรองศาสตราจารย์ ดร. มานพ นักการเรียน อาจารย์ที่ปรึกษา และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาษิต สุขวรรณดี ที่ปรึกษาร่วม

ขออนุโมทนาขอบคุณคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ พระมหาสายรุ้ง อินทาวุโธ (ดร.) พระมหาดิศร ธีรสีโล (ผศ. (พิเศษ) ดร.) และพระครูศรีปริยัติคุณากรณ์ (ดร.) ที่ช่วยแนะนำสิ่งต่าง ๆ เป็นอย่างดี

ขออนุโมทนาขอบคุณผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือในการวิจัย พระสมัชช กิตติญาโณ (ดร.) พระเกื้อพงษ์ ปิยะมโฆ และดร.วิญญู กิณะเสน ที่ให้ความอนุเคราะห์ตรวจสอบแบบสอบถาม อาจารย์อิทธิพัทธ์ ชำนาญ ที่ช่วยตรวจสอบภาษาอังกฤษตลอดจนเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยทุกท่านที่คอยสนับสนุนในการศึกษาในครั้งนี้

ขออนุโมทนาขอบคุณ กำนันตำบลศรีฐานที่อนุญาตให้แจกแบบสอบถามทดลองเครื่องมือ ๓๐ ชุดและลงพื้นที่จริง ขอขอบคุณประชาชนตำบลศรีฐาน อำเภอป่าคิ้ว จังหวัดยศโสธรที่ช่วยตอบแบบสอบถามด้วยความยินดียิ่ง

ขออนุโมทนาขอบคุณ นางสาวณัชศุภางค์ สารมาศ นายกิจเกษม สุขเหลือง และครอบครัว ไชยนา เพื่อนนักศึกษาปริญญาโทสาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา รุ่นที่ ๕ ที่ให้กำลังใจเป็นแรงกระตุ้นให้ผู้ทำวิจัยโดยตลอด

อนึ่งคุณความดีและประโยชน์ที่ได้รับจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขออุทิศให้แด่บุพการีและผู้มีพระคุณทุกท่าน และหากความผิดพลาด บกพร่องถ้าจะมี ผู้วิจัยขอน้อมรับเพื่อแก้ไข

พระนราวิช อภิวิฑูชาโน (ไชยนา)

๕๖๒๐๓๕๐๑๑๐๐๑ สาขาวิชา : พุทธศาสนศึกษา, ศน.ม. (พุทธศาสนศึกษา)

คำสำคัญ : บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา/พระสังฆาธิการ/ตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัด
ยโสธร

พระนราวิช อภิวัตตโน : บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบล
ศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร (THE CHIEF ABBOTS' BUDDHIST PROPAGATION ROLE IN
SI THAN SUB-DISTRICT, PA TIO DISTRICT, YASOTHON PROVINCE), คณะกรรมการควบคุม
วิทยานิพนธ์ : รองศาสตราจารย์ ดร. มานพ นักการเรือน, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาษิต สุขวรรณดี.
๑๕๑ หน้า. ปี พ.ศ. ๒๕๕๘.

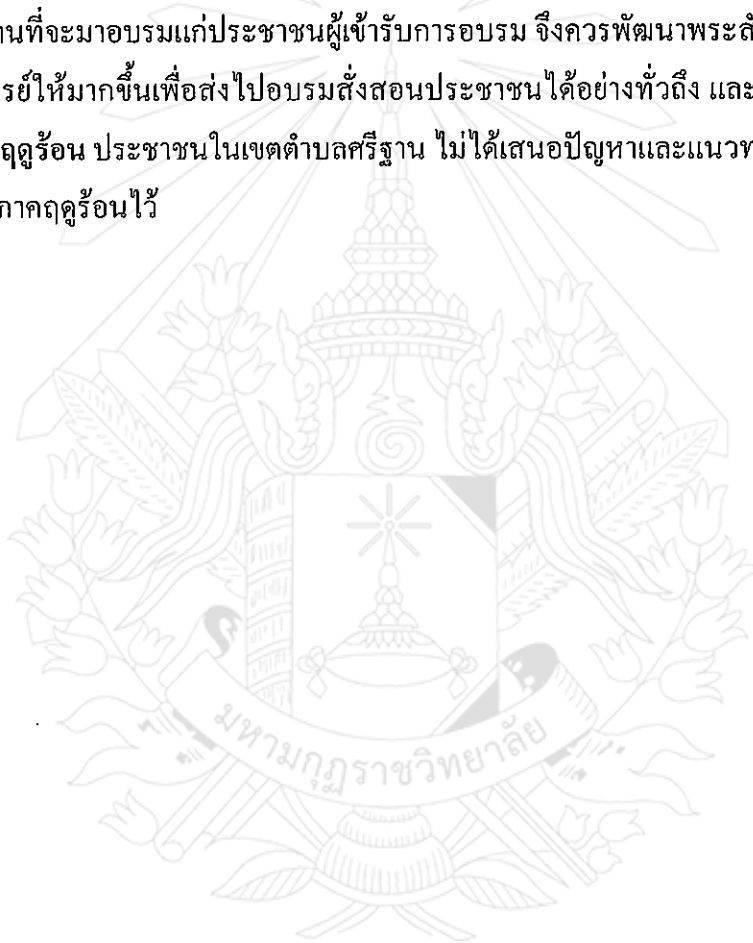
วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้ ๑) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบ
บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัด
ยโสธร ๒) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระ
สังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ของประชาชนที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา
อาชีพและรายได้ต่อเดือนต่างกัน และ ๓) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไข
ปัญหาความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆา
ธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถาม กลุ่ม
ตัวอย่างคือประชาชนในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร จำนวน ๓๖๘ คน ซึ่งได้จากการ
กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการเปิดตารางของเกรจซี (Krejcie) และมอร์แกน (Morgan) และ
ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ในการเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้คือ สถิติ
บรรยาย ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติอนุมาน ได้แก่ การทดสอบ
ค่าที (t-test) การทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way ANOVA) หากพบความแตกต่าง
จะทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีของเซฟเฟ่ แล้วนำมาวิเคราะห์และประมวลผลด้วยคอมพิวเตอร์
โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์

ผลการวิจัยพบว่า

๑. ประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร มีความคิดเห็นต่อบ
บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน อยู่ในระดับมาก
โดยมีค่าเฉลี่ย ๔.๐๓ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากสูงไปหาต่ำ พบว่า ด้าน
การสอนกรรมฐาน อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๔.๑๑ รองลงมา ได้แก่ ด้านการอบรมสามเณร
ภาคฤดูร้อน โดยมีค่าเฉลี่ย ๔.๐๐ และต่ำสุด ได้แก่ ด้านการแสดงพระธรรมเทศนา อยู่ในระดับมาก
โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๕๘ ตามลำดับ

๒. ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดิว จังหวัดยโสธร ที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน ไม่แตกต่างกัน

๓. ประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลศรีฐานอำเภอป่าดิว จังหวัดยโสธร ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหามหาวิทยาลัยการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดิว จังหวัดยโสธร ที่สำคัญ คือ ๑) ด้านการแสดงพระธรรมเทศนา ขาดการประชาสัมพันธ์และกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ประชาชนทำบุญกุศล จึงควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้ประชาชนสนใจเข้าร่วมทำบุญกุศล ๒) ด้านการสอนกรรมฐาน ขาดพระสังฆาธิการที่มีความรู้ด้านกรรมฐานที่จะมาอบรมแก่ประชาชนผู้เข้ารับการอบรม จึงควรพัฒนาพระสังฆาธิการให้เป็นพระวิปัสณาจารย์ให้มากขึ้นเพื่อส่งไปอบรมสั่งสอนประชาชนได้อย่างทั่วถึง และ ๓) ด้านการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน ประชาชนในเขตตำบลศรีฐาน ไม่ได้เสนอปัญหาและแนวทางแก้ไขด้านการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อนไว้



5620350111001: MAJOR: BUDDHIST STUDIES: M.A. (BUDDHIST STUDIES)

KEYWORDS: ROLE / BUDDHIST PROPAGATION / THE CHIEF ABBOTS / SI THAN SUB-DISTRICT, PA TIO DISTRICT, YASOTHON PROVINCE.

PHRA NARAWICH APHIWATTHANO: THE CHIEF ABBOTS' BUDDHIST PROPAGATION ROLE IN SI THAN SUB-DISTRICT, PA TIO DISTRICT, YASOTHON PROVINCE. THESIS ADVISORS: ASSOC. PROF., DR. MANOP NAGKANRIAN – ADVISOR, ASSIST. PROF. DR. BHASIST SUKWANDEE – CO-ADVISOR. 191 PAGES, ACADEMIC YEAR: 2558 (2015)

The objectives of this thesis were as follows: 1) To study the chief abbots' Buddhist propagation role in Si Than sub-district, Pa Tio district, Yasothon province 2) To compare the chief abbots' Buddhist propagation role in Si Than sub-district, Pa Tio district, Yasothon province, with different genders, ages, levels of education, occupations, and monthly income, and 3) To study suggestions and solutions concerning with the chief abbots' Buddhist propagation role in Si Than sub-district, Pa Tio district, Yasothon province. The tools used for the research were questionnaires. The sample group was 368 people in Si Than sub-district, Pa Tio district, Yasothon province, sized by Krejcie and Morgan's table and used Simple Random Sampling on collection data. The statistics used were descriptive, frequency, percentage, mean, standard deviation and inferential statistics: T-test or One-Way ANOVA. If differentiation was found, it was tested in a pair by mean of Scheffé and analyzed by a computer.

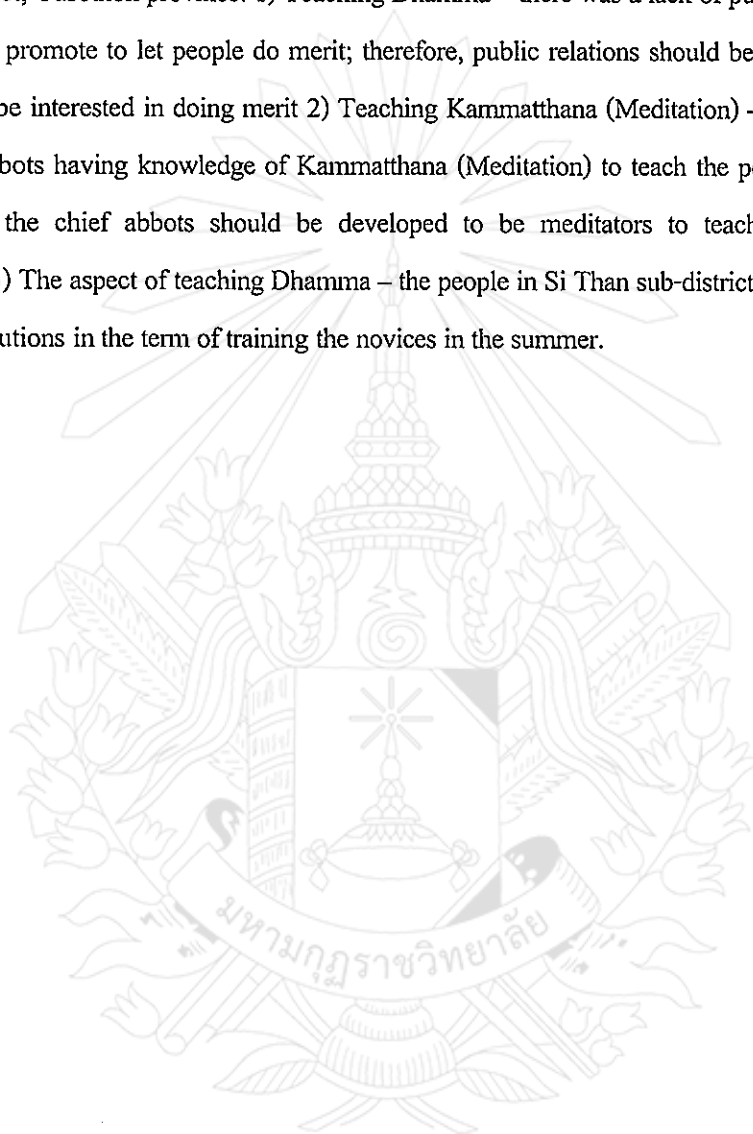
The results of research were found as follows:

1. The people living in Si Than sub-district, Pa Tio district, Yasothon province, had views towards the chief abbots' Buddhist propagation role on a high level in the whole view of 3 aspects with the average at 4.03. Having considered in each aspect sorted by the highest level to the lowest one, it was found that teaching Kammatthana (Meditation) was on a high level with the average at 4.11, the lower one was training novices in the summer with the average at 4.00, and the lowest one was teaching Dhamma being on a high level with the average at 3.98 respectively.

2. The results of hypothesis testing were found that the people living in Si Than sub-district, Pa Tio district, Yasothon province, with different genders, ages, levels of education, occupation, and

monthly income had no difference of views towards the chief abbots' Buddhist propagation role in Si Than sub-district, in the whole view of the 3 aspects.

3. The people living in Si Than sub-district, Pa Tio district, Yasothon province, had suggestions and solutions concerning with the chief abbots' Buddhist propagation role in Si Than sub-district, Pa Tio district, Yasothon province: 1) Teaching Dhamma – there was a lack of public relations and the activities to promote to let people do merit; therefore, public relations should be increased to persuade people to be interested in doing merit 2) Teaching Kammatthana (Meditation) – there was a lack of the chief abbots having knowledge of Kammatthana (Meditation) to teach the people joining training; therefore, the chief abbots should be developed to be meditators to teach the people thoroughly, and 3) The aspect of teaching Dhamma – the people in Si Than sub-district did not have suggestions and solutions in the term of training the novices in the summer.



สารบัญย่อ

สำหรับงานวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทั้งคัมภีร์อรรถกถา ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตลอดจนนฎีกา และปกรณ์วิเสสในการอ้างอิง ได้ใช้ชื่อย่อของพระคัมภีร์พระไตรปิฎกไว้ในเชิงอรรถของวิจัย ซึ่งชื่อย่อนี้มีคำเต็ม ดังนี้

คำย่อ	คำเต็ม
พระวินัยปิฎก	
วิ.ม.	วินยปิฎก
พระสุตตันตปิฎก	มหาเวศ
ขุ.จ.	สุตตฺตปิฎก ขุทฺทกนิกาย เถรคาถา
ที.ม.	สุตตฺตปิฎก ทีฆนิกาย มหาเวศ
ม.อ.	สุตตฺตปิฎก มัชฌิมนิกาย อภิปริปณณาสก
อ.จ.ส.ต.ต.	สุตตฺตปิฎก อังคุตตรนิกาย สตตตกนินปาด

สำหรับการอ้างตัวเลขที่อยู่หลังชื่อย่อคัมภีร์ ผู้วิจัยใช้แบบ ๓ ตอน คือ เลขเล่ม / เลขข้อ / เลขหน้า ตัวอย่าง เช่น ที.ม. เล่ม ๑๐ ข้อที่ ๒๑๖ หน้า ๑๖๔. หมายถึง สุตตฺตปิฎก ทีฆนิกาย มหาเวศ เล่ม ๑๐ ข้อ ๒๑๖ หน้า ๑๖๔.

สารบัญ

	หน้า
ประกาศคุณูปการ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ง
สารบัญคำย่อ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญแผนภูมิ	ด
บทที่	
๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๒
๑.๓ สมมติฐานของการวิจัย	๓
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย	๓
๑.๕ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๔
๑.๖ คำนียามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๔
๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น	๖
๒.๒ ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท	๑๕
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท	๑๖
๒.๔ สถาบันพระสังฆาธิการและสังคมไทย	๒๔
๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับพระสังฆาธิการ	๒๕
๒.๖ แนวคิดเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของพระสังฆาธิการ	๕๖
๒.๗ แนวคิดเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๖๖
๒.๘ แนวคิดเกี่ยวกับการแสดงพระธรรมเทศนา	๗๑
๒.๙ แนวคิดเกี่ยวกับการสอนกรรมฐาน	๗๖
๒.๑๐ แนวคิดเกี่ยวกับการอบรมตามเนระภาคฤดูร้อน	๘๖

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
๒.๑๑	๘๕
๒.๑๒	๘๑
๒.๑๓	๑๐๗
๓	
๓.๑	๑๐๘
๓.๒	๑๐๕
๓.๓	๑๑๑
๓.๔	๑๑๒
๓.๕	๑๑๔
๓.๖	๑๑๔
๓.๗	๑๑๕
๓.๘	๑๑๕
๔	
๔.๑	๑๒๐
๔.๒	๑๒๐
๔.๓	๑๒๑
ตอนที่ ๑	๑๒๑
ตอนที่ ๒	
อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร	๑๒๔
ตอนที่ ๓	๑๒๘
ตอนที่ ๔	
พระพุทธศาสนา ของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ของพระสังฆาธิการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น	๑๔๘

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
๕	สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ
๕.๑	สรุปผลการวิจัย
๕.๑.๑	ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม
๕.๑.๒	ผลการศึกษาวิเคราะห์บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเขต ตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร
๕.๑.๓	ผลการทดสอบสมมติฐานด้านการวิจัย
๕.๑.๔	ผลการศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหา ของบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ ตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร
๕.๒	อภิปรายผลการวิจัย
๕.๒.๑	บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการตำบลศรี ฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน
๕.๒.๒	บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร เป็นรายด้าน
๕.๒.๓	การศึกษวิเคราะห์บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระ สังฆาธิการตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร โดยจำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน
๕.๓	ข้อเสนอแนะ
๕.๓.๑	ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย
๕.๓.๒	ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัย
บรรณานุกรม	
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก	รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย
ภาคผนวก ข	หนังสือขอความอนุเคราะห์
ภาคผนวก ค	แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
ภาคผนวก ง	ผลสรุปค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
ภาคผนวก จ ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์ อัลฟาของครอนบาค	๑๘๗
ภาคผนวก ฉ ตารางสำเร็จรูปการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของเกรจซี่ (Krejcie) และมอร์แกน (Morgan)	๑๘๘
ประวัติผู้วิจัย	๑๘๑



สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า	
๓.๑	แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามแต่ละหมู่บ้านในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร จำแนกตามเพศ	๑๑๐
๔.๑	แสดงค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) ปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร จำแนกตามเพศ	๑๒๑
๔.๒	แสดงค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) ปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร จำแนกตามอายุ	๑๒๑
๔.๓	แสดงค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) ปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร จำแนกตามระดับการศึกษา	๑๒๒
๔.๔	แสดงค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) ปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร จำแนกตามอาชีพ	๑๒๒
๔.๕	แสดงค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) ปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร จำแนกตามรายได้ต่อเดือน	๑๒๓
๔.๖	แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการแปลผลบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน	๑๒๔
๔.๗	แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการแปลผลบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ด้านการแสดง พระธรรมเทศนา	๑๒๕
๔.๘	แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการแปลผลบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ด้านการสอนกรรมฐาน	๑๒๖
๔.๙	แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการแปลผลบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ด้านการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน	๑๒๗
๔.๑๐	แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน จำแนกตามเพศ	๑๒๘

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
๔.๑๑ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) บทบาทของพระสังฆาธิการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน จำแนกตามเพศ	๑๒๘
๔.๑๒ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ด้านการแสดงพระธรรมเทศนา จำแนกตามเพศ	๑๒๙
๔.๑๓ แสดงการเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ด้านการแสดงพระธรรมเทศนา จำแนกตามเพศ	๑๒๙
๔.๑๔ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ด้านการสอนกรรมฐาน จำแนกตามเพศ	๑๓๐
๔.๑๕ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ด้านการสอนกรรมฐาน จำแนกตามเพศ	๑๓๐
๔.๑๖ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ด้านอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน จำแนกตามเพศ	๑๓๑
๔.๑๗ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ด้านการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน จำแนกตามเพศ	๑๓๑
๔.๑๘ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน การอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน จำแนกตามอายุ	๑๓๒
๔.๑๙ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน การอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน จำแนกตามอายุ	๑๓๒

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
๔.๒๐ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ด้านการแสดงผลพระธรรมเทศนา จำแนกตามอายุ	๑๓๓
๔.๒๑ แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ด้านการแสดงผลพระธรรมเทศนา จำแนกตามอายุ	๑๓๓
๔.๒๒ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ ในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ด้านการสอนกรรมฐาน จำแนกตามอายุ	๑๓๔
๔.๒๓ แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของแสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ด้านการแสดงผลพระธรรมเทศนา จำแนกตามอายุ	๑๓๔
๔.๒๔ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ด้านการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน จำแนกตามอายุ	๑๓๕
๔.๒๕ แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ด้านการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน จำแนกตามอายุ	๑๓๕
๔.๒๖ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน จำแนกตามระดับการศึกษา	๑๓๖
๔.๒๗ แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน จำแนกตามระดับการศึกษา	๑๓๖
๔.๒๘ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ด้านการแสดงผลพระธรรมเทศนา จำแนกตามระดับการศึกษา	๑๓๗

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
๔.๒๕ แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวน บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดัว จังหวัดยโสธร ด้านการแสดงพระธรรมเทศนา จำแนกตามระดับการศึกษา	๑๓๖
๔.๓๐ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดัว จังหวัดยโสธร ด้านการสอนกรรมฐาน จำแนกตามระดับการศึกษา	๑๓๗
๔.๓๑ แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดัว จังหวัดยโสธร ด้านการสอนกรรมฐาน จำแนกตามระดับการศึกษา	๑๓๗
๔.๓๒ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดัว จังหวัดยโสธร ด้านการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน จำแนกตามระดับการศึกษา	๑๓๘
๔.๓๓ แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวน บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดัว จังหวัดยโสธร ด้านการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน จำแนกตามระดับการศึกษา	๑๓๘
๔.๓๔ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดัว จังหวัดยโสธร โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน จำแนกตามอาชีพ	๑๔๐
๔.๓๕ แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวน บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดัว จังหวัดยโสธร โดยรวม ๓ ด้าน จำแนกตามอาชีพ	๑๔๐
๔.๓๖ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดัว จังหวัดยโสธร ด้านการแสดงพระธรรมเทศนา จำแนกตามอาชีพ	๑๔๑
๔.๓๗ แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดัว จังหวัดยโสธร ด้านการแสดงพระธรรมเทศนา จำแนกตามอาชีพ	๑๔๑

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
๔.๓๘ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ด้านการสอนกรรมฐาน จำแนกตามอาชีพ	๑๔๒
๔.๓๙ แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ด้านการสอนกรรมฐาน จำแนกตามอาชีพ	๑๔๒
๔.๔๐ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ด้านการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน จำแนกตามอาชีพ	๑๔๓
๔.๔๑ แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ด้านการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน จำแนกตามอาชีพ	๑๔๓
๔.๔๒ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน จำแนกตามรายได้ต่อเดือน	๑๔๔
๔.๔๓ แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน จำแนกตามรายได้ต่อเดือน	๑๔๔
๔.๔๔ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ด้านการแสดงธรรมเทศนา จำแนกตามรายได้ต่อเดือน	๑๔๕
๔.๔๕ แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ด้านการแสดงพระธรรมเทศนา จำแนกตามรายได้ต่อเดือน	๑๔๕
๔.๔๖ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ด้านการสอนกรรมฐาน จำแนกรายได้ต่อเดือน	๑๔๖

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
๔.๔๗ แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าต้ว จังหวัดยโสธร ด้านการสอนกรรมฐาน จำแนกตามรายได้ต่อเดือน	๑๔๖
๔.๔๘ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าต้ว จังหวัดยโสธร ด้านการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน จำแนกตามรายได้ต่อเดือน	๑๔๗
๔.๔๙ แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าต้ว จังหวัดยโสธร ด้านการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน จำแนกตามรายได้ต่อเดือน	๑๔๗
๔.๕๐ แสดงจำนวนความถี่ (Frequency) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหามบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าต้ว จังหวัดยโสธร ด้านการแสดงธรรมเทศนา	๑๔๘
๔.๕๑ แสดงจำนวนความถี่ (Frequency) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหามบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าต้ว จังหวัดยโสธร ด้านการอบรมกรรมฐาน	๑๔๙
๔.๕๒ แสดงจำนวนความถี่ (Frequency) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหามบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าต้ว จังหวัดยโสธร ด้านการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน	๑๕๐

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่

หน้า

๒.๑

แสดงสรุปกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

๑๐๗



บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เป็นที่แพร่หลายในทุกสมัยนั้น พระสงฆ์สาวกนับว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ เพราะพระสงฆ์เป็นส่วนหนึ่งของพระรัตนตรัย และยังถือว่าเป็นองค์ประกอบหนึ่งของหลักการศาสนา การเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้นทำกันหลายรูปแบบ เช่น การปฏิบัติตนที่น่าเลื่อมใส การสนทนา การแนะนำ การตอบปัญหาข้อข้องใจและการแสดงธรรมเป็นต้น และในฐานะที่พระสงฆ์เป็นผู้เผยแผ่ จึงได้กลายเป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชน และจากการที่พระสงฆ์เป็นผู้ประพฤติดีประพฤติชอบ ทำให้ชาวบ้านเห็นว่าพระสงฆ์เป็นผู้มีศีลธรรม มีความบริสุทธิ์ และเสียสละเพื่อผู้อื่นต่างยอมรับนับถือและยินดีปฏิบัติตามคำแนะนำอย่างเต็มใจ โดยเฉพาะประชาชนไทยส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ ๙๕ นับถือพระพุทธศาสนาใช้หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจ และระยะเวลาที่ผ่านมาวัดและสถาบันสงฆ์ยังคงเป็นศูนย์รวมแห่งศรัทธา พระสงฆ์มีบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่นและมีบทบาทในการช่วยอบรมจิตใจของคนไทยให้สูงขึ้น (ปราณี เกื้อทอง, ๒๕๔๕, หน้า ๑๕๔)

ในปัจจุบันสังคม ได้มีการเปลี่ยนแปลง อย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว จึงทำให้เกิดภาวะวิกฤติและปัญหามากมาย เช่น ปัญหาวิกฤติวัฒนธรรม และวิกฤติทางสังคมทำให้ประชาชนได้รับผลกระทบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (ปราณี เกื้อทอง, ๒๕๔๕, หน้า ๑๕๔) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ พ.ศ. ๒๕๔๕ – ๒๕๔๙ ระบุปัญหาสังคมที่มีความเด่นชัด คือ ปัญหาความเสื่อมถอยของเอกลักษณ์วัฒนธรรม ค่านิยมความเป็นไทยและมีแนวโน้มที่ความรุนแรงมากขึ้น ซึ่งกระทบต่อคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีมีสุขของประชาชน เพราะหลายสิบปีที่ผ่านมา เราปล่อยให้กระบวนการศึกษาของชาติเป็นไปตามบุญตามกรรมจนสร้างความสั่นคลอนให้กับสถาบันต่าง ๆ ของชาติในทุก ๆ ด้าน แต่ถ้ามองกันให้ลึกซึ้งถึงที่มาแห่งปัญหาอันที่จริงมักเกิดมาจากคน คนคือวิกฤตของสังคมจะต้องเริ่มต้นด้วยการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาให้แก่คน คือให้คนมีคุณภาพมีภูมิปัญญาและคุณธรรมอยู่ในตัวเอง (เชาว์ศิลป์ จินดาละออง, ๒๕๔๔), หน้า ๑๖) เพราะว่าการศึกษาของไทยในอดีตไม่ได้นำเอาพุทธธรรมมาเป็นฐานของการศึกษา แต่นำระบบและองค์ความรู้ตาม โลกนิยมมาเป็นแกนในการจัดการศึกษา พุทธธรรมเองเริ่มห่างเหินจากชีวิตของคน

ไทยยุคปัจจุบันมากขึ้น (กลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรีเขต ๑, ๒๕๕๘, หน้า ๕)

จากการสังเกตผู้วิจัยพบว่า วัดเป็นศูนย์กลางในชีวิตทางศาสนาและสังคม เป็นแหล่งการสมาคม เป็นที่มาของแหล่งวัฒนธรรม เป็นศูนย์กลางการดำรงชีวิตประจำวัน และเป็นสถานที่แก้ปัญหาต่างๆ ของครอบครัวไทยในชนบท บทบาทของคณะสงฆ์ในอดีตและปัจจุบันที่ได้รับความเชื่อถือ และเป็นที่ยอมรับของพุทธศาสนิกชนทั่วไป โดยเฉพาะการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีส่วนช่วยกล่อมเกลาคิดใจและลักษณะนิสัย ของคนไทยให้โอบอ้อมอารีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กับบทบาทที่มีต่อการพัฒนาสังคมไทยในด้านต่างๆ รวมทั้งยังรับเป็นภาระในการแก้ไขปัญหาทางสังคม เนื่องจากพระสงฆ์เป็นบุคคลในท้องถิ่นที่ใกล้ชิดปัญหาจึงรู้ซึ่งถึงปัญหาต่างๆ สามารถแก้ไขปัญหาเหล่านั้นได้เป็นอย่างดี

ผลของการวิจัยหวังว่าพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน ในเขตการปกครองอำเภอป่าดัว จังหวัดยโสธรเป็นส่วนหนึ่งในการปกครองของคณะสงฆ์จังหวัดยโสธร ได้ตระหนักถึงความจำเป็นในการจะให้วัดเป็นศูนย์กลางการเผยแผ่ชุมชนอย่างเช่นในอดีต จึงจำเป็นต้องพัฒนาวัดในทุกๆ ด้าน โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมด้านการเผยแผ่เพื่อประโยชน์แก่ชุมชนพุทธศาสนิกชนนั้น พระสังฆาธิการจึงมีบทบาทสำคัญที่สุดเพราะถือกันว่าวัด สถาบันสงฆ์เป็นสถาบันทางจริยธรรม เป็นสถาบันของผู้นำทางด้านจิตใจของสังคม

ดังนั้น จากปรากฏการณ์ดังกล่าวมานี้ ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาเรื่องบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดัว จังหวัดยโสธร โดยมุ่งศึกษาถึงบทบาทของพระสังฆาธิการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคน โดยการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการใช้หลักธรรมของพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการพัฒนาคน ให้เป็นคนดีและเพื่อให้เป็นบุคคลที่จะมีกำลังสติปัญญาเพื่อพัฒนาชาติให้ยั่งยืนต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดัว จังหวัดยโสธร

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดัว จังหวัดยโสธร ของประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือนต่างกัน

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าต้ว จังหวัดยโสธร

๑.๓ สมมติฐานของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดสมมติฐานไว้ ดังนี้

๑.๓.๑ ประชาชนที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าต้ว จังหวัดยโสธร แตกต่างกัน

๑.๓.๒ ประชาชนที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าต้ว จังหวัดยโสธร แตกต่างกัน

๑.๓.๓ ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าต้ว จังหวัดยโสธร แตกต่างกัน

๑.๓.๔ ประชาชนที่มีอาชีพต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าต้ว จังหวัดยโสธร แตกต่างกัน

๑.๓.๕ ประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าต้ว จังหวัดยโสธร แตกต่างกัน

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มีขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านประชากร

ได้แก่ ประชาชนที่อยู่อาศัยในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าต้ว จังหวัดยโสธร จำนวน ๕,๑๒๐ คน

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ได้แก่ ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าต้ว จังหวัดยโสธร ใน ๓ ด้าน คือ

- ๑) ด้านการแสดงพระธรรมเทศนา
- ๒) ด้านการสอนกรรมฐาน
- ๓) ด้านการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

ได้แก่ ตำบลศรีฐาน อำเภอป่าต้ว จังหวัดยโสธร

๑.๕ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๕.๑ ทำให้ทราบถึงความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดัว จังหวัดยโสธร

๑.๕.๒ ทำให้ทราบถึงผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดัว จังหวัดยโสธร ของประชาชนที่มีเพศ, อายุ, ระดับการศึกษา, อาชีพ, และรายได้ที่แตกต่างกัน

๑.๕.๓ ทำให้ทราบถึงข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหามหาบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดัว จังหวัดยโสธร ให้มีประสิทธิภาพในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

๑.๕.๔ จะนำผลการวิจัยไปเสนอแก่เจ้าคณะจังหวัดยโสธรเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการด้านการนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าไปเผยแผ่ให้แก่ประชาชนและเยาวชนให้เป็นคนดีให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

๑.๖ คำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ความคิดเห็น หมายถึง การแสดงออกของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดัว จังหวัดยโสธร ที่มีต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มาของการแสดงออกนั้น โดยมีความสัมพันธ์กับความเป็นไปตามสภาพแวดล้อมในขณะนั้นเป็นแรงเสริม ซึ่งอาจจะถูกต้องหรือไม่ก็ได้

บทบาท หมายถึง พฤติกรรมของพระสังฆาธิการที่แสดงออกมาตามหน้าที่หรือตำแหน่งที่เป็นอยู่ในขณะนั้นเพื่อให้เป็นที่รู้เห็นของบุคคลอื่น และการแสดงออกนั้นอาจจะตรงกับความต้องการของผู้ที่เกี่ยวข้องหรือไม่ก็ได้

พระสังฆาธิการ หมายถึง พระภิกษุผู้มีบทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้แก่ เจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล และเจ้าคณะอำเภอในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดัว จังหวัดยโสธรเท่านั้น

บทบาทของพระสังฆาธิการ หมายถึง บทบาทตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ซึ่งมีบทบาททั้งหมด ๖ ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการและด้านการสาธารณสงเคราะห์ ในการศึกษาครั้งนี้จะศึกษาเฉพาะบทบาทเกี่ยวกับด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาใน ๓ ด้าน ๑) ด้านการแสดงพระธรรมเทศนา ๒) ด้านการสอนกรรมฐาน และ ๓) ด้านการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่พระสังฆาธิการประพตติ ปฏิบัติในงานเกี่ยวกับ การส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ตามพระธรรมวินัย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และระเบียบคำสั่งต่าง ๆ การนำหลักธรรมออกไปชี้แนะในรูปแบบของกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ผู้คนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องได้อย่างกว้างขวางออกไปโดยไม่มีการหยุดนิ่ง ด้วยเทคนิค และวิธีการต่าง ๆ ใน ๓ ด้านของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ๑) ด้านการแสดงพระธรรมเทศนา ๒) ด้านการสอนกรรมฐาน และ๓) ด้านการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน

การแสดงพระธรรมเทศนา หมายถึง การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ประชาชน โดยวิธีการเทศน์ บรรยายธรรม ปาฐกถาธรรม การเทศน์แบบอ่านคัมภีร์ การเทศน์โดยใช้ปฏิภาณโวหาร การเทศน์เดี่ยว และเทศน์แบบปฐกฐา-วิสาขนา ที่จัดให้มีขึ้นในวันพระและวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ทั้งในบริเวณวัดและนอกวัด องค์แสดงพระธรรมเทศนาเป็นพระสังฆาธิการที่อยู่ในสังกัดวัดในเขตตำบลบางกระเจ้า อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร ในการแสดงออกถึง ๑) การปฏิบัติตนให้น่าเลื่อมใส เป็นที่พึ่ง เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ประชาชนและเยาวชนและนักเรียน และการปฏิบัติกิจวัตรของสงฆ์อย่างสม่ำเสมอ ๒) การประพตติปฏิบัติต่อประชาชนในด้านการการสงเคราะห์ประชาชนด้านจิตใจ ส่งเสริมให้ประชาชนทำบุญทำกุศลและอบรมสั่งสอนประชาชน ผู้แสดงธรรมมีบุคลิกภาพดี มีอากัปกิริยาที่สำรวมระวาง น่าเคารพศรัทธาผู้แสดงธรรมใช้ภาษาสุภาพ นุ่มนวล ไม่หยาบคาย ชวนให้สบายใจ สละสลวย และเข้าใจง่าย ผู้แสดงธรรมใช้น้ำเสียงดังชัดเจน และสม่ำเสมอ อย่างธรรมชาติและถูกหลักภาษา ผู้แสดงธรรมวางโครงเรื่องเทศน์ โดยมีหัวข้อธรรมขยายความ และสรุป ถูกต้องผู้แสดงธรรมสอดแทรกภาษิตและสามารถอธิบายหลักธรรมที่ลึกซึ้งให้ผู้ฟังเข้าใจได้ดีผู้แสดงธรรมใช้เวลาการเทศน์อย่างเหมาะสม และตรงต่อเวลา

การสอนกรรมฐาน หมายถึง การเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาโดยการสอนการปฏิบัติกรรมฐานให้แก่ประชาชนและกลุ่มเยาวชนทั่วไปโดยพระสังฆาธิการในเขตตำบลศรีฐานในการสอนปฏิบัติกรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน ๔ อาจารย์สอนกรรมฐานจากง่ายไปหายาก และมีความต่อเนื่องเป็นไปตามลำดับไม่ลัดชั้นตอน อาจารย์สอนกรรมฐานคำนึงถึงจริต ๖ และรู้ระดับความสามารถของบุคคลผู้ปฏิบัติ อาจารย์สอนกรรมฐาน สร้างบรรยากาศให้ปลอดโปร่ง เพลิดเพลิน ไม่ตึงเครียด ไม่เกิดความอึดอัดใจ และให้เกิดใจแก่ผู้ปฏิบัติ ได้เลือกใช้แนวสติปัฏฐาน ๔ ในการปฏิบัติอย่างถูกต้อง เหมาะสมกับผู้ปฏิบัติ สถานที่ปฏิบัติธรรมของวัดในเขตตำบลศรีฐาน มีความสงบร่มเย็น ระยะเวลาในการฝึกกรรมฐานแต่ละครั้ง จัดให้พอดีกับอิริยาบถทั้ง ๔ ของผู้ปฏิบัติ

การอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน หมายถึง โครงการฝึกอบรมคุณธรรมและจริยธรรม ให้กับเยาวชนชายโดยการบรรพชาเป็นสามเณรในช่วงปิดภาคเรียนฤดูร้อน และประชาชนทั่วไปในการ

บวชชีพราหมปฏิบัติธรรม พระวิทยากรมีบุคลิกภาพที่ดีในการอบรมสั่งสอน และให้ความเป็นกันเองกับสามเณร พระวิทยากรมีความรู้ความสามารถและมีเพียงพอในการดูแลสามเณรอย่างทั่วถึง วัดในเขตตำบลศรีฐานมีการประชาสัมพันธ์โครงการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อนอย่างทั่วถึง วัดศรีฐานนอกจัดตารางเวลาการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อนเหมาะสม ชัดเจน รายการสถานที่จัดอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน มีความสะดวก สะอาด เหมาะแก่การอบรม ต้องการให้มีการจัดโครงการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อนขึ้นเป็นประจำทุกปี ซึ่งพระสังฆาธิการในวัด เขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดัว จังหวัดยโสธร ได้จัดขึ้นในช่วงระหว่างวันที่ ๒๘ มีนาคม ถึงวันที่ ๑๐ เมษายนของทุกปี รวมระยะเวลา ๑๕ วัน

ประชาชน หมายถึง ประชาชนที่อยู่อาศัยในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดัว จังหวัดยโสธร
เพศ หมายถึง เพศของผู้ตอบแบบสอบถามสำหรับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้แบ่งออกเป็น ๒ เพศ คือ ๑) เพศชาย และ ๒) เพศหญิง

อายุ หมายถึง อายุของผู้ตอบแบบสอบถามสำหรับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ แบ่งออกเป็น ๔ ช่วง คือ ๑) อายุต่ำกว่า ๒๕ ปีลงมา ๒) อายุ ๒๖ - ๓๕ ปี ๓) อายุ ๓๖ - ๔๕ ปี และ ๔) อายุ ๔๖ ปีขึ้นไป

ระดับการศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถามสำหรับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ แบ่งออกเป็น ๔ ระดับ คือ ๑) ประถมศึกษา ๒) มัธยมศึกษา/ปวช. ๓) อนุปริญญา/ปวส. ๔) ปริญญาตรีขึ้นไป

อาชีพ หมายถึง อาชีพของผู้ตอบแบบสอบถามสำหรับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ แบ่งออกเป็น ๔ กลุ่ม คือ ๑) รับจ้าง/ค้าขาย ๒) เกษตรกรรม ๓) รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ และ ๔) บริษัทเอกชน

รายได้ต่อเดือน หมายถึง รายได้ต่อเดือนของผู้ตอบแบบสอบถามสำหรับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ แบ่งเป็น ๔ ช่วง คือ ๑) ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ บาทลงมา, ๒) ๑๐,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท, ๓) ๑๕,๐๐๑ - ๒๐,๐๐๐ บาท และ ๔) ๒๐,๐๐๑ บาทขึ้นไป

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดิว จังหวัดยโสธร” ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ มีรายละเอียดดังนี้

- ๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น
- ๒.๒ ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท
- ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท
- ๒.๔ สถาบันพระสังฆาธิการและสังคมไทย
- ๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับพระสังฆาธิการ
- ๒.๖ แนวคิดเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของพระสังฆาธิการ
- ๒.๗ แนวคิดเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
- ๒.๘ แนวคิดเกี่ยวกับการแสดงพระธรรมเทศนา
- ๒.๙ แนวคิดเกี่ยวกับการสอนกรรมฐาน
- ๒.๑๐ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน
- ๒.๑๑ สภาพพื้นที่ทำการวิจัย
- ๒.๑๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๑๓ สรุปกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น

๒.๑.๑ ความหมายของความคิดเห็น

นักวิชาการได้ให้ความหมายเกี่ยวกับความคิดเห็นไว้ ดังนี้

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (๒๕๔๒, หน้า ๒๓๑) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับความคิดเห็นว่า ข้อวินิจฉัยหรือความเชื่อที่แสดงออกตามที่เห็น รู้หรือคิด

สุรางค์ จันทน์เอม (๒๕๒๐, หน้า ๔๓) ให้ความหมายของความคิดเห็นว่า “เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากการรับรู้ (Perceive) ข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งนั้น ไม่ว่าข้อมูลนั้นจะมีหลักฐานอ้างอิง

หรือไม่ หรืออาจเห็นด้วยตามทัศนคติ คือ การที่บุคคลมีความรู้สึกทั่ว ๆ ไปต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ส่วนความคิดเห็นคือการอธิบายเหตุผลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยเฉพาะ

สุชา จันทน์เอม (๒๕๔๒, หน้า ๒๓) กล่าวว่า ความคิดเห็น คือ ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่ง แต่เป็นลักษณะที่ไม่ลึกซึ้งเหมือนกับทัศนคติ คนเรามักจะมีความคิดเห็นแตกต่างกันไป ความคิดเห็นเป็นส่วนหนึ่งของทัศนคติ

สงวน สุทธิเลิศอรุณ และคณะ (๒๕๒๒, หน้า ๓๑) ได้ให้ความหมายของความคิดเห็นว่าเป็นการแสดงออกซึ่งวิจารณ์ญาณที่มีต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยเฉพาะความคิดเห็นของบุคคลเปลี่ยนแปลงไปตามข้อเท็จจริง ทัศนคติของบุคคล ในขณะที่ทัศนคติแสดงความรู้สึกทั่ว ๆ ไปเกี่ยวกับสิ่งหนึ่ง ความคิดเห็นเป็นการอธิบายเหตุผลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยเฉพาะ เพื่อให้ง่ายต่อการเข้าใจ

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (๒๕๔๐, หน้า ๔๔) ได้ให้ความหมายของความคิดเห็นว่าเป็นการแสดงออกทางด้านทัศนคติอย่างหนึ่ง การแสดงความคิดเห็นมักจะมีอารมณ์เป็นส่วนประกอบและเป็นส่วนที่พร้อมจะมีปฏิกิริยาเฉพาะอย่าง ต่อสถานการณ์ภายนอก

โยธิน ศันสนยุทธ และ จุมพล พูลภัทรชีวัน (๒๕๓๕, หน้า ๕๖) ให้ความหมายของความคิดเห็นว่าเป็นการแสดงออกทางถ้อยคำ (Verbal Expression) เกี่ยวกับทัศนคติค่านิยมและความเชื่อถือ ความคิดเห็นดังกล่าวอาจประกอบด้วย องค์ประกอบทางอารมณ์หรือทางพฤติกรรมด้วยก็ได้

สุโท เจริญสุข (๒๕๒๕, หน้า ๒๔) ได้ให้ความหมายของความคิดเห็นว่าเป็นสภาพความรู้สึกทางด้านจิตใจที่เกิดจากประสบการณ์และการเรียนรู้ของบุคคล อันเป็นผลให้บุคคลมีความคิดต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในลักษณะที่ชอบไม่ชอบหรือเฉย ๆ

ฉัตรดา กิตติวิภาค (๒๕๒๕, หน้า ๑) ได้ให้ความหมายของความคิดเห็นว่าเป็นความคิดที่มีอารมณ์เป็นส่วนประกอบซึ่งทำให้เกิดความพร้อมที่จะมีปฏิกิริยาโต้ตอบ ในทางบวกหรือทางลบต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด

พรรณี ช.เจนจิต (๒๕๒๘, หน้า ๒๘๘) ได้ให้ความหมายของความคิดเห็นว่าเป็นเรื่องของการรับรู้ทั้งที่พอใจและไม่พอใจ ที่บุคคลมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งมีอิทธิพลทำให้แต่ละคนสนองตอบต่อสิ่งเร้าแตกต่างกันออกไป

ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ (๒๕๔๐, หน้า ๕๔) ได้ให้ความหมายของความคิดเห็นว่าเป็นการประเมินหรือการตัดสินเกี่ยวกับความชอบหรือไม่ชอบ ในวัตถุ คนหรือเหตุการณ์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกของคน ๆ หนึ่งเกี่ยวกับบางสิ่งบางอย่าง

จากความหมายของความคิดเห็นที่นักวิชาการได้ให้ความหมายดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าความคิดเห็น หมายถึง การแสดงออกด้วยลักษณะพอใจ ไม่พอใจด้านอารมณ์ ความรู้สึกการนึกการคิด ด้านทัศนคติอย่างหนึ่งที่มีต่อการดำเนินชีวิต ซึ่งการแสดงออกนั้นเป็นผลมาจากความรู้ ประสบการณ์ ที่ได้รับการสั่งสมมา และสามารถสื่อสารออกมาเป็นคำพูด ลักษณะท่าทางซึ่งจะสะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกของคน ๆ เกี่ยวกับบางสิ่งบางอย่างหรืออาจจะไม่แสดงออกเลยก็ได้

๒.๑.๒ ประเภทและหน้าที่หรือกลไกของความคิดเห็น

กาญจนา คำสุวรรณ และนิศยา เสาร์มณี (๒๕๔๒, หน้า ๘๓) ได้กล่าวถึง การเกิดความคิดเห็นว่าเกิดจาก

- ๑) การอบรมเลี้ยงดูเด็กที่เกิดในครอบครัวที่นับถือศาสนาพุทธก็จะมีอารมณ์ใฝ่สนใจศาสนาพุทธไปด้วย ทั้งนี้เนื่องจากได้พบเห็น ได้ปฏิบัติทางด้านพุทธศาสนาอยู่ทุกวัน
- ๒) จากเหตุการณ์ที่ประทับใจ ซึ่งมักจะเป็นประสบการณ์เพียงครั้งเดียว
- ๓) การรับเอาความคิดเห็นเดิมของผู้ที่มีอยู่แล้วมาเป็นความคิดเห็นของตนเอง เช่น เมื่อเป็นนิสิตใหม่ของมหาวิทยาลัยเรามักจะรับเอาความคิดเห็นต่าง ๆ จากนิสิตเก่า
- ๔) เกิดจากบุคลิกภาพของแต่ละคน เช่น บางคนที่มีมองโลกในแง่ร้าย
- ๕) เกิดจากอิทธิพลของสื่อมวลชน สื่อมวลชนเป็นแหล่งให้ข้อมูลที่ก่อให้เกิดความเข้าใจและอารมณ์

๖) ความต้องการที่จะให้สมปรารถนาทำให้เกิดความคิดเห็นต่อสิ่งอื่น ๆ เช่น คนไข้มีความคิดเห็นที่ดีต่อหมอ และหมอเป็นผู้ที่รักษาเขาให้หายได้

นอกจากนี้ ยังวัดระดับความคิดเห็นว่า เป็นลักษณะของแต่ละบุคคล การวัดจึงวัดจากแรงจูงใจการรับรู้ แต่มีข้อแตกต่างของประสบการณ์และปัจจัยอื่น ๆ จึงมีวิธีวัดความรู้สึก ดังนี้

๑) การฉายภาพ เป็นการวัด โดยการสร้างจินตนาการจากภาพ โดยภาพจะเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลแสดงความคิดเห็นออกมา และสามารถพิจารณาได้ว่าบุคคลมีความคิดเห็นหรือมีความรู้สึกอย่างไรต่อภาพที่เห็น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่ได้รับมาเป็นสำคัญ

๒) การสัมภาษณ์ เป็นการซักถามบุคคลเพื่อช่วยให้ได้ข้อมูลที่ขยายครอบคลุมทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต

๓) การใช้แบบสอบถาม เป็นวิธีการวัดความคิดเห็นที่สิ้นเปลืองเวลา และเงินทุนน้อยกว่าวิธีอื่น โดยส่งแบบสอบถามไปยังกลุ่มที่ต้องการศึกษาให้ตอบกลับมา แต่มีข้อจำกัดคือผู้ที่ถูกถามต้องอ่านออกเขียนได้

๔) การเล่าความรู้สึก เป็นการวัด โดยการให้บุคคลเล่าความรู้สึกที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งออกมา ซึ่งผู้เล่าจะบรรยายความรู้สึกนึกคิดตามประสบการณ์และความสามารถออกมา ถึงแม้

จะไม่สามารถวัดความคิดเห็นได้ โดยตรงแต่เนื่องจากความคิดเห็นเป็นการแสดงออกด้วยภาษาพูด ภาษาเขียนจึงสามารถวัดได้จากการแสดงออกดังกล่าว โดยอาศัยเครื่องมือต่าง ๆ เช่น การตอบแบบสอบถาม การฉายภาพ การสัมภาษณ์ และการเล่าความรู้สึก เป็นต้น

นวม สงวนทรัพย์ (๒๕๓๕, หน้า ๑๗) ได้สรุปเกี่ยวกับความคิดเห็นว่า ความคิดเห็นมีลักษณะสำคัญ ๓ ประการ คือ

๑) ความคิดเห็น คือ ความพร้อมทางจิตหรือระบบประสาท กล่าวอีกนัยหนึ่ง ความคิดเห็น คือการแสดงออกแห่งภาพทางสมองทางจิตเกี่ยวกับวัตถุ ปัจเจกชน และสถานการณ์ต่าง ๆ

๒) ความคิดเห็นมิใช่สิ่งคิดมาแต่กำเนิด หากเป็นการเรียนรู้ของมนุษย์

๓) ความคิดเห็นทำหน้าที่กระตุ้นหรือเร้าให้บุคคลควรประพฤติ หรือแสดงปฏิกิริยา ในอาการอย่างใดอย่างหนึ่งต่อปัจเจกชน วัตถุ หรือสถานการณ์ต่าง ๆ ความคิดเห็นจะครอบคลุมเกี่ยวกับการประเมินค่าหรือความรู้สึกเกี่ยวกับอารมณ์ เป็นการรวบรวมความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อ และความจริง รวมทั้งความรู้สึกที่เรียกว่า เป็นการประเมินค่าทั้งในทางบวกและทางลบ ซึ่งทั้งหมด จะเกี่ยวพันถึงกันและจะบรรยายให้ทราบถึงจุดแกนกลางของวัตถุนั้น ๆ ความรู้ และความรู้สึกเหล่านี้มีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้น

แคลเนียล แคทซ์ (อ้างใน พิมพ์พิชชา อ่อนฉะนัย, ๒๕๕๐, หน้า ๘-๙) ได้อธิบายถึงหน้าที่หรือกลไกของความคิดเห็น ที่สำคัญไว้ ๔ ประการ คือ

๑) เพื่อใช้สำหรับการปรับตัว (Adjustment) หมายความว่า ตัวบุคคลทุกคนจะอาศัยความคิดเห็นเป็นเครื่องยึดถือ สำหรับการปรับ พฤติกรรม ของตนให้เป็นไปในทางที่จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองมากที่สุด และให้มีผลเสียน้อยที่สุด ดังนั้น ทักษะคิดจึงสามารถเป็นกลไก ที่จะสะท้อนให้เห็นถึงเป้าหมายที่พึงประสงค์ และที่ไม่พึงประสงค์ของเขา และด้วยสิ่งเหล่านี้เอง ที่จะทำให้แนวโน้มของพฤติกรรมเป็นไปในทางที่ต้องการมากที่สุด

๒) เพื่อป้องกันตัว (Ego-Defensive) โดยปกติในทุกขณะ คนทั่วไปมักจะมีแนวโน้มที่จะไม่ยอมรับความจริง ในสิ่งซึ่งเป็นที่ขัดแย้งกับความนึกคิดของตน (Self-Image) ดังนั้น ความคิดเห็นจึงสามารถสะท้อนออกมาเป็นกลไกที่ป้องกันตัว โดยการแสดงออกเป็นความรู้สึก ถูกเหยียดหยามหรือติฉินนินทาคนอื่นและขณะเดียวกัน ก็จะยกตนเองให้สูงกว่าด้วยการมีความคิดเห็นที่ถือว่าตนนั้นเหนือกว่าผู้อื่น การก่อตัวที่เกิดขึ้นมาของความคิดเห็น ในลักษณะนี้ มีลักษณะแตกต่างจากการมีความคิดเห็นเป็นเครื่องมือในการปรับตัว ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น กล่าวคือ ความคิดเห็นจะมีใช้พัฒนาขึ้นมาจากการมีประสบการณ์กับสิ่งนั้น ๆ โดยตรง หากแต่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากภายในตัวผู้หนึ่งเองและสิ่งที่เป็นเป้าหมายของการแสดงออกมาซึ่ง ความคิดเห็นนั้นก็เพียงสิ่งที่เขาผู้นั้นหวังใช้เพียงเพื่อการระบายความรู้สึกเท่านั้น

๓) เพื่อการแสดงความหมายของค่านิยม (Value Expressive) ความคิดเห็นเป็นส่วนหนึ่งของค่านิยมต่าง ๆ และด้วยความคิดเห็นนี้เอง ที่จะใช้สำหรับสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมต่าง ๆ ในลักษณะที่จำเพาะเจาะจงยิ่งขึ้น ดังนั้น ความคิดเห็น จึงสามารถใช้สำหรับอธิบายและบรรยายความเกี่ยวกับค่านิยมต่าง ๆ ได้

๔) เพื่อเป็นตัวจัดระเบียบเป็นความรู้ (Knowledge) ความคิดเห็นเป็นมาตรฐานที่ตัวบุคคลจะสามารถใช้ประเมิน และทำความเข้าใจกับสภาพแวดล้อม ที่มีอยู่รอบตัวเขา ด้วยกลไกดังกล่าวนี้เอง ที่ทำให้ตัวบุคคลสามารถรู้ และเข้าใจถึงระบบ และระเบียบของสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเขาได้ (เคลเน็ล แอทซ์ อังโน พิมพ์พิชชา อ่อนฉะนัย, ๒๕๕๐, หน้า ๘-๙)

สรุปได้ว่า ประเภทและหน้าที่หรือกลไกของความคิดเห็นของบุคคลจะเกิดขึ้นเพื่อใช้สำหรับการปรับตัว หรือการปรับพฤติกรรม ของคนให้เข้าไปในทางที่จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองมากที่สุด และให้มีผลเสียน้อยที่สุด โดยมี ปัจจัยหลายประการเช่น พื้นฐานทางครอบครัว การเลี้ยงดู เหตุการณ์ที่ประสบในชีวิต อิทธิพลของสังคม ซึ่งความคิดเห็นจะเป็นเชิงบวกหรือลบ ก็เนื่องจากความเข้าใจ และการแสดงออกทางจินตนาการ การให้สัมภาษณ์ การตอบแบบสอบถาม การเล่าความรู้สึก ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ทำให้บุคคลแสดงความคิดเห็นที่มีความแตกต่างกัน

๒.๑.๓ ความสำคัญของความคิดเห็นและการเปลี่ยนแปลง

เฮร์เบิร์ต ซี. เคลแมน (อังโน พิมพ์พิชชา อ่อนฉะนัย, ๒๕๕๐, หน้า ๘-๙) ได้อธิบายถึง การเปลี่ยนแปลงความคิดเห็น โดยมีความเชื่อว่า ความคิดเห็นอย่างเดียวกัน อาจเกิดในตัวบุคคลด้วยวิธีที่ต่างกัน จากความคิดนี้ เฮร์เบิร์ต จึง ได้แบ่งกระบวนการเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นออกเป็น ๓ ประการ คือ

๑) การยินยอม (Compliance) การยินยอมจะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลยอมรับสิ่งที่มีอิทธิพลต่อตัวเขาและมุ่งหวังจะได้รับความพอใจจากบุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่มีอิทธิพลนั้น การที่บุคคลยอมกระทำตามสิ่งที่ยอยากให้เขากระทำนั้น ไม่ใช่เพราะบุคคลเห็นด้วยกับสิ่งนั้น แต่เป็นเพราะเขาคาดหวังว่า จะได้รับรางวัล หรือการยอมรับจากผู้อื่นในการเห็นด้วย และกระทำตามดังนั้น ความพอใจที่ได้รับจากการยอมกระทำตามนั้น เป็นผลมาจากอิทธิพลทางสังคมหรืออิทธิพลของสิ่งที ก่อให้เกิดการยอมรับนั้น กล่าวได้ว่าการยอมกระทำตามนี้ เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นซึ่งจะมีผลผลักดันให้บุคคลยอมกระทำตามมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับจำนวนหรือความรุนแรงของรางวัลและการลงโทษ

๒) การเลียนแบบ (Identification) การเลียนแบบเกิดขึ้นเมื่อบุคคลยอมรับสิ่งเร้าหรือสิ่งกระตุ้น ซึ่งการยอมรับนี้เป็นผลมาจากการที่บุคคลต้องการจะสร้างความสัมพันธ์ที่ดีหรือที่พอใจระหว่างตนเองกับผู้อื่น หรือกลุ่มบุคคลอื่นจากการเลียนแบบนี้ ความคิดเห็นของบุคคลจะ

เปลี่ยนไปมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับสิ่งเร้าให้เกิดการเลียนแบบ กล่าวได้ว่าการเลียนแบบเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงความคิดเห็น ซึ่งเป็นพลังผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนี้ จะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับการโน้มน้าวใจของสิ่งเร้าที่มีต่อบุคคลนั้น การเลียนแบบจึงขึ้นอยู่กับพลัง (Power) ของผู้ส่งสาร บุคคลจะรับเอาบทบาททั้งหมดของคนอื่นมาเป็นของตนเองหรือแลกเปลี่ยนบทบาทซึ่งกันและกัน บุคคลจะเชื่อในสิ่งที่ตัวเองเลียนแบบ แต่ไม่รวมถึงเนื้อหาและรายละเอียดในการเลียนแบบความคิดเห็นของบุคคลจะเปลี่ยนไปมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับสิ่งเร้าที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

๓) ความต้องการที่อยากจะเปลี่ยน (Internalization) เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นเมื่อบุคคลยอมรับสิ่งที่มีอิทธิพลเหนือกว่าซึ่งตรงกับความต้องการภายในค่านิยมของเขา พฤติกรรมที่เปลี่ยนไปในลักษณะนี้จะสอดคล้องกับค่านิยมที่บุคคลมีอยู่เดิม ความพึงพอใจที่ได้จะขึ้นอยู่กับเนื้อหาของรายละเอียดของพฤติกรรมนั้น ๆ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวถ้าความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมถูกกระทบไม่ว่าจะในระดับใดก็ตาม จะมีผลต่อการเปลี่ยนความคิดเห็นทั้งสิ้นองค์ประกอบต่าง ๆ ในกระบวนการสื่อสาร เช่น คุณสมบัติของผู้ส่งสารและผู้รับสาร ลักษณะของข่าวสาร ตลอดจนช่องทางในการสื่อสาร ล้วนแล้วแต่มีผลกระทบต่อกระบวนการเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นได้ทั้งสิ้น นอกจากนี้ความคิดเห็นของบุคคลเมื่อเกิดขึ้นแล้วแม้จะคงทน แต่ก็สามารถเปลี่ยนได้โดยตัวบุคคล สถานการณ์ข่าวสาร การชวนเชื่อและสิ่งต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดการยอมรับในสิ่งใหม่ แต่จะต้องมี ความสัมพันธ์ กับค่านิยม ของบุคคลนั้น นอกจากนี้อาจเกิดจากการยอมรับ โดยการบังคับเช่น กฎหมาย

แมคไกวร์ และมิลแมน (อ้างใน พิมพ์พิชชา อ่อนฉะนัย, ๒๕๕๐, หน้า ๑๐-๑๑) กล่าวว่า “แนวความคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงความคิดเห็น โดยใช้อิทธิพลทางสังคม เกิดจากความเชื่อที่ว่า บุคคลจะพัฒนาความคิดเห็นของตนเองในลักษณะใดนั้นขึ้นอยู่กับข้อมูลที่ได้รับจากผู้อื่นในสังคม สิ่งที่มีอิทธิพลทางสังคม แบ่งออกได้เป็น ๒ ประเภทคือ

๑) กลุ่มอ้างอิง (Reference Group) หมายถึง กลุ่มบุคคลที่เราใช้เป็นมาตรฐานสำหรับประเมินความคิดเห็น ความสามารถของเราหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นโดยทั่วไปบุคคลจะใช้กลุ่มอ้างอิงเพื่อประเมินความคิดเห็นของตน และตัดสินใจว่าความคิดเห็นของตนถูกต้อง เพราะคิดว่าคนส่วนใหญ่ในกลุ่มมีความคิดเห็นเช่นเดียวกับตนนี้

๒) บุคคลอ้างอิง (Reference Individuals) หมายถึง บุคคลที่เราใช้เป็นมาตรฐานเพื่อประเมินความคิดเห็น ความสามารถของเราหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้น อิทธิพลของผู้อื่นที่มีต่อความคิดเห็นของบุคคลตรงกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เรียกว่า การเลียนแบบ (Identification) ซึ่งเป็นกระบวนการที่บุคคลรับเอาคุณสมบัติของผู้อื่นมาเป็นของตน ข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของความคิดเห็น ในส่วนของการรับรู้เชิงแนวคิด (Cognitive Component) และเมื่อองค์ประกอบส่วนใดส่วนหนึ่งเปลี่ยนแปลง องค์ประกอบส่วนอื่นจะมีแนวโน้มที่

จะเปลี่ยนด้วยบุคลากรทางการแพทย์ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสารต้องมีความเชี่ยวชาญ(Expertness) และความน่าไว้วางใจ (Trustworthiness) จะทำให้มีความน่าเชื่อถือสูงสามารถชักจูงใจได้ดีอีกทั้งมีบุคลิกภาพ (Personality) ดีก็จะมีผลสำคัญต่อการยอมรับ นอกจากนี้หากข้อมูลข่าวสารมีการเตรียมมาเป็นอย่างดี การเรียงลำดับความชัดเจนตลอดจนมีความกระชับ และมีช่องทางในการส่งที่เหมาะสม ผู้ใช้บริการซึ่งเป็นผู้รับสารก็อยากฟัง และมีแนวโน้มที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตามคำแนะนำหรือชักจูง

ความสำคัญของความคิดเห็น เป็นการศึกษาเชิงสำรวจความคิดเห็นนั้น เป็นการศึกษาจากองค์ประกอบของความคิดเห็นของบุคคลโดยทั่วไป ๓ ประการ คือ

บุคคลที่ถูกต้อง สิ่งเร้า และการตอบสนอง ซึ่งจะแสดงออกมาในระดับที่สูงต่ำ มากหรือน้อย โดยทั่วไปแล้ววิธีวัดความคิดเห็นนั้นจะใช้การตอบแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ ทั้งเพื่อจะค้นหาความรู้สึก การตัดสินใจจากการประเมินค่า หรือทัศนะเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะของบุคคล กลุ่มบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ดังนั้น การศึกษาวิจัยด้านความคิดเห็นจึงเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนทาง กำหนดนโยบาย การพัฒนาหน่วยงานต่าง ๆ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น ตรงเป้าหมาย และยังสามารถตอบสนองความต้องการของหน่วยงานหรือบุคคลในหน่วยงานนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการปลูกฝัง อบรมให้ความรู้ สร้างสรรค์พัฒนาสติปัญญาของบุคคลด้วยแล้ว ยังต้องตระหนักในการสำรวจ เก็บข้อมูลความคิดเห็น ความรู้สึกเหล่านี้ เพื่อเป็นข้อมูลย้อนกลับมาปรับปรุงเตรียมความพร้อมของหน่วยงานให้ทันสมัยทันต่อสถานการณ์อยู่เสมอ (พลฤต ทุ่มแก้ว, ๒๕๔๖, หน้า ๑๘-๒๐)

สรุปได้ว่าความคิดเห็นมีความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเกิดจากการยอมรับและยินยอม หรือความต้องการที่อยากเปลี่ยน ซึ่งเกิดจากการเลียนแบบ หรือเกิดจากอิทธิพลที่ได้รับมีสิ่งทีตนเองยอมรับในสิ่งเร้า โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะสร้างความสัมพันธ์ที่ดี หรือประโยชน์ให้เกิดขึ้นกับตัวเองหรือการแลกเปลี่ยนบทบาทความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดความพึงพอใจต่อตนเองและสังคมมากขึ้น

๒.๑.๔ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความคิดเห็น

ความคิดเห็นเป็นเรื่องของแต่ละบุคคลที่แสดงออกต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด หรือสิ่งเดียวกัน จึงไม่จำเป็นต้องคล้ายคลึงกันหรือเหมือนกันเสมอไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยพื้นฐานของแต่ละบุคคลที่ได้รับอิทธิพลต่อการแสดงออกของความคิดเห็นในสิ่งนั้น ๆ ปัจจัยพื้นฐานเหล่านี้ได้มีผู้เสนอแนวความคิดไว้หลายประการสามารถสรุปสาระได้ดังนี้

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (๒๕๕๐ หน้า ๕๐) กล่าวว่า “อายุมีผลต่อความคิดเห็นของบุคคลส่วนใหญ่มักปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไปได้ยาก ซึ่งทำให้มีผลต่อเจตคติของเขา

บุคคลที่แตกต่างกัน จะมีปฏิกิริยาไม่เหมือนกัน ผลที่จะมีต่อการเปลี่ยนแปลงเจตคติ ความคิด ย่อมแตกต่างกันไปด้วย”

โอสคัมพ์ (Oskamp) กล่าวว่า ปัจจัยที่ทำให้เกิดความคิดเห็นมีดังนี้

๑) ปัจจัยทางพันธุกรรมและร่างกาย (Gene and Physiological Factors) เป็นปัจจัยตัวแรกที่ไม่ค่อยจะพูดถึงกันมาก โดยมีการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านพันธุกรรมจะมีผลต่อระดับความก้าวร้าวของบุคคล ซึ่งจะมีผลต่อการศึกษา เจตคติ หรือความคิดเห็นของบุคคลนั้น ๆ ได้ ปัจจัยทางร่างกาย เช่น อายุ ความเจ็บป่วย และผลกระทบจากการใช้ยาเสพติดจะมีผลต่อความคิด และเจตคติของบุคคล ยกตัวอย่าง เช่น คนที่มีความคิดอนุรักษ์นิยมมักจะเป็นคนที่มีอายุมาก เป็นต้น

๒) ประสบการณ์โดยตรงของบุคคล (Direct Personal Experience) คือ บุคคลได้รับความรู้สึกและความคิดต่าง ๆ จากประสบการณ์โดยตรง เป็นการกระทำหรือได้พบเห็นต่อสิ่งนั้น ๆ โดยตนเอง ทำให้เกิดเจตคติหรือความคิดเห็นจากประสบการณ์ที่ตนเองได้รับ เช่น เด็กทารกที่แม่ได้ป้อนน้ำส้มคั้นให้ทาน เขาจะมีความรู้สึกชอบ เนื่องจากน้ำส้มหวาน เย็น หอมชื่นใจ ทำให้เขามีความรู้สึกต่อน้ำส้มที่ได้ทานเป็นครั้งแรก เป็นประสบการณ์โดยตรงที่เราได้รับ

๓) อิทธิพลจากครอบครัว (Parental Influence) เป็นปัจจัยที่บุคคลเมื่อเป็นเด็กจะได้รับอิทธิพลจากการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่และครอบครัว ทั้งนี้ เมื่อตอนเป็นเด็กเล็ก ๆ จะได้รับการอบรมสั่งสอน ทั้งในด้านความคิด การตอบสนองความต้องการทางด้านร่างกาย การให้รางวัล และการลงโทษ ซึ่งเด็กจะได้รับจากครอบครัว และจากประสบการณ์ที่ตนเองได้รับมา

๔) เจตคติและความคิดเห็นของกลุ่ม (Group Determinants of Attitude) เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อความคิดเห็นหรือเจตคติของแต่ละบุคคล เนื่องจากบุคคลจะต้องมีสังคมและอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม ดังนั้น ความคิดเห็นและเจตคติต่าง ๆ จะได้รับการถ่ายทอดและมีแรงกดดันจากกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นเพื่อนในโรงเรียนกลุ่มอ้างอิงต่าง ๆ ซึ่งทำให้เกิดความคล้อยตามเป็นไปตามกลุ่มได้

๕) สื่อมวลชน (Mass Media) เป็นสื่อต่าง ๆ ที่บุคคลได้รับ สื่อต่าง ๆ เหล่านี้ ไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์ วิทยุ โทรทัศน์ ต่าง ๆ จะมีผลทำให้บุคคลมีความคิดเห็น มีความรู้สึกต่าง ๆ เป็นไปตามข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากสื่อ (Oskamp อ้างใน เพ็ญ อารีรัตน์, ๒๕๔๖, หน้า ๑๕-๑๖)

ความคิดเห็นของบุคคลจะเกี่ยวข้องกับคุณสมบัติประจำตัวของแต่ละบุคคลอีกด้วยซึ่งคุณสมบัติประจำตัวบางอย่าง เช่น พื้นความรู้ ประสบการณ์ในการทำงานและการติดต่อกันระหว่างบุคคล นับเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้บุคคลและกลุ่มมีความคิดเห็นไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง ทั้งนี้ เพราะพื้นฐานความรู้อันเป็นกระบวนการสังคม จำนำไปสู่ประสบการณ์ในการทำงานและการติดต่อกัน

ได้รับจากการศึกษามาเป็นเวลานานหลายปีจะเป็นรากฐานในการก่อให้เกิดความคิดเห็นต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยเฉพาะ ซึ่งในทางทฤษฎีต่าง ๆ เช่น ทฤษฎีด้านการยอมรับการเปลี่ยนแปลงหรือสิ่งใหม่ ๆ ของ Rogers กลุ่มตัวอย่างผู้มีการศึกษาหรือพื้นฐานความรู้สูงจะยอมรับสิ่งใหม่ ๆ ได้รวดเร็วกว่าผู้ที่มีพื้นฐานความรู้ต่ำ

ดังนั้นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการแสดงความคิดเห็นของบุคคลที่แสดงออกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ในลักษณะถึงการยอมรับ หรือปฏิเสธนั้นขึ้นอยู่กับสถานภาพ ประสบการณ์และความรู้โดยตรงของบุคคล ปัจจัยทางพันธุกรรมและร่างกายและการเลี้ยงดูจากครอบครัว เจตคติ ความคิดเห็นของกลุ่ม มวลชน ระดับการศึกษา บริบทของสังคมที่เกี่ยวข้อง และสิ่งแวดล้อมเฉพาะตัวของแต่ละบุคคล ก็เป็นส่วนหนึ่ง ซึ่งตัวแปรเหล่านี้ถือได้ว่ามีอิทธิพลต่อความคิดเห็น

จากการศึกษาความคิดเห็นของนักวิชาการต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นพอสรุปได้ว่า ความคิดเห็น หมายถึง การแสดงออกของบุคคลถึงความรู้สึก นึกคิด ทัศนคติ ซึ่งการแสดงออกนั้น จะเป็นเชิงบวกหรือเชิงลบก็ตาม ย่อมแสดงออกมาจากพื้นฐานของความรู้ ประสบการณ์ และความเข้าใจของตนเองซึ่งเป็นเรื่องเฉพาะของแต่ละบุคคล การแสดงความคิดเห็นมักจะมีหลากหลายในอารมณ์เป็นส่วนประกอบ และพร้อมที่จะมีปฏิกิริยาตอบโต้ต่อสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งเสมอ

๒.๒ ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

บุคคลจะแสดงบทบาทหน้าที่ของตนเองใดถูกต้องเหมาะสมกับสภาพบทบาทที่ได้รับมาตาม ข้อตกลงของสังคม ได้มีนักทฤษฎีกล่าวถึงทฤษฎีบทบาท ดังนี้

สทวน สุทธิเลิศอรุณ ไคสรูปทฤษฎีบทบาทต่อไปนี้

ทฤษฎีบทบาทของราล์ฟ ลินตัน (Ralph Linton's Role Theory) ได้กล่าวว่าตำแหน่งหรือสถานภาพเป็นผู้กำหนดบทบาท เช่น บุคคลที่มีตำแหน่งเป็นครูต้องแสดงพฤติกรรมเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ลูกศิษย์

ทฤษฎีบทบาทของโฮมันน์ (Homann's Role Theory) ได้กล่าวไว้ว่า บุคคลจะเปลี่ยนบทบาทไปตามตำแหน่งเสมอ เช่น ตอนกลางวันแสดงบทบาทสอนหนังสือเพราะมีตำแหน่งเป็นครู ตอนเย็นแสดงบทบาทเรียนหนังสือเพราะมีตำแหน่งเป็นนิสิตภาคสมทบ เป็นต้น

ทฤษฎีบทบาทของพาร์สันส์ (Parson's Role Theory) กล่าวว่าไว้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในสังคมทำให้มนุษย์ต้องเพิ่มบทบาทของตน เช่น บุคคลมีเพื่อนมากก็ต้องแสดงบทบาทมากขึ้นเป็นเงาตามตัว

ทฤษฎีบทบาทเมอร์ตัน (Merton's Role Theory) ได้กล่าวว่า บุคคลแต่ละคนจะต้องมีตำแหน่งและบทบาทควบคู่กันไปซึ่งไม่เหมือนกัน บทบาทจะมีอย่างน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับทักษะของสังคมที่เขาสังกัดอยู่ ตลอดจนลักษณะของบุคคลในสังคมนั้น

ทฤษฎีบทบาทของกู๊ด (Good's Role Theory) กล่าวว่าไว้ว่า บทบาท คือ แบบแผนของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ของแต่ละบุคคลและบทบาทดังกล่าวควรเป็นไปตามข้อตกลงที่มีต่อสังคมนั้น ๆ

ทฤษฎีบทบาทของกุกิน (Guskin's Role Theory) ได้กล่าว พฤติกรรมของบุคคลแต่ละคนคือผลที่ได้จากตำแหน่งทางสังคมของเขานั่นเอง และทฤษฎีบทบาทจัดเป็นข้อตกลงประการแรกที่สถาบันต่าง ๆ ในสังคมคาดหวังว่าบุคคลที่ได้รับตำแหน่งต่าง ๆ ควรปฏิบัติอย่างไร

จากทฤษฎีที่กล่าวมานี้พอสรุปได้ว่า ทฤษฎีบทบาท คือ การปฏิบัติหรือการแสดงพฤติกรรมออกมาตามสถานภาพของตนเองที่เป็นอยู่ในขณะนั้น และบทบาทหน้าที่จะเปลี่ยนไปเมื่อตำแหน่งหรือสถานภาพเปลี่ยนไป ดังนั้นสถานภาพและบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบจึงควบคู่กันไปและเปลี่ยนแปลงได้เสมอ

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท

๒.๓.๑ ความหมายของบทบาท

คำว่า “บทบาท” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ (๒๕๔๖ : ๖๐๒) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ เช่น บทบาทของพ่อแม่ บทบาทของครู หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ การแสดงพฤติกรรมตามบทบาทหรือตำแหน่งหน้าที่บทบาทจึงถือเป็นเรื่องจำเป็นและสำคัญสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งในหน่วยงานต่าง ๆ มีนักวิชาการได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทในแง่มุมต่าง ๆ ดังนี้

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (๒๕๕๐ หน้า ๖๘) กล่าวว่าบทบาทคือ การประกอบพฤติกรรมตามตำแหน่งหน้าที่ซึ่ง เป็นไปตามความคาดหวังของสังคม ตามลักษณะการรับรู้และตามที่แสดงจริง บทบาทเป็น ผลรวม ของสิทธิ์และหน้าที่ เช่นบุคคลที่เป็นครู ก็ต้องประกอบพฤติกรรมในการสอนและอบรม เมื่อแสดงพฤติกรรมดังกล่าวแล้วจะเป็นไปตามที่สังคมคาดหวังหรือไม่ก็ตาม

งามพิศ สัตยสงวน (๒๕๒๒, หน้า ๙๓) ให้ความหมายของบทบาทไว้ว่า บทบาทคือพฤติกรรมที่คาดหวังสำหรับผู้ที่อยู่ในสถานภาพต่าง ๆ ว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไร

สุพัตรา สุภาพ (๒๕๓๘, หน้า ๗๐) ได้ให้ความหมายของบทบาทไว้ว่า บทบาท หมายถึง พฤติกรรมที่คาดหวังสำหรับผู้ที่อยู่ในสถานภาพต่าง ๆ ว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไร เป็นบทบาทที่คาดหวังโดยกลุ่มคนหรือสังคมเพื่อให้ผู้สัมพันธ์มีการกระทำกันทางสังคม

อดุลย ตันประยูร (๒๕๓๘, หน้า ๓๐) ให้ความหมายของบทบาทไว้ว่า บทบาทคือการกระทำการแสดงออกทางกริยาหรือการแสดงออกที่แสดงถึงทัศนคติของบุคคลตามสถานภาพทางสังคมต่าง

เหลือ เอกตะคุ (๒๕๔๒, หน้า ๑๒๓) ได้สรุปว่า บทบาทหมายถึง รูปแบบแนวทางของการแสดงพฤติกรรมแสดงความคิดเห็น และการปฏิบัติของบุคคลตามตำแหน่งหน้าที่ที่ได้รับจากสังคม เช่น ครูมีบทบาทหน้าที่ในการสั่งสอนให้ความรู้แก่นักเรียน

วรรณณี ภาณุวัฒน์สุข (๒๕๔๓, หน้า ๓๑) สรุปว่า บทบาทคือการกระทำตามหน้าที่ที่กำหนดของบุคคล หรือพฤติกรรมที่คาดหวังและเห็นได้ ซึ่งเป็นการกระทำของบุคคล

สุนทร กุญชร (๒๕๔๕, หน้า ๔๓) บทบาทหมายถึง แนวทางของการแสดงออกหรือปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ในตำแหน่งทางสังคม ทางหน้าที่การงาน ตามสภาพแวดล้อมของแต่ละบุคคลที่เป็นอยู่ เช่น ครูมีบทบาทหน้าที่ในการสอนให้ความรู้แก่ผู้เรียน ตำรวจมีบทบาทหน้าที่ในการรักษาความสงบภายในประเทศ เป็นต้น

สุรพล สุวัตถกุล (๒๕๔๕, ๑๕๖ หน้า) กล่าวว่า บทบาทหมายถึง การกระทำหรือการปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ที่รับผิดชอบและการปฏิบัติตามตำแหน่ง ตามสถานภาพของแต่ละบุคคลที่เป็นอยู่ ถ้าตำแหน่งหรือสถานภาพเปลี่ยนไป บทบาทที่มีอยู่จะเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย

พินิจ เพ็ชรดารา (๒๕๔๕, ๑๕๒ หน้า) กล่าวสรุปว่า บทบาทหมายถึง พฤติกรรมแสดงออกตามสถานภาพของแต่ละบุคคลในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่นั้น ๆ

จากแนวคิดต่าง ๆ ของบุคคลที่กล่าวมาแล้วนั้น พอสรุปได้ว่า บทบาท คือ พฤติกรรมของบุคคลที่ได้แสดงออกตามหน้าที่ตามที่ตนเองมีอยู่หรือตำแหน่งหน้าที่ที่เป็นอยู่ในขณะนั้นเพื่อให้เป็นที่รู้เห็นของบุคคลอื่น และการแสดงออกมานั้นจะต้องตรงกับความต้องการของผู้ที่เกี่ยวข้องในการแสดงออกหรือไม่ก็ได้ ฉะนั้น บทบาทจึงแบ่งออกเป็นสองประเภทคือ บทบาทที่ปฏิบัติจริงหมายถึงบทบาทที่ได้มีการกระทำด้วยกระทำที่เป็นความจริง และบทบาทคือ บทบาทที่คาดหวังหมายถึง บทบาทที่ควรปฏิบัติในการดำเนินการเพื่อการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ดังนั้นผู้วิจัยจะได้ค้นคว้าศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการเฉพาะบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ปฏิบัติจริง เพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดกับสังคมและประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าต่อไปเท่านั้น

๒.๓.๒ ประเภทของบทบาท

ทิตยา สุวรรณชัย (๒๕๒๗, หน้า ๘) ได้แบ่งบทบาทออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๑) บทบาทอุดมคติ (Ideal Role) คือ บทบาทของผู้ที่ดำรงตำแหน่งทางสังคม ควรปฏิบัติบทบาทอุดมคติที่กำหนดให้โดยการอบรม ให้คำแนะนำด้วยการสั่งสอนในหน้าที่และความรับผิดชอบที่ได้รับมอบหมาย

๒) บทบาทที่ปฏิบัติจริง (Actual Role) คือ บทบาทของผู้ดำรงตำแหน่งทางสังคม ที่จะต้องปฏิบัติ บทบาทที่ปฏิบัติในครั้งนี้อาจกำหนดโดยผู้ดำรงตำแหน่งทางสังคมนำเอาบทบาทอุดมคติไปแปล เพื่อให้ปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่นั้น บทบาทที่ปฏิบัติจริงจะใกล้เคียงหรือแตกต่างจาก บทบาทอุดมคติและสภาพแวดล้อม

ไวรัช เจริญบรรจง (๒๕๒๕, หน้า ๑๐๕) ได้จำแนกบทบาทในสังคมทั่วไปเป็น ๕ บทบาท คือ บทบาทตามเพศและบทบาทตามวัย เช่นบทบาทของผู้ชาย ผู้หญิง เด็ก ผู้ใหญ่ เป็นต้น บทบาททางอาชีพ เช่น บทบาทของคนขายของ อาจารย์ ทนายความ เป็นต้น บทบาทของแม่บ้าน ลูก พ่อ แม่ เป็นต้น และบทบาทในกลุ่มเพื่อน หรือกลุ่มที่มีความสนใจคล้าย ๆ กัน เช่น บทบาทของสมาชิกในกลุ่มชมรมต่าง ๆ เป็นต้น

ดิเรก พลเลิศ (๒๕๓๓, หน้า ๑๘) ได้แบ่งประเภทของบทบาทตามภารกิจและความรับผิดชอบของผู้บริหารไว้เป็น ๒ ประเภทคือ

๑) บทบาทที่จำเป็นต้องกระทำหรือบทบาทตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับคำสั่งต่าง ๆ ที่กำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งนั้น ๆ จำเป็นต้องกระทำหรืองดเว้นการกระทำ ถ้าไม่กระทำหรืองดเว้นกระทำจะต้องมีความผิด

๒) บทบาทอื่นควรกระทำ หรือบทบาทด้านควรจะเป็น เป็นบทบาทที่กำหนดไว้ตามกฎหมาย แต่องค์กรหรือสังคมมุ่งหวังให้ผู้ดำรงตำแหน่งนั้น ๆ ควรปฏิบัติหรือควรกระทำ แม้ว่าจะไม่ได้กำหนดไว้เป็นกฎหมายก็ตาม

กล่าวโดยสรุป บทบาทหน้าที่ที่สามารถแบ่งได้เป็น ๒ ประเภท คือ บทบาทหน้าที่ด้านนิตินัย หมายถึง บทบาทหน้าที่ที่ผู้ดำรงตำแหน่งนั้น ๆ ต้องปฏิบัติจริงตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ และความรับผิดชอบตามภารกิจหน้าที่ โดยมีระเบียบหรือกฎหมายรองรับสถานภาพของผู้ดำรงตำแหน่ง และประเภทที่สองคือ บทบาทหน้าที่ด้านพฤตินัยหมายถึง บทบาทหน้าที่ของบุคคลที่ควรประพฤติหรือปฏิบัติถึงแม้จะไม่ได้กำหนดไว้เป็นกฎหมายหรือระเบียบ

สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยสนใจศึกษาการปฏิบัติตามบทบาทของพระสังฆาธิการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดัว จังหวัดยโสธรจำนวน ๓ ด้าน คือ ด้านการแสดงพระธรรมเทศนา ด้านการสอนกรรมฐาน และด้านการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน เพื่อให้เกิดประโยชน์และเป็นแนวทางแก่ผู้ที่สนใจในการที่จะมาศึกษาให้ทราบถึงบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการให้มีประโยชน์สูงสุดต่อไป

๒.๓.๓ บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมไทย

พระพุทธศาสนา วัด และพระสงฆ์มีความผูกพันกับชีวิตและความเป็นอยู่ของคนไทยมาช้านาน ถึงแม้ในปัจจุบันสำหรับสังคมเมืองหลวงผู้คนห่างเหินจากวัดมากขึ้น แต่ก็ยังมีวัดอยู่มากมาย มีประชาชนทำบุญตักบาตรกันอยู่ทุกวัน สำหรับในชนบทนั้นความสัมพันธ์ระหว่างวัด พระสงฆ์และประชาชนยังไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก อาจกล่าวได้ว่า วัดและพระสงฆ์เป็นตัวแทนของพระพุทธศาสนา เป็นศูนย์กลางที่รวมจิตใจของประชาชนชาวไทย ซึ่งมีผู้รู้หลายท่านได้กล่าวไว้ดังต่อไปนี้

พระราชวรมนี (ป.อ.ปยุต โท) (๒๕๒๗, หน้า ๕๘) กล่าวว่า วัดเป็นศูนย์กลางของสังคมเป็นศูนย์กลางที่รวมจิตใจของประชาชน ส่วนพระสงฆ์ซึ่งเป็นตัวแทนของวัด เป็นศูนย์กลางร่วมแห่งความเชื่อถือ การร่วมมือกัน เป็นที่ประกอบพิธีกรรมหรือให้บริการด้านนี้ แต่ที่สำคัญที่สุดคือความรู้สึกรักของพระสงฆ์ว่ามีสติปัญญารอบรู้วิชาการต่าง ๆ ทุกอย่างเหนือกว่าประชาชนทั่วไป สามารถเป็นที่ปรึกษาแนะนำชาวบ้านเป็นเครื่องรักษาความเคารพนับถือได้ยั่งยืนมั่นคง ปัจจัย ๓ อย่างที่เชิดชูฐานะของพระสงฆ์ในสังคม คือ ความบริสุทธิ์ ความเสียสละ บำเพ็ญประโยชน์และความเป็นผู้นำทางสติปัญญา

พระศรีวิสุทธิโมลี (๒๕๑๖, หน้า ๕๘) ได้กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ในด้านการสงเคราะห์ประชาชนไว้ว่า งานสงเคราะห์ที่พระสงฆ์จะทำได้โดยตรง คือ งานสงเคราะห์จิตใจเป็นหลัก ส่วนงานสงเคราะห์ทางวัตถุมีโดยทางอ้อมด้วยการแนะนำ ชักจูงผู้อื่นให้กระทำหรือนำสิ่งของมาบริจาคแบ่งปันกัน แต่เป็นกิจกรรมชั่วคราว ส่วนการสงเคราะห์ทางจิตใจที่พระสงฆ์ทำได้คือ

- ๑) การให้คำแนะนำทางจิตใจ เป็นที่ปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาชีวิตต่าง ๆ
- ๒) การเป็นที่พึ่งให้ความร่มเย็นทางจิตใจด้วยการประพฤติปฏิบัติเป็นตัวอย่างตลอดจนสามารถที่จะทำให้วัดสงบรวมรื่นเป็นองค์ประกอบที่จะหล่อเลี้ยงจิตใจ
- ๓) การให้คำแนะนำปรึกษาด้านต่าง ๆ เช่น ทางวิชาการในสังคมชนบทที่กำลังพัฒนา พระซึ่งเป็น ผู้นำในท้องถิ่น พระจะเป็นผู้นำ ซึ่งชี้ช่องทางเสนอแนะให้มีความคิดริเริ่มเป็นศูนย์รวมชักชวนประชาชนมาทำงาน ตลอดจนอาจเป็นที่ปรึกษาของชาวบ้านได้ ถ้าพระมีความรู้มีโอกาเตรียมพร้อม จะเป็นการให้ความอบอุ่นใจแก่ประชาชนได้
- ๔) การสงเคราะห์บำรุงขวัญ การประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับประชาชนทั่วไป เพื่อเป็นสิ่งปลอบประโลมจิตใจ

สมพร เทพพิชิต (๒๕๓๘, หน้า ๕๑-๕๒) กล่าวว่า พระสงฆ์ควรมีบทบาท ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังนี้คือ

๑) เป็นผู้นำทางจิตใจ ศรัทธาและปัญญา พระสงฆ์ควรเป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชนและชุมชน เพื่อยกระดับจิตใจของประชาชนด้วยหลักธรรมคำสั่งสอนทางศาสนา ให้สามารถมีชีวิตอย่างมีความสุข มีศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้อง

๒) เป็นตัวอย่างแห่งความดีให้เป็นที่เลื่อมใสของประชาชนที่จะประพฤติตาม

๓) พัฒนาจิตใจของประชาชน ด้วยกระบวนการส่งเสริมและให้การศึกษาอบรม กุลบุตร กุลธิดา

๔) การสงเคราะห์ทางจิตใจให้แก่ประชาชน เมื่อมีปัญหาเดือดร้อนทางจิตใจ โดยยึดหลักธรรม การให้คำปรึกษาแนะนำ

๕) ช่วยแก้ไขปัญหามุมชน

จําแนก อดิวัฒนสิทธิ์ (๒๕๒๕, หน้า ๑๔๕-๑๕๒) ได้เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์และวัดในสังคม ปัจจุบันดังนี้

๑) พระสงฆ์เป็นผู้นำประชาชน เป็นที่พึ่งทางจิตใจและช่วยแก้ปัญหาส่วนตัว และปัญหาสังคม อันเกิดจากการทะเลาะวิวาท ระหว่างสมาชิกในสังคมด้วยกัน

๒) สถาบันวัดเป็นสถานที่ให้การศึกษาแก่ประชาชน โรงเรียนประชาบาลหลายแห่งตั้งอยู่ในบริเวณวัด สมภารเป็นผู้ให้การอุปถัมภ์ และแม้กระทั่งศาลาก็เป็นที่เรียนหนังสือ นอกจากนี้วัดยังเป็นที่อยู่อาศัยศึกษาเล่าเรียนของพระภิกษุสามเณรและเด็กโดยทั่วไป

๓) วัดเป็นประดุกโรงพยาบาลให้รักษาพยาบาลแก่คนเจ็บไข้ได้ป่วยทั้งที่เป็นโรคจิตและโรค ทางกาย

๔) วัดเป็นประดุกพิพิธภัณฑ์สถาน คือเป็นที่เก็บและรวบรวมสมบัติโบราณอันล้ำค่าและมีประโยชน์ต่อการศึกษาวงวัฒนธรรมต่าง ๆ ของชาติ

๕) ศาลาวัดบางครั้งถูกใช้เป็นสถานที่ประชุมราษฎรเพื่อจะได้รับความช่วยเหลือต่าง ๆ

๖) วัดเป็นสถานที่แสดงความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของประชาชนเพราะถือเป็นสมบัติส่วนรวมของประชาชน เป็นที่ประชาชนพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

๗) วัดเป็นสถานสวัสดิการสงเคราะห์แก่คนยากจน และคนไร้ที่พำนักพักพิงอีกทั้งยังเป็นหอพักให้แก่นักศึกษาทั่วไป

อนันต์ วิริยพิณีจ (๒๕๒๕, หน้า ๔๕-๔๖) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในสังคมไทยว่า งานที่กระทำโดยตรง คือ การสงเคราะห์ทางจิตใจ ส่วนการสงเคราะห์ทางวัตถุจะกระทำโดยอ้อมด้วยการแนะนำชักจูงผู้อื่นให้กระทำหรือนำส่งของหรือบริการที่ได้รับจากผู้อื่นมาเฉลี่ยแบ่งปันให้เป็นประโยชน์แก่วงกว้างออกไปโดยการสงเคราะห์นั้น ต้องคำนึงถึงความเหมาะสมกับกาลเทศะ บทบาทของพระสงฆ์ จึงประกอบด้วย

- ๑) การให้คำแนะนำทางจิตใจ เป็นที่ปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาชีวิตต่าง ๆ
- ๒) การเป็นที่พึ่งให้ความร่วมมือทางจิตใจด้วยความประพฤตินับเป็นตัวอย่าง ตลอดจนสถานที่ของวัดวาอารามที่สงบร่มรื่นเป็นองค์ประกอบสำหรับหล่อเลี้ยงจิตใจสังคมอย่างหนึ่ง
- ๓) การให้คำแนะนำปรึกษาด้านอื่น ๆ เท่าที่ทำได้ เช่น ในทางวิชาการ เป็นต้น
- ๔) ในสังคมที่กำลังพัฒนา เมื่อชาวบ้านยังไม่พร้อมที่จะช่วยตนเอง ถ้าได้พระสงฆ์ผู้นำท้องถิ่นที่มีโอกาสเตรียมตัวพร้อมเป็นศูนย์กลางเป็นผู้นำชี้ช่องในการนำท้องถิ่นให้ได้รับความเจริญใหม่ ๆ ได้

การสงเคราะห์ทางจิตใจ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในศาสนาทั้งหลาย และยังเป็นสิ่งจำเป็นอยู่สำหรับประชาชนทั่วไป

รัชนิกร เศรษฐ (๒๕๒๘, หน้า ๒๔๖-๒๔๗) กล่าวถึงบทบาทที่เด่นและสำคัญของพระสงฆ์ในชนบทไทยสรุปได้ดังนี้ คือ

- ๑) พระสงฆ์ ทำหน้าที่สั่งสอนธรรมและส่งเสริมชาวบ้านทำบุญกุศลต่าง ๆ
- ๒) ภิกษุอาวูโส หรือสมภารวัดทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา ผู้ประนีประนอมและบางครั้งทำหน้าที่เยียวยารักษาผู้เจ็บป่วย

พระสงฆ์เป็นผู้ช่วยส่งเสริมความสามัคคีในหมู่บ้าน โดยช่วยจัดความขัดแย้งของประชาชนในหมู่บ้านได้ เพราะคนส่วนมากเชื่อฟังพระผู้ทรงศีลอยู่แล้ว

พระสงฆ์ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนเด็กคือที่พ่อแม่หมดความสามารถจะอบรมได้ด้วยตนเอง รวมทั้งอนุเคราะห์เด็กกำพร้า

พระสงฆ์เป็นผู้ช่วยสั่งสอนเทคนิคขั้นพื้นฐาน ซึ่งสามารถเรียนรู้ได้จากวัด เช่น สถาปัตยกรรม ช่างไม้ ช่างก่ออิฐ โบกปูน ช่างปรับปรุงการเกษตร เป็นต้น และในปัจจุบันนี้พระสงฆ์ได้เรียนรู้วิธีการสาธารณสุข แล้วนำไปเผยแพร่แก่ประชาชนให้รู้จัก การสร้างบ่อน้ำการสร้างและใช้ ส้วมซึม ตลอดจนรู้ถึงหลักการสาธารณสุข

พระสงฆ์เป็นผู้ที่ไม่เป็นทางการของหมู่บ้าน ทำหน้าที่ช่วยวางแผนแนะนำและสนับสนุนงานของชาวบ้าน โครงการพัฒนาต่าง ๆ ในเมืองไทยที่สำเร็จไปนั้น ส่วนหนึ่งเป็นเพราะเจ้าหน้าที่รับบาลของความร่วมมือจากชาวบ้าน โดยผ่านพระสงฆ์ซึ่งชาวบ้านเคารพนับถือ

พระสงฆ์เป็นผู้นำประชาชนในทางจิตวิญญาณ เป็นที่พึ่งทางจิตใจ พระสงฆ์สามารถแก้ปัญหาส่วนตัวของผู้เดือดร้อน

พระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นธรรมทูตและพระธรรมจาริก ซึ่งไปเผยแพร่หลักธรรมแก่ชาวเขา ทำให้ชาวเขาเกิดความรู้สึกรักชาติ ไม่ทำไร่เลื่อนลอย และหันมานับถือพุทธศาสนา

ปราชญ์ เกื้อทอง (๒๕๔๕, หน้า ๑๕๔) ได้สรุปถึง “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน” ไว้ดังนี้

- ๑) เป็นผู้นำทางจิตใจ
- ๒) ส่งเสริมการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ
- ๓) ให้การสงเคราะห์ผู้ประสบทุกข์ได้ยาก

ประเวศ วะสี (๒๕๔๐, หน้า ๑๗) ได้เสนอ “บทบาทของพระสงฆ์และวัด” ไว้ดังนี้

๑) พระสงฆ์เป็นผู้สร้างชุมชนสงฆ์ให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ วัดอุประสงค์ของการบวชก็คือ เพื่อการเรียนรู้ ดังนั้น สงฆ์คือชุมชนแห่งการเรียนรู้ ซึ่งควรจะเป็น ๓ เรื่องใหญ่ ๆ คือ

๑.๑) การเรียนรู้พุทธธรรม ให้ลึกซึ้งที่สุดทั้งทางปริยัติ และปฏิบัติ

๑.๒) การเรียนรู้สังคมปัจจุบัน ให้รู้เท่าทันสังคมปัจจุบัน เพื่อประโยชน์ในการสอน

๑.๓) การเรียนรู้การสื่อสารให้เป็นที่สนใจผู้คน ให้จับใจผู้คน ให้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือที่เรียกว่า อนุศาสนิปาฏิหาริย์ รวมทั้งความสามารถในการใช้เครื่องมือติดต่อสื่อสารสมัยใหม่ด้วย

๒) การศึกษาของสงฆ์ เป็นเรื่องที่ควรคำนึงถึงกำหนดอยู่ในนโยบายของรัฐบาล ในแผนการศึกษาชาติ มหาวิทยาลัยสงฆ์และมหาวิทยาลัยทางโลกควรจะร่วมกันพัฒนาหลักสูตรสำหรับการศึกษาของพระสงฆ์

การทำให้วันเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ความสำคัญของวัดคือการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ดังนั้น ถ้าวัดเข้มแข็งทำให้โครงสร้างของชุมชนเข้มแข็งด้วย ทั้งนี้เนื่องจากการมีศีลธรรมอันดีงามของสมาชิกในชุมชน ถ้าวัดลอยตัวออกจากโครงสร้างของสังคมในชุมชน จะทำให้ชุมชนและสังคมอ่อนแอ และส่งผลให้สถาบันอื่นรวมทั้งสถาบันทางศาสนาอ่อนแอไปด้วย

๑) วัดกับการจัดการศึกษา การศึกษาในระบบจากโรงเรียนระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา จำนวน ๓๐,๐๐๐ โรงเรียน ยังไม่สามารถผลิตคนให้มีความเข้มแข็งทางปัญญาและศีลธรรม ในส่วนที่ยังขาดนี้หากวัดสามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนาคนให้เต็มศักยภาพได้ ก็จะเป็นประโยชน์ต่อสังคมอย่างแท้จริง

๒) พระสงฆ์กับการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งด้วยสันติวิธีเนื่องจากในโลกปัจจุบันมีความขัดแย้งกันอย่างรุนแรงในสังคมระดับต่าง ๆ พระสงฆ์ควรศึกษาให้เข้าใจว่าความรุนแรงนั้นหมายถึงอะไร ขอบเขตแค่ไหนมีที่ประเภท มีสาเหตุอะไรบ้าง มีวิธีป้องกันและแก้ไขอย่างไร วิธีใดได้ผล จะพัฒนาวิธีการป้องกันและการป้องกันให้ดีขึ้นอย่างไร

๓) วัดกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กระแสการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นกระแสใหญ่ของโลกที่มีการระดมศาสตร์ทางด้านต่าง ๆ มาเชื่อมโยง พระสงฆ์จึงควรต้องพยายามศึกษาให้เข้าใจปัญหาสิ่งแวดล้อมและวิธีการแก้ไข ให้ลึกซึ้งเพื่อจะได้สอนประชาชนได้ถูกต้อง และวัดควรเป็นต้นแบบในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแก่ประชาชน

๔) การบริหารจัดการวัด วัดเป็นทรัพยากรอันทรงค่าของประชาชนในสังคมซึ่งมีลักษณะเป็นศูนย์กลาง ดังนั้น การบริหารจัดการวัดที่จะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่สังคมตามอุดมการณ์แห่งพระพุทธศาสนานั้น เจ้าอาวาส คณะสงฆ์ รัฐบาล และผู้เกี่ยวข้อง จะต้องช่วยเหลือการบริหารจัดการวัดด้วยการให้ความร่วมมือในการจรจรของพระศาสนาเพื่อสังคมต่อไป

กิริติ ศรีวิเชียร (๒๕๒๗, หน้า ๑๑-๑๑๓) ได้กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์และวัดที่ควรเป็นไปในอนาคตอันที่จะสร้างความเลื่อมใสศรัทธาแก่ประชาชนว่าควรประกอบด้วย

๑) บทบาทในการเป็นผู้นำและแบบอย่างแก่ชุมชนในเรื่องของความเป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด และประหยัด

๒) บทบาทในการเป็นสถานที่เรียนพระพุทธศาสนาของทั้งพระสงฆ์ ชาวบ้านและลูกหลานของชาวบ้านรอบวัด

๓) บทบาทในการเป็นสถานที่เรียนเพื่อการอ่านออกเขียนได้ของชาวบ้านรอบวัด

๔) บทบาทในการเป็นแหล่งรวบรวม เก็บรักษา และศึกษาค้นคว้าวัฒนธรรมแขนงต่าง ๆ ทั้งศิลปกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม และวรรณกรรมในท้องถิ่น

๕) บทบาทในการเป็นสถานที่ใกล้เคียงข้อพิพาทของชาวบ้าน

๖) บทบาทในการให้การสอนและฝึกฝนอาชีพที่จำเป็นในท้องถิ่นแก่ชาวบ้านรอบวัด

๗) บทบาทในการเป็นผู้นำเอาหลักการและแนวคิดใหม่ ๆ มาช่วยเหลือการเกษตร

จากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ ดังกล่าวพบว่า บทบาทของพระสงฆ์มี ๒ ด้าน คือ บทบาทที่เกี่ยวกับกิจวัตรในการประพฤติปฏิบัติตน ด้านการศึกษาธรรม แผนกธรรม แผนกบาลี แผนกสามัญและการปฏิบัติ สมณะ วิปัสสนา ทั้งต่อตนเองและต่อประชาชน และอีกบทบาทคือ พระสงฆ์จะต้องมีบทบาทหน้าที่ในการอบรมสั่งสอน โดยการแสดงธรรมตามหลักคำสอนที่ถูกต้อง สอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียน จัดฝึกอบรมเข้าค่ายคุณธรรมมีโครงการต่างๆ การแนะนำ การให้คำปรึกษา การสนทนา การตอบปัญหาและการแสดงธรรม ดังนั้นบทบาทของพระสงฆ์และวัดที่ควรเดินทางไปเผยแผ่ในอนาคตจึงควรที่จะสร้างความเลื่อมใสศรัทธาแก่ประชาชน โดยเป็นแบบอย่างตัวอย่างผู้นำของชุมชนเพื่อความเป็นระเบียบ เป็นการปฏิบัติที่ให้ชุมชนมีความรู้ความเข้าใจในหลักพระพุทธศาสนา เป็นแหล่งรวบรวมและเก็บรักษาวัฒนธรรม ศิลปกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม วรรณกรรมต่างๆในท้องถิ่น ในการช่วยเหลือให้เกิดวิธีที่ดีได้เกิดแนวคิดใหม่

๒.๔ สถาบันพระสังฆาธิการและสังคมไทย

สถาบันพระสังฆาธิการและสังคมไทย หรือ สถาบันสงฆ์และพระพุทธศาสนา ได้เข้ามามีบทบาทเกี่ยวข้องกับคนไทยและสังคมไทยมาเป็นเวลาช้านาน จนพระพุทธศาสนา กลายมาเป็นศาสนาประจำชาติ หล่อหลอมการดำเนินชีวิตของคนไทย วัฒนธรรมต่าง ๆ อิทธิพลของหลักธรรมคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนา ได้หยั่งรากลึกในวิถีชีวิตและจิตใจของคนไทย ซึ่งสามารถพิสูจน์ได้จากผลสะท้อนต่าง ๆ เช่น วิถีชีวิตพฤติกรรมของสังคมไทย นิสัยใจคอ วัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นลักษณะของสังคมไทยที่มีพระพุทธศาสนาและหลักคำสอนในการดำเนินชีวิต ดังที่สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ได้ตรัสไว้ว่า หากมองย้อนไปในอดีตจะเห็นว่า พระสงฆ์ได้ดำรงอยู่ในฐานะเป็นผู้นำของสังคมไทยในหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านสติปัญญาและการพัฒนา และก็เพราะพระสงฆ์เป็นผู้นำในทางสติปัญญา พระสงฆ์จึงได้เป็นครูของประชาชนและการพัฒนาในหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะในสังคมชนบทก็มักเกิดจากความริเริ่มของพระสงฆ์ หรือมีพระสงฆ์เป็นผู้นำในสังคม ซึ่งมีตัวอย่างให้เราเห็นได้มากมาย ยิ่งมองย้อนไปไกลเท่าใด ก็จะยิ่งเห็นความเป็นผู้นำของพระสงฆ์มากขึ้นเท่านั้น กระทั่งปัจจุบันนี้คน โดยทั่วไปมักจะคิดว่าพระสงฆ์ไม่มีความจำเป็นอะไรต่อการพัฒนาชีวิตและสังคมของประชาชนคนไทยแล้ว เพราะวิทยาการ โลกเจริญก้าวหน้าไปไกลเกินกว่าที่พระสงฆ์จะเข้าไปมีบทบาทอะไรได้ในการพัฒนา ดังกล่าวนั้นถึงกับมีบางคนกล่าวว่าไม่ใช่เรื่องของพระสงฆ์ (จักรพงษ์ ปรากฏวิเศษ, ๒๕๔๑, หน้า ๑๔๒) แต่ในความจริงนั้น พระสงฆ์ก็ยังมีบทบาทอยู่ไม่น้อยในสังคมไทย ดังที่สนองงานของรัฐ กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ทำนุบำรุง ส่งเสริมพระพุทธศาสนา และการสาธารณูปการ ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ แบ่งเป็น ๖ ประการ ดังนี้คือ

- ๑) บทบาทด้านการปกครอง
- ๒) บทบาทด้านการศาสนศึกษา
- ๓) บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์
- ๔) บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
- ๕) บทบาทด้านการสาธารณูปการ
- ๖) บทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์ (กรมการศาสนา, รายงานการศาสนาประจำปี ๒๕๔๔, หน้า ๒๔)

๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับพระสังฆาธิการ

๒.๕.๑ ความหมายของพระสังฆาธิการ

คำว่า พระสังฆาธิการ มาจากคำว่า “สังฆ์” และ “อธิการ” เป็นพระสังฆาธิการ แปลตามรูปศัพท์ว่า พระภิกษุผู้ทำงานโดยสิทธิขาดในทางคณะสงฆ์ หรือ พระภิกษุผู้ทำงานในคณะสงฆ์โดยมีอำนาจเต็มตามตำแหน่ง จึงหมายถึง พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์

จากความหมายข้างต้น พระสังฆาธิการ จึงเป็นพระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครอง คณะสงฆ์กฎหมายตราสามศก ฉบับที่ ๒๔ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ โดยกำหนดตำแหน่งพระภิกษุดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ตามลำดับชั้นไว้ได้แก่ ระดับเจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าว จะมีอำนาจเต็มตามกฎหมายคณะสงฆ์ กฎ มติ คำสั่งของมหาเถรสมาคมครอบคลุมงานทุกส่วนในเขตปกครองหรือในวัด พระสังฆาธิการจึงมีลักษณะความเป็นผู้นำ ในการพัฒนา พระภิกษุ สามเณร และคฤหัสถ์ที่อยู่ในวัด ในหมู่บ้าน และในชุมชน โดยใช้หลักธรรมในพระพุทธศาสนา (สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดอำนาจเจริญ, ๒๕๔๗, หน้า ๘)

๒.๕.๒ ความสำคัญของพระสังฆาธิการ

พระสังฆาธิการเป็นผู้ปกครองดูแลคณะสงฆ์ในเขตปกครองและวัดให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ และพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช มีหน้าที่ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงามของคณะสงฆ์จัดการและพัฒนา การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาการสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์ให้เป็นไปด้วยดี พระสังฆาธิการจึงมีความสำคัญในการดูแลพระภิกษุ สามเณร ดูแลวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ให้พระภิกษุ สามเณร มีจริยวัตรงดงามประพฤติปฏิบัติตนตามหลักพระธรรมวินัย นับว่าพระสังฆาธิการเป็นผู้จรรโลงพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืน ดูแลความประพฤติปฏิบัติของพระภิกษุ สามเณร มีให้ออกนอกพระธรรมวินัย และพระสังฆาธิการโดยเฉพาะ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส จะต้องบำรุงรักษา จัดการวัด และสมบัติของวัดให้เป็นไปโดยเรียบร้อย ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่พำนักอยู่ในวัดปฏิบัติตามพระธรรมวินัย และเป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ (๒๕๔๐, หน้า ๑) ระบุถึงความสำคัญของพระสังฆาธิการว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติจะเจริญรุ่งเรืองถาวรสืบต่อไป ก็ด้วยจะต้องอาศัยพระสังฆาธิการเป็นสำคัญ เนื่องจากพระสังฆาธิการเป็นผู้ใกล้ชิดประชาชนโดยเฉพาะ

พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส ซึ่งเป็นที่เคารพเลื่อมใสศรัทธาของประชาชน ตามพระราชบัญญัติ
คณะสงฆ์ เจ้าอาวาสจึงมีอำนาจหน้าที่ ในการบริหารและจัดการวัด ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ส่วนสำนักงานเจ้าคณะภาค ๑๔ (๒๕๔๗, หน้า ๔๖) ได้ระบุความสำคัญของพระ
สังฆาธิการว่าเป็นผู้ขับเคลื่อนการบริหารกิจการคณะสงฆ์และการพระพุทธศาสนาให้ปฏิบัติถูกต้อง
เป็นประโยชน์ทั้งงานการศึกษา การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ การศึกษา
สงเคราะห์และการสาธารณสงเคราะห์

ดังนั้นพระสังฆาธิการ จึงเป็นพระภิกษุที่ปฏิบัติภารกิจของพระพุทธศาสนาที่จะ
ช่วยส่งเสริมทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองและสร้างศรัทธาของพุทธศาสนิกชนต่อ
พระพุทธศาสนา และสร้างความเข้มแข็ง และความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

การแต่งตั้งและถอดถอนพระสังฆาธิการ

กฎหมายแพ่งศรัทธา ค.บ.บ.ที่ ๒๔ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระ
สังฆาธิการได้กำหนดคุณสมบัติของพระสังฆาธิการ การแต่งตั้งและถอดถอน ไว้ดังนี้

คุณสมบัติทั่วไปของพระสังฆาธิการ

กฎหมายแพ่งศรัทธา ค.บ.บ.ที่ ๒๔ (พ.ศ.๒๕๔๑) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระ
สังฆาธิการได้กำหนดคุณสมบัติทั่วไปของพระสังฆาธิการไว้ ๗ ข้อ ดังนี้

- ๑) มีพรรษาสมควรแก่ตำแหน่ง
- ๒) มีความรู้สมควรแก่ตำแหน่ง
- ๓) มีความประพฤติเรียบร้อยตามพระธรรมวินัย
- ๔) เป็นผู้ฉลาดสามารถในการปกครองคณะสงฆ์
- ๕) ไม่เป็นผู้มีร่างกายทุพพลภาพไร้ความสามารถ หรือมีจิตฟั่นเฟือน ไม่สมประกอบ
หรือเป็นโรคเรื้อน หรือเป็นวิฉโรคในระยะอันตรายจนเป็นที่น่ารังเกียจ
- ๖) ไม่เคยต้องคำ วินิจฉัยลงโทษในอธิกรณ์ที่พึงรังเกียจมาก่อน
- ๗) ไม่เคยถูกถอดถอนหรือถูกปลดจากตำแหน่งใด เพราะความผิดมาก่อน (กอง
แผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๒, หน้า ๔๐๓)

การแต่งตั้งพระสังฆาธิการ

การแต่งตั้งพระสังฆาธิการ ตามกฎหมายแพ่งศรัทธา มีดังนี้ คือ

- ๑) การแต่งตั้งเจ้าคณะใหญ่ จะต้องมียุทธศาสตร์ทั่วไปแล้ว จะต้องมียุทธศาสตร์ ๓๐
และมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่ารองสมเด็จพระราชาคณะ สมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งพระภิกษุที่มี
คุณสมบัติให้ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะใหญ่ โดยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคม

๒) การแต่งตั้งเจ้าคณะภาคจะต้องมีคุณสมบัติทั่วไปแล้วจะต้องมีพรรษาพื้น ๒๐ พรรษาและกำลังดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะภาคนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๒ ปี หรือกำลังดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดในภาคนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๔ ปี หรือมีสมณศักดิ์ ไม่ต่ำกว่าพระราชคณะชั้นเทพ หรือเป็นพระราชคณะซึ่งเป็นพระคณาจารย์เอกหรือเป็นเปรียญธรรม ๕ ประโยค การแต่งตั้งเจ้าคณะภาคเป็นหน้าที่ของเจ้าคณะใหญ่พิจารณาคัดเลือกพระภิกษุที่มีคุณสมบัติ เสนอมหาเถรสมาคมพิจารณาเพื่อมีพระบัญชาแต่งตั้งตามมติมหาเถรสมาคม เจ้าคณะภาคจะอยู่ในตำแหน่งคราวละ ๔ ปีและอาจได้รับแต่งตั้งอีกได้

๓) การแต่งตั้งเจ้าคณะจังหวัดจะต้องมีคุณสมบัติทั่วไปแล้ว จะต้อง มีพรรษาพื้น ๑๐ พรรษากับมีสำนักเรียนในเขตจังหวัดนั้น และกำลังดำรงตำแหน่ง รองเจ้าคณะจังหวัดนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๒ ปี หรือกำลังดำรงตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอในจังหวัดนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๔ ปี หรือมีสมณศักดิ์ ไม่ต่ำกว่าพระราชคณะชั้นสามัญ หรือเป็นพระคณาจารย์โทขึ้นไป หรือเป็นเปรียญธรรมไม่ต่ำกว่า ๖ ประโยค การแต่งตั้งเจ้าคณะจังหวัดในภาคใด ให้เจ้าคณะภาคนั้นพิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ เสนอเจ้าคณะใหญ่พิจารณาเพื่อมีพระบัญชาแต่งตั้งตามมติมหาเถรสมาคม

๔) การแต่งตั้งเจ้าคณะอำเภอ จะต้อง มีคุณสมบัติทั่วไปแล้ว จะต้อง มีพรรษาพื้น ๑๐ พรรษากับมีสำนักเรียนในเขตจังหวัดนั้น และกำลังดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะอำเภอนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๒ ปี หรือกำลังดำรงตำแหน่งเจ้าคณะตำบลในอำเภอนั้นมาแล้วไม่น้อยกว่า ๔ ปี หรือมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าชั้น สัญญาบัตร หรือเป็นพระคณาจารย์ตรีขึ้นไป หรือมีเปรียญธรรมไม่ต่ำกว่า ๔ ประโยค การแต่งตั้งเจ้าคณะอำเภอในจังหวัดใด ให้เจ้าคณะจังหวัดนั้นคัดเลือกผู้มีคุณสมบัติดังกล่าวเสนอเจ้าคณะภาคเพื่อพิจารณาแต่งตั้ง โดยอนุมัติของเจ้าคณะใหญ่

๕) การแต่งตั้งเจ้าคณะตำบล จะต้อง มีคุณสมบัติทั่วไปแล้ว จะต้อง มีพรรษาพื้น ๕ พรรษากับมีสำนักเรียนในเขตอำเภอนั้น และกำลังดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะตำบลนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๒ ปี หรือกำลังดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสในตำบลนั้นมาแล้วไม่น้อยกว่า ๔ ปี หรือเป็นพระภิกษุมีสมณศักดิ์หรือเป็นพระคณาจารย์ หรือเป็นเปรียญธรรมหรือเป็นนักรธรรมเอก การแต่งตั้งเจ้าคณะตำบลในอำเภอใด ให้เจ้าคณะอำเภอคัดเลือกพระภิกษุ ผู้มีคุณสมบัติดังกล่าว เสนอเจ้าคณะจังหวัดพิจารณาแต่งตั้ง เมื่อได้แต่งตั้งแล้ว ให้แจ้งกรมการศาสนา และรายงานเจ้าคณะภาคเพื่อทราบ

๖) การแต่งตั้งเจ้าอาวาสที่เป็นพระอารามราษฎร์ จะต้อง มีคุณสมบัติทั่วไปแล้ว จะต้อง มีพรรษาพื้น ๕ พรรษา และเป็นผู้ทรงเกียรติคุณเป็นที่เคารพนับถือของบรรพชิตและคฤหัสถ์ในถิ่นนั้นในการแต่งตั้งเจ้าอาวาสนอกจากพระอารามหลวงในตำบลใด ให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอเจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล เจ้าสังกัด ถ้าไม่มีรองเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะตำบล ให้เจ้าคณะอำเภอเลือกเจ้าอาวาสในตำบลนั้น รวมกันทั้งหมด ไม่น้อยกว่า ๓ รูป ร่วมกันพิจารณา

คัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติดังกล่าวแล้วให้เจ้าคณะอำเภอรายงานเสนอเจ้าคณะจังหวัด เพื่อพิจารณาแต่งตั้ง ถ้าพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่ง เจ้าอาวาสนั้น ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดอยู่ด้วย ให้เจ้าคณะอำเภอรายงานเจ้าคณะจังหวัด เพื่อเข้าคณะภาคพิจารณาแต่งตั้ง ในการแต่งตั้งรอง เจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส นอกจากพระอารามหลวง ให้เจ้าอาวาสพิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติ และระบุหน้าที่ที่ตนจะมอบหมายให้ปฏิบัติ เสนอผู้บังคับบัญชาตามลำดับ เพื่อเจ้าคณะจังหวัดพิจารณาแต่งตั้ง

๗) การแต่งตั้งผู้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสพระอารามหลวงในกรุงเทพมหานคร ต้องมีคุณสมบัติโดยเฉพาะอีกส่วนหนึ่ง คือต้องมีพรรษาพื้น ๑๐ พรรษา เป็นผู้ทรงเกียรติคุณเป็นที่เคารพนับถือของบรรพชิตและคฤหัสถ์ สำหรับพระอารามหลวงชั้นเอกต้องมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระราชกณะชั้นราช สำหรับพระอารามหลวงชั้นโท ต้องมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระราชกณะชั้นสามัญ สำหรับพระอารามหลวงชั้นตรี ต้องมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นเอก

ส่วนพระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสพระอารามหลวงในจังหวัดอื่น นอกจากกรุงเทพมหานคร ต้องมีคุณสมบัติโดยเฉพาะส่วนหนึ่งดังนี้ คือ มีพรรษาพื้น ๑๐ พรรษา เป็นผู้ทรงเกียรติคุณเป็นที่เคารพนับถือของบรรพชิตและคฤหัสถ์ สำหรับพระอารามหลวงชั้นเอกต้องมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระราชกณะชั้นสามัญ สำหรับพระอารามหลวงชั้นโท ต้องมีตำแหน่งไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นเอก สำหรับพระอารามหลวงชั้นตรี ต้องมีตำแหน่งไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นโท หรือพระครูสัญญาบัตรที่มีนิตยภัตไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นโท สำหรับพระอารามหลวงชั้นตรี การแต่งตั้งเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะจังหวัดคัดเลือกพระภิกษุที่มีคุณสมบัติดังกล่าวแล้วแต่กรณีเสนอผู้บังคับบัญชาตามลำดับ เพื่อมหาเถรสมาคมพิจารณา ถ้าพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสพระอารามหลวงดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดอยู่ด้วย ให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะภาคดำเนินการในการแต่งตั้งรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ให้เจ้าอาวาสพระอารามหลวงนั้น พิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติและระบุหน้าที่ที่มอบหมายให้ปฏิบัติ แล้วรายงานเจ้าคณะจังหวัดเพื่อพิจารณาเสนอตามลำดับจนถึงมหาเถรสมาคม สมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งเจ้าอาวาสรองเจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวงตามมติมหาเถรสมาคม (กองแผนงาน กรมการศาสนา, กระทรวงศึกษาธิการ, หน้า ๔๐๔-๔๑๐)

การพ้นจากตำแหน่งหน้าที่พระสังฆาธิการ

พระสังฆาธิการจะพ้นจากตำแหน่งได้ในกรณีมรณภาพ หรือพ้นจากความเป็นพระภิกษุหรือลาออก หรือย้ายออกไปนอกเขตที่ตนมีสำ นักอยู่ หรือให้ออกจากตำแหน่งหน้าที่ โดยถูกปลดจากตำแหน่งหน้าที่ ถูกถอดถอนจากตำแหน่งหน้าที่ (กองแผนงาน กรมการศาสนา, กระทรวงศึกษาธิการ, หน้า ๔๑๑)

การปกครองคณะสงฆ์

การปกครองคณะสงฆ์เป็นการปกครองตามพระธรรมวินัยกล่าวคือ การปกครองคณะสงฆ์จะยึดพระธรรมวินัยเป็นธรรมนูญการปกครอง โดยได้อำนาจรัฐและจารีตเป็นหลัก อุดหนุนการปกครองคณะสงฆ์ หากมีความไม่เรียบร้อยเกิดขึ้นในคณะสงฆ์ต้องอาศัยอำนาจรัฐเข้ามาช่วยจัดการแก้ไขความไม่เรียบร้อย ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงถวายอำนาจ รัฐช่วยคณะสงฆ์จัดระบบการปกครอง ทรงตราพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ มาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ได้ยกเลิกพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ และได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ จัดระบบการปกครองคณะสงฆ์ใหม่ ให้มีรูปแบบคล้ายกับการปกครองราชอาณาจักร มาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้ยกเลิกพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ เพื่อจัดระบบการปกครองคณะสงฆ์ในรูปแบบใหม่ จึงได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และต่อมา พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ใช้เป็นรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์และเป็นหลักจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบัน (พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์), ๒๕๔๐, หน้า ๑)

การปกครองคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้ระบุให้สมเด็จพระสังฆราชในตำแหน่งสกลมหาสังฆปริณายก เป็นพระประมุขสงฆ์ไทยและสงฆ์อื่น ทรงบัญชาการคณะสงฆ์ทางมหาเถรสมาคมตามอำนาจกฎหมาย และพระธรรมวินัยและทรงตราพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราชโดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมาย พระธรรมวินัย และกฎหมายมหาเถรสมาคม และสมเด็จพระสังฆราชทรงอยู่ในฐานะผู้ใดจะหมิ่นประมาท ดูหมิ่นหรือแสดงความอาฆาตมาดร้ายมิได้ โดยมีมหาเถรสมาคมเป็นองค์กรปกครองคณะสงฆ์สูงสุด คณะสงฆ์และสามเณรต้องอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม ซึ่งมีสมเด็จพระสังฆราช ทรงเป็นประธานกรรมการ และมีกรรมการ โดยตำแหน่ง และกรรมการ โดยแต่งตั้ง

ในการปกครองคณะสงฆ์ แบบแผนการปกครองคณะสงฆ์แบ่งเป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนหลักกำหนดหน่วยงาน เขตปกครอง ผู้ปกครองหรือผู้รับมอบงานหรือคณะผู้รับมอบงาน ในการปฏิบัติงานการปกครองคณะสงฆ์ และส่วนย่อย ได้แก่ แบบแผนกำหนดอำนาจหน้าที่ การควบคุมบังคับบัญชา การประสานงาน การตั้งผู้รักษาการแทน และการวางระเบียบวิธีปฏิบัติอื่น ๆ

ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์กำหนดให้มีเจ้าคณะมหานิกายและเจ้าคณะธรรมยุต ปกครองบังคับบัญชาวัด และพระภิกษุสามเณรในนิกายนั้น ๆ โดยมีระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ ส่วนกลางและระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ดังนี้

ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง มีมหาเถรสมาคมเป็นศูนย์รวมอำนาจการปกครองและกิจการคณะสงฆ์ทั้งสิ้นของคณะสงฆ์ไทย เป็นศูนย์รวมเขตปกครองและเจ้าคณะในส่วนกลาง ซึ่งเป็นผู้ปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง โดยกำหนดเขตปกครองได้แก่ เขตปกครองบังคับบัญชาเจ้าคณะเจ้าอาวาสและพระภิกษุสามเณรในนิคายนั้น ๆ ในส่วนกลางจะแยกส่วนการปกครองเป็นคณะมหานิกาย เรียกว่า “หน มี ๔ หน คือ หนกลาง หนเหนือ หนตะวันออกและหนใต้ ในส่วนของคณะธรรมยุต เรียกว่า คณะธรรมยุต จะรวมเขตปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค และวัดธรรมยุตทั้งหมดเข้าเป็นเขตเดียวกัน

การปกครองสงฆ์ในส่วนกลาง ได้แก่ เจ้าคณะใหญ่ ซึ่งเป็นพระสังฆาธิการสังกัดในส่วนกลาง เป็นผู้ประสานงานกับสมเด็จพระสังฆราช มีมหาเถรสมาคม เป็นหน่วยงานในส่วนกลาง และประสาน งานกับเจ้าคณะในส่วนภูมิภาค ปฏิบัติหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตของตนเรียกว่า หนมี เจ้าคณะใหญ่ ๕ หน คือ

- ๑) เจ้าคณะใหญ่หนกลาง
- ๒) เจ้าคณะใหญ่หนเหนือ
- ๓) เจ้าคณะใหญ่หนตะวันออก
- ๔) เจ้าคณะใหญ่หนใต้
- ๕) เจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุต (พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์), ๒๕๔๐, หน้า ๓-๕)

อำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ของเจ้าคณะใหญ่ ในเขตหนของตน มีอำนาจหน้าที่ปกครองพระสงฆ์ ดังนี้

๑) ดำเนินงานการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช

๒) ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษา สงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินการไปด้วยดี

๓) วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยชั้นภาค หรือมีอำนาจหน้าที่ในกรณีที่ได้รับมอบหมายอย่างอื่น จากมหาเถรสมาคม

๔) แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะภาคให้เป็นไปโดยชอบ

๕) ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะและเจ้าอาวาส ตลอดถึงพระภิกษุสามเณร ผู้อยู่ในบังคับบัญชา หรืออยู่ในเขตปกครองของตน และชี้แจงแนะนำ การปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชาให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย

๖) ตรวจการและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน (พระครูโสภณพิทยาภรณ์, ๒๕๔๒, หน้า ๑๖๕)

ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค การปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ได้กำหนดส่วนหลักไว้ชัดเจน ในมาตรา ๒๑ ของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ให้จัดแบ่งเขตปกครองเป็นภาค จังหวัด อำเภอ ตำบล จำนวนและเขตปกครองให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎหมายมหาชน ส่วนมาตรา ๒๒ กำหนดให้พระภิกษุเป็นผู้ปกครองตามชั้น ตามลำดับดังนี้ คือ เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะตำบล เมื่อมหาเถรสมาคมเห็นสมควรจะจัดให้มีรองเจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะอำเภอ และรองเจ้าคณะตำบลเป็นผู้ช่วยเจ้าคณะชั้นนั้น ๆ ด้วยก็ได้พระภิกษุผู้ปกครองคณะสงฆ์ ทุกตำแหน่ง เรียกว่าพระสังฆาธิการเป็นพระภิกษุทำงานโดยสิทธิ์ขาดในทางคณะสงฆ์ โดยมีอำนาจเต็มรวมตำแหน่งซึ่งนอกจากตำแหน่งดังกล่าวข้างต้นแล้วยังรวมไปถึงเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาสด้วย เจ้าคณะ และเจ้าอาวาสเป็นผู้ทำงานคณะสงฆ์อย่างมีอำนาจเต็มตามกฎหมายและครอบคลุมงานทุกส่วนในเขตปกครองหรือในวัด (พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์), ๒๕๔๒, หน้า ๖)

บทบาทของพระสังฆาธิการ

พระธรรมญาณมุนี (๒๕๒๖, หน้า ๓๕-๕๒) กล่าวว่า พระสังฆาธิการมีบทบาทหน้าที่ในการปกครองคณะสงฆ์ โดยมีหลักการปกครองคือมุ่งความสงบเรียบร้อย มุ่งความเจริญอกงาม และมุ่งความสามัคคีปรองดอง ซึ่งทั้ง ๓ ประการนี้เป็นเครื่องวัดสมรรถภาพของการปกครองในขณะเดียวกันในการปกครองพระสงฆ์ให้ได้ผลดีตามหลักการดังกล่าวนี้

พระครูมงคลคีตวงศ์ และคณะ (๒๕๒๖, หน้า ๕๘) กล่าวว่า พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสทุกรูปต้องพัฒนาตนเองให้อยู่ในระเบียบวินัยก่อนเป็นประการแรก ประการที่สองจะต้องมีรูปแบบการปกครองในวัดวาอารามให้เรียบร้อยและประการ สุดท้ายจะต้องจัดรูปแบบในการศึกษาเล่าเรียน แผนกพระปริยัติธรรมชั้น เช่น แผนกนักธรรม แผนกบาลี ชั้นในวัดของตน นอกจากนี้จะต้องอบรมวิปัสสนากรรมฐานให้กับพระภิกษุสามเณร เรียกว่า พัฒนาจิตใจของพระภิกษุสามเณรให้มีความมั่นคง เพื่อพระภิกษุสามเณรจะได้นำหลักการพัฒนาจิตใจนี้ไปสู่เด็กหรือเยาวชนหรืออุปัชฌาย์ให้หันเข้ามาศึกษาหาความรู้ด้านพระพุทธศาสนา เรียกว่า จริยธรรม การให้การศึกษาด้านจริยธรรมก็คือการเปิดโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ขึ้น การเปิดโรงเรียนเด็กเล็ก ที่เรียกว่าเด็กก่อนเกณฑ์ ซึ่งเป็นโครงการของมหาเถรสมาคม ก็เพื่อเป็นการชักจูง เด็กเล็กให้หันเข้ามาฟังพระสงฆ์ พระสงฆ์ก็มีบทบาทช่วยเหลือเด็กเล็กด้วยเมตตาธรรม เด็กเล็กเหล่านี้ ก็คือลูกหลาน ชาวบ้านที่ต้องออกไปประกอบอาชีพ เมื่อวัดรับดูแลลูกหลานให้ ความเลื่อมใสศรัทธาต่อ

วัด ต่อ พระพุทธศาสนา ก็บังเกิดขึ้นกับประชาชนจึงเห็นได้ว่า พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส นอกจากจะมีหน้าที่ในการดูแลวัด พัฒนาวัดแล้ว ยังต้องช่วยเหลือและพัฒนาชุมชนพร้อมกันไปด้วย

พระสังฆาธิการ เป็นนามบัญญัติตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ ได้กำหนดบทบาทอำนาจหน้าที่การปกครองคณะสงฆ์ในเขตปกครองของตน ได้แก่ การรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์ และการสาธารณสงเคราะห์รวมทั้งการนิคหกรรมหรือการวินิจฉัย อธิกรณ์ หรือ ความผิดทางพระธรรมวินัยของพระภิกษุ

๑) กฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๔ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ ได้กำหนดจริยาพระสังฆาธิการ ซึ่งพระสังฆาธิการต้องปฏิบัติตามบทบาทของพระสังฆาธิการ ดังต่อไปนี้

(๑) ต้องเคารพเชื่อฟังเพื่อต่อกฎหมายพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎกระทรวง กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช สังวรและปฏิบัติตามพระธรรมวินัยโดยเคร่งครัด

(๒) ต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาซึ่งสั่งโดยชอบด้วยอำนาจหน้าที่ถ้าไม่เห็นพ้องด้วยคำสั่งนั้น ให้เสนอความเห็นคัดค้านเป็นลายลักษณ์อักษรภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันที่ได้รับทราบคำสั่ง และเมื่อได้คัดค้านดังกล่าวมานั้นแล้ว แต่ผู้สั่งมิได้ถอนหรือแก้คำสั่งนั้นถ้าคำสั่งนั้นไม่ผิดพระวินัยต้องปฏิบัติตาม ต้องรายงานจนถึงผู้สั่ง ในกรณีมีการคัดค้านคำสั่งให้ผู้ส่งรายงานเรื่องทั้งหมดไปยังผู้บังคับบัญชาเหนือตนเพื่อพิจารณาสั่งการต่อไป

ในการปฏิบัติหน้าที่ ห้ามทำ ข้ามผู้บังคับบัญชาเหนือตน เว้นแต่จะได้รับอนุญาตพิเศษเป็นครั้งคราว

(๓) ต้องตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ด้วยความระมัดระวัง มิให้เกิดความเสียหายแก่การคณะสงฆ์และการพระศาสนา และห้ามมิให้ละทิ้งหน้าที่โดยไม่มีเหตุอันควร

(๔) ต้องปฏิบัติหน้าที่โดยชอบ และห้ามมิให้ใช้อำนาจหน้าที่ในทางที่ไม่สมควร

(๕) ต้องสุภาพเรียบร้อยต่อผู้บังคับบัญชา เหนือตนและผู้อยู่ในปกครอง

(๖) ต้องรักษาส่งเสริมสามัคคีในหมู่คณะและช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทางที่ชอบ

(๗) ต้องอำนวยความสะดวกในหน้าที่การคณะสงฆ์และการพระศาสนา

(๘) ต้องรักษาข้อความอันเกี่ยวกับการคณะสงฆ์ที่ยังไม่ควรเปิดเผย

ทั้ง ๘ ข้อนี้ เป็นจริยาอันพระสังฆาธิการต้องถือปฏิบัติตาม โดยเคร่งครัด เพราะละเมิดแล้วย่อมได้รับโทษฐานละเมิดจริยา (สำนักงานเจ้าคณะภาค ๑๖, คู่มือปฏิบัติงานการคณะสงฆ์, ๒๕๔๗, หน้า ๔๗-๔๘)

อำนาจหน้าที่ของพระสังฆาธิการ

การปกครองคณะสงฆ์ทุกส่วนทุกชั้น ให้มีเจ้าคณะมหานิกายและเจ้าคณะธรรมยุต ปกครองบังคับบัญชาวัดและพระภิกษุสามเณรในนิกายนั้น ๆ อำนาจหน้าที่ของพระสังฆาธิการมีระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ ดังนี้

๒) ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง

กฎหมายมหาชนฉบับที่ ๒๓ (๒๕๔๑) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ ได้กำหนดวิธีดำเนินการเพื่อความเรียบร้อยดีงาม วิธีดำเนินการศาสนศึกษาและศึกษาสงเคราะห์ วิธีดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนา วิธีดำเนินการสาธารณูปการ และสาธารณสงเคราะห์ อันเกี่ยวกับการคณะสงฆ์และการพระศาสนาให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ ในระเบียบมหาเถรสมาคม เพื่อประโยชน์แก่การปกครองคณะสงฆ์ให้เจ้าคณะใหญ่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับคณะสงฆ์ในนิกายนั้น ๆ ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ดังนี้

(๑) เจ้าคณะใหญ่หนกลาง ปฏิบัติหน้าที่ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑ ภาค ๒ ภาค ๓ ภาค ๑๓ ภาค ๑๔ และภาค ๑๕

(๒) เจ้าคณะใหญ่หนเหนือ ปฏิบัติหน้าที่ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๔ ภาค ๕ ภาค ๖ และภาค ๗

(๓) เจ้าคณะใหญ่หนตะวันออก ปฏิบัติหน้าที่ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๘ ภาค ๙ ภาค ๑๐ ภาค ๑๑ และภาค ๑๒

(๔) เจ้าคณะใหญ่หนใต้ ปฏิบัติหน้าที่ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๖ ภาค ๑๗ และภาค ๑๘

(๕) เจ้าคณะใหญ่ธรรมยุต ปฏิบัติหน้าที่ ในเขตปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุตทุกภาค เจ้าคณะใหญ่มีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตหนของตน ดังนี้

๑) ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระราชบัญญัติสมเด็จพระสังฆราช

๒) ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และ การสาธารณสงเคราะห์ ให้มีดำเนินการที่ไปด้วยดี

๓) วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือวินิจฉัย ชั้นภาค หรือมีอำนาจหน้าที่ในกรณีที่ได้รับมอบหมายอย่างอื่นจากมหาเถรสมาคม

๔) แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะภาคให้เป็นไปโดยชอบ

๕) ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะและเจ้าอาวาส ตลอดถึงพระภิกษุสามเณร ผู้อยู่ในบังคับบัญชา หรืออยู่ในเขตปกครองของตนและชี้แจงแนะนำ การปฏิบัติ หน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชาให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย

๖) ตรวจสอบและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน (สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๒, หน้า ๗๐-๗๑)

๒) ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค

การปกครองคณะสงฆ์ในส่วนภูมิภาค แบ่งการปกครองเป็นระดับชั้น ดังนี้

๑) เจ้าคณะภาค มีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตภาคของตน ดังนี้

(๑.๑) ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช

(๑.๒) ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ให้ดำเนินไปด้วยดี

(๑.๓) วินิจฉัยการลงนิคหกรรมวินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยชั้นจังหวัด

(๑.๔) แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะจังหวัดให้เป็นไปโดยชอบ

(๑.๕) ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะและเจ้าอาวาส ตลอดถึงพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ในบังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตปกครองของตน และชี้แจงแนะนำ การปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชาให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย

(๑.๖) ตรวจสอบและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน

๒) เจ้าคณะจังหวัด หมายถึง เจ้าคณะกรุงเทพมหานครและเจ้าคณะจังหวัดนอกรวมถึงรองเจ้าคณะจังหวัด หมายถึง รองเจ้าคณะกรุงเทพมหานคร และรองเจ้าคณะจังหวัดนอกรวมถึงรองเจ้าคณะจังหวัด กรุงเทพมหานคร เจ้าคณะจังหวัดมีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ ในเขตจังหวัดของตน ดังนี้

(๒.๑) ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช คำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน

(๒.๒) ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปด้วยดี

(๒.๓) ระงับอธิการณ์ วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำ สั่ง หรือ คำวินิจฉัยชั้นเจ้าคณะอำเภอ

(๒.๔) แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะอำเภอให้เป็นไปโดยชอบ

(๒.๕) ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะ และเจ้าอาวาส ตลอดถึงพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ในบังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตปกครองของตน และชี้แจงแนะนำ การปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชาให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย

(๒.๖) ตรวจสอบและประชุมพระสังฆาธิการในเขตการปกครองของตน (สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๒, หน้า ๗๒)

๓) เจ้าคณะอำเภอ หมายถึง เจ้าคณะเขตในกรุงเทพมหานคร และเจ้าคณะอำเภอในจังหวัดนอจากกรุงเทพมหานคร รองเจ้าคณะอำเภอ หมายถึง รองเจ้าคณะเขตในกรุงเทพมหานคร และรองเจ้าคณะอำเภอ ในจังหวัดนอจากกรุงเทพมหานคร เจ้าคณะอำเภอมีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตอำเภอของตน ดังนี้

(๓.๑) ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช คำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน

(๓.๒) ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปด้วยดี

(๓.๓) ระงับอธิการณ์ วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำ สั่งหรือ คำวินิจฉัยชั้นเจ้าคณะตำบล

(๓.๔) แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะตำบลให้เป็นไปโดยชอบ

(๓.๕) ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะและเจ้าอาวาส ตลอดถึงพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ในบังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตปกครองของตน และชี้แจงแนะนำ การปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชาให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย

(๓.๖) ตรวจสอบและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน

๔) เจ้าคณะตำบล หมายถึง เจ้าคณะแขวงในกรุงเทพมหานครและเจ้าคณะตำบลในจังหวัดนอจากกรุงเทพมหานคร รวมถึงรองเจ้าคณะตำบล หมายถึง รองเจ้าคณะแขวงในกรุงเทพมหานคร และรองเจ้าคณะตำบลในจังหวัดนอจากกรุงเทพมหานครรวมถึงเจ้าคณะตำบลมีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตตำบลของตน ดังนี้

(๔.๑) ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช คำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน

(๔.๒) ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษา สงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ให้มีการดำเนินไปด้วยดี

(๔.๓) ระวังอธิกรณ์ วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์ คำสั่งหรือวินิจฉัยชั้นเจ้าอาวาส

(๔.๔) แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าอาวาสให้เป็นไปโดยชอบ

(๔.๕) ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าอาวาสและพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ในบังคับบัญชาหรือผู้อยู่ในเขตปกครองของตน และชี้แจงแนะนำ การปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชาให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย

(๔.๖) ตรวจสอบและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตนเพื่อประโยชน์แก่การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาคเจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะ อำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล ให้มีเลขานุการทำหน้าที่เลขานุการ

๕) เจ้าอาวาส ผู้มีอำนาจสูงสุดภายในวัด คือ เจ้าอาวาสวัดซึ่งเป็นพระสังฆาธิการอันดับที่ ๕ ตามกฎหมายมหาเถรสมาคม เจ้าอาวาสวัดเป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อการพระศาสนาอย่างยิ่งใหญ่ เพราะต้องทำหน้าที่เป็น ผู้ปกครองวัด และเป็นผู้แทนวัด เนื่องจากวัดมีฐานะเป็นนิติบุคคลคือบุคคลตามกฎหมาย ดังนั้น เจ้าอาวาสจึงมีฐานะเป็นเจ้าพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญาตาม (สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๒, หน้า ๗๓.)

มาตรา ๔๕ กล่าวว่า “ให้ถือว่าพระภิกษุซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในการปกครองคณะสงฆ์และไวยาวัจกร เป็นเจ้าพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญา” ตำแหน่งเจ้าอาวาสจึงเป็นตำแหน่งสำคัญยิ่ง (สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๒, หน้า ๘๕) และนอกจากนั้น เจ้าอาวาสยัง มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพุทธศาสนิกชนมากที่สุดที่จะช่วยจรโลงพระพุทธศาสนา ปลุกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่ประชาชน ดังที่พระพุทธวรญาณ กล่าวว่า พระสังฆาธิการ คือผู้ปกครองสงฆ์ ซึ่งตามกฎหมายมหาเถรสมาคมกำหนดให้มีจำนวน ๑๑ อันดับ โดยมีเจ้าคณะภาคเป็นอันดับที่ ๑ มีผู้ช่วยเจ้าอาวาสเป็น

อันดับที่ ๑๑ นั้น พระสังฆาธิการอันดับที่ ๕ คือเจ้าอาวาสนับเป็นพระสังฆาธิการที่มีความสำคัญมากที่สุดมีความรับผิดชอบสูงสุด ด้วยเหตุผล

๑) เจ้าอาวาสเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดพระภิกษุสามเณร อุบาสกอุบาสิกา ประชาชนและเด็ก เล็กู้จักพื้นฐานของบุคคลเหล่านั้นดีกว่าใคร ๆ อยู่ใกล้ชิดเหตุการณ์ทางพระศาสนาทั้งดีและร้าย ย่อมเข้าใจปัญหาต่าง ๆ และหาทางคลี่คลายปัญหาได้ง่าย

๒) ตำแหน่งเจ้าอาวาสจัดเป็นพื้นฐานที่สำคัญของตำแหน่งผู้ปกครองสงฆ์ทุกตำแหน่ง เป็นเครื่องพิสูจน์และรับรองความสามารถของตำแหน่งปกครองสงฆ์ทั้งหลายได้อย่างดี คือถ้าเป็นเจ้าอาวาสได้ดี ก็มีหวังที่จะเป็นเจ้าคณะตำบล หรือเจ้าคณะต่าง ๆ ได้ดี ดังนั้น กฎหมายคณะสงฆ์จึงได้บัญญัติอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสไว้ในมาตรา ๓๗ และมาตรา ๓๘ ดังนี้

มาตรา ๓๗ เจ้าอาวาสมีหน้าที่ ดังนี้

- ๑) บำรุงรักษาวัด จัดกิจกรรมและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี
- ๒) ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้นปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม
- ๓) เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอน พระธรรมวินัย แก่บรรพชิต และคฤหัสถ์
- ๔) ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล (พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์), ๒๕๔๒ หน้า ๓๓-๓๔)

หน้าที่เจ้าอาวาสดังกล่าวในมาตรา ๓๗ นี้ เป็นหน้าที่โดยภาพรวมลักษณะงานอย่างกว้าง ๆ มิได้ชี้ชัดถึงวิธีปฏิบัติแต่อย่างใด เพราะวิธีปฏิบัตินั้น ได้กำหนดโดยลักษณะงานเป็น ๔ คือ

๑) หน้าที่ต้องปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม ได้แก่

(๑.๑) การบำรุงรักษาวัดให้เป็นไปด้วยดี หมายถึง การก่อสร้าง การบูรณะปฏิสังขรณ์ การปรับปรุงตกแต่งการกำหนดแบบแปลนแผนผัง ซึ่งล้วนแต่เป็นงานที่ต้องทำ ด้วยแรงเงินแรงงานและแรงความคิดอันเป็นส่วนสร้างสรรค์และเสริมสร้างส่วนที่เป็นวัตถุ ให้ปรากฏเป็นรูปธรรมศาสนสถานและศาสนวัตถุของวัดวาอารามต่าง ๆ จักได้รับการปรับปรุงพัฒนาให้เป็นไปด้วยดี ด้วยหน้าที่เจ้าอาวาสข้อนี้

(๑.๒) การจัดการกิจการของวัดให้เป็นไปด้วยดี หมายถึง การจัดการของวัดตามหน้าที่ผู้ปกครองวัดและหน้าที่จัดการแทนวัดในฐานะผู้แทนนิติบุคคล เช่น การรับทรัพย์สิน การอรรถคดี กิจการเหล่านี้ เจ้าอาวาสจะต้องจัดการให้เป็นไปด้วยดี คือ เป็นไปโดยถูกต้องตามระเบียบแบบแผนหรือจารีตว่าด้วยการนั้น

(๑.๓) การจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี หมายถึง การดูแลรักษา การใช้จ่ายการจัดทรัพย์สินของวัด ตลอดจนการบัญชี ทั้งส่วนที่เป็นศาสนวัตถุ ศาสนสถาน และศา

สนสมบัติของวัดที่ตนเป็นเจ้าของให้เป็นไปด้วยดี คือ ให้เป็นไปตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

๒) หน้าที่ในการปกครองบรรพชิตและคฤหัสถ์ในวัด ได้แก่

(๒.๑) การปกครองบรรพชิตและคฤหัสถ์ในวัด หมายถึง การคุ้มครองปกป้องรักษาให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ผู้มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้น ได้เป็นอยู่ด้วยความผาสุก ให้ความอนุเคราะห์ในส่วนที่อยู่อาศัยและปัจจัยตามสมควร หรือกล่าวอีกในหนึ่งว่า ช่วยบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่บรรพชิต และคฤหัสถ์ดังกล่าวด้วยพรหมวิหารธรรมตามควรแก่เหตุ

(๒.๒) การสอดส่องบรรพชิต และคฤหัสถ์ในวัด หมายถึง การตรวจตราและเอาใจใส่ดูแลการประพฤติปฏิบัติตนของบรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีถิ่นที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้น ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยดีงาม รวมถึงควบคุมและบังคับบัญชาบรรพชิตและคฤหัสถ์ดังกล่าว ให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งมหาเถรสมาคมและรวมถึงการว่ากล่าวแนะนำ ชี้แจง เกี่ยวกับการปฏิบัติดังกล่าวด้วย ทั้งนี้ เพื่อความเจริญรุ่งเรืองแห่งวัดและพระศาสนาอันเป็นส่วนรวม

๓) หน้าที่เป็นธุระจัดการศึกษาและอบรม

(๓.๑) การจัดการศาสนศึกษา หมายถึง การจัดให้มีการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ได้ศึกษาเล่าเรียน ทั้งแผนกบาลีและแผนกธรรม (รวมถึงธรรมศึกษาอยู่ด้วย) หรือเฉพาะแผนกใดแผนกหนึ่ง ซึ่งยึดแบบแผนตามจารีตประเพณีที่โดยปฏิบัติสืบมาโดยตรงได้แก่การจัดตั้งสำนักศาสนศึกษาแผนกธรรม หรือการให้พระภิกษุสามเณรไปเรียนที่วัดใกล้เคียง ซึ่งมีสำนักศาสนศึกษาดังกล่าว

(๓.๒) การอบรมสั่งสอนพระธรรมวินัย หมายถึง การจัดให้มีการอบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตตามวิธีการที่กำหนดในคำสั่งมหาเถรสมาคม เรื่อง ให้ภิกษุสามเณรเรียนพระธรรมวินัย พ.ศ.๒๕๒๘ และการจัดให้มีการอบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่คฤหัสถ์ในรูปแบบอื่น ๆ รวมถึงการฝึกอบรมระเบียบแบบแผนเกี่ยวกับการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยและการปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ เช่น การทำ กิจวัตรประจำ วัน การฝึกซ้อมสวดมนต์ ฝึกซ้อมเรื่องสังฆกรรมและพิธีกรรมทางพระศาสนา ตลอดจนฝึกอบรมการปฏิบัติศาสนกิจของคฤหัสถ์ เช่น การทำวัตรสวดมนต์ประจำวันพระ การสมาทานอุโบสถศีล และปฏิบัติศาสนพิธีอื่น ๆ

๔) หน้าที่อำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศล หน้าที่อำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลนั้น เป็นหน้าที่เชื่อมโยงผูกพันกับสังคมทั้งในส่วนวัดและนอกวัด และเป็นหน้าที่อันเกี่ยวกับผลประโยชน์ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ซึ่งพอแยกได้โดยลักษณะ คือ

(๔.๑) การอำนวยความสะดวกแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ ที่ขอใช้วัดเป็นที่จัดบำเพ็ญกุศลทั้งที่เป็นส่วนตัวและส่วนรวม

(๔.๒) การอำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลของวัดเอง ทั้งที่เป็นการประจำ และเป็นการจร

(๔.๓) การอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนผู้จะบำเพ็ญกุศลนอกวัด แต่ขอรับคำปรึกษาและความอุปถัมภ์จากเจ้าอาวาสหรือจากวัด

(๔.๔) การสร้างสถานที่เพื่ออำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศล เช่น การสร้างฌาปนสถาน มีเมรุเผาศพ ศาลาเผาศพ ศาลาพักรักษาหรือศาลาบำเพ็ญกุศล และที่เก็บศพ เป็นต้น (พระเทพปริยัติสุธี(วรวิทย์), ๒๕๔๒, หน้า ๓๔-๓๖)

อำนาจของเจ้าอาวาส

อำนาจเจ้าอาวาส หมายถึง สิ่งที่เป็นอุปการะแก่การปฏิบัติงานของเจ้าอาวาส เพื่อให้งานที่ปฏิบัติเป็นไปด้วยดี เป็นสิ่งที่มีคู่กับหน้าที่เจ้าอาวาส มิใช่เพื่อใช้บังคับบัญชาผู้อยู่ในบังคับบัญชา โดยเฉพาะเกี่ยวกับบรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้นดังในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ มาตรา ๓๘ เจ้าอาวาสมีหน้าที่ ดังนี้

๑) ห้ามบรรพชิต และคฤหัสถ์ ซึ่งมีได้รับอนุญาตของเจ้าอาวาส เข้าไปอยู่อาศัยในวัด

๒) สั่งให้บรรพชิต และคฤหัสถ์ซึ่งไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาส ออกไปเสียจากวัด

๓) สั่งให้บรรพชิต และคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยในวัด ทำงานภายในวัด หรือให้ทำทัณฑ์บน หรือให้ขอขมาโทษในเมื่อบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ในวัดนั้นประพฤติผิดคำสั่งเจ้าอาวาส ซึ่งได้สั่งโดยชอบด้วยพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม (พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์), ๒๕๔๒, หน้า ๓๖ -๓๗)

นอกจากอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสตามกฎหมายคณะสงฆ์ดังกล่าวแล้ว พระพุทธรูปญาณ ได้กล่าวถึงบทบาทความรับผิดชอบของพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสว่า ต้องช่วยพัฒนาท้องถิ่นในด้านการเสริมสร้างคุณธรรมให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นของตนด้วย ในการพัฒนาท้องถิ่นนั้นก็ต้องเริ่มที่เจ้าอาวาสต้องคุมบรรยากาศในวัดให้หอหุ้มด้วยเมตตา สัจจะ สามัคคี คนในวัดรักกัน ซื่อสัตย์ต่อกัน ปรองดองกัน (พระพุทธรูปญาณ, ๒๕๔๘, หน้า ๕๒-๕๓) นอกจากนั้น พระธรรมญาณมุนี ยังได้กล่าวว่าในส่วนสภาพวัด เจ้าอาวาสก็ต้องจัดวัดให้เป็นศาสนสถาน คือเป็นที่บำเพ็ญกิจทางศาสนา เป็นบุญสถาน คือเป็นสถานที่ในการบำเพ็ญกุศล เป็นศึกษสถาน คือเป็นที่ให้การศึกษาล่าเรียน อบรมเป็นธรรมสถาน คือเป็นสถานที่ในทางประสิทธิ์ประสาทคุณงามความดี เพราะฉะนั้น ภายในวัดจึงต้องมีบรรยากาศแห่งศาสนกิจอยู่ตลอดเวลา เช่น มีการไหว้พระ มีการสวดมนต์ มีการทำสังฆกรรมเป็นประจำตามพระวินัย (พระธรรมญาณมุนี, ๒๕๒๖, หน้า ๔๓)

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ

การบริหารงานเป็นกิจการของคณะสงฆ์ที่จะต้องทำ หรือที่จะต้องถือเป็นธุระหน้าที่ และเป็นภารกิจของพระสังฆาธิการจะต้องปฏิบัติ อันเป็น ภารกิจของคณะสงฆ์และการพระศาสนา มี ๖ ประการ ดังนี้

๑) การควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม

๒) การศาสนศึกษา

๓) การศึกษาสงเคราะห์

๔) การเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๕) การสาธารณูปการ

๖) การสาธารณสงเคราะห์

วิธีดำเนินงานการทั้ง ๖ ประการดังกล่าว บางประการมีกำหนดไว้ในระเบียบกฎหมายมหาเถรสมาคม แต่บางประการคงเป็นไปตามจารีตที่ถือปฏิบัติตามจารีตก็มีอยู่ (สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๒, หน้า ๗๑)

การควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม

การควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม หมายถึง งานในหน้าที่ของพระสังฆาธิการในการปกครองดูแลพระภิกษุ สามเณรในเขตการปกครองของตน ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย และตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ทั้งนี้ คำว่า “การปกครอง” แปลว่า การควบคุมดูแล รักษา ควบคุมให้ท่านอยู่ในที่ที่ท่านควรจะอยู่ (พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์), หน้า ๘) ด้วยเหตุนี้พระสังฆาธิการจึงต้องดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ถูกต้องตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ และพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช นอกจากนี้พระสังฆาธิการยังจะต้องทำหน้าที่ ระวัง อธิกรณ์ วินิจฉัยการลงนิกกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำ สั่ง รวมตลอดทั้งควบคุมบังคับบัญชาพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ใน เขตปกครองของตน ชี้แจง แนะนำ การปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชาให้เป็นไปโดยความเรียบร้อยพร้อมทั้งตรวจการและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน (สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, หน้า ๗๑ ๗๖) ดังนั้น จะเห็นได้ว่า งานการควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงามเป็นงานเกี่ยวกับการปกครองพระภิกษุ สามเณร ตลอดจนคฤหัสถ์ที่อยู่ภายในวัดให้ประพฤติปฏิบัติตนให้ถูกต้องเรียบร้อยดีงาม

พระพุทธทวรวรญาณ กล่าวว่า งานปกครองเป็นงานนำ เป็นงานลึกซึ่งกว้างขวาง ยิ่งใหญ่ละเอียดอ่อนยิ่งกว่างานทั้งหลาย และเป็นงานที่ทำ ไม่เสร็จ ต้องคอยปรับปรุงเปลี่ยนแปลง

ให้เหมาะสมแก่สภาพการณ์ปัจจุบันอยู่ตลอดเวลา ถ้างานปกครองดำเนินไปอย่างไร งานอื่น ๆ ก็จะต้องดำเนินไปอย่างนั้น ถ้างานปกครองดำเนินไปไม่ได้ งานบริหารลักษณะอื่น ๆ ก็ดำเนินไปไม่ได้เช่นกัน

ผู้ปกครองวัดก็คือเจ้าอาวาส ซึ่งเป็นพระสังฆาธิการอันดับที่ ๕ เป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อการเผยแผ่พระศาสนาอย่างยิ่งใหญ่ เพราะต้องปกครองวัด คำว่า “วัด” มีความหมาย ๒ ประการคือ หมายถึง ศูนย์กลางแห่งการพระศาสนาทั้งปวง และหมายถึงแหล่งรวมของส่วนประกอบที่สำคัญของพระศาสนา ๕ ประการคือ

๑) ศาสนสถาน ได้แก่ พื้นที่ตั้งวัดและบริเวณ มีลักษณะเป็นไปตามธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมเหมาะที่จะเป็นเครื่องเสริมสร้างความวิเวก ความสงบ

๒) ศาสนวัตถุ ได้แก่ สิ่งปลูกสร้าง เป็นเสนาสนะต่าง ๆ เป็นปูชนียวัตถุ ปูชนียสถานที่แสดงถึงความถูกต้อง เรียบร้อยนำไปสู่ความสงบ

๓) ศาสนบุคคล ได้แก่ พระภิกษุสามเณรที่มีลักษณะเป็นสมณะ ตั้งอยู่ในศีลจารวัตร บำเพ็ญหน้าที่ศึกษา ปฏิบัติและแนะนำ สั่งสอนเพื่อความสงบ บำเพ็ญสังฆมสังเคราะห์ตามสมณวินัย ศิษย์วัดที่มีลักษณะเป็นพุทธมามกะ ตลอดจนทายาททายิกาที่มีแนวแห่งความเป็นอุบาสกอุบาสิกาที่มีความมั่นคงในพระศาสนาพอสมควร

๔) ศาสนธรรม ได้แก่ ระเบียบแบบแผน ขนบประเพณีทางศาสนา ตลอดจนคำสั่งสอนและแนวปฏิบัติทางพระศาสนาที่ได้รับการยกย่อง เชิดชูและศึกษาเล่าเรียนด้วยความเลื่อมใสในคุณค่าเป็นที่พึงพอใจ

๕) ศาสนกิจ ได้แก่ งานต่าง ๆ ทางพระศาสนา เช่น การศึกษา การเผยแผ่หรืองานเสริมสร้างความบริสุทธิ์ ความมั่นคงของสังฆมณฑล เพื่อความดำรงอยู่ด้วยดีของพระศาสนา

เจ้าอาวาสมีภาระหน้าที่ที่จะต้องบริหารส่วนประกอบที่สำคัญของพระศาสนาทั้ง ๕ นี้ไปพร้อม ๆ กัน ด้วยความรับผิดชอบ โดยนโยบายที่สุขุมรอบคอบ เหมาะสมแก่กาลเทศะ และสถานการณ์ปัจจุบัน ทั้งนี้ ภารกิจที่เจ้าอาวาสจะต้องให้ความสนใจเอาใจใส่เป็นพิเศษคือ “การบริหารศาสนบุคคล” โดยเริ่มงานปกครองพระภิกษุสามเณรในวัดให้เป็นพื้นฐานในเบื้องต้น (พระพุทธรธรรม, หน้า ๗๖-๗๗)

นอกจากนั้น พระพุทธรธรรม ยังกล่าวว่า จากภาระหน้าที่ของเจ้าอาวาส ทั้ง ๕ ประการดังกล่าวแล้ว เจ้าอาวาสยังต้องมีภาระหน้าที่สำคัญตามพระพุทธรประสงค์คือ การช่วยพัฒนาท้องถิ่นด้วย เพราะปัจจุบัน ประชาชนนับถือพระภิกษุมีน้อย นับถือพระภิกษุมากกว่าการนับถือพระภิกษุจะต้องนับถือพระที่ท่านใช้ชีวิตของท่านตามพระพุทธรประสงค์ (พระพุทธรธรรม, ๒๕๔๘, หน้า ๕๐)

พระไพศาล วิสาโร (๒๕๔๖, หน้า ๒๗๖-๒๗๗) กล่าวว่า การที่พระสงฆ์จะมีบทบาทต่อสังคมนั้นคุณภาพของพระสงฆ์ เป็นสิ่งสำคัญมาก ปัจจุบัน พระสงฆ์มีคุณภาพลดน้อยถอยลงในด้านข้อวัตรปฏิบัติและความสามารถในการสอนและการเผยแผ่พระธรรม จึงทำให้พระสงฆ์สูญเสียความเป็นผู้นำทางคุณธรรมและสติปัญญาและสูญเสียศรัทธาจากญาติโยม ดังนั้นการบริหารการปกครองและการดูแลพระสงฆ์เป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยให้คุณภาพของพระสงฆ์ดีขึ้น คุณภาพของพระสงฆ์จะดีขึ้นได้ต้องอาศัยปัจจัยอย่างอื่นอีก ทั้งนี้ หากระบบการปกครองสงฆ์เป็นระบบกำกับดูแลพระสงฆ์ให้มีความประพฤติที่ถูกต้องดีงาม สิ่งที่จะต้องมาเสริมควบคู่กันก็คือระบบกลั่นกรองและกล่อมเกลาระบบกลั่นกรองมีไว้สำหรับคัดเลือกผู้ที่มาบวช ส่วนระบบกล่อมเกลาสำหรับผู้ที่ผ่านการบวชมาแล้ว อันที่จริงการกล่อมเกล่าผู้บวชนั้นมีอยู่แล้วตามพระธรรมวินัย โดยอุปัชฌาย์เป็นผู้ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่นี้ และเป็นผู้รับรองต่อคณะสงฆ์ อุปัชฌาย์จะต้องมีหน้าที่กลั่นกรองและกล่อมเกล่า การกลั่นกรองเป็นขั้นแรกสำหรัผู้ที่มาบวชเป็นสมาชิกคณะสงฆ์ ขั้นตอนที่สำคัญกว่านั้นคือการกล่อมเกล่าทั้งในด้านความประพฤติ ด้านความรู้ ด้านความเข้าใจในทางธรรมให้เจริญอกงามทั้งคุณธรรมและปัญญา แม้คณะสงฆ์จะไม่มีระบบกลั่นกรองแต่ถ้ามีระบบกล่อมเกล่าที่ดีก็ยังมีหลักประกันว่าผู้ที่มาบวชเป็นพระจะได้รับการศึกษาอบรมให้เป็นพระที่ดี สามารถทำหน้าที่ตามพระธรรมวินัยได้ ดังนั้นคณะสงฆ์จะต้องสร้างระบบกล่อมเกล่าที่ดี ได้แก่ระบบกล่อมเกล่าที่ไม่เป็นทางการก็คือการดูแลเอาใจใส่ที่อุปัชฌาย์อาจารย์พึงมีต่อศิษย์ ส่วนระบบที่เป็นทางการก็คือระบบการศึกษาด้านปริยัติธรรมของพระสงฆ์ นอกจากนี้ พระไพศาล วิสาโร (๒๕๔๖: ๒๘๕-๒๘๖) ยังได้กล่าวว่า การศึกษาโดยใช้พระธรรมวินัย เป็นเครื่องฝึกฝน พัฒนาตนนั้น การเล่าเรียนทางวิชาการพุทธศาสนาและการฝึกฝนพัฒนาจิต ที่เรียกว่าปริยัติ และปฏิบัติ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ในชุมชนสงฆ์วัดได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทยจนมีฐานะเป็นศูนย์กลางของชุมชน พระสงฆ์ที่มีข้อวัตรปฏิบัติอยู่ในสังคมที่งดงามและมีความสามารถในการอบรมประชาชนให้มีหลักธรรมทางพุทธศาสนาในการดำรงชีวิตนับว่ามีความสำคัญมาก

พระมหาอรุณ ธีรปญฺโญ และคณะ (๒๕๒๖, หน้า ๕๖) กล่าวว่า พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสต้องช่วยพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน ทั้งนี้ วัดกับบ้าน พระกับชาวบ้านเป็นของคู่กันมาช้านานแล้ว โดยที่วัดต้องเป็นแหล่งให้วิทยากรแก่ชาวบ้านทุก ๆ ด้าน ได้แก่ ด้านการศึกษา ด้านอาชีพ ด้านศีลธรรมวัฒนธรรม และประเพณี ประชาชนก็จะหันหน้าเข้ามาสู่วัดหาอารามกันมากขึ้น ซึ่งในอดีตที่ผ่านมา บทบาทและกิจกรรมต่าง ๆ ที่วัดจัดทำ ก็จะพบว่า วัดมีความหมายที่สำคัญ ๆ อยู่ ๕ ประการ ดังนี้

- ๑) วัดเป็นที่พำนักอาศัยของภิกษุสามเณร
- ๒) วัดเป็นที่บวชเรียนของลูกหลานชาวบ้าน

๓) วัดเป็นที่ทำบุญบำเพ็ญกุศลของชาวบ้านรอบวัด

๔) วัดและพระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน

๕) วัดเป็นศูนย์กลางทางกิจกรรมของชุมชน

อย่างไรก็ตามในปัจจุบัน บทบาทของวัดได้ถูกทำให้ผิดเพี้ยนไปจากเดิม กรมการศาสนาจึงได้รวบรวมโครงการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน โดยมีหลักการสำคัญ ดังนี้

๑) มุ่งพัฒนาวัดให้เป็นสถานที่ที่สะอาด เรียบร้อย ร่มรื่น เพื่อจูงใจให้ประชาชนได้เข้ามาสู่วัดมากขึ้น

๒) มุ่งในการปกครองศาสนบุคคลที่พำนักอาศัยอยู่ในวัดให้อยู่กันด้วยความเรียบร้อยและสงบสุข มีการศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยกันอย่างจริงจัง และปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด เพื่อก่อให้เกิดศรัทธาต่อประชาชน

๓) มุ่งให้วัดได้จัดกิจกรรมที่จะเป็นประโยชน์ต่อประชาชน ได้แก่ การอบรมสั่งสอนศีลธรรมแก่ประชาชนและช่วยอบรมสั่งสอนศีลธรรมแก่นักเรียนให้มากขึ้น ดังนั้น การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน ก็คือ การพัฒนาวัดตามหลักการ ๓ ข้อ คือ

๑) การพัฒนาบริเวณวัดให้สะอาดเรียบร้อย ร่มรื่น เป็นสัดส่วน

๒) จัดการปกครองพระภิกษุ สามเณร และผู้อยู่ในวัดให้เรียบร้อยดีงาม

๓) จัดอำนวยความสะดวกให้ประชาชนได้ใช้ชีวิตเป็นที่ทำบุญ บำเพ็ญกุศลและร่วมประกอบกิจกรรมทางสังคมประเพณีได้อย่างเต็มที่

นอกจากหลักการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนดังกล่าวแล้ว วัดยังจะต้องทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของประชาชน เป็นผู้นำ ชุมชน กระตุ้นให้เกิดการพัฒนาชุมชน ให้ประชาชนในชุมชนนั้นปรับปรุงคุณภาพชีวิตที่ดี แต่อย่างไรก็ตาม เจ้าอาวาสวัดก็ต้องเริ่มต้นพัฒนาวัดของตนเองเสียก่อน ให้พร้อมที่จะพัฒนาไปเป็นศูนย์กลางของชุมชน ซึ่งในประเด็นนี้

นำทรัพย์ จันทน์หอม (๒๕๒๖, หน้า ๑๐๐-๑๐๑) ได้เสนอแนะว่าวัดที่จะเป็นศูนย์กลางของชุมชนได้นั้น จะต้องประกอบด้วย

๑) พระภิกษุ สามเณรของวัดจะต้องเป็นผู้นำ ของชุมชนทุกด้าน เป็นที่พึ่งของประชาชนสามารถดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนอยู่ดีกินดี มีความสงบสุขได้ รวมทั้งสามารถสอนให้ประชาชนนำเอาหลักธรรมมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ หรือสอนให้ประชาชนมีศรัทธา ปฏิบัติธรรมตามคำ สอนของพระพุทธองค์ได้ ทำให้ชีวิตเขามีความสุข จิตใจสงบ มีสมาธิในการประกอบสัมมาอาชีพ

๒) สงบ ร่มรื่น วัดต้องสงบร่มรื่น มีต้นไม้

๓) สะอาด วัดจะต้องสะอาด บริเวณวัดจะไม่มีสิ่งปฏิกูลต่างๆ

- ๔) สวยงาม วัดจะต้องมีสิ่งก่อสร้างสวยงาม เหมาะกับเศรษฐกิจของชุมชน
- ๕) เสนาสนะ การปลูกสร้างเสนาสนะเป็นระเบียบ มีแบบแปลนแผนผังที่ดี
- ๖) ถูกสุขลักษณะ วัดควรมีการจัดระเบียบให้ถูกสุขลักษณะ มีระบบการเก็บขยะ การกำจัดขยะมูลฝอย มีทางระบายน้ำ
- ๗) สิ่งแวดล้อม วัดไม่ควรปล่อยปละละเลยให้บ้านเรือนราษฎรล้ำเข้ามาในเขต พุทธาวาสและสังฆาวาส
- ๘) สะดวก วัดควรให้ความสะดวกแก่ประชาชนที่จะเข้าไปในวัด
- ๙) สักส่วน วัดควรมีผังบริเวณที่ดี กำหนดสัดส่วนที่เป็นพุทธาวาส เขตสังฆาวาส เขตฆราวาส เขตจัดประโยชน์ ที่พักผ่อนของประชาชนให้แยกจากกัน ไม่ปะปนกัน
- ๑๐) สร้างเสริมศรัทธา วัดควรสร้างเสริมศรัทธาของประชาชนที่มีต่อวัด คือการจัดกิจกรรมทางศาสนาให้ประชาชนได้มีโอกาสปฏิบัติธรรม จูงใจให้ประชาชนเข้าวัด โดยการสอนธรรมอย่างจริงจัง
- ๑๑) ความสามัคคีในหมู่พระภิกษุสงฆ์และสามเณรภายในวัด พระภิกษุสงฆ์ สามเณรต้องสามัคคีกัน เชื้อพืงเจ้าอาวาส ผู้ปกครองวัด วัดจึงจะสงบเรียบร้อย เป็นที่ศรัทธาของประชาชน

การศาสนศึกษา

การศาสนศึกษา หมายถึง การศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา ของบรรพชิตและคฤหัสถ์ เป็นกิจการของคณะสงฆ์ประการหนึ่งที่สำคัญยิ่งในอำนาจหน้าที่ของ มหาเถรสมาคมมีความตอนหนึ่งว่า “ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษา” ของคณะสงฆ์ (ม.๑๕ ตี) และในระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง มหาเถรสมาคมได้กำหนดวิธีดำเนินการ ควบคุม และส่งเสริมการศาสนศึกษาว่า “ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษาให้ดำเนินไปด้วยดี” การจัดการ ศาสนศึกษา ดังกล่าว คณะสงฆ์ยังมีได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้โดยชัดเจนแต่โดย หลักสูตรและเนื้อวิชาแล้ว คงอนุมานได้ว่า มีวัตถุประสงค์ ๕ ประการ คือ

- ๑) เพื่อพระสงฆ์รักษาตนและหมู่คณะ
- ๒) เพื่อใช้อบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์
- ๓) เพื่อใช้พัฒนาชาติบ้านเมืองด้วยคุณธรรมของพระศาสนา
- ๔) เพื่อใช้ในกิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนา
- ๕) เพื่อรักษาหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา
- ๖) เพื่อสร้างศาสนทายาทสืบอายุพระพุทธศาสนา
- ๗) เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา

๘) เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระศัทธรรม

๙) เพื่อความมั่นคงของประเทศชาติอันเป็นส่วนรวม

ส่วนพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสไว้ในมาตรา ๓๗ ว่า“เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์” จึงเห็นได้ว่าเจ้าอาวาสเป็นผู้จัดการศาสนศึกษาและวัดเป็นสถานศึกษา คำ สั่งมหาเถรสมาคม เรื่องให้ภิกษุสามเณรเรียน พระธรรมวินัย พ.ศ.๒๕๒๘ ก็กำหนดให้เป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสโดยตรง และให้เจ้าคณะเจ้าสังฆคัมภ์ ร่วมจัดด้วย ดังนี้

๑) เจ้าอาวาสเป็นผู้จัดการศาสนศึกษา ในฐานะเจ้าสำนักเรียนหรือเจ้าสำนักศาสนศึกษา

๒) เจ้าคณะจังหวัดเป็นผู้จัดการในฐานะเจ้าสำนักเรียน คณะจังหวัด

๓) ในบางกรณีให้เจ้าคณะเจ้าสังฆคัมภ์ร่วมจัดด้วย (พระเทพปริยัติสุธี(วรวิทย์), ๒๕๔๐, หน้า ๔๑)

จากบทบาทหน้าที่ของเจ้าอาวาสในการเป็นธุระเรื่องการศึกษา ดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ พระมหาสมทรง สิรินุโร และคณะ ที่ได้กล่าวว่า บทบาทที่วัดและพระสงฆ์ จะทำ ได้คือ การศึกษา การเผยแผ่และการสงเคราะห์ ซึ่งในส่วนของศึกษานั้น เป็นการให้บริการด้าน การศึกษาแก่พระสงฆ์ คือ การมีโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ นับเป็นทางหนึ่งในการสร้าง อุบาสก อุบาสิกา ให้ได้พุทธศาสนิกชนที่มีคุณภาพและเป็นกำลังของศาสนาอีกประการหนึ่งก็คือการ ไปสอนวิชาศีลธรรมตามโรงเรียนต่าง ๆ เป็นการอนุเคราะห์สังคมด้วยธรรมทาน การที่ให้พระสงฆ์ได้ เข้าไปมีบทบาทในการศึกษาของชาติ ดังกล่าวนี้อาจทำให้เยาวชนและสังคมเห็นความสำคัญของวัดและ พระสงฆ์ทั้งนี้ องค์ประกอบในการจัดการศาสนศึกษาดังกล่าวจะดีหรือไม่ประการใดขึ้นกับเจ้าสำนักเรียนและหรือเจ้าสำนักศาสนศึกษา และครูอาจารย์ผู้บริหารการศึกษาที่ได้ช่วยแบกภาระการศานศึกษาอย่างเต็มกำลัง อันเป็นการแสดงความกตัญญูต่อพระศาสนาและคณะสงฆ์การจัดการศาสนศึกษานั้นแผนกที่ประสบปัญหา คือ การจัดการศึกษาแผนกบาลี เพราะขาดแคลนทั้งครูและนักเรียน และอุปสรรคอื่น ๆ ซึ่งคณะสงฆ์จะต้องช่วยจัดการศึกษาแผนกบาลีอันเป็นการศึกษาพระพุทธศาสนา โดยตรง เพื่อให้พระสงฆ์เจริญด้วยวิชาความรู้และการศาสนศึกษาให้เจริญก้าวหน้า การศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งแผนกบาลีและแผนกธรรมเป็นการศึกษาหลักและสำคัญยิ่งของคณะสงฆ์ (พระมหาสมทรง สิรินุโรและคณะ, ๒๕๒๕, หน้า ๔๒-๔๓)

การศึกษาสงเคราะห์

การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุน จุนเจือหรือการช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุน จุนเจือการศึกษาอื่นนอกการศาสนศึกษาหรือ

สถาบันการศึกษาหรือบุคคลผู้กำลังศึกษาเล่าเรียนคณะสงฆ์ได้กำหนดการศึกษาสงเคราะห์เป็น
กิจการอันหนึ่งของคณะสงฆ์ การศึกษาสงเคราะห์นั้น ว่าโดยลักษณะ ควรแยกเป็น ๒ ลักษณะ คือ

๑) การศึกษานอกเหนือจากการศาสนศึกษาที่พระสงฆ์ดำเนินการเพื่อการ
สงเคราะห์แก่ประชาชน หรือพระภิกษุสามเณร

๒) การสงเคราะห์ที่เกี่ยวแก่การศึกษา สถาบันการศึกษา หรือบุคคลผู้กำลังศึกษา
การศึกษาสงเคราะห์ที่พระสงฆ์ดำเนินการในลักษณะนี้ เป็นการจัดการศึกษาซึ่งแบ่งได้เป็น ๔
ประเภท คือ

(๑) โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา และโรงเรียนสงเคราะห์เด็ก
ยากจนตามพระราชประสงค์ มีความมุ่งหมายให้วัดและพระภิกษุในพระศาสนาได้จัดการศึกษาตาม
หลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อสงเคราะห์เด็กและเยาวชนของชาติและพระภิกษุสามเณร
ส่วนหนึ่งเป็นเหตุให้เด็กและเยาวชนได้เข้าใกล้วัดและได้ศึกษาหลักธรรมทางศาสนา

(๒) ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีความมุ่งหมายให้วัดและพระสงฆ์
ให้การศึกษอบรมปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชน เป็นโอกาส
ให้พระสงฆ์ได้ใช้วิชาการศาสนศึกษา เพื่อพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติ ด้วยหลักธรรมของ
พระพุทธศาสนา

(๓) ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด มีความมุ่งหมายให้วัดได้ช่วยอบรมบ่ม
นิสัยเด็กก่อนวัยเรียนเพื่อปลูกฝังคุณธรรมและศีลธรรมแต่ยังเด็ก ทั้งเป็นการให้โอกาสวัดและ
พระสงฆ์ได้ร่วมพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติแต่ยังเด็ก

(๔) โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จัดตั้งขึ้นเพื่อให้พระภิกษุ
สามเณรศึกษาเล่าเรียนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ แผนกสามัญศึกษา และมีการศึกษา
วิชาพระปริยัติธรรม หมวดภาษาบาลี หมวดพระธรรมวินัยและศาสนปฏิบัติอีกส่วนหนึ่ง โรงเรียน
พระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษามีการจัดตั้งขึ้นตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยโรงเรียน
พระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา พ.ศ.๒๕๓๖ และอยู่ในสังกัดกรมการศาสนา ขณะนี้มีวัดต่าง ๆ
จำนวนมาก จัดตั้งแต่โดยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา แต่ยังมีได้จัดเป็นการศาสน
ศึกษาหรือการศึกษาสงเคราะห์ โดยรูปการนั้น น่าจะจัดเป็น “การศึกษาสงเคราะห์” มากกว่า เพราะ
เป็นการศึกษาเพื่อการสงเคราะห์แก่พระภิกษุสามเณรให้มีการศึกษาเล่าเรียนทางวิชาสามัญศึกษา ทั้ง
ผู้เรียนและผู้สอนก็นับหนักทางวิชาสามัญศึกษา

การจัดการศึกษาและการจัดการอบรม ทั้ง ๔ ประเภทดังกล่าวนี้ นับเป็นงานที่
พระสงฆ์มี โอกาสช่วยพัฒนาชาติบ้านเมือง โดยแท้ พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์), ๒๕๔๐, หน้า ๔๘-๔๙)

สำหรับกิจกรรมที่จะส่งเสริมการศึกษานั้น กล่าวว่ วัตควรจัดให้มีโรงเรียนพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรมและแผนกบาลี โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญสำหรับพระภิกษุสามเณร ซึ่งเท่ากับเป็นการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนา บางวัดจัดให้มี

โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โรงเรียนพระ โรงเรียนสามเณร บางวัดจัดให้มีโรงเรียนวัดสอนเด็กก่อนเกณฑ์ (นัทรพย์ จันท์นหอม, ๒๕๒๖, หน้า ๑๐๒)

การสงเคราะห์การศึกษาอื่นที่เจ้าคณะ เจ้าอาวาส และพระภิกษุทั่วไป จัดการสงเคราะห์เป็นการส่วนตัว หรือเป็นรูปคณะสงฆ์ได้อีกหลายรูปแบบ ได้แก่

- ๑) จัดตั้งทุนสงเคราะห์การศึกษา ระดับชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษาและอุดมศึกษา
- ๒) การช่วยพัฒนาสถานศึกษา
- ๓) การช่วยจัดหาอุปกรณ์การศึกษา
- ๔) ช่วยเฉพาะบุคคลผู้กำลังศึกษา

การช่วยเหลือในรูปแบบดังกล่าวนี้ เป็นการสงเคราะห์การศึกษาอันเป็นผลดีแก่ประเทศชาติโดยส่วนรวมและผลสะท้อนย้อนกลับถึงคณะสงฆ์ การจัดการศึกษาสงเคราะห์เองก็ดี การช่วยเหลือทางด้านการศึกษาด้วยการจัดตั้งกองทุนก็ดี การช่วยพัฒนาสถานศึกษาก็ดี การช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษาก็ดี การช่วยเหลือเฉพาะบุคคลที่กำลังศึกษาอยู่ก็ดี เหล่านี้ล้วนแต่เป็นการจัดเป็นการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์โดยแท้

มหาเถรสมาคมมีอำนาจหน้าที่ ควบคุมและส่งเสริมการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์และส่งเสริมการดำเนินการจัดการศึกษาสงเคราะห์ของเจ้าอาวาสอันเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสเจ้าคณะทุกส่วนทุกชั้นต้องมีส่วนควบคุมและส่งเสริมให้เจ้าอาวาสดำเนินการส่งเสริมการศึกษาสงเคราะห์ตามสมควร ถ้าเพิกเฉยเลียบยอมเป็นการละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ เพราะการศึกษาประเภทนี้เป็นการของคณะสงฆ์หรือการพระศาสนา เป็นกิจการของวัดตามหน้าที่เจ้าอาวาส ส่วนการส่งเสริมนั้น เจ้าคณะควรให้การช่วยเหลือเกื้อกูลสถาบันการศึกษา หรือบุคคลผู้ศึกษาได้ โดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยและระเบียบแบบแผนของพระสงฆ์ เช่น ช่วยขวนขวายในการสร้างอาคารเรียน ช่วยจัดหาอุปกรณ์การศึกษา จัดตั้งทุนสงเคราะห์นักเรียนชั้นประถมศึกษา มัธยมและอุดมศึกษาตามหลักการประกาศของมหาเถรสมาคม ช่วยแก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าอาวาสให้เป็นไปโดยชอบและพิจารณาให้กำลังใจและบำรุงขวัญแก่เจ้าอาวาสตามควรแก่การปฏิบัติหน้าที่ที่ดี (พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์), ๒๕๔๐, หน้า ๕๑-๕๓)

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ การทำ ให้พระพุทธศาสนาขยายวงกว้างออกไป ให้แพร่หลาย ได้แก่ การดำ เนินงาน เพื่อให้หลักธรรมคำ สอนในพระพุทธศาสนาแพร่หลายออกไป

ทำให้มีผู้เคารพเลื่อมใสศรัทธาในพระรัตนตรัย น้อมนำ เอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติเหล่านั้น เพราะพระพุทธศาสนาบังเกิดขึ้นมาเพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลก หัวใจสำคัญในการเผยแผ่คำ สอนของพระพุทธศาสนา ก็เพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลก โดยให้เกิดประโยชน์สุข ตามที่พระพุทธองค์ทรงพระประสงค์ ๓ ประการ คือ ทิฏฐธรรมมิกัตถประโยชน์ (ประโยชน์ในชาตินี้) สัมปรายิกัตถประโยชน์ (ประโยชน์ในชาติหน้า) และปรมัตถประโยชน์ (ประโยชน์อย่างยิ่ง คือ พระนิพพาน) พระภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาสหรือผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส มีหน้าที่จะต้องรับผิดชอบ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ตามบทบัญญัติมาตรา ๓๗(๓) แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ดังนี้

ตามบทบัญญัตินี้ ได้จำแนกการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอันเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสหรือผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสจะต้องปฏิบัติ จะต้องจัด จะต้องทำ อันเป็นภารกิจประจำ ตลอดเวลาที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสหรือผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส แยกออกเป็น ๒ ประการ คือ

๑) เป็นธุระในการจัดการศึกษา อบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิต

๒) เป็นธุระในการอบรมและสั่งสอนธรรมะแก่คฤหัสถ์ (กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๕, หน้า ๑๓๔-๑๓๕

พระมหาสมทรง สิรินธโร อ่างใน (สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์) ๒๕๕๐, หน้า ๑๔๔) ได้กล่าวถึงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ว่า ทั้งวัดและพระสงฆ์ได้ทำ งานการเผยแผ่พระพุทธศาสนามากเป็นพิเศษ ดังจะเห็นได้จากมีหน่วยพระธรรมทูต ธรรมจาริก ธรรมพัฒนา และหน่วยพัฒนาทางจิต ทั้งมีหน่วยอบรม อ.ป.ต. (หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล) ทั้งนี้ การเผยแผ่จะได้ผลก็ต่อเมื่อ

๑) พระสงฆ์จะต้องศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจในพระธรรมวินัย และปฏิบัติตามอย่างจริงจัง สอนอย่างไร ปฏิบัติได้ออย่างนั้น

๒) ไม่สอนให้คลาดเคลื่อนจากความจริง เพื่อผลประโยชน์ของตน

๓) ไม่ติดยึดในแง่ใดแง่หนึ่งของหลักธรรม

๔) ไม่เห็นแก่ความง่ายตีความธรรมวินัยตามชอบใจหรือตามความต้องการของประชาชน

๕) ไม่สนองความต้องการของผู้มีอำนาจ

๖) ประสานความเข้าใจ ความเชื่อหรือลัทธิศาสนาอื่นๆ

พุทธศาสนิกชนทุกคนมีหน้าที่ เผยแพร่พุทธศาสนาให้กว้างไกลออกไป เพื่อประโยชน์สุขของชาวโลก ความวัฒนาสถาพรของพระพุทธศาสนาและความมั่นคงของชาติไทย ผู้ที่จะทำหน้าที่เผยแผ่ศาสนาได้ดีต้องเป็นผู้รู้ศาสนาและปฏิบัติตนตามหลักธรรมในศาสนาได้ โดยสมบูรณ์

เป็นนิมิต การเผยแพร่ศาสนามีคำ ที่ใช้อยู่ ๒ คำ คือ คำว่า “เผยแพร่” และ “เผยแผ่” “คำว่า เผยแพร่ เป็นลักษณะของมิชชันนารี คือ มุ่งมั่นจะให้ผู้อื่นยอมรับในศาสนาของตน ซึ่งเป็นลักษณะแห่งการจงใจให้อีกฝ่ายหนึ่งหันมานับถือคำ สอนนั้น ๆ ส่วนคำว่า เผยแผ่ หมายถึงการประกาศให้ทราบ หากทราบแล้วสนใจจะเป็นพุทธศาสนิกชนก็ไม่ใช่ที่รังเกียจ การเผยแผ่เป็นศัพท์ที่มีลักษณะอะลุ่มอล่วยและแสดงถึงการมีใจกว้าง ไม่ผูกมัดผู้อื่นด้วยความคิดของตนเองหรือศาสนาของตน” (พระมหาสมทรง สิรินทรโรและคณะ, ๒๕๒๕, หน้า ๔๕) ในการเผยแพร่หรือเผยแผ่พระพุทธศาสนา ถ้ากระทำโดยคฤหัสถ์ นิยมให้คำ ว่า เผยแพร่ เช่น อานาถหน้าที่ส่วนหนึ่งของกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ คือ การเผยแพร่พระพุทธศาสนาอันนับเป็นศาสนาประจำชาติ

องค์การ สมาคมต่าง ๆ ที่ตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา จะใช้คำว่าเผยแพร่พระพุทธศาสนา แต่ถ้าเป็นหน้าที่ของพระภิกษุสามเณรหรือพระสงฆ์จะใช้คำ ว่า เผยแผ่... เช่น “พระพุทธศาสนาแพร่หลายมาจนถึงทุกวันนี้ก็เพราะพระสาวกได้ช่วยกันเผยแผ่พระพุทธศาสนา ถ้าขาดการเผยแผ่แล้ว พระพุทธศาสนาจะไม่แพร่หลายมาจนถึงทุกวันนี้

หน้าที่ในการเผยแผ่หลักธรรมของวัดหรือพระสงฆ์ ส่วนมากเป็นการจัดการเทศนาอบรมสั่งสอนประชาชนให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาและตั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัติเพื่อเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ ซึ่งเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสวัดต่างๆ เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะสงฆ์อำเภอและเจ้าคณะจังหวัด จะต้องทำ หน้าที่เผยแผ่พระศาสนา ดังนี้

๑) อบรมพระภิกษุสามเณรให้มีสมณสัญญาและอบรมในเรื่องจรรยาบรรณตลอดถึงการปฏิบัติอันเกี่ยวกับพิธีหรือแบบอย่างต่าง ๆ

๒) อบรมการทำ วัตรสวดมนต์ให้เป็นไปโดยมีระเบียบเรียบร้อย

๓) หาอุบายวิธีให้ ได้ยิน ได้ฟัง โอวาท คำ สั่งสอนหรือแนะนำ ที่เป็นประโยชน์

๔) แนะนำ สั่งสอนธรรมประชาชนให้เข้าใจในศาสนพิธีและการปฏิบัติ

๕) เทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมและให้ ได้ยิน ได้ฟัง เรื่องที่เกี่ยวกับพระศาสนาโดยถูกต้อง

๖) หาอุบายวิธีสกัดกั้นสังฆกรรมปฏิรูปมิให้เกิดขึ้นหรือบำบัดที่เกิดขึ้นแล้วให้หมดไปโดยที่ชอบ

๗) ขวนขวายเพื่อให้ศิษย์วัดมีความรู้ในเรื่องพระศาสนาและอบรมในทางศีลธรรม มีการไหว้พระ สวดมนต์ เป็นต้น

๘) ขวนขวายจัดตั้งห้องสมุด เพื่อประโยชน์แก่การศึกษาธรรมบาลี หรือเพื่อประโยชน์แก่ประชาชนหรือขวนขวายจัดหาหนังสือเกี่ยวกับความรู้ทั่วไปบ้าง ที่เกี่ยวกับการไหว้พระสวดมนต์บ้าง

ที่เกี่ยวกับศีลธรรมบ้าง ที่เกี่ยวกับประวัติพระบ้าง เพื่อให้ผู้รักาศิลปวัฒนธรรม ตามวัดต่าง ๆ ได้ท่อง ได้อ่านได้ ได้ฟังตามควรแก่สถานที่และโอกาส

๕) ขวนขวายจัดหาเครื่องอุปกรณ์การเรียนภาษาไทยบางประเภทสำหรับชั้นประถม ขึ้นไว้เพื่อให้เด็กที่ขาดสนธิ์ใช้ในการเรียน (กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, อ้างแล้ว, หน้า ๑๔๘-๑๕๐)

กิจการเผยแผ่พระศาสนาของพระสงฆ์ วัด และคณะสงฆ์ในปัจจุบันมีทั้งแบบประเพณีแบบปรับปรุง ให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบันและแบบที่จัดเป็นคณะหรือหน่วยงานเฉพาะจัดขึ้น มีการดำเนินการดังนี้

๑) การเผยแผ่ตามประเพณีคณะสงฆ์และตามประเพณีไทย ได้แก่ การเทศนาอบรมสั่งสอนประชาชนที่วัด ที่บ้านผู้อารามและที่อื่น ๆ ในโอกาสต่าง ๆ ทั้งแบบเทศน์ธรรมดา คือ เทศน์รูปเดี่ยวหรือเทศน์ปฐจาวิสัยนา ๒ รูปขึ้นไป และได้มีการปรับปรุงมีการเทศน์ทางวิทยุกระจายเสียงวิทยุโทรทัศน์ หรือบันทึกเสียงหรือแถบบันทึกเสียง นำ ไปเผยแผ่ในที่ต่าง ๆ และโอกาสต่าง ๆ

๒) การเผยแผ่แบบปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน ได้แก่ การบรรยายธรรม การสนทนาธรรม การปาฐกถาธรรม ในที่ประชุม ที่วัดหรือที่อื่น ๆ ในโอกาสต่าง ๆ หรือโดยทางวิทยุ กระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ บันทึกเสียงหรือแถบบันทึกเสียง นำ ไปเผยแผ่ในที่อื่นในโอกาสต่าง ๆ รวมถึงตลอดถึงการพิมพ์หนังสือเทศน์ หนังสือธรรมะออกเผยแผ่ในหนังสือพิมพ์

๓) การเผยแผ่แบบจัดเป็นคณะหรือหน่วยงานเผยแผ่หรือเป็นสถานศึกษาเป็นการประจำหรือครั้งคราว หรือจัดเป็นกิจกรรมพิเศษในวัด หรือในหมู่บ้านใกล้เคียง เช่น งานพระธรรมทูต งานพระธรรมจาริก งานอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) หน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ โรงเรียนพระพุทธานุศาสนานานาชาติ ฯลฯ

๔) การเผยแผ่พระพุทธานุศาสนาด้านคฤหัสถ์ มีการตั้งเป็นสมาคมเพื่อเผยแผ่พระพุทธานุศาสนา เช่น พุทธสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ ยูวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ สมาคมส่งเสริมพระพุทธานุศาสนาต่าง ๆ การบรรยายธรรมในที่ประชุมและทางสื่อมวลชนต่าง ๆ การตั้งชมรมพุทธานุศาสนาในมหาวิทยาลัยและโรงเรียนต่าง ๆ ตลอดจนการศึกษาคณะพุทธานุศาสนาในสถานศึกษาและในที่สาธารณะต่างๆ

๕) การจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธานุศาสนาต่าง ๆ วัดบางวัดจัดให้มีปาฐกถาธรรม เป็นประจำ ทุกสัปดาห์ หรือจัดกิจกรรมหลายประการ เช่น การหล่อเทียนเข้าพรรษาเข้าพรรษาอาจมีการประกวดกัน วันสงกรานต์ จัดให้มีพิธีสงฆ์น้ำพระ การแห่พระธาตุ การแห่พระ การขนทรายเข้าวัดการก่อเจดีย์ทราย (สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า, ๒๕๔๐, หน้า ๑๓๓-๑๓๕)

นอกจากนั้น นวัตกรรม จันทน์หอม (๒๕๔๐, หน้า ๑๐๒) ยังได้กล่าวว่า กิจกรรมการเผยแพร่พระพุทธศาสนาเป็นการจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาต่าง ๆ จัดให้มีเทศน์หรือปาฐกถาธรรมเป็นประจำ ทุกสัปดาห์ นอกจากนี้ ยังมีกิจกรรมอีกหลายประการ เช่น การหล่อเทียนเข้าพรรษา มีการประกวดเทียนพรรษา วันสงกรานต์ มีการจัดพิธีสงฆ์น้ำพระ การแห่พระธาตุ การแห่พระ การขนทรายเข้าวัด การก่อเจดีย์ทราย เป็นต้น

การสาธารณูปการ

การสาธารณูปการ” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๒๕ กล่าวว่า เป็น “ค่านาม” หมายถึง “การก่อสร้างและการบูรณะปฏิสังขรณ์” สำหรับ สาธารณูปการ ที่จัดเป็นระเบียบบริหารการคณะสงฆ์ส่วนกลาง และระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง เรียกว่า “การสาธารณูปการ” นั้น หมายถึง

๑) การก่อสร้างและการบูรณะปฏิสังขรณ์ ศาสนวัตถุและศาสนสถาน

๒) กิจการอันเกี่ยวกับวัด คือ การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิก การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา การยกวัดร้างเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา และการยกวัดราษฎร์ขึ้นเป็นพระอารามหลวง

๓) กิจการของวัดอื่น ๆ เช่น การจัดงานวัด การเรียไร

๔) การศาสนสมบัติของวัด

การสาธารณูปการทั้ง ๔ ความหมายนี้ ส่วนมากบัญญัติไว้ในหน้าที่เจ้าอาวาสตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ มาตรา ๓๗ (๑) ว่า เจ้าอาวาสมีหน้าที่บำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี การสาธารณูปการ ตามความหมายที่กล่าวมานี้ จะมีลักษณะของการกระทำ การสาธารณูปการใน ๓ ประการ คือ

๑) การกระทำ ด้วยแรงความคิด แรงงานและทุนทรัพย์รวมถึงการควบคุม

๒) การกระทำ ด้วยเอกสารรายงาน

๓) การทำ โดยการจัดประโยชน์ (พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์), ๒๕๔๐, หน้า ๕๔-๕๕)

การกระทำ ใน ๓ ลักษณะนี้ บางอย่างเป็นกิจการเฉพาะในหน้าที่ของเจ้าอาวาส เพราะเจ้าอาวาสจะต้องปฏิบัติโดยตรง เจ้าอาวาสเป็นผู้จัดการโดยเฉพาะการบางอย่างเจ้าอาวาสเริ่มแล้วผ่านการพิจารณาตามลำดับ ทั้งฝ่ายคณะสงฆ์และราชอาณาจักร บางอย่างเริ่มต้นจากเจ้าคณะ และหรือเจ้าหน้าที่ทางราชอาณาจักรหรือผู้มีศรัทธามุ่งช่วยการวัดและการคณะสงฆ์ในการส่งเสริมยอมเป็นไปตามระเบียบแบบแผนคณะสงฆ์ ดังนั้น ผู้จัดการสาธารณูปการ จึงได้แก่

๑) เจ้าอาวาส

๒) เจ้าคณะ

๓) เจ้าหน้าที่ทางราชอาณาจักร

๔) ผู้เจริญด้วยศรัทธามุ่งช่วยการวัดและการคณะสงฆ์

การจัดการสาธารณูปการ หมายถึง การลงมือปฏิบัติงานสาธารณูปการ ซึ่งมีวิธีปฏิบัติแตกต่างกันตามลักษณะงาน การก่อสร้างและการบูรณะปฏิสังขรณ์ ได้แก่ การก่อสร้างศาสนวัตถุขึ้นใหม่ การซ่อมแซมของเก่าและการปรับปรุงตกแต่งศาสนวัตถุและศาสนสถานที่มียู่เดิมหรือที่เพิ่มเติมขึ้นใหม่ เพื่อให้เหมาะสมยิ่งขึ้น (พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์), ๒๕๔๐, หน้า ๕๖-๕๗)

การควบคุมและส่งเสริม การสาธารณูปการ เป็นงานที่ละเอียดอ่อนเป็นตัวหลักของการคณะสงฆ์แต่ผู้ปฏิบัติโดยตรงคือ เจ้าอาวาส ซึ่งเป็นพระสังฆาธิการระดับวัด เจ้าคณะทุกส่วนทุกชั้นต้องมีความสัมพันธ์กัน ๒ ประการ คือ ควบคุมการสาธารณูปการและ ส่งเสริมการสาธารณูปการการควบคุมดูแลวัดนั้น เจ้าคณะจะเพิกเฉยมิได้ ถ้าเพิกเฉยจะเป็นการละเว้นการปฏิบัติต้องสอดคล้อง ดูแล ชี้นำ และแนะนำ ในการสาธารณูปการของเจ้าอาวาส ดังนี้

๑) ควบคุมการทำ แผนผังวัดให้สอดคล้องกับยุคพัฒนา

๒) ควบคุมแบบแปลนเสนาสนะแต่ละวัดให้อยู่ในหลักประหยัดและพอเหมาะพอควรแก่สภาพท้องถิ่นและให้ก่อสร้างตามแบบแปลน

๓) ควบคุมให้แต่ละวัดที่สร้างถาวรวัตถุให้เป็นทรงไทย หรือให้รักษาสีลปะวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นสำคัญ

๔) ควบคุมการเงินและบัญชี รับ - จ่ายของแต่ละวัดให้เป็นไปตามหลักบัญชี

๕) ควบคุมดูแลการเอกสารต่าง ๆ ของเจ้าอาวาส เช่น รายงานขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมาให้เป็นไปโดยถูกต้อง

๖) ควบคุมการจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตามกฎกระทรวงการส่งเสริมกิจการของวัด เจ้าคณะทุกชั้นควรส่งเสริมเจ้าอาวาสในการสาธารณูปการ ดังนี้

๑) ออกตรวจตราเยี่ยมเจ้าอาวาสให้เร่งรัดการพัฒนาวัด

๒) แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าอาวาส ดังนี้

(๒.๑) จัดหาช่างค่า เนินการก่อสร้าง

(๒.๒) จัดแบบแปลนอาคารตลอดแผนผังวัด

(๒.๓) ดูแลการหาทุนก่อสร้างด้วยการขอเงินงบประมาณอุดหนุนจากทางราชการ

(๒.๔) ให้คำ ชี้นำ แนะนำ การปฏิบัติงานสาธารณูปการเพื่อให้เข้าใจถูกต้อง

(๒.๕) ขจัดความขัดแย้งระหว่างวัดกับชาวบ้านซึ่งมีการสาธารณูปการเป็นเหตุ

๓) แนะนำการจัดงานวัดและการเรียกรอ ให้เป็นไปตามระเบียบและคำสั่งของมหาเถรสมาคม

๔) ช่วยยกฐานะวัดที่ได้พัฒนาดีแล้ว เป็นวัดพัฒนาตัวอย่าง

๕) ช่วยยกย่องเจ้าอาวาสผู้มีผลงานสาธารณูปการดี หรือแม่ฮ่องเจ้าอาวาสและหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสก็ควรยกย่องด้วยแต่อย่าให้เกินกว่าเจ้าอาวาส

๖) แนะนำ ซึ่งแจ้งการจัดประโยชน์ของวัดให้ถูกต้องตามกฎหมาย

จะเห็นได้ว่า งานสาธารณูปการเป็นงานสำคัญ โดยเฉพาะเป็นงานระดับบารมีเจ้าอาวาสและเป็นงานละเอียดอ่อน เป็นงานระดับท้องถิ่นและการพระศาสนา เป็นงานที่ให้ความสำคัญแก่เจ้าอาวาสและเห็นผลงานของเจ้าอาวาสได้เร็วกว่างานอื่น แต่ก็มักเป็นเหตุก่อปัญหา เช่น บางแห่งเกิดความขัดแย้งระหว่างวัดกับชาวบ้านจนถึงลูกตามใหญ่โต ก็เพราะการสาธารณูปการเป็นเหตุหากเจ้าคณะได้เห็นความสำคัญเร่งรัดตรวจตราชี้แจงแนะนำ การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าอาวาสได้ดีแล้ว การขัดแย้งระหว่างวัดกับบ้านจะลดน้อยลงตามลำดับ และความสมัครสมานสามัคคีระหว่างบ้านกับวัดจะมีมากขึ้นเป็นเหตุให้การคณะสงฆ์และการพระศาสนาดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยดีงาม การควบคุมส่งเสริมการสาธารณูปการ จึงถือเป็นหน้าที่อันสำคัญของเจ้าคณะทุกระดับชั้น

การสาธารณสงเคราะห์

การสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การดำเนินกิจการต่างๆ เพื่อให้เป็นสาธารณประโยชน์ของแก่หน่วยงานหรือของบุคคลหรือคณะบุคคล หรือการช่วยเหลือเกื้อกูลหรือการอุดหนุนจุนเจือสถานที่ซึ่งเป็นสาธารณสมบัติหรือประชาชนทั่วไป

พระมหาสมทรง สิรินธโร (๒๕๔๐, หน้า ๔๗) กล่าวว่า การสงเคราะห์ที่เป็นหลักของพระสงฆ์ คือการสงเคราะห์ในด้านจิตใจและด้านวัตถุ ด้านจิตใจ กระทำ ได้โดย

๑) เป็นที่ปรึกษา แนะนำ ในปัญหาชีวิตและด้านอื่นๆ เช่น ทางวิชาการบางอย่าง

๒) ทำให้วัดร่มรื่น ร่มเย็น สมเป็นอารามให้ความร่มเย็นทางการปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างของผู้ดำเนินชีวิตอันประเสริฐ เป็นที่ตั้งแห่งความเคารพ ศรัทธา เลื่อมใสและนับถือ สร้างความร่มเย็นเมื่อเห็นวัดและพระสงฆ์ด้านวัตถุกระทำได้ดีโดย

(๑) แนะนำ ชักจูงให้ผู้อื่นกระทำ เช่น การสาธารณูปโภค จัดให้มีโรงเรียน โรงพยาบาลถนน บ่อน้ำ เป็นต้น

(๒) นำสิ่งของหรือบริการที่รับจากผู้อื่นมาแบ่งปันให้มีประโยชน์กว้างขวางออกไป คือ ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางนำไปบริการแก่สังคมการสาธารณสงเคราะห์ เป็นกิจการของคณะสงฆ์ที่กำหนดไว้ในระเบียบมหาเถรสมาคมข้อหนึ่งว่า ควบคุมและส่งเสริมการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ และในระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง ได้กำหนดว่า เป็นวิธีดำเนินการสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์ให้เป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบมหาเถรสมาคม

การสาธารณสุขสงเคราะห์แยกโดยลักษณะที่ควรจะมี ๔ ประการ คือ

๑) การดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือแก่ วัดหรือคณะสงฆ์ ดำเนินกิจการอย่างใดอย่างหนึ่งที่มีวัตถุประสงค์ให้เป็นสาธารณประโยชน์ เช่น กิจการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล กิจการห้องสมุดเพื่อประชาชน การตั้งมูลนิธิเพื่อคนยากจนหรือกิจการอื่น ๆ กิจการเหล่านี้ อาจเป็นกิจการที่ทำเองหรือโครงการที่กำหนดเองทั้งที่เป็นกิจการประจำ หรือกิจการชั่วคราวก็ได้

๒) การช่วยเหลือกิจการของผู้อื่นซึ่งเป็นไปเพื่อการสาธารณสุขประโยชน์ ได้แก่ การช่วยเหลือสนับสนุนส่งเสริมกิจการของรัฐหรือของเอกชนหรือผู้ใดผู้หนึ่งให้ดำเนินกิจการเพื่อประโยชน์ แก่สังคม ชุมชน เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาตำบล การช่วยป้องกันยาเสพติดให้โทษ หรือการช่วยป้องกันการติดโรคเอดส์ เป็นต้น

๓) การช่วยเหลือกิจการสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ ได้แก่ การช่วยเหลือกิจการสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ เช่น สร้างถนนหนทาง ขุดลอกคูคลอง สร้างฌาปนสถาน (นอกวัด) สร้างการประปา สร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้า และอื่น ๆ

๔) การช่วยเหลือกิจการประชาชนทั่วไป ได้แก่ การช่วยเหลือประชาชนในกาลที่ควรช่วยเหลือ เช่น การประสบอุทกภัย การประสบอัคคีภัย การประสบवादภัย หรือคราวอากาศหนาวจัด หรือแม้ยามปกติตามโอกาส มีการจัดการช่วยเหลือด้วยการจัดการสงเคราะห์ เช่น สงเคราะห์คนชรา สงเคราะห์คนพิการและสงเคราะห์โดยประการอื่น (พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์), ๒๕๔๐, หน้า ๖๑-๖๒)

นันททรัพย์ จันทน์หอม, (๒๕๔๐, หน้า ๑๐๒) ยังได้กล่าวว่า กิจกรรมสาธารณสุขสงเคราะห์ ได้แก่ จัดให้มีที่พักสำหรับประชาชน อาหารกลางวันสำหรับเด็ก ยารักษาโรค ห้องสมุดประชาชน จัดที่ดินให้ประชาชนอยู่อาศัย ตั้งหน่วยสงเคราะห์และฝึกอาชีพ ให้คำปรึกษาปัญหาชีวิตด้านต่าง ๆ ด้วยความเมตตาธรรม

การสาธารณสุขสงเคราะห์เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามโอกาสอันควรให้เกิดมีระเบียบปฏิบัติชัดเจนสำหรับผู้จัดการสาธารณสุขสงเคราะห์ โดยส่วนมากได้แก่วัดหรือเจ้าอาวาส ซึ่งมีบทบัญญัติว่าด้วยหน้าที่ของเจ้าอาวาส ดังนี้

๑) จัดกิจการของวัดให้เป็นไปโดยเรียบร้อย

๒) เป็นธุระในการจัดการศึกษาอบรมแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์

๓) ให้ความสะดวกตามสมควรแก่พุทธศาสนิกชน ในการบำเพ็ญกุศล

หน้าที่เหล่านี้ ย่อมเข้าได้กับการสาธารณสุขสงเคราะห์อันเป็นการคณะสงฆ์หรือการพระศาสนา เจ้าอาวาสจึงต้องมีหน้าที่จัดการสาธารณสุขสงเคราะห์อันเป็นกิจการของวัด การให้การศึกษอบรมและการให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล จัดตั้งหน่วยอบรม

ประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.)จะมีเจ้าอาวาสที่ตั้งหน่วยเป็นประธานกรรมการโดยตำแหน่งวิธีการจัดการสาธารณสงเคราะห์ที่เป็นหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล ได้กำหนดวิธีการไว้ชัดในระเบียบมหาเถรสมาคม เพื่อให้กิจการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพจะต้องมีคณะกรรมการ มีการประชุม มีการปฏิบัติงานการอบรมประชาชนประจำตำบล การปฏิบัติงาน ควรจัดในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง คือ

๑) อบรมทั่วไป ได้แก่ จัดประชุมอบรมแนะนำทางวิชาการ โดยมีวิทยากรบรรยายทางวิชาการ

๒) อบรมเฉพาะกรณี ได้แก่ จัดอบรมประชาชน เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวที่เกิดขึ้น โดยวิธีชี้แจงแนะนำ ชักชวนความเข้าใจ

๓) อบรมเฉพาะบุคคล ได้แก่ การพบปะบุคคลบางคนเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือชี้แจงแนะนำ ชักชวนความเข้าใจในเฉพาะเรื่องอันเกี่ยวกับผู้นั้น

มหาเถรสมาคมได้กำหนดหลักการและวิธีการปฏิบัติและควบคุมส่งเสริม ไว้ชัดแจ้ง คือ กิจการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการจัดตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ. ๒๕๑๘ ซึ่งในระเบียบดังกล่าว กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ ๓ ประการ คือ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การศึกษาสงเคราะห์และการสาธารณสงเคราะห์ โดยระเบียบดังกล่าว กำหนดหน่วยงาน ให้ตั้ง ณ วัดใดวัดหนึ่ง ตำบลละหนึ่งหน่วย ให้จัดการเป็นรูปคณะกรรมการ โดยให้เจ้าอาวาสที่ตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลเป็นประธานกรรมการโดยตำแหน่งเจ้าอาวาสอื่นในเขตตำบลนั้น เป็นรองประธานกรรมการฝ่ายบรรพชิต กำหนดในตำบลนั้นเป็นรองประธานกรรมการฝ่ายคฤหัสถ์ ผู้ใหญ่บ้านและแพทย์ประจำตำบล เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง อนึ่ง การสาธารณสงเคราะห์นี้ ให้เจ้าคณะพระสังฆาธิการพิจารณาจัดการสงเคราะห์ตามควรแก่โอกาส เช่น

(๑) การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาตำบล การช่วยจัดหาทุนการสงเคราะห์ การป้องกันยาเสพติดให้โทษ เช่น ยาบ้า การช่วยป้องกันโรคเอดส์

(๒) การช่วยเหลือสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ เช่น การสร้างถนนหนทาง ขุดลอกคูคลองสร้างฌาปนสถาน สร้างการประปา สร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้า

(๓) การช่วยเหลือประชาชน ในโอกาสที่ควรช่วย เช่น การประสพอุทกภัยหรือช่วยคนชราหรือคนพิการ

การสาธารณสงเคราะห์จะต้องจัดเพื่อความเรียบร้อยดีงามและไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย และความสงบสุขของบ้านเมือง จึงจะถือว่าเป็นไปด้วยความถูกต้อง และเป็นการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ ดังนั้น จำเป็นต้องมีการดูแลให้เป็นไปในลักษณะเหมาะสมและควรได้รับการส่งเสริมสนับสนุนตามสมควร กรรมการโดยตำแหน่ง ผู้ทรงคุณวุฒิ ๕-๘ คน เป็นกรรมการ สำหรับผู้ควบคุมและ

ส่งเสริม มีคณะกรรมการอำนวยการระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ผู้อำนวยการภาค และคณะกรรมการอำนวยการอบรมประชาชนกลางการควบคุมการสาธารณสุขสงเคราะห์ก็เพื่อให้การดำเนินการถูกต้องตามระเบียบและมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง การส่งเสริมเพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปเพื่อสร้างสิ่งที่เป็นคุณประโยชน์นั้นควรดำเนินไปได้อย่างไม่มีอุปสรรค แนวการส่งเสริมพอสรุปได้ ดังนี้

- ๑) ชี้แจงแนะนำ การปฏิบัติหน้าที่
- ๒) ช่วยในการกำหนดแผนงานของแต่ละปี
- ๓) ช่วยในคราวขาดแคลนทรัพยากร
- ๔) ช่วยยกย่องเชิดชูผู้ปฏิบัติหน้าที่
- ๕) ช่วยสนับสนุนด้านการทุนตามที่จะมีโอกาส
- ๖) ช่วยประสานงานคณะกรรมการให้เกิดความสามัคคี ร่วมกันอย่างดี
- ๗) ช่วยการอื่นอันเหมาะสม

งานสาธารณสุขสงเคราะห์เป็นงานของพระสงฆ์เพื่อประชาชน วัดเป็นสถานที่ใกล้ชิดกับประชาชน จึงต้องเป็นผู้นำ ประชาชนในท้องถิ่น เพื่อสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นคุณประโยชน์โดยตรง กิจกรรมหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล เป็นหน่วยงานเพื่อประโยชน์ดังกล่าวได้ดียิ่ง (พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์), ๒๕๔๐, หน้า ๖๒-๖๕)

๒.๖ แนวคิดเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของพระสังฆาธิการ

๒.๖.๑ ความหมายของพระสังฆาธิการ

พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน (๒๕๔๒, หน้า ๑๑๖๐) ได้ให้ความหมายพระสังฆาธิการไว้ว่า “พระสังฆาธิการ” หมายถึงพระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์นับตั้งแต่ตำแหน่งเจ้าคณะภาคลงมาจนถึงตำแหน่งผู้ช่วยเจ้าอาวาส เรียกว่า พระสังฆาธิการ

กฎหมายตราสามศก ข้อ ๔ พระสังฆาธิการ หมายถึง พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ มีดังต่อไปนี้ (พระราชบัญญัติบริหารศาสนา, ๒๕๔๗, หน้า ๑๐๗ - ๑๒๐)

- ๑) เจ้าคณะใหญ่
- ๒) เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค
- ๓) เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด
- ๔) เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ
- ๕) เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล
- ๖) เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส

ส่วนตำแหน่งที่เรียกชื่ออย่างอื่น จะต้องมีระเบียบมหาเถรสมาคมกำหนดเทียบกับตำแหน่งที่กล่าวแล้ว

๒.๖.๒ การแต่งตั้งพระสังฆาธิการ

พระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งตามความในข้อ ๔ ต้องมีคุณสมบัติทั่วไป ตามกฎหมาย มหาเถรสมาคม ข้อ ๖ ดังต่อไปนี้

- ๑) มีพรรษาสมควรแก่ตำแหน่ง
- ๒) มีความรู้สมควรแก่ตำแหน่ง
- ๓) มีความประพฤติเรียบร้อยตามพระธรรมวินัย
- ๔) เป็นผู้ฉลาดสามารถในการปกครองคณะสงฆ์
- ๕) ไม่เป็นผู้มีร่างกายทุพพลภาพ ไร้ความสามารถ หรือมีจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ หรือเป็นโรคเรื้อน หรือเป็นวัณโรคในระยะอันตรายจนเป็นที่น่ารังเกียจ
- ๖) ไม่เคยต้องคำวินิจฉัยลงโทษ ในอธิกรณ์ที่พึงรังเกียจมาก่อน
- ๗) ไม่เคยถูกถอดถอนหรือปลดจากตำแหน่งใด เพราะความผิดมาก่อน (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๒, หน้า ๒๐๑)

ส่วนที่ ๑ เจ้าคณะใหญ่

ข้อ ๗ พระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าคณะใหญ่ ต้องมีคุณสมบัติ โดยเฉพาะอีกส่วนหนึ่ง ดังนี้

- ๑) มีพรรษาพื้น ๓๐ และ
- ๒) มีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่ารองสมเด็จพระราชาคณะ

ข้อ ๘ สมเด็จพระสังฆราช ทรงแต่งตั้งพระราชาคณะผู้มีคุณสมบัติตามข้อ ๖ และข้อ ๗ ให้ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะใหญ่ โดยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคม

ข้อ ๙ พระภิกษุผู้จะเป็นเลขานุการเจ้าคณะใหญ่ ต้องมีคุณสมบัติตามความในข้อ ๖ โดยอนุโลมในการแต่งตั้งเลขานุการเจ้าคณะใหญ่ ให้เจ้าคณะใหญ่พิจารณาแต่งตั้ง

เลขานุการเจ้าคณะใหญ่พ้นจากหน้าที่ เมื่อผู้แต่งตั้งให้พ้นจากหน้าที่หรือผู้แต่งตั้งพ้นจากตำแหน่ง เมื่อมีการแต่งตั้ง หรือให้พ้นจากหน้าที่แล้ว ให้แจ้งกรมการศาสนาเพื่อมหาเถรสมาคมทราบ

ส่วนที่ ๒ เจ้าคณะภาค

ข้อ ๑๐ พระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าคณะภาค ต้องมีคุณสมบัติ โดยเฉพาะอีกส่วนหนึ่ง ดังนี้

- ๑) มีพรรษา ๒๐
- ๒) กำลังดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะภาคนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่าสองปี หรือ
- ๓) ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดในภาคนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่าสี่ปี หรือ
- ๔) มีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระราชาคณะชั้นเทพ หรือ

๕) เป็นพระราชกฤษฎีกาซึ่งเป็นพระคณาจารย์เอก หรือเป็นเปรียญธรรม ๘ ประโยค ถ้าจะคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติตาม (๒) (๓) (๔) หรือ (๕) ไม่ได้หรือได้แต่ไม่เหมาะสมมหาเถรสมาคมอาจพิจารณาผ่อนผันได้เฉพาะกรณี

ข้อ ๑๑ ในการแต่งตั้งเจ้าคณะภาค เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะภาคใหญ่พิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติตามข้อ ๖ และข้อ ๑๐ เสนอมหาเถรสมาคมพิจารณาเพื่อมีพระบัญชาแต่งตั้งเจ้าคณะภาคอยู่ในตำแหน่งคราวละ ๔ ปี และอาจได้รับแต่งตั้งอีกได้

ข้อ ๑๒ ในการแต่งตั้งรองเจ้าคณะภาคให้นำบทบัญญัติในข้อ ๑๑ วรรคแรกมาใช้บังคับโดยอนุโลม

ข้อ ๑๓ พระภิกษุผู้จะเป็นเลขานุการเจ้าคณะภาคหรือเลขานุการรองเจ้าคณะภาคต้องมีคุณสมบัติตามความในข้อ ๖ โดยอนุโลม ในการแต่งตั้งเลขานุการดังกล่าวในวาระแรก ให้เจ้าคณะภาค หรือรองเจ้าคณะภาคแล้วแต่กรณีพิจารณาแต่งตั้ง

เลขานุการดังกล่าวในวาระสอง พ้นจากหน้าที่ในเมื่อผู้แต่งตั้งให้พ้นจากหน้าที่ หรือผู้แต่งตั้งพ้นจากตำแหน่ง เมื่อมีการแต่งตั้ง หรือพ้นจากหน้าที่แล้ว ให้แจ้งกรมการศาสนาและรายงานเจ้าคณะใหญ่เพื่อทราบ (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๒, หน้า ๒๑๑.)

ส่วนที่ ๓ เจ้าคณะจังหวัด

ข้อ ๑๔ พระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัด ต้องมีคุณสมบัติโดยเฉพาะอีกส่วนหนึ่ง ดังนี้

- ๑) มีพรรษาพื้น ๑๐ กับมีสำนักอยู่ในเขตจังหวัดนั้นและ
- ๒) กำลังดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะจังหวัดนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่าสองปี หรือ
- ๓) ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอในจังหวัดนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่าสี่ปี หรือ
- ๔) มีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระราชกณะชั้นสามัญญ หรือเป็นพระคณาจารย์โทขึ้นไปหรือเป็นเปรียญธรรมไม่ต่ำกว่า ๖ ประโยค

ถ้าจะคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติตาม (๒) (๓) หรือ (๔) ไม่ได้ หรือได้แต่ไม่เหมาะสมสมเด็จพระสังฆราชอาจทรงพิจารณาผ่อนผันได้เฉพาะกรณี

ข้อ ๑๕ ในการแต่งตั้งเจ้าคณะจังหวัดในภาคใด ให้เจ้าคณะภาคนั้นพิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติตามข้อ ๖ และข้อ ๑๔ เสนอเจ้าคณะใหญ่พิจารณาเพื่อมีพระบัญชาแต่งตั้งตามมติมหาเถรสมาคม

ข้อ ๑๖ ในการแต่งตั้งรองเจ้าคณะจังหวัดให้นำบทบัญญัติข้อ ๑๕ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ข้อ ๑๗ พระภิกษุผู้จะเป็นเลขานุการเจ้าคณะจังหวัด ต้องมีคุณสมบัติตามในข้อ ๖ โดยอนุโลม ในการแต่งตั้งเลขานุการเจ้าคณะจังหวัด ให้เจ้าคณะจังหวัดพิจารณาแต่งตั้งเลขานุการเจ้า

คณะจังหวัดพ้นจากหน้าที่ในเมื่อผู้แต่งตั้งให้พ้นจากหน้าที่ หรือผู้แต่งตั้งพ้นจากตำแหน่ง เมื่อมีการแต่งตั้งหรือพ้นจากหน้าที่แล้ว ให้แจ้งกรมการศาสนาและรายงานเจ้าคณะภาคเพื่อทราบ

ส่วนที่ ๔ เจ้าคณะอำเภอ

ข้อ ๑๘ พระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอ ต้องมีคุณสมบัติโดยเฉพาะอีกส่วนหนึ่ง ดังนี้ (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๒, หน้า ๒๑๒)

- ๑) มีพรรษาพื้น ๑๐ กับมีสำนักอยู่ในเขตจังหวัดนั้น และ
- ๒) กำลังดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะอำเภอนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่าสองปี หรือ
- ๓) ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะตำบลในอำเภอนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่าสี่ปี หรือ
- ๔) มีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าชั้นสัญญาบัตร หรือเป็นพระคณาจารย์ตรีขึ้นไป หรือเป็นเปรียญธรรมไม่ต่ำกว่า ๔ ประโยค

ถ้าจะคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติตาม (๒) (๓) หรือ (๔) ไม่ได้หรือได้แต่ไม่เหมาะสมเจ้าคณะภาคอาจพิจารณาผ่อนผันได้เฉพาะกรณี โดยอนุมัติของเจ้าคณะใหญ่

ข้อ ๑๙ ในการแต่งตั้งเจ้าคณะอำเภอในจังหวัด ให้เจ้าคณะจังหวัดนั้นคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติตามข้อ ๖ และข้อ ๑๘ เสนอเจ้าคณะภาคเพื่อพิจารณาแต่งตั้ง โดยอนุมัติของเจ้าคณะใหญ่

ข้อ ๒๐ ในการแต่งตั้งรองเจ้าคณะอำเภอ ให้นำบทบัญญัติในข้อ ๑๘ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ข้อ ๒๑ พระภิกษุผู้จะเป็นเลขานุการเจ้าคณะอำเภอต้องมีคุณสมบัติตามความในข้อ ๖ โดยอนุโลม

ในการแต่งตั้งเลขานุการเจ้าคณะอำเภอ ให้เจ้าคณะอำเภอพิจารณาแต่งตั้ง เลขานุการเจ้าคณะอำเภอพ้นจากหน้าที่ในเมื่อผู้แต่งตั้งให้พ้นจากหน้าที่ หรือผู้แต่งตั้งพ้นจากตำแหน่ง

เมื่อมีการแต่งตั้งหรือให้พ้นจากหน้าที่แล้ว ให้แจ้งกรมการศาสนาและรายงานเจ้าคณะจังหวัดเพื่อทราบ

ส่วนที่ ๕ เจ้าคณะตำบล

ข้อ ๒๒ พระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าคณะตำบลต้องมีคุณสมบัติโดยเฉพาะอีกส่วนหนึ่งดังนี้

- ๑) มีพรรษาพื้น ๕ กับมีสำนักอยู่ในเขตอำเภอนั้น และ
 - ๒) กำลังดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะตำบลนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่าสองปี หรือ
 - ๓) ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสในตำบลนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่าสี่ปี หรือ
 - ๔) เป็นพระภิกษุมีสมณศักดิ์ หรือพระคณาจารย์ หรือเป็นเปรียญธรรม หรือเป็นนักธรรมชั้นเอก
- ถ้าจะคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติตาม (๒) (๓) หรือ (๔) ไม่ได้หรือได้แต่ไม่เหมาะสม เจ้าคณะจังหวัดอาจพิจารณาผ่อนผันได้เฉพาะกรณี โดยอนุมัติของเจ้าคณะภาค

ข้อ ๒๓ ในการแต่งตั้งเจ้าคณะตำบลในอำเภอใด เจ้าคณะอำเภอนั้นคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติตามข้อ ๖ และข้อ ๒๒ เสนอเจ้าคณะจังหวัดพิจารณาแต่งตั้ง เมื่อได้แต่งตั้งแล้ว ให้แจ้งกรมการศาสนาและรายงานเจ้าคณะภาคเพื่อทราบ

ข้อ ๒๔ ในการแต่งตั้งรองเจ้าคณะตำบลให้นำบทบัญญัติในข้อ ๒๓ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ส่วนที่ ๖ เจ้าอาวาส

พระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ต้องมีคุณสมบัติข้อ ๒๕ ตามกฎหมายอาศรมโดยเฉพาะอีกส่วนหนึ่งดังนี้

๑) มีพรรษาพ้น ๕ และ

๒) เป็นผู้ทรงเกียรติคุณเป็นที่เคารพนับถือของบรรพชิต และคฤหัสถ์ในถิ่นนั้น

ข้อ ๒๖ ในการแต่งตั้งเจ้าอาวาสนอกจากพระอารามหลวงในตำบลใด ให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะตำบลนั้นกับเจ้าคณะอำเภอปรึกษาสงฆ์ และทายก ทายิกาแห่งวัดนั้น พิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติตามข้อ ๖ และข้อ ๒๕ ถ้าปรึกษาเห็นพ้องกันในพระภิกษุรูปหนึ่งรูปใดก็ดี หรือเห็นแตกต่างกันในพระภิกษุหลายรูปก็ดีให้เจ้าคณะอำเภอรายงานเสนอเจ้าคณะจังหวัดพิจารณา ถ้าเจ้าคณะจังหวัดเห็นสมควรให้พระภิกษุรูปใดก็ให้แต่งตั้งพระภิกษุรูปนั้นเป็นเจ้าอาวาส

ข้อ ๒๗ ในการแต่งตั้งรองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส นอกจากพระอารามหลวงให้เจ้าอาวาสวัดนั้นพิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติครบถ้วนเสนอผู้บังคับบัญชาตามลำดับ เพื่อเจ้าคณะจังหวัดพิจารณาแต่งตั้ง

ข้อ ๒๘ พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสพระอารามหลวงในกรุงเทพมหานครต้องมีคุณสมบัติโดยเฉพาะอีกส่วนหนึ่ง ดังนี้

๑) มีพรรษาพ้น ๑๐

๒) เป็นผู้ทรงเกียรติคุณเป็นที่เคารพนับถือของบรรพชิตและคฤหัสถ์ และ

๓) มีสมณศักดิ์

(ก) ไม่ต่ำกว่าพระราชาคณะชั้นราช สำหรับพระอารามหลวงชั้นเอก

(ข) ไม่ต่ำกว่าพระราชาคณะชั้นสามัญ สำหรับพระอารามหลวงชั้นโท

(ค) ไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นเอกสำหรับพระอารามหลวงชั้นตรี

ข้อ ๒๙ พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสพระอารามหลวงในจังหวัดอื่น นอกจากกรุงเทพมหานครต้องมีคุณสมบัติโดยเฉพาะอีกส่วนหนึ่ง ดังนี้

๑) มีพรรษาพ้น ๑๐

๒) เป็นผู้ทรงเกียรติคุณเป็นที่เคารพนับถือของบรรพชิตและคฤหัสถ์ และ

๓) มีสมณศักดิ์

- (ก) ไม่ต่ำกว่าพระราชกฤษฎีกาชั้นสามัญ สำหรับพระอารามหลวงชั้นเอก
- (ข) ไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นเอก สำหรับพระอารามหลวงชั้นโท
- (ค) ไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นโท สำหรับพระอารามหลวงชั้นตรี

ข้อ ๓๐ ในการแต่งตั้งเจ้าอาวาสพระอารามหลวงให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะจังหวัด พิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติตามความในข้อ ๖ และข้อ ๒๘ หรือข้อ ๒๙ แล้วแต่กรณีเสนอผู้บังคับบัญชาตามลำดับเพื่อมหาเถรสมาคมพิจารณา

ถ้าพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ตามความในข้อ ๒๘ หรือข้อ ๒๙ แล้วแต่กรณี ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดอยู่ด้วย ให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะภาคดำเนินการตามความในวรรคต้น

ข้อ ๓๑ ในการแต่งตั้งเจ้าอาวาส หรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ให้เจ้าอาวาสพระอารามหลวงนั้นพิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติตามความข้อ ๖ และข้อ ๒๕ และระบุหน้าที่ที่ตนจะมอบหมายให้ปฏิบัติ แล้วรายงานเจ้าคณะจังหวัดเพื่อพิจารณาเสนอตามลำดับ จนถึงมหาเถรสมาคม

ข้อ ๓๒ สมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ตามมติเถรสมาคม

ส่วนที่ ๗ ที่ปรึกษาเจ้าคณะ

ข้อ ๓๓ การแต่งตั้งที่ปรึกษาเจ้าคณะตามความในข้อ ๒๘ แห่งกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๕ (พ.ศ. ๒๕๓๕) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ ให้เป็นไปตามมติมหาเถรสมาคม

ส่วนที่ ๘ เบ็ดเตล็ด

ข้อ ๓๔ เมื่อได้มีการแต่งตั้งพระภิกษุให้ดำรงตำแหน่งตามความในหมวดที่ ๑ แห่งกฎหมายเถรสมาคมนี้แล้ว ให้ผู้มีอำนาจแต่งตั้งแจ้งให้กรมการศาสนาทราบ ภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่แต่งตั้ง (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๒, หน้า ๒๑๕)

๒.๖.๓ การพ้นจากตำแหน่งหน้าที่พระสังฆาธิการ

พระสังฆาธิการ ขอมพ้นจากตำแหน่งหน้าที่ ข้อ ๓๕ ตามกฎหมายเถรสมาคม เมื่อ

- (๑) ถึงมรณภาพ
- (๒) พ้นจากความเป็นพระภิกษุ
- (๓) ลาออก
- (๔) ย้ายสำนักที่อยู่ออกไปนอกเขตอำนาจหน้าที่
- (๕) ยกเป็นกิตติมศักดิ์
- (๖) รับตำแหน่งหน้าที่สูงขึ้นไป หรือเป็นที่ปรึกษา
- (๗) ให้ออกจากตำแหน่งหน้าที่

(๘) ถูกปลดจากตำแหน่งหน้าที่

(๙) ถูกถอดถอนจากตำแหน่งหน้าที่

ข้อ ๓๖ พระสังฆาธิการรูปใดประสงค์จะลาออกจากตำแหน่งหน้าที่ ก็ย่อมทำได้ เมื่อผู้มีอำนาจแต่งตั้งได้พิจารณาอนุญาตแล้ว จึงเป็นอันพ้นจากตำแหน่งหน้าที่

ข้อ ๓๗ ในกรณีที่พระสังฆาธิการทุกตำแหน่ง เว้นเจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค ย้ายสำนักที่อยู่ออกไปนอกเขตอำนาจหน้าที่ของตน โดยได้รับอนุญาต หรือคำสั่งของผู้มีอำนาจแต่งตั้ง พระสังฆาธิการรูปนั้นย่อมพ้นจากตำแหน่งหน้าที่นั้น เว้นแต่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้รักษาการในตำแหน่งเดิม

ข้อ ๓๘ พระสังฆาธิการรูปใดดำรงตำแหน่งหน้าที่โดยเรียบริบร้อยตลอดมาจนถึงชราทุพพลภาพ หรือพิการ สมควรได้รับการปลดเปลื้องภาระเพื่อพักผ่อนหรือรักษาตัว ก็ให้ผู้มีอำนาจแต่งตั้งพิจารณาเป็นกิตติมศักดิ์

ข้อ ๓๙ ในกรณีที่พระสังฆาธิการ ตั้งแต่ตำแหน่งรองเจ้าคณะตำบลขึ้นไป ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งหน้าที่พระสังฆาธิการสูงขึ้นกว่าเดิม พระสังฆาธิการรูปนั้นย่อมพ้นจากตำแหน่งหน้าที่เดิม เว้นแต่ในกรุงเทพมหานคร

ข้อ ๔๐ การให้ออกจากตำแหน่งหน้าที่ ให้ผู้มีอำนาจแต่งตั้งกระทำได้ ในกรณีที่พระสังฆาธิการหย่อนความสามารถไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งของตน

ข้อ ๔๑ การปลดและการถอดถอนจากตำแหน่งหน้าที่ ให้เป็นไปตามที่บัญญัติไว้ในหมวด ๔ แห่งกฎหมายธรรมนูญนี้

ข้อ ๔๒ เมื่อพระสังฆาธิการพ้นจากตำแหน่งหน้าที่ด้วยเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งตามความในข้อ ๓๕ ให้ผู้บังคับบัญชารายงานโดยลำดับ จนถึงผู้มีอำนาจแต่งตั้งภายใน ๓๐ วัน และให้ผู้มีอำนาจแต่งตั้งแจ้งให้กรรมการศาสนาทราบภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันที่ได้รับรายงาน

๒.๖.๔ จริยาพระสังฆาธิการ

ส่วนที่ ๑ จริยา

ข้อ ๔๓ พระสังฆาธิการต้องเอื้อเฟื้อต่อพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎกระทรวง กฎหมายธรรมนูญสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช สังวรและปฏิบัติตามหลักธรรมวินัยโดยเคร่งครัด

ข้อ ๔๔ พระสังฆาธิการ ต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาซึ่งสั่งโดยชอบด้วยอำนาจหน้าที่ ถ้าไม่เห็นพ้องด้วยคำสั่งนั้น ให้เสนอความคิดเห็นคัดทานเป็นลายลักษณ์อักษรภายใน ๑๕ วัน นับตั้งแต่วันที่ได้รับทราบคำสั่ง และเมื่อได้ทักทานครัดถ้อยคำแล้ว แต่ผู้สั่งมิได้ถอดถอนหรือแก้คำสั่งนั้น ถ้าคำสั่งนั้นได้ผิดพระวินัยต้องปฏิบัติตาม แล้วรายงานจนถึงผู้สั่ง

ในกรณีที่มีการทักทวนคำสั่งดังกล่าวในวรรคแรก ให้ผู้ส่งรายงานพฤติการณ์ทั้งหมดไปยังผู้บังคับบัญชาเหนือตนเพื่อพิจารณาสั่งการ ในการปฏิบัติหน้าที่ ห้ามมิให้ทำการข้ามผู้บังคับบัญชาเหนือตน เว้นแต่จะได้รับอนุญาตพิเศษชั่วคราว

ข้อ ๔๕ พระสังฆาธิการ ต้องตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ด้วยความระมัดระวังมิให้เกิดความเสียหายแก่การคณะสงฆ์และการพระศาสนา และห้ามมิให้ละทิ้งหน้าที่โดยไม่มีเหตุอันควร

ข้อ ๔๖ พระสังฆาธิการ ต้องปฏิบัติหน้าที่โดยชอบ และห้ามมิให้ใช้อำนาจหน้าที่ในทางที่ไม่สมควร

ข้อ ๔๗ พระสังฆาธิการ ต้องสุภาพเรียบร้อยต่อผู้บังคับบัญชาเหนือตน และผู้อยู่ในปกครอง

ข้อ ๔๘ พระสังฆาธิการ ต้องรักษาส่งเสริมสามัคคีในหมู่คณะและช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทางที่ชอบ

ข้อ ๔๙ พระสังฆาธิการ ต้องอำนวยความสะดวกในหน้าที่การคณะสงฆ์และการพระศาสนา

ข้อ ๕๐ พระสังฆาธิการ ต้องรักษาข้อความอันเกี่ยวกับการคณะสงฆ์ที่ยังไม่ควรเปิดเผย

ส่วนที่ ๒ การรักษัจริยา

ข้อ ๕๑ ให้ผู้บังคับบัญชาตามระดับชั้น มีหน้าที่ควบคุมดูแลแนะนำชี้แจง หรือสั่งให้ผู้อยู่ในบังคับบัญชาปฏิบัติตามจริยาโดยเคร่งครัด

ถ้าผู้บังคับบัญชารู้อยู่ว่า ผู้อยู่ในบังคับบัญชาละเมิดจริยาต้องพิจารณาว่า ความละเมิดของผู้อยู่ในบังคับบัญชารูปนั้น อยู่ในอำนาจที่ตนจะสั่งลงโทษได้หรือไม่ ถ้าอยู่ในอำนาจหน้าที่ตนจะสั่งลงโทษได้ ก็ให้สั่งลงโทษแล้วรายงานไปยังผู้บังคับบัญชาเหนือตน ถ้าเห็นว่าความละเมิดนั้นควรจะลงโทษหนักกว่าที่ตนมีอำนาจจะลงโทษได้ ก็ให้รายงานผู้บังคับบัญชาเหนือตนขึ้นไป เพื่อพิจารณาลงโทษตามควร

ผู้บังคับบัญชารูปใด ไม่จัดการลงโทษผู้อยู่ในบังคับบัญชาที่ละเมิดจริยา หรือจัดการลงโทษโดยไม่สุจริต ให้ถือว่าผู้บังคับบัญชารูปนั้นละเมิดจริยา

ข้อ ๕๒ พระสังฆาธิการรูปใด ถูกผู้บังคับบัญชาสั่งลงโทษฐานะละเมิดจริยาต้องปฏิบัติตามทันที ถ้าเห็นว่าคำสั่งลงโทษไม่เป็นธรรม ก็มีสิทธิร้องทุกข์ได้ตามวิธีการที่บัญญัติไว้ในระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการร้องทุกข์ แต่ถ้าปรากฏว่าเป็นการร้องทุกข์เท็จให้ถือว่าเป็นการละเมิดจริยา

ส่วนที่ ๓ การละเมิดจริยา

ข้อ ๕๓ พระสังฆาธิการรูปใดประพฤติกละเมิดจริยา ต้องได้รับโทษฐานละเมิดจริยาอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้

(๑) ถอดถอนจากตำแหน่งหน้าที่

(๒) ปลดจากตำแหน่งหน้าที่

(๓) คำหนิโทษ

(๔) ภาคทัณฑ์

ข้อ ๕๔ การถอดถอนจากตำแหน่งหน้าที่นั้น จะทำได้ต่อเมื่อพระสังฆาธิการละเมิดจริยาอย่างร้ายแรง แม้ข้อใดข้อหนึ่ง ดังต่อไปนี้

(๑) พุจริตต่อหน้าที่

(๒) ละทิ้งหน้าที่โดยไม่มีเหตุผลอันสมควรเกินกว่า ๓๐ วัน

(๓) ขัดคำสั่งอันชอบด้วยการคณะสงฆ์ และการขัดคำสั่งนั้นเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงแก่การคณะสงฆ์

(๔) ประมาทเลินเล่อในหน้าที่ เป็นเหตุให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงแก่การคณะสงฆ์

(๕) ประพฤติชั่วอย่างร้ายแรง

ในกรณีเช่นนี้ ให้ผู้บังคับบัญชารายงานโดยลำดับจนถึงผู้มีอำนาจแต่งตั้ง เมื่อได้สอบสวนและได้ความจริงตามรายงานนั้นแล้ว ให้ผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนจากตำแหน่งหน้าที่ได้

ข้อ ๕๕ พระสังฆาธิการรูปใดต้องอธิกรณ์หรือถูกฟ้องเป็นจำเลยในคดีอาญาและอยู่ในระหว่างการพิจารณาวินิจฉัย หรือมีกรณีต้องหาว่าละเมิดจริยาอย่างร้ายแรง และอยู่ในระหว่างสอบสวน ถ้าผู้บังคับบัญชาใกล้ชิดเห็นว่า จะให้คงอยู่ในตำแหน่งหน้าที่ในระหว่างพิจารณาหรือสอบสวนจะเป็นการเสียหายแก่การคณะสงฆ์จะสั่งให้พ้นจากตำแหน่งหน้าที่ก็ได้

ข้อ ๕๖ การคำหนิโทษนั้น จะกระทำต่อเมื่อพระสังฆาธิการรูปใดละเมิดจริยา ซึ่งไม่ร้ายแรงถึงกับถอดถอน หรือปลดจากตำแหน่งหน้าที่ มีเหตุที่ผู้บังคับบัญชาเห็นควรปราณี ในกรณีเช่นนี้ ให้ผู้บังคับบัญชาสั่งคำหนิโทษ โดยแสดงความผิดของพระสังฆาธิการรูปนั้นให้ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษร และจะให้ทำทัณฑ์บนไว้ด้วยก็ได้

การคำหนิโทษเช่นนี้ ให้มีกำหนดไม่เกินสามปีนับแต่วันสั่งลงโทษ แต่เมื่อผู้บังคับบัญชาเห็นว่าพระสังฆาธิการรูปนั้นกลับปฏิบัติดีในทางการคณะสงฆ์พอควรแล้ว จะสั่งลบล้างการคำหนิโทษก่อนครบกำหนดก็ได้ หากในระหว่างกำหนดที่สั่งลงโทษไว้ พระสังฆาธิการรูปนั้นละเมิดจริยาในกรณีเดียวกันหรือคล้ายคลึงกันซ้ำอีก ให้ถือว่าเป็นการละเมิดจริยาอย่างร้ายแรง

ข้อ ๕๗ กรณีดังกล่าวแล้วในข้อ ๕๖ ถ้าผู้บังคับบัญชาเห็นว่ายังไม่ควรลงโทษถึงคำหนิโทษ ควรลงโทษเพียงภาคทัณฑ์ ก็ให้มีอำนาจลงโทษภาคทัณฑ์ได้ โดยแสดงความผิดของพระสังฆาธิการรูปนั้นให้ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษร และจะให้ทำทัณฑ์บนไว้ด้วยก็ได้ การลงโทษภาคทัณฑ์ ให้มีกำหนดไม่เกินหนึ่งปี นับแต่วันที่สั่งลงโทษ แต่เมื่อผู้บังคับบัญชาเห็นว่า พระสังฆาธิการรูปนั้นกลับปฏิบัติดีในทางการคณะสงฆ์พอควรแล้ว จะสั่งลบล้างการภาคทัณฑ์ก่อนครบกำหนดก็ได้ หาก

ในระหว่างกำหนดที่ส่งลงโทษไว้พระสังฆาธิการรูปนั้นละเมิดจรรยาอีก ให้ลงโทษสถานอื่นถัดขึ้นไปตามควรแก่กรณี

ข้อ ๕๘ เมื่อได้มีการลงโทษตามข้อ ๕๖ หรือข้อ ๕๗ แล้ว ให้ผู้ส่งลงโทษรายงานผู้บังคับบัญชาเหนือคนทราบ (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๒, หน้า ๒๒๑)

๒.๖.๕ หน้าที่ของพระสังฆาธิการ

วิจิตร เกิดวิสิทธิ์ และปรีชา ช่างขวัญยืน (พระราชวิสุทธิภักทธาดา, ๒๕๔๗, หน้า ๑๐๗ - ๑๒๐) ได้แบ่งหน้าที่ของพระสงฆ์ โดยรวมถึงพระสังฆาธิการได้เป็น ๒ ประเภทใหญ่ ๆ คือ หน้าที่ต่อพระพุทธศาสนาและหน้าที่ต่อสังคมและมนุษยชาติดังต่อไปนี้

๑) หน้าที่ต่อพระพุทธศาสนา

๑.๑) หน้าที่ศึกษาหาความรู้ พระสงฆ์จะต้องศึกษาคำสอนของพระพุทธเจ้าในพระไตรปิฎกให้แตกฉาน นอกจากนั้นควรศึกษาข้อเขียนของนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา เช่น อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา และคำอธิบายต่างๆ เพื่อให้เข้าใจพระพุทธศาสนาในหลายแง่มุมทั้งตามคำอธิบายในสภาพแวดล้อมอย่างโบราณและอย่างสมัยใหม่

๑.๒) หน้าที่ปฏิบัติ พระสงฆ์จะต้องปฏิบัติตามพระวินัยบัญญัติจึงจะนับเป็นพระสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้า ต้องปฏิบัติตามพระธรรมเป็นตัวอย่าง เช่นเดียวกับที่พระพุทธเจ้าทรงปฏิบัติมาแล้ว

๑.๓) หน้าที่เผยแพร่ หน้าที่ ๒ ประการแรกก็คือเป็นหน้าที่รักษาคำสอนของพระพุทธเจ้าไว้ นับเป็นการสืบทอดพระศาสนาอย่างหนึ่ง แต่ถ้าคนที่เข้ามานับถือศาสนาไม่เพิ่มขึ้นวันหนึ่งศาสนาก็สูญไป และถ้าศาสนาดำรงอยู่ในวงแคบก็ไม่ใช่ประโยชน์ สมดังพุทธปณิธานพระสงฆ์สาวกจึงมีหน้าที่สนองพุทธปณิธานด้วยการเผยแพร่พระศาสนาให้กว้างออกไปทั้งในหมู่ชาวไทยและนานาชาติ เพื่อให้ชาวโลกได้พ้นทุกข์ คือ ปฏิบัติโลกตถจริยาเพื่อให้เห็นและพ้นทุกข์เป็นผลของการประพฤติปฏิบัติในทางพระพุทธศาสนา

๑.๔) หน้าที่รักษาและป้องกันความเชื่อมีมากมาย คนที่เชื่อต่างก็มีมากมาย คนที่เชื่อ ต่างกัน อาจพยายามยกความเชื่อของตนให้สูง และดูหมิ่นทำลายความเชื่อของผู้อื่นให้คนอื่นได้รู้ พระสงฆ์มีหน้าที่รักษาและป้องกันพระพุทธานามิให้ถูกดูหมิ่น และมีให้คนที่ขาดความรู้ นำไปสอนผิดๆ อันเป็นการทำลาย

๒) หน้าที่ต่อสังคมและมนุษยชาติ

๒.๑) หน้าที่สั่งสอนหลักธรรมะ คือ สั่งสอนคนให้รู้ว่าพระพุทธศาสนาสอนธรรมะ อะไรบ้าง หมายความว่าอย่างไร คำอธิบายใดผิด และคำอธิบายใดถูก

๒.๒) หน้าที่สั่งสอนการนำหลักธรรมไปใช้ คือ สั่งสอนประโยชน์ของหลักธรรมและชี้ว่าจะนำธรรมะไปใช้ได้อย่างไรในสภาพปัจจุบัน

๒.๓) ชี้ทางแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น เช่น ปัญหาการศึกษา เศรษฐกิจ การเมือง สภาวะแวดล้อม ยาเสพติด เป็นต้นว่าพระพุทธศาสนามีแนวทางแก้ปัญหาเหล่านี้ได้อย่างไร

๒.๔) ให้บริการต่าง ๆ แก่สังคมเท่าที่จะทำได้ เช่น ให้ใช้ที่วัดเป็นสถานศึกษาอบรม ที่ประชุมให้ยืมเครื่องใช้เพื่อการทำบุญ เป็นต้น

๒.๕) เป็นผู้นำสังคม เช่น นำชาวบ้านร่วมมือกันแก้ปัญหาของชุมชน เช่น หาแหล่งน้ำ ทำถนน เป็นการพัฒนาคน ทั้งนี้โดยไม่ขัดกับหลักธรรมวินัยและเป็นประโยชน์แก่ประชาชน เผยแพร่สิ่งที่ได้ปฏิบัติแล้วไปสู่นานาชาติเพื่อให้นุชนชาติได้รับประโยชน์ (พระราชวิสุทธิภักทรธาดา, ๒๕๔๗, หน้า ๑๐๗ - ๑๒๐)

สรุปได้ว่า พระสังฆาธิการมีหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในระเบียบมหาเถรสมาคม นับตั้งแต่ตำแหน่งเจ้าคณะภาคลงมาถึงตำแหน่งผู้ช่วยเจ้าอาวาส นอกจากนี้พระสังฆาธิการยังต้องมีหน้าที่ต่อพระพุทธศาสนา หน้าที่ต่อสังคมและมนุษยชาติ พระสังฆาธิการต้องมีหน้าที่รักษาและป้องกันพระพุทธศาสนา มิให้ถูกดูหมิ่น และมีให้คนที่ขาดความรู้นำไปสอนผิดๆ อันเป็นการทำลายพระพุทธศาสนา พระสังฆาธิการจึงมีหน้าที่ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎระเบียบมหาเถรสมาคม

๒.๗) แนวคิดเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๒.๗.๑ ความหมายของการเผยแผ่

การเผยแผ่ ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ หมายถึง ขยายออกไป เช่น การแผ่กฤษฎาภินิหารของพระเจ้าจักรพรรดิ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา (ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๔๒, ๒๕๔๖, หน้า ๗๔๒)

พระเทพโสภณ (๒๕๔๗, หน้า ๑๕๐) ได้ให้ความหมายของการเผยแผ่ คือ การหยิบธรรมะซึ่งมีมากมายหลายหัวข้อไปขยายเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ที่จะต้องเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๒.๗.๒ องค์ประกอบของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

พระเทพโสภณ (๒๕๔๗, หน้า ๑๗๑) กล่าวว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้นประกอบด้วย ๔ ส. คือ

- ๑) สันตัสสนา (แจ่มแจ้ง) คือ พุคให้คนฟังเข้าใจแจ่มแจ้งเหมือนเห็นกับตาตัวเอง
- ๒) สมาทปนา (จงใจ) ปลุกใจให้อยากรับธรรมไปปฏิบัติ คือ ทำให้ผู้ฟังเกิดความศรัทธา
- ๓) สมุตเตชนา (แก่ลัวกล้า) ต้องพุดให้กำลังใจนำไปปฏิบัติได้จริง
- ๔) สัมปหังสนา (ร่าเริง) คือ พุดให้เขาไม่เครียด มีความสุข มีความปิติในธรรม

๒.๗.๓ วัตถุประสงค์และพุทธวิธีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

พระเทพโสภณ (๒๕๔๗, หน้า ๑๖๘- ๑๖๙) ได้สรุปผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ไว้ ๓ ประการ คือ

๑) ช่วยสอนให้เขารู้จักหักใจ ละเลิก สลัดตัดทิ้ง หลีกหนีไปให้ไกลจากสิ่งเลว
ทรามให้ได้

๒) ช่วยสอนให้เขารู้จักและเลือกทำแต่สิ่งดี ๆ รักดี ลงมือทอสิ่งที่ดี ปิดช่องทางที่
จะไปทำชั่วให้ได้

๓) ช่วยสอนให้เขามีกำลังใจ ได้สติ มีความเบิกบาน แจ่มใส บริสุทธิ์ให้ได้

๑) นอกจากนี้พระเทพโสภณยังกล่าวถึงพุทธวิธีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังนี้

๑) ใช้ความอดทนเป็นวิธีรุกเงียบ

๒) มีเป้าหมายการทำงานชัดเจน

๓) ระวังอย่าทำตัวให้เสียความนิยม

๔) อย่าสร้างศัตรูจะทำให้อยู่ลำบาก

๕) สร้างความนิยมให้มากขึ้น

๖) เพิ่มพลังใจ รักษาจิตใจให้มั่นคง

๒.๗.๔ บทบาทของพระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

มีพุทธดำรัสที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ ดังนี้

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งหลายทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของ
มนุษย์ แม้พวกเธอก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งหลาย ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ พวกเธอจง
เที่ยวจาริกเพื่อประโยชน์และความสุขแก่คนหมู่มาก เพื่อบุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและ
ความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ พวกเธออย่าได้ไปรวมทางเดียวกันสองรูปจงแสดงธรรมงามใน
เบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถทั้งพยัญชนะ ครบ
บริบูรณ์ บริสุทธิ์ สัตว์ทั้งหลายจำพวกที่มีรูปคือกิเลสในจักขุน้อยมีอยู่ เพราะไม่ได้ฟังธรรมยอม
เลื่อม ผู้รู้ทั่วถึงธรรมจักมี” (วิมहा. (ไทย), เล่ม ๔, ข้อ ๓๒, หน้า ๓๗)

แต่เดิมในสมัยพุทธกาล เมื่อพระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้อรหันตสัมมาสัมโพธิญาณแล้ว
ได้ตัดสินพระทัยเผยแผ่สิ่งที่พระองค์ได้ตรัสรู้แก่มหาชน เพื่อให้พ้นทุกข์ด้วย ผู้ที่ประสงค์จะพ้น
ทุกข์ตามแนวทางของพระพุทธองค์จะเข้ามาบวชเป็นพระสงฆ์ เพื่อศึกษาธรรมปฏิบัติและทำพระ
นิพพานให้แจ้งต่อมาเมื่อพระสงฆ์เหล่านั้นได้ศึกษาและปฏิบัติจนบรรลุธรรมแล้ว จึงได้เป็นกำลังใน
การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ตามพระพุทธพจน์ที่ตรัสแก่พุทธสาวกรุ่นแรกที่ส่งไปประกาศพระ
ศาสดาตั้งที่ยกมาไว้ในเบื้องต้นนั้นแล้ว นับแต่นั้นมา นอกจากหน้าที่ในการศึกษาและปฏิบัติธรรม

พระสงฆ์จึงมีหน้าที่ในการสั่งสอนและเผยแผ่ธรรมแก่ประชาชนอีกด้วยในสมัยโบราณการเผยแผ่ธรรมของพระสงฆ์ จำกัดอยู่เฉพาะในขอบเขตของวัดและชาวบ้านตามประเพณีและโอกาสอันสมควร เช่น การเทศนาสั่งสอนชาวบ้านในวันพระหรือวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การเทศน์ในงานบุญพิธีหรืองานบำเพ็ญกุศลต่าง ๆ เช่น งานทำบุญบ้านงานศพ หรือในโอกาสที่ญาติโยมไปวัดเพื่อทำบุญหรือขอคำปรึกษา เป็นต้น

ปัจจุบัน เมื่อกิจการพระศาสนาเจริญเติบโตเป็นปีกแผ่น มีการจัดองค์ทางศาสนาที่เป็นระบบและระเบียบแบบแผน ประกอบกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการขนส่งและสื่อสารช่วยให้การเดินทางไปในถิ่นต่าง ๆ มีความสะดวกยิ่งขึ้น และสามารถส่งข่าวสารในรูปแบบต่าง ๆ ถึงคนจำนวนมากได้อย่างมีประสิทธิภาพและรวดเร็ว การเผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงได้ใช้ประโยชน์จากความก้าวหน้าดังกล่าว พระสงฆ์ในยุคปัจจุบันสามารถดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างกว้างขวาง และเข้าถึงประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ได้มากยิ่งขึ้น

บทบาทของพระสงฆ์ในการเผยแผ่ธรรมในปัจจุบัน อาจแบ่งได้เป็น ๓ ประเภทดังนี้

๑) พระธรรมจาริก

พระธรรมจาริก คือ พระสงฆ์ไทยที่เสียสละและสมัครใจเดินทางไปปฏิบัติงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ชาวเขาในท้องที่จังหวัดต่าง ๆ ที่มีชาวเขาอาศัยอยู่ ทั้งนี้เนื่องจากในระยะที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันยังมีชาวเขาและชาวไทยกว่า ๕๐๐,๐๐๐ คน ซึ่งอาศัยอยู่ตามป่าลึกบนภูเขาในท้องที่ถิ่นทุรกันดารตามชายแดนภาคเหนือ และภาคต่าง ๆ ของประเทศห่างไกลการคมนาคมยากลำบากแก่การไปมาหาสู่ได้ทั่วถึง คนเหล่านี้จึงห่างไกลพระศาสนา ส่วนใหญ่นับถือภูตผีปีศาจไม่รู้จักคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า การดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยพระธรรมจาริกในคนกลุ่มนี้ มีผลทำให้ชาวเขาแต่ละเผ่า หันมาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา แสดงตนเป็นพุทธมามกะและส่งบุตรหลานเข้ารับบวชอุปสมบทเป็นจำนวนมาก และได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียน ทั้งฝ่ายปริยัติธรรมและสามัญศึกษา และได้เดินทางเข้าไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามภูมิลำเนาอันเป็นเผ่าเดิมของตนต่อไป (พระมหากฤษฎา นันทเพชร, ๒๕๔๐, หน้า ๒๐-๒๑)

โดยที่การดำเนินงานของพระธรรมจาริก มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาชนบท โดยเฉพาะท้องถิ่นห่างไกลทุรกันดาร ทางราชการจึงให้การสนับสนุนและจัดตั้งเป็น โครงการที่ดำเนินงานร่วมกันระหว่างภาครัฐกับคณะสงฆ์ โดยมีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาระดับความเป็นอยู่ของประชาชนนอกเหนือจากการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ในปี พ.ศ. ๒๕๐๘ กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทย ได้อาราธนาพระภิกษุสงฆ์ไทยเรียกว่า “คณะพระธรรมจาริก” เดินทางขึ้นไปปฏิบัติศาสนกิจตามหมู่บ้านชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ในภาคเหนือเป็นประจำทุกปี และได้มีชาวเขาเลื่อมใสศรัทธาส่งบุตรหลานเข้ารับบวชอุปสมบทเป็น

พระภิกษุสามเณรเป็นจำนวนมากไม่น้อย เมื่อได้บรรพชาอุปสมบทแล้ว พระภิกษุสามเณรเหล่านี้ได้เข้ารับการศึกษาอบรมพระพุทธานุศาสตร์ แก่พระภิกษุสามเณรชาวเขา ที่วัดศรีโสดา จังหวัดเชียงใหม่ โดยโครงการดังกล่าวมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ (พระมหากฤษฎา นันทเพชร, ๒๕๕๐, หน้า ๒๐-๒๑)๑) เพื่ออบรมศีลธรรมและหน้าที่พลเมืองแก่ชาวเขา ๒) เพื่อให้การสงเคราะห์ทางจิตใจ การศึกษา การรักษาพยาบาล การช่วยเหลือในการแก้ปัญหาเดือดร้อนเฉพาะหน้าต่างๆ เพื่อให้ชาวเขามีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกับคนไทยและ ๓) เพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาโครงการดังกล่าวยังคงมีการดำเนินงานสืบต่อมาจนถึงปัจจุบันอย่างไรก็ดี แม้ว่าการดำเนินงานของพระธรรมจาริกตามโครงการดังกล่าว จะได้ผลดีตามลำดับ โดยเพื่อเป็นการเผยแผ่และประกาศพระศาสนาต่อไป แต่โดยที่การดำเนินงานยังอยู่ในวงจำกัดและมีระยะสั้นตลอดจนงบประมาณในการดำเนินงานยังไม่เพียงพอจึงได้มีการจัดตั้งมูลนิธิเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ชนถิ่นทุรกันดารขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๓ เพื่อถวายเป็นอุทิศถาวรสนับสนุนให้พระธรรมจาริกได้อยู่ประจำ สันสอนธรรมตามหมู่บ้านและชาวไทยที่อยู่ห่างไกล ต่อจากนั้นจะให้พระภิกษุซึ่งเป็นคนเผ่าเดียวกันในหมู่บ้านนั้นอยู่ประจำสืบไปนอกจากการสอนพระธรรมซึ่งเป็นงานหลักแล้ว พระธรรมจาริกจะช่วยสอนหนังสือแก่เยาวชนและช่วย ในการรักษาพยาบาลขั้นต้นด้วย ซึ่งในการดำเนินการดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยเงินงบประมาณสนับสนุนเป็นเงินมีใช้น้อย ทั้งนี้พระพุทธรังษิณี เจ้าอาวาสวัดเบญจมบพิตร ประธานคณะ พระธรรมจาริกในขณะนั้นและกองสงเคราะห์ชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ ได้พิจารณาและเห็นร่วมกันว่า เมื่อมีผู้มีจิตศรัทธาร่วมกันบริจาคทรัพย์เพื่อสนับสนุนงานพระธรรมจาริกมากขึ้น และเพื่อให้กิจกรรมส่วนนี้ได้กระทำอย่างกว้างขวางและถาวรสืบไป จึงได้จัดตั้งมูลนิธิขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานในทางพระพุทธศาสนา ให้เผยแผ่ความรู้ความเข้าใจในหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง ดังต่อไปนี้

(๑) เพื่อให้ความสนับสนุนพระสงฆ์ไทย ที่มีจิตศรัทธาไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามหมู่บ้านชาวเขา และถิ่นทุรกันดารที่ห่างไกลสังคม

(๒) เพื่อให้ความสนับสนุนแก่ชาวเขาและชาวไทยในถิ่นทุรกันดาร ที่ประสงค์จะเข้ารับบวชอุปสมบทในช่วงปีคณาเรียน

(๓) จัดให้มีสำนักสงฆ์และวัดตามท้องที่ที่เหมาะสม

(๔) ให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือแก่ชาวเขาและชาวไทย ผู้ได้รับความเดือดร้อนในเรื่องความเป็นอยู่เพื่อให้เกิดความศรัทธาในพระพุทธศาสนา

งานของพระธรรมจาริกอยู่ในความอุปถัมภ์ของกรมประชาสงเคราะห์ ภายใต้การดูแลของเจ้าคณะใหญ่หนเหนือ เพราะพื้นที่ในการปฏิบัติงานเป็นเขตพื้นที่ภาคเหนือ ซึ่งในปัจจุบันเจ้าคณะใหญ่หนเหนือคือ สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้ามิ่งมงคลจารย์ (ช่วง ป.ช.๕) วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร และงานของพระธรรมจาริกก็ยังดำเนินไปตามวัตถุประสงค์จนถึงปัจจุบันนี้

๒) พระธรรมทูต

พระธรรมทูต คือ พระภิกษุที่มีความรู้ความสามารถในทางพระพุทธศาสนาพอสมควร ที่จะดำเนินการเผยแผ่ได้ แล้วเสียดลไปพบกับประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ เพื่อหาทางโน้มน้าวประชาชนให้เกิดความสนใจเลื่อมใสในคุณค่าแห่งศีลธรรมและพระพุทธศาสนาแต่เดิมงานพระธรรมทูตเป็นงานที่ดำเนินการเป็นเอกเทศ ในปี พ.ศ. ๒๕๐๘ มีการขยายงานพระธรรมทูตออกไปปฏิบัติในพื้นที่ประมาณ ๔๘ จังหวัด ซึ่งส่วนใหญ่เป็นจังหวัดชายแดน ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๐๙ รัฐบาลเห็นวามสมควรที่จะได้สถาปนางานพระธรรมทูตขึ้นเป็นกิจกรรมถาวรของทางราชการ จึงได้มอบงานพระธรรมทูตนี้ถวายมหาเถรสมาคม ให้เป็นกิจกรรมของคณะสงฆ์คณะสงฆ์ได้มอบหมายให้ สมเด็จพระวันรัต วัดพระเชตุพนฯ เป็นแม่กองงานพระธรรมทูตกรมการศาสนาเป็นผู้ประสานงานขึ้นเริ่มต้น โดยมีหน่วยงานราชการอื่นๆ เช่น กรป.กลางกรมพัฒนาชุมชน กรมการปกครอง กรมตำรวจ กระทรวงศึกษาธิการ ทำหน้าที่เป็นผู้สนับสนุนและ เป็นผู้ประสานงานกองงานพระธรรมทูตได้จัดการปฏิบัติงานพระธรรมทูตออกเป็น ๕ สาย โดยอาราธนาพระเถระที่เคยมีประสบการณ์ในวงการคณะสงฆ์และวงการพระพุทธศาสนามาพอสมควรให้เป็นหัวหน้า วัตถุประสงค์ของงานพระธรรมทูตมี ๔ ประการ คือ ๑) เพื่อเสริมสร้างศรัทธาของประชาชน ให้ยึดมั่นในพระพุทธศาสนา ๒) ให้ประชาชนมีศีลธรรมประจำตน ๓) ให้ประชาชนมีความเคารพมั่น ในชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และ ๔) ให้ประชาชนมีความเข้าใจดีต่อกันในระหว่างคนที่นับถือศาสนาต่างกัน (พระมหากฤษฎา นันทเพชร, ๒๕๔๐, หน้า ๒๑-๒๒)

๑) ลักษณะการดำเนินงาน ของพระธรรมทูต มีอยู่ ๕ ประการ คือ

(๑) ศึกษาสภาพความเป็นอยู่ของประชาชน เพื่อให้ทราบว่าประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ มีสภาพความเป็นอยู่ที่แท้จริงอย่างไรบ้าง

(๒) ศึกษาความต้องการทำในทางที่ชอบของประชาชน เพื่อให้ทราบว่าประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ ต้องการอะไรสำหรับความต้องการที่ชอบ

(๓) เยี่ยมเยือนประชาชนในยามยาก ในยามที่ประชาชนอาจจะรู้สึกท้อแท้ ซึ่งอาจจะมิได้เ็นบางท้องถิ่น

(๔) แนะนำในการครองตน ให้แก่ประชาชนโดยธรรมวิธี

(๕) ปรับปรุงการนับถือพระพุทธศาสนาให้ถูกต้อง

๒) หน้าที่ของพระธรรมทูต มีอยู่ ๓ ประการ คือ

(๑) มีหน้าที่อบรมประชาชน ให้มีความเคารพรักต่อประเทศชาติ พระศาสนา และพระมหากษัตริย์

(๒) มีหน้าที่ที่จะต้องเสริมสร้างศีลธรรมให้แก่ประชาชน เพราะศีลธรรมเป็นพื้นฐานของการพัฒนา

(๓) มีหน้าที่ที่จะเสริมสร้างความกลมใ ส ความเข้าใจในพระพุทธศาสนาของประชาชนให้ถูกต้อง

๒.๘ แนวคิดเกี่ยวกับการแสดงพระธรรมเทศนา

๒.๘.๑ ความรู้เบื้องต้นในการแสดงพระธรรมเทศนาทั่วไป

หัวใจนักเทศน์ หรือที่รู้จักกันในนาม หัวใจบัณฑิต สุ คือ สุตะ หมั่นฟัง หมั่นดู หมั่นอ่าน อย่างซื่อเกียจ ดูเรื่อยไป จิ คือ จิตะ หมั่นคิด สิ่งใดที่เห็นแล้ว ดูแล้วเอามาคิดให้กว้างขวาง มหาปิ่นมุกข์กัณฑ์ ได้เคยอุปมาไว้ว่า ได้เห็นแล้วฟังแล้วเอามาคิด เหมือนกับกินถั่วลิสงต้องเคี้ยวให้ละเอียดจึงจะได้รสชาติของถั่วคือความมัน ปุ คือ ปุจฉาโบราณท่านว่า อายครู บรู่วิชา อายปัญหา ปัญญาไม่เกิดสงสัยสิ่งใดต้องไต่ถาม ติ คือ ติจิตะ จดจำ บันทึกช่วยจำ ดังนั้น ท่านทั้งหลายจะเป็นนักเทศน์ที่ดีอย่าทิ้งหัวใจบัณฑิตหรือหัวใจนักเทศน์ คือ สุ จิ ปุ ติ (พระครูปลัดสุวัฒนจริยคุณ (ประสิทธิ์ พุรหมุรสี), ๒๕๔๖, หน้า ๑๕-๒๐)

“สุ จิ ปุ ติ วิ นิ มุ ต โด

กถ โส ปณฺฑิโต ภเว

สุ จิ ปุ ติ สุ สมฺปนฺโน

ปณฺฑิโตติ วุจฺจติฯ”

ผู้ที่ปราศจาก สุ จิ ปุ ติ แล้ว เป็นบัณฑิตไม่ได้ หรือเป็นนักเทศน์ที่ดีไม่ได้ ผู้ที่สมบูรณ์ด้วย สุ จิ ปุ ติ แล้ว ท่านเรียกว่าเป็นบัณฑิต คือ เป็นนักเทศน์ที่ดีได้ฯ (ประสิทธิ์ พุรหมุรสี), ๒๕๔๖, หน้า ๑๕-๒๐)

๒.๘.๒ วิธีการแสดงพระธรรมเทศนาในปัจจุบัน

การแสดงพระธรรมเทศนาหรือวิธีการการเทศน์ในปัจจุบันนี้มี ๒ แบบใหญ่ ๆ คือ

๑) การเทศน์แบบอ่านคัมภีร์

(๑.๑) การเทศน์ตามคัมภีร์ที่มีอยู่แล้ว

(๑.๒) การเทศน์ตามคัมภีร์ที่ได้แต่งขึ้น

๒) การเทศน์แบบปฏิภาณโวหาร

(๒.๑) การเทศน์เดี่ยว

(๒.๒) การเทศน์คู่ คือ เทศน์แบบปุจฉา-วิสัชนา

(๒.๒.๑) การเทศน์ธรรมะ

(๒.๒.๒) การเทศน์เรื่อง

(๒.๒.๒.๑) การเทศน์ปุจฉา-วิสัชนาไปตามท้องเรื่อง

(๒.๒.๒.๒) การเทศน์ปฐกชาวิสัยชนาโดยสมมติตัวตาม
ห้องเรื่อง (ประสิทธิ์ พุทธิมรุตี), ๒๕๔๖, หน้า ๗)

๒.๘.๓ วิธีการเตรียมตัวแสดงพระธรรมเทศนา

๑) การเทศน์ตามคัมภีร์ที่มีอยู่แล้ว

(๑.๑) เตรียมหาคัมภีร์ที่มีอยู่แล้ว

(๑.๒) เตรียมการให้ศีล ทั้งศีล ๕, ศีล ๘ หรือศีลอุโบสถ

(๑.๓) ชักซ้อมการอ่านออกเสียงให้ถูกต้องทั้งภาษาบาลี และภาษาไทย เว้น
วรรคตอนให้ถูกต้อง ได้เนื้อถ้อยกระทงความ จังหวะไม่เร็วหรือช้าเกินไป

(๑.๔) เตรียมการให้พร (ยถา-สัพพี)

๒) การเทศน์ตามคัมภีร์ที่แต่งขึ้นใหม่ควรให้เหมาะสมแก่งาน (ประสิทธิ์ พุทธิมรุตี
, ๒๕๔๖, หน้า ๑๙-๒๐) เตรียมแต่งสำนวนพระธรรมเทศนาให้เหมาะสมแก่งาน ตัวอย่างเช่น งานศพ
เป็นต้น มีหลักเกณฑ์ แต่งสำเนาพระธรรมเทศนาประกอบด้วยสาระ ดังนี้

(๒.๑) งานบำเพ็ญกุศลอุทิศผู้ตายในวาระอะไร ใครเป็นเจ้าภาพมีความสัมพันธ์
กันอย่างไร

(๒.๒) ผู้ตายมีเกียรติประวัติดีเด่นเป็นประการใด

(๒.๓) การยกธรรมะอะไรมาเป็นอุเทศพระธรรมเทศนา จึงจะเหมาะสมกับ
เกียรติประวัติความดีเด่นของท่านผู้นั้น

(๒.๔) ถ้อยคำสำนวนที่นำมาใช้ในพระธรรมเทศนานั้น นิยมเป็นคำสุภาพเป็น
ภาษาหนังสือ เป็นภาษาชาวเมือง ไม่ใช่ภาษาตลาด ไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องการเมือง ไม่เกี่ยวข้องกับ
ลัทธิการปกครองของฝ่ายตรงกันข้าม เป็นต้น

(๒.๕) สำนวนพระธรรมเทศนานิยมไม่ยาวเกินกว่า ๔ หน้ากระดาษพิมพ์ดีด
โดยนิยมใช้เวลาเทศน์ไม่เกินกว่า ๒๐ นาที

(๒.๖) เมื่อได้รรถาธิบายความธรรมะจบแล้ว นิยมเอาเกียรติประวัติความ
ดีเด่นของท่านผู้ตายนั้นสรุปเข้าหาธรรมะนั้น ๆ หรือนำเอาธรรมะนั้น ๆ เข้าหาประวัติความดีเด่นของ
ท่านนั้น ๆ โดยย่อพอได้ความ

(๒.๗) ตอนท้ายพระธรรมเทศนานิยมกล่าวถึงกุศลทักษิณานุประทานกิจ ที่
คณะท่านเจ้าภาพได้บำเพ็ญแล้ว ดำรงอยู่ดีแล้วในสงฆ์ ย่อมจะสำเร็จเป็นวิบากสมบัติเพื่อประโยชน์
เพื่อความสุขแก่ท่านผู้ล่วงลับไปแล้วนั้น ตามสมควรแก่อุทิศเจตนาของคณะท่านเจ้าภาพ และตาม
สมควรแก่คติวิสัยปรายภาพนั้น ๆ

(๒.๘) ถ้ามีพระสวดรับเทศน์ ก็นิยมแต่งสำนวนเพิ่มเติมตอนท้ายก่อนจะจบพระธรรมเทศนา โดยแจ้งให้ผู้ฟังสวดพระคาถาธรรมบรรยายสืบต่อไป

(๒.๙) สำเนาพระธรรมเทศนานี้ นิยมพิมพ์แล้วพับเป็นรูปคัมภีร์แล้วแทรกไว้ในพระคัมภีร์โบราณหรือคัมภีร์กระดาษแข็ง ซึ่งเป็นวิธีการเหมาะสมดี พระครูปลัดสุวัฒนจริยคุณ (ประสิทธิ์ พุทฺธมรฺตี, ๒๕๔๖, หน้า ๑๙-๒๐)

๒.๘.๔ นักเทศน์ต้องตั้งอยู่ในปฏิปทาแห่งองค์พระธรรมกถึก ๕ ประการ คือ

๑) แสดงธรรมไปโดยลำดับ ไม่ตัดให้ขาดความ

๒) อ่างเหตุผล และแนะนำให้ผู้ฟังเข้าใจ

๓) ตั้งจิตเมตตาปรารถนาให้เป็นประโยชน์แก่ผู้ฟัง

๔) ไม่แสดงธรรมด้วยเห็นแก่อามิส

๕) ไม่แสดงธรรมกระทบตนและผู้อื่น คือ ไม่ยกตนเสียดสีผู้อื่น (ประสิทธิ์ พุทฺธมรฺตี, ๒๕๔๖, หน้า ๑๙-๒๐)

๒.๘.๕ การวางโครงเทศน์

การวางโครงเทศน์จะมี ๓ ส่วน คือ อุเทศ นิเทศ และปฏินิเทศ ซึ่งมีคำอธิบายที่ท่านได้อธิบายไว้ย่อ ๆ ดังนี้

๑) อุเทศ คือ หัวข้อที่ยกขึ้นเป็นหลักในการแสดง และเป็นหัวข้อเทศน์ ซึ่งมาจากบาลีนิกเขปบท คือบาลีบทตั้ง เช่น อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ แสดงว่าเราจะเทศน์เรื่องฟังตนเอง นี่ก็คืออุเทศแสดงว่าพระจะเทศน์เรื่องฟังตนเอง หากขยายความต่อ จะเป็นเรื่องของนิเทศ

๒) นิเทศ คือ ขยายความบาลีบทตั้งหรือนิกเขปบท สมมติว่าเราจะเทศน์เรื่อง จตุพลกฺคาเราตฺถอธิบายขยายความบาลีนิกเขปบทที่ยกมาตั้งไว้ว่า จตุตาริมาณี ภิกฺขเว พฺลาณี เป็นต้น “วิริย พละ อนวัชชพละ และสังคหพละ” จากนั้นเราจึงอธิบายความหมายของคำว่า “พละ” และอธิบายแจกแจงพละทั้ง ๔ ประการ การอธิบายธรรมต้องยึดหลักการ ของพระพุทธเจ้า คือ สนฺทสฺสนา (แจ่มแจ้ง) สมาทฺปนา (จงใจ) สมฺมุตฺเตชฺนา (แก้ตัวกล้า) สมฺปหฺสฺนา (ร่าเริง)

(๒.๑) สนฺทสฺสนา (แจ่มแจ้ง) คือ เทศน์ให้คนฟังเข้าใจแจ่มแจ้งเหมือนเห็นกับตาตัวเองถ้าจะเทศน์บรรยายให้ได้ขนาดนี้ นักเทศน์ต้องเข้าใจชัดเจนในเรื่องที่ตนเองจะเทศน์ อย่างเทศน์เรื่องที่ตนเองก็ไม่เข้าใจคือ ท่องไปเทศน์ อย่าพูดในเรื่องที่ตนเองก็ 모르 ตรงนี้แหละที่จะบอกว่าการที่จะเป็นนักเขียนที่ดี ท่านจะต้องอ่านหนังสือหลายร้อยเล่ม การที่จะเป็นนักเทศน์ที่ดีท่านจะต้องฟังมาหลายพันชั่วโมง นี่คืองานที่ทำทลายความสามารถของเรา และจะต้องพยายามทำให้ได้เพื่อให้เกิดสันติสุขรู้แจ้งของผู้ที่ฟังเทศน์และเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งอย่างชัดเจน ตามหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี

(๒.๒) สมาทปนา (จงใจ) คือ ปลูกใจให้อยากรับธรรมไปปฏิบัติ การเทศน์ที่ดีต้องทำให้ผู้ฟังเกิดศรัทธา มีผลในทางเปลี่ยนเจตคติหรือพฤติกรรมของคน การสอนที่ทำให้เกิดศรัทธาเรียกว่า สมาทปนา คือ จงใจให้น้อมรับเอาไปใช้ในชีวิตประจำวัน ในการดำเนินชีวิตเพื่อประโยชน์ เพื่อให้มีกำลังใจในการใช้หลักธรรมอย่างสันติสุข ปิติ ร่าเริง

(๒.๓) สมุตเตชนา (แก้วักล้า) บางครั้งผู้ฟังเกิดศรัทธาแต่ไม่นำไปปฏิบัติโดยอ้างว่าทำไม่ได้ รู้ว่าเลิกเสพสุรานันต์ แต่ทำได้ยาก โดยมากมักแก้ตัวว่า “ฉันรู้หมดแล้ว แต่ฉันอดไม่ได้” คนฟังทำตามไม่ได้เพราะขาดกำลังใจ นักเทศน์ต้องให้กำลังใจด้วยการยกตัวอย่างผู้ประสบความสำเร็จมาประกอบการเทศน์

(๒.๔) สมปหัสนา (ร่าเริง) ฟังเทศน์แล้วไม่เครียด มีความสุข สนุกในการฟังพระเทศน์มีอารมณ์ขัน ขนิทานสนุกมาประกอบการเทศน์ ผู้ฟังเกิดความปิติในธรรม “ธมมร โส สพุพฺรสี ชิ นาคี รสแห่งธรรมชนะรสทั้งปวง” ฟังธรรมแล้วสบายใจเกิดความสุข (ประสิทธิ์ พุระหุมรสี, ๒๕๔๖, หน้า ๑๕-๒๐)

พระนักเทศน์ควรจะเทศนาให้ได้ครบ ๔ ส. ไครทำครบ ๔ ส. ถือว่าเป็นนักเทศน์ชั้นเอกไครทำได้ ๓ ส. เป็นนักเทศน์ชั้นโท ไครทำได้ ๒ ส. เป็นนักเทศน์ชั้นตรี ไครทำได้เพียง ๑ ส. เป็นมือใหม่ หัดเทศน์เป็นชั้นนวกภูมิ

การนี้เทศน์ นอกจากจะยึดหลัก ๕ ส. แล้ว ยังจะต้องคิดเตรียมตัวในเรื่องต่อไปนี้ คือ

- ๑) อรรถาธิบาย
- ๒) ขยายจำแนก
- ๓) สอดแทรกภาษิต
- ๔) ข้อคิดอุปมา
- ๕) นิทานสาธก

ตั้งสามารถอธิบายได้ดังนี้

๑) อรรถาธิบายหรือบรรยาย หมายถึง การตีความธรรมะ เช่น คำว่า “บุญญาพล” หมายความว่าอย่างไร พล คือกำลังภายใน ปญญาพล คือกำลังปัญญา อธิบายรากศัพท์ของปัญญา ก่อน ดูความหมายตามตัวอักษร คำว่า “ปัญญา” มาจากรากศัพท์ว่า “ป (ทั่ว) + ญา(รู้)” ปัญญา จึงแปลว่า รู้ทั่วเราสามารถอธิบายความต่อไปว่า ความรู้แบบปัญญา มีความหมาย ๒ นัย คือ ๑) รู้รอบ ๒) รู้ลึก คำว่า รู้ทั่ว คือ รู้เป็นระบบ ไม่ใช่รู้เป็นชิ้นส่วน แต่เห็นภาพรวมครบถ้วนเหมือนกับการตัดภาพชิ้นส่วนของจิ๊กซอร์ให้เกิดภาพสมบูรณ์ นั่นคือปัญญารอบรู้ ถ้าพูดในภาษาพระก็คือ รู้แบบ สหสัมพันธ์หรือปฏิสังขมูปบาท ในทำนองว่าสิ่งทั้งหลายนั้นอาศัยกันและกันเกิดขึ้น หรือรู้แบบ อริยสัง เห็นความสัมพันธ์ระหว่างเหตุกับผลว่า ทุกข์เกิดจากเหตุคือสมุทัย ถ้ารู้ว่าสังคมไทยเป็นทุกข์

ในยุคเศรษฐกิจตกต่ำ รู้เพียงจุดเดียวแค่นี้ยังไม่ใช่ปัญญา ต้องรู้ว่าทุกขนี้มาจากเหตุใดจะได้แก้ไขให้ถูกจุด นี่คือการรอบ คำนวณปัญญา คือ รู้ลึก หมายถึงว่า เห็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นหน้าฉาก สามารถโยงไปถึงฉากหลัง สิ่งผิวเผินที่ปรากฏ เช่น คำพูดหรือภาพของนักการเมืองที่รายงานในสื่อมวลชนทั้งหลาย เราเชื่อมั่นที่มิได้ ต้องหยั่งรู้เจตนาที่แท้จริงของผู้พูด คงคำพังเพยว่า “รู้หน้าไม่รู้ใจ” การหยั่งรู้จิตใจของคนนี่คือปัญญารู้ลึก”

๒) ขยายจำแนก หมายถึง แจกแจงข้อความว่ามีเท่าไร อะไรบ้าง เช่น ปัญญามี ๓ ประเภท คือ สุตตามยปัญญา (ปัญญาเกิดจากการรับข้อมูล) จินตามยปัญญา (ปัญญาเกิดจากความคิด) และภาวนามยปัญญา (ปัญญาเกิดจากภาคปฏิบัติ) วิชาที่ขยายจำแนกได้ดีที่สุดคือ อภิปรรณ

๓) สอดแทรกภายิต เมื่อเราได้อธิบายและขยายจำแนกประเภทธรรมแล้ว จากนั้นจะต้องคิดหาคำคมหรือสุภาษิตมารองรับ ที่ว่ารองรับก็เพื่อแสดงว่าเราไม่ได้พูดเองและเพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือ เช่น ที่พูดมานี้ผมสามารถสอดแทรกภายิตเพื่อทำให้คำพูดของผมมีน้ำหนักยิ่งขึ้นเมื่อถูกถามว่าการเตรียมตัวที่ดีเท่ากับสำเร็จไปแล้วครึ่งทาง เมื่อผมจะบอกท่านว่า บางครั้งอุปการณการสอนช่วยได้มาก ผมก็อ้างภายิตจันที่ว่า “ภาพหนึ่งภาพมีค่าเท่ากับคำพูดหนึ่งพันคำ” จะเห็นได้ว่าสอดแทรกสุภาษิตเข้ามาช่วยทำให้ผู้ฟังคล้อยตามได้ง่าย ภายิตเหล่านี้จะทำให้เกิดความน่าเชื่อถือหรือสมาทปนา (จงใจ)

๔) ข้อคิดอุปมา อุปไมย ธรรมะเป็นนามธรรมมองไม่เห็นภาพ ท่านต้องเตรียมอุปมาเปรียบเทียบให้เห็นภาพธรรมะที่เราพูดถึง เช่น อธิบายเรื่องจิตที่เราไม่มองเห็น พระพุทธเจ้าทรงให้อุปมา จิตวอกแวกเหมือนกับลิงอยู่บนคันทันไม้อยู่ไม่เป็นสุข ในหนังสือมิลินทปัญหา มีอุปมา มากมายตัวอย่างรู้เรื่องอุปมาดี ๆ ไปอ่านหนังสือมิลินทปัญหา

ตัวอย่างการอุปมาในหนังสือมิลินทปัญหา คือ เรื่อง นิพพาน ซึ่งเป็นนิรวจนีย์ พูดไม่ได้บรรยายไม่ถูกด้วยภาษาคนธรรมดา พระพุทธเจ้าจึงตรัสในทำนองปฏิเสธว่า นิพพานไม่ใช่ดิน ไม่ใช่ น้ำ ไม่ใช่ลม ไม่ใช่ไฟ ไม่ใช่โลกนี้ ไม่ใช่โลกหน้า พระมิลินท์ จึงตั้งข้อสังเกตกับพระนาคเสนว่าการที่พระพุทธเจ้าตรัสเช่นนี้แสดงว่านิพพานไม่มีอยู่จริง

พระนาคเสนเสนตอบว่า นิพพานมีจริง แต่นิพพานเป็นเรื่องที่ลึกซึ้งเกินกว่าปุถุชนจะเข้าใจได้ อุปมาเหมือนปลากับเต่าเป็นเพื่อนกัน อยู่ในน้ำด้วยกันมานาน วันหนึ่งเต่าหายหน้าไปไม่บอกไม่กล่าว เวลาผ่านไปหลายวัน เต่ากลับมาคุยกับปลาว่าที่หายไปเพราะไปเที่ยวบนบกมา ปลาถามว่าบกกอยู่ที่ไหน เต่าบอกว่าอยู่ข้างบนแต่เอียงขึ้นไปไม่ได้หรอก ปลาถามว่าบนบกมีน้ำไหม เต่าตอบว่าไม่มี ปลาถามถึงอะไรอะไรต่อมิอะไรที่เห็นอยู่ในทะเล เต่าก็ตอบว่าไม่มีสิ่งนั้นบนบก ปลาสรุปว่าบกกไม่มีจริง เต่าพูดเท่าไร ๆ ปลาก็ไม่เชื่อว่าบกกมีจริงเพราะปลาไม่เคยเห็นบกกนั้นใด ปุถุชนก็ฉันทันั้น พระอริยะเจ้าพูดเท่าไร ๆ ปุถุชนก็ไม่เชื่อว่านิพพานมีจริง เพราะไม่เคยบรรลุนิพพาน

๕) นิทานสาธก หมายถึง การยกนิทานหรือตัวอย่าง ที่ทันเหตุการณ์ที่เป็นปัจจุบัน หรือประวัติศาสตร์ก็ได้มาประกอบการเทศน์ ซึ่งจะทำให้เราประยุกต์การเทศน์เข้ากับปัจจุบันทำให้เรามองเราว่า เป็นคนทันสมัยทันเหตุการณ์ และนิทานสาธกเป็นการเติมรสชาติให้กับการเทศน์และจะทำให้เกิดความแจ่มแจ้ง ชูใจ แก่ส้วกล้า ร่าเริง ในพระไตรปิฎกมีนิทานชาดก ๕๔๗ เรื่อง สามารถนำมาประกอบการเทศน์ได้อย่างดี

สรุปได้ว่า วิธีการแสดงพระธรรมเทศนาในปัจจุบันมีด้วยกัน ๒ วิธี คือการเทศน์แบบอ่านคัมภีร์และการเทศน์แบบปฎิภาณ คุณสมบัติของผู้เป็นนักเทศน์ต้องตั้งอยู่ในองค์แห่งพระธรรมกถึกและจะต้องมีการฝึกฝนการเทศน์ เริ่มตั้งแต่วางโครงเรื่อง การอธิบายความ การสอดแทรกภายิต การอุปมา การใส่อารมณ์ขันและการสรุป เป็นต้น ก็เพื่อประโยชน์สูงสุดที่เกิดขึ้นแก่ผู้ฟังเป็นสิ่งสำคัญ และการนำหลักธรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน

๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับการสอนกรรมฐาน

๒.๕.๑ ความหมายของกรรมฐาน

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (๒๕๔๒, หน้า ๑๖) ได้ให้ความหมาย กรรมฐานว่าหมายถึง ที่ตั้งแห่งการงาน หมายถึงเอาอุบายทางใจ มี ๒ ประการคือ สมถกรรมฐานเป็นอุบายสงบใจและวิปัสสนากรรมฐาน เป็นอุบายเรื่องปัญญา

พระเทพเวที (ประยูร ญฺ ปยุตฺโต) (๒๕๓๑, หน้า ๑๑) ได้ให้ความหมายของ กรรมฐาน ว่าหมายถึง ที่ตั้งแห่งการงาน, อารมณ์เป็นที่ตั้งแห่งการงานของใจ, อุบายทางใจ, วิธีฝึกอบรมจิต มี ๒ ประเภทคือ สมถกรรมฐาน อุบายสงบใจ วิปัสสนากรรมฐาน อุบายเรื่องปัญญา

พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตฺตฺวณฺโณ) (๒๕๔๒, หน้า ๔) กล่าวว่า กรรมฐาน คือ งานที่ทำให้ใจให้สูงขึ้นให้ประเสริฐขึ้นมี ๒ ชนิดคือ สมถกรรมฐาน คือ การทำให้สงบจากกิเลสประเภทนิเวรณที่กลุ่มมรรคาได้แก่ การทำสมาธิตนเอง ๒) วิปัสสนากรรมฐาน คือ การฝึกจิตให้รู้แจ้งเห็นจริงจนทำลายกิเลสได้และวิปัสสนากรรมฐานนี้มีเฉพาะในพระพุทธศาสนาเท่านั้น

ขุนสรรพกิจโกศล (โกวิท ปัทมะสุนทร) (๒๕๓๔, หน้า ๑) ได้ให้ความหมายของกรรมฐานว่าหมายถึง ที่ตั้งแห่งการงานทางใจ เป็นการกระทำที่เป็นเหตุแห่งการได้บรรลุมาน มรรค ผล นิพพาน

๒.๕.๒ กิจเบื้องต้นของการเจริญกรรมฐาน

กุลบุตรผู้หวังจะบำเพ็ญพระกรรมฐาน เมื่อได้เรียนบทพระกรรมฐานเข้าใจดีแล้ว และเมื่อได้เลือกอารมณ์กรรมฐานอันเหมาะสมกับจริตของตนได้แล้ว และเลือกสถานที่อันเหมาะสม

แก่การปฏิบัติได้แล้ว ในวันหรือเวลาที่จะลงมือปฏิบัตินั้น ก่อนจะลงมือปฏิบัติจะต้องจัดทำภารกิจเบื้องต้นของตนให้สำเร็จเสียก่อนตามลำดับขั้นตอน ๕ ประการ ได้แก่

๑) ชำระศีลให้บริสุทธิ์

ก่อนลงมือปฏิบัติ ผู้ปฏิบัติพึงชำระศีลของตนให้บริสุทธิ์ หรือสมาทานศีลเสียก่อน คือถ้าเป็นพระภิกษุพึงแสดงอาบัติเสียก่อน ถ้าเป็นสามเณรก็พึงต่อศีลเสียก่อน ถ้าหากว่าศีลของตนยังไม่บริสุทธิ์ ถ้าเป็นฆราวาสก็ให้สมาทานศีล ๕ หรือศีล ๘ เสียก่อน สุดแต่จะสะดวกเพราะศีลสนับสนุนให้ใจมีสมาธิ และสมาธิก็เป็นบาทหรือเป็นเหตุให้ได้ปัญญา ไตรสิกขามีผลเชื่อมโยงกันมาก สมาธิที่ศีลอบรมแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก ปัญญาที่สมาธิอบรมแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก จิตที่ปัญญาอบรมแล้ว ย่อมพ้นจากอาสวะทั้งหลายโดยชอบทีเดียว ดังนั้นศีลควรพึงชำระศีลของตนให้มีความบริสุทธิ์ก่อนลงมือปฏิบัติกรรมฐาน

ฉะนั้น ศีลจึงเป็นเหตุสำคัญอย่างมากที่จะทำให้ใจให้ได้สมาธิ ผู้ปฏิบัติพึงชำระศีลของตนให้บริสุทธิ์ด้วยการพิจารณาเห็นโทษของศีลวิบัติ และเห็นอานิสงส์ในศีลสมบัติ เพราะศีลเป็นบ่อเกิดแห่งคุณทั้งหลายเป็นอันมาก ผู้ปฏิบัติกรรมฐานพึงชำระศีลของตนให้บริสุทธิ์ก่อนลงมือปฏิบัติ (พระเทพวิสุทธิกวี, ๒๕๔๒, หน้า ๒๑)

๒) ตัดปถิโพธ

ปถิโพธ คือ ความเป็นห่วง ความกังวล ถ้าผู้ใดยังมีปถิโพธอยู่ ก็ยากที่จะปฏิบัติพระกรรมฐานได้ เพราะไม่อาจทำให้จิตใจให้เป็นสมาธิได้ เนื่องจากคอยกังวลถึงสิ่งนั้นสิ่งนี้อยู่ (พระเทพวิสุทธิกวี, อ่างแล้ว, หน้า ๒๐-๓๑) ฉะนั้นเมื่อตั้งใจปฏิบัติพระกรรมฐานแล้ว ผู้ปฏิบัติต้องตัดสินใจตัดความกังวลที่มีอยู่ให้หมดไป ปถิโพธ มีอยู่ ๑๐ ประการ ดังพระบาลีในคัมภีร์วิสุทธิมรรค ตอนกัมมัญฐานคหณินเทศว่า ปถิโพธ ๑๐ ประการ คือ อาวาส ๑ สกุต ๑ ถาก ๑ หมู่คณะ ๑ การงาน ๑ การเดินทาง ๑ ญาติ ๑ การเจ็บป่วย ๑ การศึกษา ๑ อานาจ ๑ (วงศ์ ชาญบาลี, ๒๕๓๕, หน้า ๒๔๕)

๓) เข้าหากัลยาณมิตร

เมื่อตัดปถิโพธแล้วไม่มีอะไรติดข้องค้างใจพึงไปหาท่านที่สามารถสอนกรรมฐานให้แก่ตนได้ซึ่งมีคุณสมบัติดีงามใฝ่ใจช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นอย่างแท้จริง เรียกว่า กัลยาณมิตร คือ เป็นผู้ประกอบด้วยกัลยาณมิตรธรรม ๗ ประการ ได้แก่ ๑) ปิโย น่ารัก ๒) ครุ น่าเคารพ ๓) ภาวนีโย นำเจริญ มีปัญญา ๔) วตฺตา จ รู้จักพูดให้ได้ผล ๕) วจนฺกุขโม มีความอดทนต่อถ้อยคำ ๖) คมภีรณฺจ กัด กตุตา แดลงเรื่องรำลึกได้ ๗) โน จญฺฐาน น โยชเย ไม่แนะนำให้อัญฐาน (อง.สตุตค. เล่ม ๒๓, ข้อ ๓๔, หน้า ๓๓)

๔) รู้จริต

กรรมฐาน ๔๐ มีความแตกต่างกันไปโดยความเหมาะสมแก่ผู้ปฏิบัติซึ่งควรเลือกใช้ให้เหมาะสมกับลักษณะนิสัย ความโน้มเอียงของแต่ละบุคคลที่เรียกว่า จริต (จริยา) ต่าง ๆ

ถ้าเลือกได้ถูกกันเหมาะสมกัน ก็ปฏิบัติได้ผลรวดเร็ว ถ้าเลือกผิดอาจทำให้การปฏิบัติได้ล่าช้า หรือไม่สำเร็จผล จริยา แปลว่า ความประพฤติปฏิบัติ หมายถึง พื้นเพของจิต พื้นเพนิสัย ลักษณะความประพฤติที่หนักไปทางใดทางหนึ่ง ตามสภาพจิตที่เป็นปกติของบุคคลนั้น ๆ ตัว พระผู้มีพระภาคเจ้า ย่อมทราบว่าคุณคนนี้มีรากจริต โทสจริต โมหจริต วิตกจริต สัทธาจริต และพุทธิจริต ย่อมตรัสบอก อสุภแก่บุคคลผู้เป็นรากจริต เมตตากาวานาแก่บุคคลผู้เป็นโทสจริต ทรงแนะนำบุคคลผู้เป็นโมหจริต ให้ตั้งอยู่ในการเรียนการไต่ถาม ในการฟังธรรมตามกาลอันสมควร ในการสนทนาธรรมตามกาลอันสมควร ในการอยู่ร่วมกับครู ตรัสบอกอานาปานสติแก่บุคคลผู้เป็นวิตกจริต ตรัสบอกพระสูตรอันเป็นนิมิตตีความตรัสรู้ดีแห่งพระพุทธเจ้า ความเป็นธรรมดีแห่งพระธรรม ความปฏิบัติดีแห่งพระสงฆ์ และศีลทั้งหลายแห่งตน อันเป็นที่ตั้งแห่งความเลื่อมใสแก่บุคคลผู้เป็นสัทธาจริต และบอกธรรมอันเป็นนิมิตแห่งวิปัสสนาซึ่งมีอาการไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา แก่บุคคลผู้เป็นพุทธิจริตฯ (ขุ.จ. เล่ม ๓๐, ข้อ ๔๕๒, หน้า ๑๘๘)

๕) เลือกสัปปายะที่เหมาะสม

สัปปายะ หมายถึง วัตถุประสงค์ของ สถานที่ หรือบุคคลอันเป็นที่สบาย เหมาะสมกัน ในอันที่จะเกื้อกูลหรือเอื้ออำนวยต่อการประคับประคองจิตให้ตั้งมั่นอยู่ในวิเวก รวมทั้งสิ้นมี ๗ อย่าง ได้แก่ ๑) อาวาส หมายถึง ที่อยู่อาศัย ๒) โจรร หมายถึง ที่บิณฑบาตหรือเส้นทางหาแหล่งอาหาร ๓) ภัตตะ หมายถึง เรื่องพุดคุยที่เสริมการปฏิบัติ ๔) บุคคล หมายถึง ผู้ที่เกี่ยวข้องด้วยแล้วช่วยให้จิตผ่องใสสงบมั่นคงหากอยู่ใกล้คนที่มิมีนิสัยทางความคิด ทางคำพูด และทางกิริยาท่าที ๕) โภชนะ หมายถึง อาหาร ซึ่งมีคุณสมบัติและปริมาณเพียงพอจะทำให้เกิดกำลังวังชา ไม่มีปัญหาอ่อนเปลี้ยเพลียแรงเมื่อถึงเวลาปฏิบัติ ๖) อุดู หมายถึง สภาพแวดล้อมและอุณหภูมิ ระดับความร้อนความเย็นที่พอดีแก่การเสริมให้รู้สึกริยาปฏิบัติ ๗) อิริยาบถ หมายถึง กิริยาท่าทีของเราเอง

นอกจากนั้นจะต้องมีธรรมะที่เป็นสิ่งที่เกื้อกูลต่อการปฏิบัติกรรมฐาน ซึ่งหมายถึงข้อปฏิบัติ เพื่อให้กรรมฐานมีความเจริญ สนับสนุนให้บรรลุสู่เป้าหมายที่ต้องการ มีดังนี้

๑) อาตปปี แปลว่า ธรรมะที่ยังบุคคลให้รุ่งเรือง โดยรอบ หมายความว่าธรรมะ คือ ความเพียร ถ้ามีอยู่ในบุคคลใด ทำบุคคลนั้นให้เจริญทั้งทางโลก และทางธรรม

๒) สัมปชาโน แปลว่า รู้ถึงที่สุดอย่างแจ่มแจ้ง หมายถึง รู้ปัจจุบัน รู้อุปนาม รู้พระไตรลักษณ์ รู้มรรค ผล นิพพาน รู้ปัจจุบัน อย่างเช่น ขณะตาเห็นรูป หู ได้ยินเสียง จมูก ได้กลิ่น ลิ้น ได้รส กายถูกเย็น ร้อน อ่อน แข็ง มีสติกำหนดรู้อยู่เฉพาะปรมัตถธรรม

๓) สติมา คือ มีสติคุ้มครองกาย มีสติที่ปกครองตนเองได้ จนสามารถกำจัดอภิชมา และโทมนัสในโลกละเสียได้ (ที.ม. เล่ม ๑๐/ ข้อ ๓๗๓/ หน้า ๓๐๑-๓๐๒)

สรุปได้ว่า การปฏิบัติกรรมฐานนั้น มีรูปแบบและวิธีการต่าง ๆ กัน ซึ่งขึ้นอยู่กับอาจารย์ที่สอนถนัดทางใดหรืออาจขึ้นอยู่กับอุปนิสัยที่เรียกว่า จริต ของผู้ปฏิบัติกรรมฐาน แต่ถึงแม้จะมีรูปแบบมากมาย หากหลักการจะเป็นอันเดียวกันหมด คือ ทำอย่างไรจะให้จิตมากำหนดแน่วแน่อยู่กับสิ่งเดียวที่เรียกว่า จิตมีอารมณ์เดียว

๒.๕.๓ คำสมาทานกรรมฐาน

ก่อนเริ่มฝึกปฏิบัติกรรมฐาน ผู้เข้าฝึกปฏิบัติต้องทำการสมาทานกรรมฐานก่อน ดังต่อไปนี้

๑) มอบอรรถภาพร่างกายถวายต่อพระผู้มีพระภาคเจ้า ซึ่งเป็น สังฆมนตรี ทรงประทานวิปัสสนาธุระแก่ผู้เห็นภัยในวัฏฏะ ว่าดังนี้

อิมาหัง ภันเต ภาคะวา อตตะภาวัง ตุมหากัง ปะริจจะขามิ แปลความว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าขอมอบถวายอรรถภาพร่างกายนี้แด่พระผู้มีพระภาคเจ้า (สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถระ, ๒๕๓๓, หน้า ๑๘๖)

การถวายอรรถภาพร่างกายนี้ต่อองค์สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าก็ชื่อว่า ได้ถวายแด่พระธรรมวินัย เพราะพระธรรมวินัยเป็นตัวแทนพระพุทธองค์ เมื่อปรินิพพานไปแล้ว และได้ชื่อว่าถวายตัวแด่พระสงฆ์ด้วยเพราะพระธรรมวินัยนั้นย่อมน้อมประดิษฐานอยู่ที่พระภิกษุผู้ปฏิบัติ ปฏิบัติชอบทั้งหลาย

๒) มอบอรรถภาพร่างกายต่อพระอาจารย์ผู้สอนกรรมฐาน เพื่อจะได้อบรมสั่งสอนไปด้วยดี ไม่มีโทษแก่อาจารย์ผู้สอน เป็นการมอบตัวเป็นลูกศิษย์ ให้ท่านแนะนำสั่งสอนในสมัยพุทธกาลเมื่อพระพุทธองค์ยังทรงพระชนม์ชีพอยู่ผู้ปรารถนาจะเจริญกรรมฐาน ก็จะไปขอกรรมฐานจากสำนักของพระองค์โดยเฉพาะเมื่อมีความเข้าใจในแนวทางปฏิบัติเป็นอันดีแล้ว จึงพากันไปปฏิบัติตามถ้ำ ตามป่า พอสมควรแก่เวลาแล้ว ก็กลับมากราบทูล ถวายผลการปฏิบัติให้ทรงทราบ ทำกันอยู่อย่างนี้ตลอดมาจนพระพุทธเจ้าปรินิพพาน เมื่อพระองค์ปรินิพพานแล้วก็ไปขอจากพระอัครสาวกเบื้องขวา เบื้องซ้าย เมื่อพระอัครสาวกเบื้องขวา เบื้องซ้ายไม่มี ก็ไปขอจากพระอรหันต์จีณาสพ เมื่อพระอรหันต์จีณาสพไม่มี ก็ไปขอจากพระอนาคามี เมื่อพระอนาคามีไม่มี ก็ไปขอจาก พระสกิทาคามี เมื่อพระสกิทาคามีไม่มี ก็ไปขอจากพระโสดาบัน เมื่อพระโสดาบันไม่มี ก็ไปขอจาก อาจารย์ผู้ชำนาญในด้านการปฏิบัติวิปัสสนาธุระ ที่ประกอบด้วยองค์คุณ ๗ ประการคำมอบอรรถภาพร่างกายถวายต่อพระอาจารย์ ว่าดังนี้

อิมาหัง ภันเต อาจะริยะ อตตะภาวัง ตุมหากัง ปะริจจะขามิ แปลความว่า ข้าแต่ท่านอาจารย์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าขอมอบอรรถภาพร่างกายนี้ถวายต่อพระอาจารย์ (สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถระ), ๒๕๓๓, หน้า ๑๘๖)

ผลของการมอบอรรถภาพร่างกายก่อนจะลงมือปฏิบัติกรรมฐานผู้ปฏิบัติควรจะมอบถวาย อรรถภาพร่างกายต่อพระผู้มีพระภาคเจ้าเสียก่อน เหตุร้ายต่าง ๆ ซึ่งอาจทำให้เป็นอุปสรรคขัดขวางต่อการปฏิบัติ ไม่สามารถจะเกิดขึ้นแก่เราได้ ด้วยอำนาจแห่งพระพุทธเจ้าคุ้มครอง ดังมีหลักฐานปรากฏในคัมภีร์วิสุทธิมรรคอัฐกถาแสดงไว้ว่า เอวัง นิยยะติ อะปาเต ภะยะเถระเว ภะยัง ตัสสะ นุปปัชชะติ นะนุ นิยยาทีโต อิติ ฯ แปลความว่า ภัยน้อยใหญ่จะไม่เกิดขึ้นแก่บุคคลผู้มอบถวาย อรรถภาพไว้แล้วต่อพระพุทธเจ้าอย่างนี้ ภัยจะเกิดขึ้นแก่บุคคลนั้นไม่ได้เลยเพราะได้มอบถวายอรรถภาพไว้แล้ว

๓) ขอกรรมฐานกับท่านพระอาจารย์ หลังจากได้มอบกายถวายตัวแล้ว ว่า นิพพานัสสะ เม ภันเต สัจฉิกระณัตถายะ กัมมัฏฐานัง เทถ แปลความว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ขอท่านจงโปรดให้กรรมฐานแก่ข้าพเจ้า เพื่อประโยชน์แก่การกระทำให้แจ้งซึ่งพระนิพพานต่อไป

๔) คำตั้งสัจจอธิษฐาน เมื่อได้รับกัมมัฏฐานจากอาจารย์แล้วก็เข้าไปสู่ห้องกรรมฐาน จุติรูปเทียบบูชาพระรัตนตรัย อันเป็นอาภิวาจาครั้งสุดท้าย เพราะตลอดเวลาแห่งการปฏิบัติให้เ็นไปด้วยการปฏิบัติบูชาอย่างเดียว ตั้งจิตใจให้เข้มแข็ง มั่นคง น้อมระลึกถึงคุณพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ตลอดถึงคุณบิดามารดา ครู อุปัชฌาย์ อาจารย์ และผู้มีบุญคุณทั้งหลาย และระลึกถึงคุณของเหล่าเทพเจ้าที่สถิตอยู่ ณ สถานที่ใกล้และที่ไกลในที่ต่าง ๆ ที่เป็นสัมมาทิฐิ ตลอดจนบรรพบุรุษที่ได้รับกษัตริย์ศาสดาตลอดมา แล้วตั้งสัจจอธิษฐานไว้อย่างมั่นคงว่า

...ถ้าไม่บรรลุผลตามที่ตนควรจะได้จะถึงเมื่อใด ด้วยกำลังแห่งความเพียร ด้วยความบากบั่นอย่างไม่ท้อถอยถึงแม้ว่าเลือดเนื้อจะเหือดแห้งไป เหลืออยู่แต่หนัง เอ็น กระดูก ก็ตาม เมื่อนั้นเราจะสละกำลังทุกส่วน เพื่อกระทำให้แจ้งซึ่งพระนิพพาน ขออำนาจคุณพระรัตนตรัย คุณของผู้มีพระคุณและคุณของเทวดาตลอดความสัตย์ ความจริงที่ตั้งไว้นี้ จงมาเป็นพลวปัจจัยและคุ้มครองป้องกันอันตรายทั้งปวงให้การปฏิบัติเห็นธรรมรู้ธรรมตามคำสั่งสอนของพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า เทอญ

๒.๕.๔ ประโยชน์ของการเจริญกรรมฐาน

การเจริญกรรมฐานนั้นมีคุณค่าต่อชีวิตมาก เพราะทำคนให้เป็นผู้ประเสริฐขึ้น ในที่นี้จะนำประโยชน์ของกรรมฐานมากกล่าวบางอย่างดังนี้

- ๑) สามารถเรียนหนังสือได้ผลดี ได้คะแนนสูงเพราะมีความจำเอนย่นและจำดีขึ้นกว่าแต่ก่อน
- ๒) ทำสิ่งต่าง ๆ ได้ดีขึ้น ไม่ค่อยผิดพลาด เพราะมีสติสมบูรณ์ขึ้น
- ๓) สามารถทำงาน ได้มากและมีประสิทธิภาพมากขึ้น
- ๔) ให้โรคภัยบางอย่างหายไป
- ๕) ให้เป็นคนมีอารมณ์เยือกเย็น มีความสุขใจได้มาก และมีผิวพรรณผ่องใส

๖) ให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เช่น ถ้าอยู่ในโรงเรียนก็ทำให้เพื่อน ๆ และครู
พลอยได้รับความสุข ถ้าอยู่ในบ้านก็ทำให้บ้านพ่อแม่พี่น้องมีความสุขได้ด้วย

๗) สามารถแก้ไขความยุ่งยาก และความเดือดร้อนวุ่นวายในชีวิตได้ด้วยวิธีที่ถูกต้อง
ทั้ง ๗ ข้อตามที่กล่าวมานี้ เป็นผลเบื้องต้นของการเจริญกรรมฐานเท่านั้น ถ้าเจริญ
กรรมฐานให้สูงขึ้น ไปก็จะได้รับผลมากกว่านี้ คือ ได้รับผลตามขั้นของการปฏิบัติ เช่น ขึ้นได้มานได้
ฤทธิ์เดชต่าง ๆ หรือขั้นตัดกิเลสได้ เป็นต้น (พระเทพวิสุทธิกวี, ๒๕๔๒, หน้า ๓)

๒.๕.๕ การสอนกรรมฐานตามหลักสติปัฏฐาน ๔

สติปัฏฐาน ๔ ที่ประกอบด้วย กาย เวทนา จิต และธรรม เป็นหมวดใหญ่ ซึ่งทั้ง ๔ มีฐาน
ของการฝึกปฏิบัติรวมทั้งหมด ๒๑ บรรพ (ที.ม. เล่ม ๑๐, ข้อ ๓๗๓-๔๐๓, หน้า ๓๐๑-๓๓๘) ดังนี้

๑) กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน

กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน สติตั้งมั่นพิจารณาเห็นกายในกาย และพิจารณาเนื่อง ๆ
ซึ่งกาย คือการกำหนด ให้เห็นรูปธรรมนั้น มีทั้งหมด ๑๔ บรรพ ได้แก่

บรรพที่ ๑ อานาปานสติ ในบรรพนี้ พระพุทธองค์ตรัสสอนว่า

ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ไปสู่ป่าก็ดี ไปสู่โคนไม้ก็ดี ไปสู่เรือนว่างก็ดี นั่งคู้บัลลังก์
ตั้งกายตรงดำรงสติไว้เฉพาะหน้า เธอมีสติหายใจออก มีสติหายใจเข้า เมื่อหายใจออก
ยาว ก็รู้ชัดว่า เราหายใจออกยาว เมื่อหายใจเข้ายาว ก็รู้ชัดว่า เราหายใจเข้ายาว เมื่อ
หายใจออกสั้น ก็รู้ชัดว่า เราหายใจออกสั้น เมื่อหายใจเข้าสั้น ก็รู้ชัดว่าเราหายใจเข้าสั้น
ย่อมสำเนียงกว่า เราจักเป็นผู้กำหนดรู้ตลอดคองลมหายใจทั้งปวงหายใจออก ย่อม
สำเนียงกว่า เราจักเป็นผู้กำหนดรู้ตลอดคองลมหายใจทั้งปวงหายใจเข้า ย่อมสำเนียงกว่า
เราจักระงับกายสังขารหายใจออก ย่อมสำเนียงกว่า เราจักระงับกายสังขารหายใจ
เข้า ดูกรภิกษุทั้งหลาย นายช่างกลึงหรือลูกมีนายช่างกลึงผู้ขยัน เมื่อชักเชือกกลึงยาว
ก็รู้ชัดว่าเราชักยาว เมื่อชักเชือกกลึงสั้น ก็รู้ชัดว่าเราชักสั้น แม้นั้นใดภิกษุก็ฉันนั้น
เหมือนกัน เมื่อหายใจออกยาวก็รู้ชัดว่าเราหายใจออกยาว เมื่อหายใจเข้ายาวก็รู้ชัดว่าเรา
หายใจเข้ายาว เมื่อหายใจออกสั้น ก็รู้ชัดว่า เราหายใจออกสั้น เมื่อหายใจสั้นก็รู้ชัดว่า
เราหายใจเข้าสั้น ย่อมสำเนียงกว่า เราจักเป็นผู้กำหนดรู้คองลมทั้งปวง หายใจออก
ย่อมสำเนียงกว่า เราจักเป็นผู้กำหนดคองลมทั้งปวงหายใจเข้า ย่อมสำเนียงกว่า เราจัก
ระงับกายสังขาร หายใจออก ย่อมสำเนียงกว่าเราจักระงับกายสังขารหายใจเข้า ดังพรรณนา
ฉะนี้

ภิกษุย่อมพิจารณาเห็นกายภายในบ้าง พิจารณาเห็นกายภายนอกบ้าง พิจารณา
เห็นกายในกายทั้งภายในทั้งภายนอกบ้าง พิจารณาเห็นธรรมคือความเกิดขึ้นในกาย

บ้าง พิจารณาเห็นธรรมคือความเสื่อมในกายบ้าง พิจารณาเห็นธรรมคือทั้งความเกิดขึ้น ทั้งความเสื่อมในกายบ้างย่อมอยู่ อีกอย่างหนึ่ง สติของเธอที่ตั้งมั่นอยู่ว่า กายมีอยู่ก็เพียง สักว่าความรู้ เพียงสักว่าอาศัยระลึกเท่านั้น เธอเป็นผู้อันตณหาและทิจิไม่อาศัยอยู่แล้ว และไม่ถือมั่นอะไร ๆ ในโลก

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อย่างนี้แล ภิกษุชื่อว่าพิจารณาเห็นกายในกายอยู่ ถ้าหาก เจริญอานาปานสติให้มาก ย่อมมีอานิสงส์มาก สำหรับผู้ที่เจริญอานาปานสติที่ทำให้มาก แล้ว ย่อมบำเพ็ญสติปัฏฐาน ๔ ให้บริบูรณ์ได้ ผู้ที่เจริญสติปัฏฐาน ๔ แล้ว ทำให้มาก แล้วย่อมบำเพ็ญโพชฌงค์ ๗ ให้บริบูรณ์ได้ ผู้ที่เจริญโพชฌงค์ ๗ แล้วทำให้มากแล้ว ย่อมบำเพ็ญวิชชาและวิมุตติให้บริบูรณ์ได้ (ม.อ. เล่ม ๑๔, ข้อ ๑๔๗, หน้า ๑๘๗)

บรรพที่ ๒ อิริยาบถ ๔ ได้แก่ เดิน ยืน นั่ง นอน ซึ่งบางครั้งก็เรียกว่า อิริยาบถใหญ่ โดย ที่เมื่อเดิน ก็รู้ชัดว่าเราเดิน เมื่อยืน ก็รู้ชัดว่าเรายืน เมื่อนั่ง ก็รู้ชัดว่าเรานั่ง เมื่อนอนก็รู้ชัดว่าเรานอน และตั้งกายไว้ด้วยอาการอย่างใด ๆ ก็รู้ชัดอาการนั้น ๆ

บรรพที่ ๓ สัมปชัญญะ ๗ (อิริยาบถย่อย) โดยทำความรู้สึกตัวในอิริยาบถย่อย ๆ

- ๑) ก้าวไปข้างหน้า และถอยไปข้างหลัง
- ๒) แลไปข้างหน้า เหลียวไปข้างซ้าย เหลียวไปข้างขวา
- ๓) กู้แขนเข้า เขยิบแขนออก
- ๔) กิริยาที่นุ่งผ้า ห่มผ้า และใช้เครื่องใช้สอยอื่น ๆ
- ๕) การเคี้ยว การกิน การดื่ม
- ๖) การถ่ายอุจจาระ ถ่ายปัสสาวะ
- ๗) อาการเดิน ยืน นั่ง นอน จะหลับ เวลาที่ตื่นขึ้น การพูด การนั่ง

บรรพที่ ๔ ปฏิกุศลัญญา ได้แก่ อาการ ๓๒ โดยพิจารณาเห็นกายนี้แหละ ตั้งแต่พื้นเท้า ขึ้นไป แต่ปลายผมลงมา มีหนังเป็นที่สุครอบ เต็มด้วยของไม่สะอาดต่าง ๆ ที่อยู่ในกายนี้ ได้แก่ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก เยื่อในกระดูก ม้าม หัวใจ ตับ พังผืด ไต ปอด ไล่ใหญ่ ไล่เล็ก อาหารใหม่ อาหารเก่า ดี เสลด หนอง เหงื่อ มันข้น น้ำตา มันเหลว น้ำลาย น้ำมูก ไขข้อ มูตร

บรรพที่ ๕ ธาตุทั้ง ๔ ได้แก่ ดิน น้ำ ไฟ ลม โดยพิจารณาเห็นกายนี้แหละ ซึ่งตั้งอยู่ ตามที่ตั้งอยู่ตามปรกติ โดยความเป็นธาตุว่า มีอยู่ในกายนี้

บรรพที่ ๖ อสุภะ ที่ตายได้เพียง ๑, ๒, ๓ วัน โดยพึงเห็นสรีระ ที่เขาทิ้งไว้ในป่าช้า ตาย แล้ววันหนึ่งบ้าง ๒ วันบ้าง ๓ วันบ้าง ที่ขึ้นพอง มีสีเขียวน่าเกลียด มีน้ำเหลืองไหลน่าเกลียดเพื่อ น้อมเข้ามาสู่กายนี้แหละว่า ถึงร่างกายอันนี้เล่า ก็มีอย่างนี้เป็นธรรมดา คงเป็นอย่างนี้ ไม่ล่วงความ เป็นอย่างนี้ไปได้ และพิจารณาเห็นกายภายในกายบ้างชื่อว่าพิจารณาเห็นกายในกายอยู่

- บรรพที่ ๗ อสุภะ ที่สัตว์กำลังกัดกินอยู่
- บรรพที่ ๘ อสุภะ ที่เป็นกระดูก ยังมีเลือดเนื้อติดอยู่
- บรรพที่ ๙ อสุภะ ที่ปราศจากเนื้อ มีแต่เส้นเอ็นยึดให้คงรูปอยู่
- บรรพที่ ๑๐ อสุภะ ที่เหลือแต่โครงกระดูก ซึ่งยังคงเป็นรูปร่างอยู่
- บรรพที่ ๑๑ อสุภะ ที่กระดูกเป็นท่อน ๆ เช่น ท่อนแขน ท่อนขา กระจัด กระจายอยู่
- บรรพที่ ๑๒ อสุภะ ที่เก่ามาก จนกระดูกเป็นสีขาวเหมือนสังข์
- บรรพที่ ๑๓ อสุภะ ที่ตากลมตากฝนมาตั้ง ๓ ปีแล้ว เหลือแต่กระดูกเป็นชิ้น ๆ กระจัดกระจาย
- บรรพที่ ๑๔ อสุภะ ที่กระดูกยุบ่น ไม่เป็นรูปเป็นร่าง จนเป็นผงแล้ว

อานาปานสติ ในบรรพที่ ๑ เจริญได้ทั้ง สมถกรรมฐาน และวิปัสสนากรรมฐาน ถ้ากำหนดพิจารณาลมหายใจเข้าลมหายใจออก โดยถือเอาบัญญัติคือลมเป็นที่ตั้งแห่ง การเพ่งเพื่อให้ได้มานก็เป็นสมถกรรมฐาน แต่ถ้ากำหนดพิจารณาความร้อนเย็นของลมหายใจที่กระทบริมฝีปากบนหรือที่ปลายจมูก เพื่อให้เห็นรูปธรรมตลอดจนไตรลักษณ์ ก็เป็นวิปัสสนากรรมฐานบรรพที่ ๒ อริยาบถ ๔ บรรพที่ ๓ สัมปชัญญะ ๗ และบรรพที่ ๕ ธาตุ ใช้ในการเจริญวิปัสสนากรรมฐานแต่อย่างเดียว จะเพ่งให้เกิดมานจิตไม่ได้ ส่วนบรรพที่ ๔ ปฏิกุศลสัญญา และบรรพที่ ๖ ถึง ๑๔ อสุภะ รวม ๑๐ บรรพนี้ ใช้ในการเจริญสมถกรรมฐานแต่อย่างเดียวเท่านั้น (ขุนสรรพกิจ โภสกล (โกวิท ปัทมะสุนทร), ๒๕๓๔, หน้า ๔๓)

๒) เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน

บรรพที่ ๑๕ คือ เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน สติตั้งมั่นพิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาอยู่เนื่อง ๆ เช่น เมื่อเราเสวยสุขเวทนาอยู่ ก็รู้ชัดว่าเราเสวยสุขเวทนา เวทนาขั้นทั้งหมด ๕ อย่าง ได้แก่ สุขเวทนา ทุกขเวทนา อุเบกขาเวทนา สุขเวทนาที่เจือด้วยอามิส ทุกขเวทนาที่เจือด้วยอามิส อุเบกขาที่เจือด้วยอามิส สุขเวทนาที่ไม่เจือด้วยอามิส ทุกขเวทนาที่ไม่เจือด้วยอามิส อุเบกขาที่ไม่เจือด้วยอามิส สุขเวทนาที่เกิดขึ้นด้วยสมถกรรมฐาน หรือวิปัสสนากรรมฐานก็ดี ทุกขเวทนาที่เกิดขึ้นจากสภาพแห่งสังขารก็ดี และอุเบกขาซึ่งเกิดมีความสงบจากอารมณ์ของสมถหรือวิปัสสนาก็ดีจัดว่าเป็นสุขเวทนา ทุกขเวทนา อุเบกขาเวทนา ที่ไม่เจือด้วยอามิส เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐานทั้ง ๕ นี้ใช้ในการเจริญวิปัสสนากรรมฐานแต่อย่างเดียวจะเพ่งเวทนาโดยความเป็นอารมณ์ของสมถกรรมฐานเพื่อให้เกิดมานจิตนั้นไม่ได้ การตามพิจารณาเวทนาจึงเพื่อให้รู้เห็นประจักษ์ชัดว่าทุกข์สุขที่กำลังเกิดอยู่นั้น เป็นธรรมชาติชนิดหนึ่งซึ่งไม่มีรูปร่างลักษณะที่ให้เห็นได้ด้วยนัยน์ตา เป็นธรรมชาติที่ไม่ใช่รูปแต่เรียกว่า นาม คือนามเจตสิก เวทนานี้ไม่ใช่เราและเราก็ไม่ใช่เวทนา ต่อเมื่อมีเหตุมีปัจจัยเวทนาจึงเกิดขึ้นปรากฏขึ้นจะห้ามไม่ให้เกิดก็ห้ามไม่ได้ ครั้นหมดเหตุหมดปัจจัยแล้วเวทนาจึงดับไปเอง ไม่ดำรงคงอยู่ตลอดไป ความรู้ในเวทนาดังกล่าวนี้เรียกว่า เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน อันเป็นอารมณ์

ของวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งมีความสามารถประหารสักกายทิฏฐิได้ ความจริงเวลานี้ก็เกิดอยู่เสมอ ทุกขณะได้ให้เราเห็นไม่มีว่างเว้นเลย จนทั้งหลายก็รู้สึกทุกข์หรือสุขอยู่ แต่ไปยึดถือว่าเราทุกข์เรา สุขจึงไม่อาจที่จะละสักกายทิฏฐิได้เลย ดังนี้ไม่เรียกว่าเวลานั้นเป็นอารมณ์ของสติปัญญา หรือ เป็นอารมณ์ของวิปัสสนากรรมฐาน (ขุนสรรพกิจ โภศล (โกวิท ปัทมะสุนทร), ๒๕๓๔, หน้า ๔๗)

๓) จิตตานุปัสสนาสติปัญญา

บรรพที่ ๑๖ คือ จิตตานุปัสสนาสติปัญญา จิต โดยมีสติตั้งมั่นพิจารณาเห็นจิตในจิต และพิจารณาเนื่อง ๆ ซึ่งจิต คือ วิญญาณขันธ์ ทั้งหมด ๑๖ ประเภท ได้แก่

- (๑) สราคะ คือจิตที่มีราคะ
- (๒) วิตราคะ คือจิตที่ไม่มีราคะ
- (๓) สโทสะ คือจิตที่มีโทสะ
- (๔) วิตโทสะ คือจิตที่ไม่มีโทสะ
- (๕) สโมหะ คือจิตที่มีโมหะ
- (๖) วิตโมหะ คือจิตที่ไม่มีโมหะ
- (๗) สัจจิตตะ คือจิตที่มีถิ่นมัทธะ
- (๘) วิกจิตตะ คือจิตที่ฟุ้งซ่าน
- (๙) มหัคคตะ คือจิตที่เป็นรูปาวจร อรูปาวจร
- (๑๐) อมหัคคตะ คือจิตที่ไม่ใช่รูปาวจร อรูปาวจร (หมายถึงกามาวจร)
- (๑๑) สตูดตระ คือจิตที่เป็นกามาวจร
- (๑๒) อนุดตระ คือจิตที่ไม่ใช่โลกุตตร (หมายถึงรูปาวจรและอรูปาวจร)
- (๑๓) สมานิตะ คือจิตที่เป็นสมาธิ
- (๑๔) อสมานิตะ คือจิตที่ไม่เป็นสมาธิ
- (๑๕) วิมุตติ คือจิตที่ประหารกิเลส พันกิเลส
- (๑๖) อวิมุตติ คือที่ไม่ได้ ประหารกิเลส ไม่พันกิเลส (ขุนสรรพกิจ โภศล (โกวิท ปัทมะสุนทร), ๒๕๓๔, หน้า ๔๘)

จิตทั้ง ๑๖ นี้ ใช้เป็นอารมณ์แห่งสติปัญญาในการเจริญวิปัสสนากรรมฐาน การกำหนดพิจารณาจิตเหล่านี้ในการเจริญวิปัสสนากรรมฐาน ก็เพื่อให้รู้เท่าทันว่าจิตที่กำลังเกิดอยู่นั้นเป็นจิตในโลก จิตโกรธ จิตหลง จิตฟุ้งซ่าน หรือเป็นจิตชนิดใด เมื่อรู้ประจักษ์ชัดเช่นนี้ก็ทำให้เกิดความรู้ต่อไปว่า ที่โลก ที่โกรธ ที่หลงนั้นเป็นอาการของจิต หาใช่เราโลก เราโกรธ เราหลงไม่เพราะจิตนี้ ไม่ใช่ตัวเรา และเราก็ไม่ใช่จิต จะห้ามไม่ให้จิตอย่างนั้นเกิด ให้เกิดแต่จิตอย่างนี้เถอะก็ไม่ได้เลย จิตย่อมเกิดขึ้นตามเหตุปัจจัยที่มาปรุงแต่ง เหตุปัจจัยที่มาปรุงแต่งตั้งจิตมีสภาพอย่างไร จิตก็มีอาการ

เป็นไปอย่างนั้นเมื่อหมดเหตุหมดปัจจัยจิตก็ดับไป จิตเป็นธรรมชาติชนิดหนึ่งซึ่งไม่มีรูปร่างตัวตน เห็นด้วยนัยน์ตาที่ไม่ได้ เป็นธรรมชาติที่ไม่ใช่รูป แต่เป็นธรรมชาติที่เรียกว่า นาม คือ นามจิต ความรู้ ในจิตดังกล่าวนี้จึงจะเรียกได้ว่าเป็น จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน อันเป็นอารมณ์ของวิปัสสนากรรมฐานซึ่งมีความสามารถที่จะละสลักกายทิฐิ คือความยึดถือว่าเป็นจิตเรา จิตเขานั้นเสียได้ (ขุนสรรพกิจโกศล (โกวิท ปัทมะสุนทร), ๒๕๓๔, หน้า ๕๐)

๔) ฌัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน

บรรพที่ ๑๗ คือ ฌัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ในนิวรรณ์ ๕ ได้แก่ จิตที่มีกามฉันท์ พยาบาท ถีนมิทชะ อุทธัจจะกุกกุจจะ และวิจิกิจฉา โดยพิจารณาเห็นธรรมในธรรมภายในบ้าง พิจารณาเห็นธรรมในธรรมภายนอกบ้าง พิจารณาเห็นธรรมทั้งภายในทั้งภายนอกบ้าง พิจารณาเห็นธรรมคือความเกิดขึ้นในธรรมบ้าง พิจารณาเห็นธรรมคือความเสื่อมในธรรมบ้าง พิจารณาเห็นธรรมคือทั้งความเกิดขึ้นทั้งความเสื่อมในธรรมบ้าง ย่อมอยู่อีกอย่างหนึ่ง สติที่ตั้งมั่นอยู่ว่า ธรรมมีอยู่ก็เพียงสักว่าความรู้ เพียงสักว่าอาศัยระลึกเท่านั้น

บรรพที่ ๑๘ คือ ฌัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ใน อุปาทานชั้นที่ ๕ ได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ โดยพิจารณาเห็นธรรมในธรรม เห็นธรรมคือความเกิดขึ้นในธรรมบ้าง พิจารณาเห็นธรรมคือความเสื่อมในธรรมบ้าง พิจารณาเห็นธรรมคือทั้งความเกิดขึ้นทั้งความเสื่อมในธรรมบ้าง ย่อมอยู่อีกอย่างหนึ่ง สติที่ตั้งมั่นอยู่ว่าธรรมมีอยู่ ก็เพียงสักว่าความรู้ เพียงสักว่าอาศัยระลึกเท่านั้น

บรรพที่ ๑๙ คือ ฌัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ใน อายุตนะ ๑๒ โดยพิจารณาเห็นธรรมในธรรม คือ อายุตนะภายในและภายนอก ๖ พิจารณาเห็นธรรมในธรรมคือ อายุตนะภายในและภายนอก ๖

บรรพที่ ๒๐ คือ ฌัมมานุปัสสนาสติปัฏฐานใน โพชฌงค์ ๗ ได้แก่ สติ ฌัมมวิจย วิริย ปีติ ปัสสัทธิ สมาธิ และ อุเบกขา โดยพิจารณาธรรมในธรรมคือ โพชฌงค์ ๗

บรรพที่ ๒๑ คือ ฌัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ใน อริยสัจ ๔ ได้แก่ ทุกข์ ทุกขสมุทัย ทุกขนิโรธ และทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา โดยพิจารณาเห็นธรรมในธรรมคือ อริยสัจ ๔

ฌัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ใช้ในการเจริญวิปัสสนากรรมฐานอย่างเดี่ยว เป็นการพิจารณาว่าให้รู้ให้เห็นทั้งรูปทั้งนาม จึงกล่าวได้ว่า กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน และ จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐานทั้ง ๓ นี้ ย่อมรวมลงได้ทั้ง ๓ นี้ ย่อมรวมลงได้ ในฌัมมานุปัสสนาสติปัฏฐานนี้ทั้งสิ้น (ขุนสรรพกิจโกศล (โกวิท ปัทมะสุนทร), ๒๕๓๔, หน้า ๕๑)

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ ด้วยการเจริญสติปัฏฐาน ๔ พระพุทธองค์ตรัสว่า พระพุทธเจ้าทุกพระองค์ที่ได้บรรลุมรรค ผล นิพพาน

ศรีสุพรรณนุตรสัมมาโพธิญาณ ก็ในแนวทางของการเจริญสติปัฏฐาน ๔ ทั้งสิ้น ท่านเรียกว่า เป็นทางสายเดียว (พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิริ ป.ธ.๘), ๒๕๔๖, หน้า ๓๘)

เอกาย โน อโย ภิกขเว มกุโธ สุตตานํ วิสุทฺธิยา ซึ่งแปลว่า “ดูกรท่านผู้เห็นภัยในวัฏสงสาร ทางสายนี้เป็นทางสายเดียว เป็นทางสายเอก ที่จะนำสัตว์ทั้งปวงให้ล่วงพ้นจากความทุกข์ เป็นไปพร้อม เพื่อความบริสุทธิ์หมดจดของปวงสัตว์ เข้าถึงความสันติสุขอันแท้จริง” (สิริ กรินชัย, ๒๕๓๘, หน้า ๕๔-๕๕) ทางสายนี้ เรียกว่า จัตตารโ สติปัฏฐานา คือการเจริญสติปัฏฐานทั้ง ๔ ซึ่งต่อไปนี้ เรามักเรียกว่า บำเพ็ญสมณธรรม ก็เรียก เรียกว่า เจริญสติปัฏฐาน ๔ ก็เรียก เรียกว่า เจริญมรรค มืองค์ ๘ ประการ ก็เรียก เรียกว่า การเจริญอินทรีย์สังวรศีล ก็เรียก และผลของจากการปฏิบัตินั้นหากผู้ปฏิบัติมีความศรัทธาและตั้งใจก็จะได้ประโยชน์มาก เพราะการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานนี้สามารถที่จะเปลี่ยน พฤติกรรมของมนุษย์ได้ ภายใน ๗ วัน

สรุปได้ว่า จากการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องกรรมฐานในพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นรูปแบบที่สำนักปฏิบัติกรรมฐานส่วนใหญ่เลือกใช้แนวทางสติปัฏฐาน ๔ มาฝึกปฏิบัติและสั่งสอนการปฏิบัติกรรมฐานให้กับประชาชนที่สนใจ ผู้ที่อยากจะปฏิบัติกรรมฐานเพื่อการพัฒนาจิตใจ หรือเพื่อกำจัดกิเลสความหมองของจิต จะต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับกรรมฐานก่อน อันดับแรกคือ ต้องมีความรู้ในเรื่องกรรมฐาน เช่น กิจเบื้องต้นของกรรมฐาน การสมาทานกรรมฐาน รู้จักวิธีการหาครูบาอาจารย์ จากนั้นก็หาสถานที่อันสัปปายะเป็นที่สบายเหมาะสมกับจริตของตนมากที่สุด จากนั้นเมื่อลงมือปฏิบัติเพิ่งเริ่มต้นจากวิธีที่ง่าย เรียกว่าตรงกับจริตของตน จากนั้นจึงให้พัฒนาจิต อารมณ์ และคุณธรรม วิธีการปฏิบัติที่ยากขึ้นไปเป็นลำดับ เช่นเดียวกับการที่เราจะเล่นกีฬาจำต้องมีการอบอุ่นร่างกายหรือเตรียมพร้อมก่อนที่จะลงแข่งขัน การปฏิบัติกรรมฐานในพระพุทธศาสนาก็เช่นเดียวกัน

๒.๑๐ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน

๒.๑๐.๑ หลักการจัดอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน

หลักการจัด โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน โดยทั่วไปปีติมารดาหรือผู้ปกครอง สถานศึกษาองค์กรท้องถิ่นหรือชุมชน และวัดตลอดจนคณะสงฆ์ ต้องเข้าใจตรงกันถึงความสำคัญของการบรรพชาต้องกระทำให้ถูกต้องตามพระธรรมวินัย ผู้บรรพชาได้รับการอบรมและปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างถูกต้องและจริงจังการบรรพชาถือเป็นความร่วมมือของทุกฝ่าย แต่ละฝ่ายควรรู้ว่าหน้าที่ของตนทำอะไร เช่น หน้าที่ของฝ่ายคฤหัสถ์ส่วนใหญ่การจัดหาบริวารเป็นหน้าที่ของผู้ปกครองจัดหาเยาวชนอาจเป็นหน้าที่ของสถานศึกษา การสนับสนุนปัจจัย ๔ เป็นต้น สำหรับหน้าที่ของฝ่ายสงฆ์ จัดดำเนินการพิธีบรรพชา การปกครอง ดูแล ฝึกอบรมสามเณร ระหว่างการบรรพชาจนถึงลาสิกขา การบรรพชาสามเณรมักทำในอุโบสถ การจัดสถานที่พักให้

สามเณรระหว่างอบรมวัดที่สนับสนุนสถานที่อบรมจัดกุฏิ ศาลาการเปรียญ วิหารเป็นที่พักมีพระ
วิทยากรสามเณรที่เลี้ยงคอยกำกับดูแลแต่ละกลุ่ม กิจกรรมเสริมของการบรรพชา ได้แก่ การทำขวัญ
ขนาด การแห่เนา การฉลองสามเณร ขึ้นกับประเพณีและคตินิยมของแต่ละท้องถิ่น แต่ควรเป็นไป
ด้วยความสะดวก ประหยัด และเรียบง่าย

หัวใจสำคัญของการบรรพชาสามเณร คือ การจัดการศึกษา เล่าเรียนตามหลักสูตร
และพระธรรมวินัยตลอดจนกิจวัตรประจำวันให้สามเณรได้เรียนรู้การดำรงชีวิตของเพศบรรพชิตใน
ด้านการปกครองสามเณร บิณฑบาตหรือผู้ปกครอง จะต้องมอบหมายหน้าที่การอบรมดูแลให้เป็น
สิทธิ์ ขาดของพระอุปัชฌาย์ พระอาจารย์ พี่เลี้ยงของสามเณรแต่อาจเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดหา
เครื่องอุปโภคบริโภคให้สามเณรนอกเหนือจากที่คณะดำเนินการจัดให้ตามสมควรแก่สมณะสาธูป

การบวชสามเณรภาคฤดูร้อนแม้จะเป็นระยะสั้น ๆ ในระหว่างปิดภาคการศึกษาและ
ว่างเว้นจากการศึกษาทางโลก ประโยชน์ที่ผู้บรรพชาจะได้รับโดยตรงเป็นการศึกษาอบรมพระพุทธ
ศาสนาเบื้องต้น ฝึกฝนกิริยามารยาท ปลูกฝังศีลธรรมอันดี ห่างไกลจากสิ่งเร้า สิ่งยั่วในสังคมลดการ
ก่อปัญหาสังคมโดยตรง ห่างไกลยาเสพติด ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อตัวผู้บรรพชาเองและสังคมโดยตรง
แนวคิดในการบรรพชาสามเณรจากเดิมที่มุ่งฝึกฝนสามเณรให้เป็นศาสนาทายาทเตรียมพร้อมที่จะบวช
เป็นพระภิกษุสืบทอดพระพุทธศาสนาจึงถูกนำไปใช้ในการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนเพื่อนำ
กระบวนการฝึกฝนทางพระพุทธศาสนาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับสภาพสังคมในปัจจุบันที่กำลังประสบ
ปัญหาโดยเฉพาะปัญหาเด็ก และเยาวชน

การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนของพุทธศาสนิกชนชาวไทย ถือปฏิบัติตามโครงการ
บรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนของกรมการศาสนาเป็นหลัก ส่วนรายละเอียดปลีกย่อยของการ
ดำเนินงานย่อมแตกต่างกันไปตามความเชื่อ และประเพณีของชุมชนในแต่ละท้องถิ่นจะไม่นำมากกล่าว
ไว้ ณ ที่นี้ แต่จะนำเสนอเนื้อหาสาระหลักที่สำคัญของการบรรพชา ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของ
โครงการ และพุทธบัญญัติ เน้นสาระแห่งความเรียบง่าย ประหยัด และส่งเสริมศรัทธาให้เกิดกับ
พุทธศาสนิกชนมากยิ่งขึ้น

๒.๑๐.๒ วิธีดำเนินโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน

การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน เป็นการจัดให้เด็กนักเรียนนักศึกษาเข้าบรรพชา
เป็นสามเณรเพื่อฝึกหัดอบรม ศึกษาเล่าเรียนและปฏิบัติตามพระธรรมวินัย อันเป็นหลักเบื้องต้นของ
บรรพชิตในพระพุทธศาสนา ในระหว่างปิดภาคเรียนฤดูร้อนประมาณ ๓๐ วัน เป็นการบรรพชาเป็น
หมู่ โดยความร่วมมือกันระหว่างบิณฑบาตหรือผู้ปกครอง สถานศึกษาและครูอาจารย์ องค์การ
สมาคมและประชาชนและวัดในท้องถิ่นนั้น ๆ การจัดการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนโดยทั่วไป
ดำเนินการดังนี้

๑) บิดามารดาหรือผู้ปกครอง ผู้เข้าบรรพชา ครูอาจารย์ และประชาชนในแต่ละห้องที่ที่จะจัดการบรรพชาสามเณร มีความเข้าใจตรงกันว่า ความสำคัญของการบรรพชาอยู่ที่การได้ทำพิธีบรรพชาตามพระธรรมวินัย และผู้บรรพชาได้รับฝึกหัดอบรมศึกษาและปฏิบัติตามพระธรรมวินัยสำหรับสามเณรอย่างถูกต้อง และจริงจัง

๒) การจัดการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนในแต่ละห้องที่ ถือเป็นความร่วมมือกันระหว่างประชาชน บิดามารดาหรือผู้ปกครอง นักเรียนนักศึกษา สถานศึกษา และครูอาจารย์ส่วนราชการและองค์การสมาคม กับวัดในท้องถิ่น โดยฝ่ายคฤหัสถ์เป็นผู้จัดการฝ่ายนักเรียนนักศึกษา

๓) ผู้จัดหรือคณะกรรมการจัดการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน มีหน้าที่จัดให้ผู้ที่จะบรรพชาทุกคนได้สมัครบรรพชาด้วยความสมัครใจ บิดามารดาหรือผู้ปกครองยินยอมและนำไปฝากพระอุปัชฌาย์อย่างถูกต้อง อาราธนาพระอุปัชฌาย์ที่ได้รับแต่งตั้งจากคณะสงฆ์โดยถูกต้องประจำห้องที่นั้นเป็นผู้ให้การบรรพชา และควบคุมดูแลการอบรมสั่งสอน ฝึกหัดสามเณรตลอดระยะเวลาที่บรรพชาอยู่นั้น

๔) พระอุปัชฌาย์มีหน้าที่ตรวจสอบคุณสมบัติของผู้ขอบรรพชาทุกคน ให้ถูกต้องครบถ้วนตามพระธรรมวินัยและกฎหมายเดรสมาคม จัดให้ผู้จะเข้าบรรพชาทุกคนได้ฝึกซ้อมพิธีการบรรพชา และศึกษาท่องจำคำขอไตรสรณคมน์ สิตและคำขอบรรพชาให้คล่องแคล่วก่อนวันให้การบรรพชา และเมื่อเสร็จพิธีบรรพชาแล้ว จะต้องจัดให้สามเณรทุกรูปได้อยู่ในความดูแลและอบรมสั่งสอนของพระอุปัชฌาย์หรือพระภิกษุที่พระอุปัชฌาย์มอบหมาย เช่น พระภิกษุพี่เลี้ยงหรือเจ้าอาวาสที่จัดการบรรพชานั้นอย่างถูกต้องตามพระธรรมวินัย

๕) พิธีบรรพชานิยมทำในอุโบสถ และจัดให้สามเณรพักรับการศึกษอบรมตลอดระยะเวลาบรรพชาที่วัดของห้องที่จัดการบรรพชานั้น ให้มีบรรยากาศในการอบรมอย่างเพียงพอและเกิดเพื่อให้เกิดบรรยากาศในการอบรม

๖) กิจกรรมเสริมในการบรรพชา เช่น การทำขวัญนาค การแห่ นาคไปทำพิธีบรรพชา การฉลองสามเณร มักดำเนินตามความเหมาะสมกับความนิยมของแต่ละท้องถิ่น เพื่อให้สอดคล้องกับบรรยากาศในการอบรมบรรพชา

๗) สิ่งสำคัญที่สุดในการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนคือ การจัดให้สามเณรที่บรรพชาทุกรูปได้ศึกษาเล่าเรียน และปฏิบัติตามพระธรรมวินัยสำหรับสามเณรอย่างเต็มที่ ทั้งการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันร่วมกับพระภิกษุสามเณรแห่งวัดนั้น

๘) สบงจีวรและเครื่องอัฐบริขารสำหรับสามเณรนิยมนิยมเป็นของใหม่ บางแห่งเป็นของใช้แล้วซึ่งมีผู้ถวายเป็นของสงฆ์ไว้ที่วัด โดยมุ่งที่ความถูกต้องตามพระธรรมวินัย

๕) การจัดบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน เป็นงานของส่วนรวมในแต่ละท้องถิ่น จึงนิยมแต่งตั้งคณะกรรมการทั้งฝ่ายคฤหัสถ์ และฝ่ายคณะสงฆ์ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ได้แบ่งปันหน้าที่กันดำเนินการตามกำหนดการ (คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ, ๒๕๒๖, หน้า ๒๕-๒๗)

สรุปได้ว่า การจัดอบรมสามเณรภาคฤดูร้อนนั้น โดยสภาพทั่วไปต้องการปลูกฝังศีลธรรมให้กับเยาวชนให้มีความเข้าใจในหลักคำสอนอย่างถูกต้อง เพราะเยาวชนคือขุมพลังในการที่จะขับเคลื่อนสังคม เศรษฐกิจให้ประเทศชาติก้าวหน้า ดังนั้นการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อนย่อมนั้นจะต้องมีขั้นตอน กระบวนการในการอบรมเริ่มตั้งแต่งบประมาณในการจัดอบรม การวางแผนดำเนินงาน การดำเนินงานในการอบรม โครงการ การจัดสถานที่ให้เหมาะสมในการจัดอบรม ตลอดจนถึงพระพี่เลี้ยงหรือพระวิทยากร เหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งในการอบรมเยาวชนมีความรู้ความเข้าใจพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้องและสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ทั้งนี้เพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรมในทางพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้องตามหลักคำสอน เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาประเทศต่อไป

๒.๑๑ สภาพพื้นที่ทำการวิจัย

๒.๑๑.๑ ประวัติความเป็นมา

ตำบลศรีฐาน เป็นตำบลที่ตั้งอยู่ในเขตการปกครองของอำเภอป่าติ้ว ประกอบไปด้วย ๑๒ หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ ๑ บ้านบ้านศรีฐาน หมู่ที่ ๒ บ้านศรีฐาน หมู่ที่ ๓ บ้านศรีฐาน หมู่ที่ ๔ บ้านศรีฐาน หมู่ที่ ๕ บ้านศรีฐาน หมู่ที่ ๖ บ้านศรีฐาน หมู่ที่ ๗ บ้านศรีฐาน หมู่ที่ ๘ บ้านศรีฐาน หมู่ที่ ๙ บ้านศรีฐาน หมู่ที่ ๑๐ บ้านศรีฐาน หมู่ที่ ๑๑ บ้านศรีฐาน หมู่ที่ ๑๒ บ้านคำไห

๑) อาณาเขตตำบล

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลกระจาย, อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร

ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลคำเขื่อนแก้ว, อำเภอคำเขื่อนแก้ว, จังหวัดยโสธร

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลกระจาย, อำเภอป่าติ้ว, จังหวัดยโสธร

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลกระจาย, อำเภอป่าติ้ว, จังหวัดยโสธร

๒.๑๑.๒ วัดศรีฐานใน สภาพฐานะและที่ตั้งวัด

วัดศรีฐานใน ตั้งอยู่เลขที่ ๑ หมู่ที่ ๑ ตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร สังกัดวัดในการปกครองของคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย มีที่ดินตั้งวัดเนื้อที่จำนวน ๖๘ ไร่ วัดนี้ตั้งขึ้นมาแล้วมีอายุยืนยาวนานประมาณประมาณ ๔๐๐ ปี ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๘ เป็นวัดที่อยู่ในตำแหน่งกึ่งกลางระหว่างหมู่บ้าน เรียกว่าอยู่ในใจกลางตำบลศรีฐาน

๒) ปุชนียวัตถุ

มีพระพุทธรูปนั่งเป็นประธานในอุโบสถ ไม่ปรากฏว่าสร้างเมื่อใดเป็นที่นับถือ และศักดิ์สิทธิ์ ชาวบ้านเคารพบูชากราบไหว้เสมอมา

๓) ความเป็นมาวัดศรีฐานใน

วัดศรีฐานในนี้ ไม่มีหลักฐานนี้ชัดเกี่ยวกับการสร้างวัด สันนิษฐานว่าได้สร้างขึ้นในช่วงก่อตั้งหมู่บ้าน ราว ๖๐๐ ปีมาแล้วไม่ปรากฏว่าพระสงฆ์ที่เป็นหัวหน้าริเริ่มการสร้างวัดนี้ สำหรับผู้ที่ถวายที่ดินเพื่อสร้างวัดก็ไม่ปรากฏชื่อ วัดนี้เป็นวัดเก่าวัดหนึ่ง โดยมีพระสงฆ์ปกครอง และปฏิบัติสังฆกรรมทำการบูรณะก่อสร้างต่อ ๆ กันมาเป็นเวลาระยะยาวนาน เพราะอายุของการสร้าง และเท่าที่ปรากฏว่าวัดนี้ตั้งขึ้นเมื่อใด แสดงว่าต้องมีพระสงฆ์เป็นจำนวนหลายรูปที่มีการปกครอง และทำการก่อสร้าง จนถึงสมัย พระอาจารย์สรวง สิริปัญญา ต่อมาก็เป็นวัดที่เจริญมีเสนาสนะพร้อม ที่จะต้องรับญาติโยมที่จะมาทำบุญและปฏิบัติธรรม รวมถึงการจัดบวชสามเณรภาคฤดูร้อน ได้เป็นอย่างดี

๔) สภาพทั่วไปทางสังคม การศึกษามีโรงเรียนประถมศึกษาจำนวน ๒ โรงเรียน ได้แก่

๑) โรงเรียนชุมชนบ้านศรีฐาน หมู่ที่ ๑ ตำบลศรีฐาน

๒) โรงเรียนบ้านเตาไห หมู่ที่ ๑๒ ตำบลศรีฐาน

๕) ที่อ่านหนังสือ ประจำหมู่บ้าน ๖ แห่ง

๒.๑๑.๓ สถาบันและองค์กรทางศาสนา มีวัด จำนวน ๔ แห่ง ได้แก่

๑) วัดศรีฐานใน หมู่ที่ ๑ ตำบลศรีฐาน

๒) วัดศรีฐานนอก หมู่ที่ ๓ ตำบลศรีฐาน

๓) วัดศรีพัฒนาราม หมู่ที่ ๘ ตำบลศรีฐาน

๔) วัดบ้านเตาไห หมู่ที่ ๑๒ ตำบลศรีฐาน

๖) การสาธารณสุข มีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จำนวน ๑ แห่ง ได้แก่

๑) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลศรีฐาน หมู่ที่ ๒ ตำบลศรีฐาน

๑) สภาพทั่วไปด้านการเมืองการบริหาร

ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลศรีฐาน ตั้งอยู่เลขที่ ๘ หมู่ที่ ๗ ตำบลศรีฐานอำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร (ข้อมูลพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนตำบลศรีฐาน : สำนักงานทะเบียนราษฎร เขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ณ เมษายน ๒๕๕๘)

๒.๑๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดิว จังหวัดยโสธร” ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้ารวบรวมงานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องไว้ ดังต่อไปนี้

พระมหากฤษณา นันทเพชร (๒๕๔๐, ๑๔๓ หน้า) ได้วิจัยเรื่อง ทศนคติของพระสงฆ์ต่อบทบาทการพัฒนาสังคม ผลการศึกษาพบว่า พระสงฆ์ที่เรียนวิชาเอกในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยต่างกัน มีทัศนคติต่อบทบาทในการพัฒนาสังคมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ พระสงฆ์ที่เรียนวิชาเอกสังคมวิทยา มีทัศนคติเห็นด้วยกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมสูงกว่าพระสงฆ์ที่เรียนวิชาเอกภาษาอังกฤษ วิชาเอกศาสนา-ปรัชญา และวิชาเอกบาลี-สันสกฤต และมีแนวโน้มว่าปัจจัยอื่นๆ เช่น พรรษา สถาบันการศึกษา จำนวนครั้งในการติดตามสื่อโทรทัศน์ จะส่งผลให้พระสงฆ์มีทัศนคติต่อบทบาทในการพัฒนาสังคมบางด้านแตกต่างกันด้วย นอกจากนี้ในภาพรวมพระสงฆ์ที่ศึกษา ส่วนใหญ่รับรู้ปัญหาสังคมด้านต่างๆ ที่เกิดขึ้นและมีความเห็นว่าปัญหาสังคมที่ทุกฝ่ายควรเร่งแก้ไข ได้แก่ ปัญหาศีลธรรมเสื่อมโทรม ปัญหาความยากจนและการว่างงาน และยังเห็นว่าพระสงฆ์ควรมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสังคมมีด้านต่างๆ เช่น ปัญหาศีลธรรมเสื่อมโทรม ปัญหาศิลปวัฒนธรรมเสื่อมสลาย ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหายาเสพติด เป็นต้น อย่างไรก็ตามพระสงฆ์เหล่านี้ ส่วนใหญ่ยังไม่ชัดเจนในเหตุผลที่ควรเข้าไปมีส่วนร่วมและวิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวในส่วนของทัศนคติต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม พระสงฆ์ที่ศึกษาเห็นด้วยอย่างยิ่งต่อการมีบทบาทในการพัฒนาสังคมในภาพรวม และเมื่อพิจารณาบทบาทด้านต่างๆ ก็พบว่าพระสงฆ์ที่ศึกษาเห็นด้วยอย่างยิ่งต่อการมีบทบาทในการพัฒนาสังคมในด้าน โดยเรียงลำดับ การให้ความสำคัญจากบทบาทด้านการพัฒนาจิตวิญญาณ บทบาทด้านส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม บทบาทด้านการเผยแผ่ บทบาทด้านให้การศึกษาระดับมัธยมศึกษาและบทบาทด้านสังคมสงเคราะห์ บทบาทที่สำคัญที่สุดของพระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์ คือ การอบรมสั่งสอนจริยธรรมและแนวทางการดำรงชีวิตที่ดีงามถูกต้องให้แก่ประชาชน การอบรมสั่งสอนและให้การศึกษแก่พระภิกษุสามเณร การอบรมตน การทำวิปัสสนากรรมฐาน การสงเคราะห์ประชาชน บทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมวัฒนธรรมไทย การสอนประชาชนในการฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน การพัฒนาสถานเลี้ยงดูเด็ก โรงเรียน โรงพยาบาล ถนนหนทาง การแต่งหนังสือพระพุทธศาสนา การพัฒนาวัดและพระภิกษุสามเณรให้ทันสมัยและการส่งเสริมวิชาชีพให้ชาวบ้าน

พระมหาบุญเลิศ ธรรมทสุลี (โธฐฐ) (๒๕๔๓, ๑๓๕ หน้า) ได้วิจัยเรื่อง ศึกษาวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชาวิทยาคม (หลวงพ่อดุณ ปริสุทฺ ฐ) เพราะเห็นว่าท่านเป็นพระสงฆ์ที่สามารถสื่อสารกับประชาชนได้ทุกระดับ และประสบผลสำเร็จในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือมี

ประชาชนศรัทธาเคารพนับถือมากมาย พบว่า วิธีการเผยแผ่ที่ท่านใช้บ่อยที่สุด คือการสนทนาธรรม และการตอบคำถาม ถือว่าเป็นวิธีการที่ท่านใช้สื่อถึงผู้ฟังง่ายที่สุด ไม่ต้องมีพิธีรีตองมากมาย ตลอดถึงการใช้นุคลิกลักษณะคือท่านั่ง การพูดภาษาพื้นบ้าน และการสร้างอารมณ์ขันให้แก่ผู้ฟังอยู่เสมอ

พระมหาสมณฺห์ สุนฺทิกโร (๒๕๔๔, ๑๔๓ หน้า) ได้วิจัยเรื่อง บทบาทของพระมหากัจจายนเถระในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระมหากัจจายนเถระได้เผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยใช้วิธีการสอน ๔ อย่าง คือ สันทัสสนา สมาทปนา สมุตเตชนา และสัมปหังสนา พร้อมทั้งใช้รูปแบบการสอนอีก ๔ อย่าง คือ แบบสากัจฉาหรือสนทนาธรรม แบบบรรยายแบบตอบปัญหา และการวางกฎระเบียบโดยการอธิบายพุทธพจน์อย่างละเอียดลึกซึ้งเพื่อถ่ายทอดแก่นักขุ อุบาสก อุบาสิกา และบุคคลทั่วไปให้เข้าใจในหลักธรรมได้อย่างแจ่มแจ้งเหมือนกับพระพุทธเจ้าทรง แสดงเองด้วยวิธีการบรรยายอธิบายเนื้อความแห่งธรรม และตอบปัญหาธรรม เป็นต้น จนเป็นที่ไว้วางพระทัยของพระพุทธเจ้าให้ไปประกาศพระศาสนา ณ แคว้นวันวันตี ทำให้บุคคลผู้ไม่มีศรัทธาเกิดศรัทธาเลื่อมใสเป็นจำนวนมาก ทำให้ผู้มีศรัทธาเลื่อมใสอยู่แล้วเกิดความเลื่อมใสยิ่งขึ้น ส่วนบุคคลที่มีได้นับถือพระพุทธศาสนามาก่อนก็หันมานับถือพระพุทธศาสนาประกาศตนเป็นอุบาสกจำนวนมาก ท่านได้ประพันธ์คัมภีร์ขึ้น ๖ เล่ม คือ กัจจายนไวยากรณ์ จุฬนิรุตติ มหา นิรุตติ เนตติ เปฏุ โภปเทศ และวันณนิตติ

กัลยลักษณะ อยู่เย็น (๒๕๔๗, ๑๔๓ หน้า) ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษาทัศนะของเยาวชนที่เข้าปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ณ วัดเขาพุทธโคดม อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ๑) กลุ่มเยาวชนที่เข้ามาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานด้วยความเต็มใจ จะมีความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา มีความศรัทธา ความเชื่อถือ และการถือปฏิบัติทางพุทธแตกต่างจากกลุ่มเยาวชนที่ไม่เต็มใจเข้ามาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน โดยกลุ่มเยาวชนที่เต็มใจจะมีความเชื่อ ความศรัทธา และการถือปฏิบัติทางพุทธมากกว่ากลุ่มเยาวชนที่ไม่เต็มใจเข้ามาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ๒) กลุ่มเยาวชนที่เข้ามาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานด้วยความเต็มใจจะได้รับการปลุกฝัง การดูแลเอาใจใส่อย่างดีจากครอบครัวแบบพุทธ มากกว่ากลุ่มเยาวชนที่ไม่เต็มใจเข้ามาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ๓) กลุ่มเยาวชนที่เข้ามาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานด้วยความเต็มใจจะมีทัศนคติต่อการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน มากกว่ากลุ่มเยาวชนที่ไม่เต็มใจเข้ามาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

พระครูโอบาสจันทสิริ (ดาคำ) (๒๕๔๗, ๕๑ หน้า) ได้วิจัยเรื่อง “การประเมินโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน วัดสว่างอารมณ์ ตำบลเมืองเก่า อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี” ผลการศึกษาพบว่า ๑) ภูมิหลังของผู้เข้าบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน อายุระหว่าง ๑๑ ปี ร้อยละ ๒๖.๐๐ อาชีพของผู้ปกครองอาชีพรับจ้าง ร้อยละ ๕๒.๐๐ ระดับการศึกษาประถมศึกษา ร้อยละ ๖๑.๐๐ และเงินค่าขนม ๑๖-๒๐ บาท ร้อยละ ๓๖ ๒) การประเมินโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดู

รื้อน วัดสว่างอารมณ์ ตำบลเมืองเก่า อำเภอภินทร์ จังหวัดปราจีนบุรี โดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกด้าน โดยเห็นด้วยมากลำดับที่ ๑ ด้านบริบท รองลงมา ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการ และด้านผลลัพธ์ ตามลำดับ ๓) การประเมินโครงการด้านบริบท เห็นด้วยมากลำดับที่ ๑ ในประเด็นที่ว่าโครงการนี้สามารถทำให้สามเณรใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ด้านปัจจัยนำเข้า เห็นด้วยมากลำดับที่ ๑ ในประเด็นที่ว่าโครงการมีการจัดอาหารให้อย่างเพียงพอ ด้านกระบวนการ เห็นด้วยมากลำดับที่ ๑ ในประเด็นที่ว่า พระที่เป็นวิทยากรมีความสามารถในการบรรยายให้ความรู้เป็นอย่างดี และด้านผลลัพธ์ เห็นด้วยมากลำดับที่ ๑ ในประเด็นที่ว่า หลังจากได้มีการอบรมแล้วสามเณรเข้าใจกับการมีความกตัญญูต่อผู้ปกครอง

พระมหาเข้มทอง ตนฺตติปาโล (ฤทธิธือโปกร) (๒๕๔๗, ๕๕ หน้า) ได้วิจัยเรื่อง “การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวทางของพระครูโพธิสารคุณ (ประยงค์ อุปลวณฺโณ)” พบว่า การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวของพระครูโพธิสารคุณมีจุดเด่นอยู่ ๖ อย่าง ได้แก่ ๑) ความเป็นผู้หนักแน่นในหลักปฏิบัติสันถาร ๒) ความชำนาญในการฝึกนั่งสมาธิเป็นเวลานาน ๓) ความเป็นผู้มีจิตใจที่ไม่หวั่นไหวต่อโลกธรรม ๔) ความมีเมตตาธรรมที่ประเสริฐ ๕) ความเป็นผู้รู้วาระจิตของแต่ละบุคคล ๖) รู้จักใช้กุศโลบายในการสั่งสอน

หลักการและวิธีการสอนวิปัสสนากรรมฐานของพระครูโพธิสารคุณมีดังนี้ ๑) บุพกิจเบื้องต้นในการปฏิบัติ เช่น วิธีสมาทานพระกรรมฐาน การแผ่เมตตา เป็นต้น ๒) วิธีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน คือ การเดินจงกรม การนั่งสมาธิ การกำหนดรู้อารมณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันขณะ ตัวอย่างการสอนวิปัสสนากรรมฐานตามหลักสติปัฏฐาน ๔ คือ กาย เวทนา จิต และธรรม ๓) ศึกษาในประเด็นย่อยอื่น ๆ เช่น การสอบถามอารมณ์ของผู้ปฏิบัติ รูปแบบการสอนวิปัสสนา ระยะเวลาในการสอน ผลของวิปัสสนากรรมฐานที่มีต่อชุมชนบ้านโนนทัน เมื่อประเมินตามหลักจริยธรรมแล้วพบว่า มีอยู่ ๓ ระดับ ได้แก่ ๑) จริยธรรมเบื้องต้น คือ มีผลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของชุมชนบ้านโนนทัน ด้วยหลักศีล ๕ ๒) จริยธรรมระดับกลาง คือ พฤติกรรมของคนในชุมชนบ้านโนนทัน มีปกติประพฤติในหลักกุศลกรรมบถ ได้แก่ กายสุจริต วจิตสุจริต เป็นส่วนใหญ่ และมีจิตใจที่ประกอบด้วยมโนสุจริตโดยมาก และ ๓) จริยธรรมระดับสูง คือ ชุมชนชาวบ้านโนนทันส่วนใหญ่ มีความเข้าใจและปฏิบัติในหลักของอริยสัจ ๔ ได้อย่างถูกต้อง ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค โดยสมควรแก่การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน แต่ก็มีคนบางกลุ่มไม่สนใจ และไม่เข้าใจต่อหลักอริยสัจนี้ เพราะไม่ได้ฝึกฝนตนด้วยวิปัสสนากรรมฐานนั่นเอง

พระมหาณรงค์ศักดิ์ โสภณสิทธิ (โสภ) (๒๕๔๘, ๒๗๕ หน้า) ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษาบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที” ผลการวิจัยพบว่า พระธรรมปริยัติเวที ท่านเป็นพระเถระที่มีความกตัญญูกตเวทีเป็นยอด เป็นพระเถรอาจารย์ที่เป็นปูชนียสงฆ์แห่งคณะสงฆ์และ

ประชาชนชาวจังหวัดนครปฐม มีคุณสมบัติครบถ้วนของความเป็นนักเผยแผ่พุทธธรรม มีความรู้ลึกซึ้งในสิ่งที่สอน ใช้รูปแบบและแนวทางการสอนให้ประจักษ์มีสัมฤทธิ์ผล ปฏิบัติตนเป็นอย่างที่ดี แนะนำสั่งสอนให้ผู้อื่นมีความรู้คู่คุณธรรม ได้ทำบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ในการอนุเคราะห์ประชาชนไม่ให้ทำความชั่ว ให้ตั้งอยู่ในความดี อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจอันดีงาม ให้ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง อธิบายสิ่งที่เคยฟังแล้วให้เข้าใจแจ่มแจ้ง บอกทางสวรรค์ให้ ได้สนองบทบาทกิจการคณะสงฆ์ทั้งการปกครอง การศาสนศึกษา การสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์ การสาธารณสงเคราะห์ การเผยแผ่พุทธธรรมด้วยความเป็นระเบียบเรียบร้อยดีงาม ด้วยความเป็นกัลยาณมิตร

รูปแบบพระธรรมเทศนา บรรยายธรรม ปาฐกถาธรรม บทความ ด้านพัฒนาจิตใจเพื่อชีวิตที่ดีงาม ได้มีรูปแบบการนำเสนอ ๔ วิธี คือ นำเสนอโดยตรง นำเสนอโดยเชื่อมโยงกับสถานการณ์ ปัจจุบัน นำเสนอโดยยกบุคคลตัวอย่างมาประกอบ นำเสนอโดยแทรกอารมณ์ขัน และพุทธธรรม ด้านนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ได้มีรูปแบบการนำเสนอ ๔ วิธี คือ นำเสนอโดยการยกอุทาหรณ์และเล่านิทานประกอบ นำเสนอโดยวิธีการเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมาอุปมัย นำเสนอโดยวิธียกพุทธศาสนสุภาษิต สุภาษิต โคลง กลอนมาประกอบ นำเสนอโดยวิธีการเชื่อมโยงเหตุการณ์และสถานการณ์ต่าง ๆ และแนวทางการเผยแผ่พุทธธรรม ท่านมีแนวทางในการนำเสนอที่เป็นเอกลักษณ์อยู่ ๓ วิธี คือ การใช้ถ้อยคำเปรียบเทียบอุปมาอุปมัย การใช้วิธี ยกอุทาหรณ์และเล่านิทานประกอบ การใช้พุทธศาสนสุภาษิต สุภาษิต คำคม บทกลอน มาประกอบ ทางด้านความสอดคล้องระหว่างกับหลักพุทธวิธีในการสื่อสาร คือ แจ่มแจ้ง (สันตัสสนา) จงใจ (สมาทปนา) หาญกล้า (สมุตเตชนา) ร่าเริง (สัมปหังสนา) มีการยกอุทาหรณ์ และเล่านิทานประกอบ การเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมาอุปมัย ใช้วิธียกบุคคลตัวอย่าง ใช้วิธีการแทรกเรื่องทำให้อารมณ์ขัน ใช้ภาษาที่เหมาะสมกับผู้ฟัง และในส่วนของความสอดคล้องระหว่างพุทธธรรมกับหลักนิเทศศาสตร์ คือ มีความกระชับชัดเจนของภาษา ถูกต้อง เชื่อถือได้ การใช้ภาษาที่ทำให้ผู้ฟังเกิดภาพได้ ความตรงต่อกรณี มีความเหมาะสมตามกาล ความเหมาะสมของการใช้ภาษา มีความบริบูรณ์เพียงพอ มีจำนวนเพียงพอ และมีความแจ่มแจ้ง ชัดเจน ไม่มีอคติ มีความจำเป็น ใช้ประโยชน์ได้

บทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมทั้งรูปแบบพระธรรมเทศนา บรรยายธรรม ปาฐกถาธรรม บทความ ที่นำเสนอมีความเด่นด้านการใช้ภาษาการอธิบายกระชับ ชัดเจน เข้าใจง่าย ได้มีการยกพุทธศาสนสุภาษิต ยกอุทาหรณ์ เล่านิทาน เปรียบเทียบด้วยข้ออุปมาอุปมัย ใช้วิธียกบุคคลเป็นตัวอย่าง ถือว่าเป็นเอกลักษณ์อันโดดเด่น และถือว่าเป็นรูปแบบและแนวทางที่ท่านได้นำเอาออกมาเผยแผ่พุทธธรรมมากที่สุด พุทธธรรมที่นำเสนอเป็นเรื่องง่าย ๆ ใกล้ตัว ท่านได้อธิบายเนื้อหาสาระธรรมชัดเจน แจ่มแจ้ง ปราศจากความเคลือบแคลงสงสัย สามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดผลจริงในชีวิตประจำวัน และสามารถนำไปใช้ปรับปรุงแก้ปัญหที่เกิดขึ้นกับตนเองและคนส่วนรวมได้ เพราะโดยเนื้อหาพุทธ

ธรรมส่วนใหญ่ท่านจะเน้นเรื่องศีล สมาธิ ปัญญา ทาน ศีล ภาวนา ความกตัญญูกตเวทิตา พร้อมทั้งพระบรมราโชวาททั้ง ๔ ประการ อันเป็นธรรมรากฐานสำคัญของพระพุทธศาสนา เพื่อให้เยาวชนประชาชนได้นำมาปฏิบัติปรับปรุงแก้ไข ชัดเกล้าจิตใจให้ตั้งมั่นอยู่ในจริยธรรม ศีลธรรม คุณธรรม อันดีงาม อาจเรียกได้ว่าท่านเป็นพระสงฆ์ที่ได้แสดงบทบาท เจริญตามรอยบาทพระศาสดา ได้อย่างสมบูรณ์ เป็นแบบอย่างแห่งความดีงาม ความกตัญญูกตเวทิตา และได้อุทิศชีวิตตน เพื่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ด้วยความขยัน ซื่อสัตย์ อุตุน และเสียสละอย่างแท้จริง

พระบรมจวบ ชีรวโรส (๒๕๔๘, ๑๐๐ หน้า) ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษาบทบาทและผลงานในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระครูสุตสารพิมล (พระมหาพิมพา ฐมมทินฺโน)” ผลจากการวิจัย พระครูสุตสารพิมล (พระมหาพิมพา ฐมมทินฺโน) มีชีวิตความเป็นมาด้วยความยากลำบากตั้งแต่เป็นเด็กจนกระทั่งบวชเป็นสามเณรในพระพุทธศาสนา แต่สามารถอาศัยสถานการณ์พลิกผันชีวิตของตนเองให้พัฒนาก้าวหน้าเป็นที่รู้จักและยอมรับของคน โดยทั่วไป ด้วยการสร้างผลงานต่าง ๆ ไว้ให้เป็นที่ประจักษ์ โดยเฉพาะผลงานในด้านการประพันธ์กลอนเทศน์เสียง ในฐานะนักเทศน์เสียงนักประพันธ์ ท่านเป็นนักเทศน์เสียง นักประพันธ์ที่มีส่วนวงการเทศน์เสียงที่ไพเราะการประพันธ์ที่ดีทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ให้ความยอมรับและติดตามฟังติดตามอ่านผลงานของท่านเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังพบว่าท่านประสบความสำเร็จในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอีกประการหนึ่ง คือ สภาพสังคมในยุคปัจจุบันคนทั่วไปแม้คนส่วนใหญ่จะใจบุญสุนทาน มีศาสนา วัฒนธรรม และประเพณีเป็นวิถีชีวิต แต่มีคนจำนวนไม่น้อยที่ยังไม่เข้าใจหลักพุทธธรรมเพราะรูปแบบการเผยแผ่ที่ไม่เหมาะสม จำเป็นต้องอาศัยการเผยแผ่ของท่านช่วยยกระดับคุณค่าทางจิตใจของคนให้สูงขึ้น พระครูสุตสารพิมล ประสบความสำเร็จในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพราะมีปัจจัยที่สำคัญ ๔ ประการ คือ ๑) มีเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ๒) มีอุดมการณ์ ๓) มีบุคลิกภาพ ๔) มีเสียงไพเราะ กล่าวได้ว่า ปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าวเป็นเครื่องสนับสนุนให้พระครูสุตสารพิมล ประสบความสำเร็จในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

พระสุนทร รตนปญฺโญ (๒๕๔๘, ๑๘๕ หน้า) ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการใช้ภาษาในการสื่อสารเพื่อการเผยแผ่ธรรมะในยุคปัจจุบัน” ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาที่พบเกี่ยวกับการใช้ภาษาในการสื่อสารเพื่อการเผยแผ่ธรรมะในยุคปัจจุบัน มีดังนี้

ปัญหาหลักที่พบกับชาวพุทธคือ ๑) ขาดกิจกรรมที่จะส่งเสริมให้เกิดปัญญา ๒) ไม่รู้ภาษาบาลีที่ดีพอ ๓) ไม่เข้าใจความหมายที่พระสงฆ์สื่อ ๔) คนไทยใช้ภาษาไทยผิดเพี้ยน ขาดความจริงใจต่อกัน ๕) ชาวบ้านได้รับรู้คำ และความหมายของศัพท์มาจากสื่ออย่างผิด

ปัญหาหลักที่พบจากพระสงฆ์คือ ๑) พระมีโอกาสดเทศนาน้อย ๒) พระสงฆ์ที่ไม่มีประสบการณ์และขาดความมั่นใจ ๓) ขาดความรู้วิทยาการสื่อสารยุคใหม่ ๔) ไม่เข้าใจหลักธรรมอย่างลึกซึ้ง ๕) ขาดความรู้ด้านภาษายุคใหม่ เช่น ภาษาอังกฤษ

แนวทางในการแก้ไขปัญหาเรื่องภาษาในการสื่อสารธรรมะ ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้คือ

๑) ศึกษาเรื่องภาษาธรรมะของตนเองให้แตกฉาน ในขณะที่เดียวกันควรศึกษาภาษาท้องถิ่นที่ตัวเองจะไปยังถิ่นนั้น ให้เข้าใจบ้าง

๒) ศึกษาเรียนรู้บริบททางสังคมให้กว้าง เพื่อจะได้มองเห็นทัศนคติ พฤติกรรมทางสังคมนั้น ๆ ว่าเป็นอย่างไร

๓) ศึกษาเรียนรู้วิธีการสื่อสาร วิทยาการในโลกยุคใหม่ให้ทันสมัย เพื่อปรับประยุกต์ใช้ในการนำเสนอ

๔) ปรับปรุงภาษาในการถ่ายทอดให้เป็นอย่างง่าย ๆ ที่บุคคลทั่วไปเข้าใจ

นอกจากนี้ยังมีคำแนะนำจากบุคคลที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ ให้คำแนะนำแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังนี้

พระสงฆ์แนะนำว่า ผู้เผยแผ่ธรรม ควรเรียนรู้ให้มาก รู้ทันโลกยุคใหม่ และในขณะที่เดียวกันควรปฏิบัติธรรมให้เกิดปัญญาอย่างแท้จริงด้วย

นักวิชาการแนะนำว่า ควรหาทางสร้างสรรค์ในการทำงานร่วมกันอย่างมีระบบที่ชัดเจน มีจัดระบบบริหาร การจัดการ การประเมินผลงานด้วย

ส่วนกลุ่มนักเรียนให้ข้อเสนอว่า ควรนำเสนอธรรมสู่สาธารณชนในรูปแบบบันเทิง ผู้เผยแผ่ธรรมะควรใช้ภาษาที่ง่าย อยู่ในโลกความเป็นจริง และควรใช้ภาษาที่ร่วมสมัยด้วย

สมพร ปากกะพอก (๒๕๔๕, ๑๑๑ หน้า) ได้วิจัยเรื่อง บทบาทของพระสังฆาธิการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโรงเรียนเขตอำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต ๑ ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสังฆาธิการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโรงเรียนพระสังฆาธิการได้ปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกตามรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทั้งสองด้านแต่เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่าด้านการประพฤติปฏิบัติตนของพระสังฆาธิการค่าเฉลี่ยสูงกว่าด้านการอบรมสั่งสอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียนเป็นที่น่าสังเกตว่าด้านการอบรมสั่งสอนที่จำแนกเป็นด้านหลักสูตรด้านการสอน และด้านการวัดและประเมินผล พบว่าค่าเฉลี่ยด้านวิธีสอนอยู่ในระดับมากและสูงกว่าด้านหลักสูตรและด้านการวัดประเมินผลซึ่งอยู่ในระดับปานกลางเกือบทุกข้อย่อย

ปัจจัยทางชีวสังคมที่มีผลต่อขวัญกำลังใจของพระสอนศีลธรรมที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาในโรงเรียน ผลการศึกษาวิจัยพบว่า พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ มี

ความคิดเห็นต่อปัจจัยในการปฏิบัติงานของพระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางมีค่าเฉลี่ย ๓.๔๔ และเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความอิสระในการปฏิบัติงาน มีระดับความคิดเห็นมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ๓.๗๗ รองลงมา คือ ด้านสิ่งจูงใจที่ไม่เป็นปัจจัยค่าตอบแทน และด้านการยอมรับนับถือ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากันที่ ๓.๖๗ ส่วนที่มีความคิดเห็นน้อยสุดคือ ด้านสิ่งจูงใจที่เป็นปัจจัยค่าตอบแทน มีค่าเฉลี่ย ๒.๗๕ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ มีความคิดเห็นต่อขวัญกำลังใจในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๔.๑๑ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ขวัญกำลังใจในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการปฏิบัติงานตามระเบียบ มีระดับความคิดเห็นมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ๔.๑๖ รองลงมา คือ ด้านความต้องการที่จะอยู่ในงานต่อไป มีค่าเฉลี่ย ๔.๐๕ ส่วนที่มีความคิดเห็นน้อยสุดคือ ด้านความตั้งใจในการทำงานมีค่าเฉลี่ย ๔.๐๘

การเปรียบเทียบขวัญกำลังใจในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จำแนกตามปัจจัยทางชีวสังคม ได้แก่ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิกศีกษานักธรรม วุฒิกศีกษาบาลี และประสบการณ์ในการเผยแผ่ พบว่า ไม่แตกต่างกันตามระดับนัยสำคัญทางสถิติที่กำหนดไว้จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยการเปรียบเทียบขวัญกำลังใจในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จำแนกตามปัจจัยในการทำงานสูง - ต่ำ พบว่า พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่มีปัจจัยในการปฏิบัติงานสูง มีขวัญกำลังใจในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสูงกว่าพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่มีปัจจัยในการปฏิบัติงานต่ำจึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

อนิวัชร์ เพชรนรรัตน์ (๒๕๔๕, ๑๕๕ หน้า) ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานตามแนวของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” ผลการศึกษาพบว่า หลักการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน เป็นหลักการเดียวกับหลักสติปัฏฐาน ๔ และหลักสติปัฏฐาน ๔ ยังเป็นหนึ่งในหลักของโพธิปักขิยธรรม ๓๗ ประการอีกด้วย ส่วนวิธีปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน เป็นวิธีการปฏิบัติที่อ้างอิงและอธิบายใน มหาสติปัฏฐานสูตร ๒๑ วิธี ซึ่งเป็นวิธีการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานที่พระพุทธองค์ทรงสอนโดยให้เริ่มที่หลัก อานาปานสติก่อน แล้วจึงปฏิบัติตามหลัก สติปัฏฐาน ๔ เพื่อให้ได้โพชฌงค์ ๗ และบรรลุพระนิพพานในที่สุด

หลักการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานตามแนวของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ยึดหลักการเดียวกับสติปัฏฐาน ๔ ส่วนวิธีปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานที่ใช้เป็นวิธีการปฏิบัติเดียวกับในมหาสติปัฏฐานสูตร ๒๑ วิธี และได้อ้างอิงจากในคัมภีร์วิสุทธิมรรคทั้งหมดเป็นหลัก โดยเฉพาะเรื่อง วิสุทธิ ๗ และวิปัสสนาญาณ ๑๖ ซึ่งทั้ง ๒ เรื่องพระสารีบุตรอธิบายเพิ่มในมหาสติปัฏฐานสูตรของพระพุทธองค์ให้ง่ายขึ้นต่อการเข้าใจ จากการศึกษาตามสมมติฐานที่ระบุไว้ในงานวิจัยสรุปได้ดังนี้ ๑) ความรู้และความเข้าใจในวิธีการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช

วิทยาลัย ก่อนเริ่มกับหลังจบ หลักสูตรวิปัสสนากัมมัฏฐาน มีความแตกต่างกัน ๒) นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ได้รับการอบรมตามหลักสูตรวิปัสสนากัมมัฏฐานแล้ว ได้รับผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติในเรื่องศรัทธา โดยมีค่าเฉลี่ยมากกว่าร้อยละ ๗๐ ๓) นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ได้รับการอบรมตามหลักสูตรวิปัสสนากัมมัฏฐานแล้ว ได้รับผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติในเรื่อง วิริยะ โดยมีค่าเฉลี่ยมากกว่าร้อยละ ๗๐ ๔) นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ได้รับการอบรมตามหลักสูตรวิปัสสนากัมมัฏฐานแล้ว ได้รับผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติในเรื่อง สติ โดยมีค่าเฉลี่ยมากกว่าร้อยละ ๗๐ ๕) นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ได้รับการอบรมตามหลักสูตรวิปัสสนากัมมัฏฐานแล้ว ได้รับผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติในเรื่อง สมาธิ โดยมีค่าเฉลี่ยมากกว่าร้อยละ ๗๐ ๖) นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ได้รับการอบรมตามหลักสูตรวิปัสสนากัมมัฏฐานแล้ว ได้รับผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติในเรื่อง ปัญญา โดยมีค่าเฉลี่ยมากกว่าร้อยละ ๗๐ ๗) นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ได้รับการอบรมตามหลักสูตรวิปัสสนากัมมัฏฐานแล้ว ได้รับผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติในเรื่อง พละ ๕ โดยมีค่าเฉลี่ยมากกว่าร้อยละ ๗๐

วุฒิพงศ์ ถายะพินต์ (๒๕๕๑, ๘๖ หน้า) ได้วิจัยเรื่อง “การเทศนาธรรมในงานศพโดยพระนักเทศน์ในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่” ผลการวิจัยพบว่า ๑) หัวข้อเทศนาธรรมพบว่าพระนักเทศน์เป็นผู้กำหนดหัวข้อเทศนาธรรมด้วยตนเองในระดับมากที่สุด รองลงมาในระดับมาก คือ เทศน์ด้วยหัวข้อกฐนแห่งกรรม หัวข้อจากพระไตรปิฎก และหัวข้อจากคัมภีร์ถีนานา ๒) ด้านรูปแบบการเทศนาธรรม พบว่า รูปแบบที่ใช้เทศน์ในระดับมากมี ๔ รูปแบบ คือ เทศน์แบบบรรยายด้วยภาษาพื้นเมือง เทศน์โดยใช้นิทานชาดกและนิทานอื่น ๆ ประกอบการบรรยายเทศน์แบบอุปมาอุปมัย และเทศน์โดยหยิบยกเอาเหตุการณ์ ในพุทธปรัชญาและเหตุการณ์ปัจจุบันมาอธิบาย ส่วนรูปแบบที่ใช้เทศน์ในระดับน้อย คือ เทศน์โดยวิธีถามตอบ และเทศน์โดยใช้สื่ออื่น ๆ ประกอบ ๓) ด้านคุณค่าและความหมาย พบว่าพระนักเทศน์ให้ความสำคัญและความหมายทั้ง ๕ ประเด็นในระดับมาก โดยมองว่าการเทศน์เป็นโอกาสในการให้ความรู้แก่สาธุชน เป็นบุญกุศลแก่ทั้งผู้ตายผู้ฟังเทศน์และผู้เทศน์ เป็นการส่งเสริมสุขภาพจิต เป็นกิจที่ต้องทำเมื่อได้รับการนิมนต์ และเป็นพิธีกรรมเมื่อเทศน์จากคัมภีร์บาลี ๔) ด้านการให้ความสำคัญต่อระบบการเทศนาธรรม พบว่าพระนักเทศน์ และเป็นพิธีกรรมเมื่อเทศน์จากคัมภีร์บาลี ๕) ด้านการให้ความสำคัญต่อระบบการเทศนาธรรม พบว่าพระนักเทศน์ให้ความสำคัญต่อระบบการเทศนาธรรมโดยรวมในระดับมาก และพบว่ามี ๓ ประเด็นที่ให้ความสำคัญในระดับปานกลาง คือ เทศน์อย่างเป็นขั้นตอนตามลำดับยากง่าย การให้ความสำคัญต่อระดับการศึกษาของผู้ฟังเทศน์ และเพศของผู้ฟังเทศน์

พระสุภาพร สุเมธี (๒๕๕๒, ๑๕๒ หน้า) ได้วิจัยเรื่อง “ความเข้าใจของประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอเมือง จังหวัด

แม่ฮ่องสอน” ผลการวิจัยพบว่า ๑) ประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีความเข้าใจต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ๑.๖๑ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ประชาชนมีความเข้าใจอยู่ในระดับปานกลางทุกด้านคือ ด้านพระสงฆ์ในฐานะผู้นำการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยมีค่าเฉลี่ย ๑.๖๐ ด้านการควบคุมและการส่งเสริมของคณะสงฆ์ โดยมีค่าเฉลี่ย ๑.๖๐ และด้านปัญหาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ โดยมีค่าเฉลี่ย ๑.๖๓ ๒) ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอนที่มีเพศ ต่างกัน มีความเข้าใจที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน ไม่แตกต่างกัน แต่ประชาชนที่มี อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีความเข้าใจโดยรวม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ เมื่อแยกทดสอบสมมติฐานเป็นรายด้าน พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกันมีความเข้าใจไม่แตกต่างกันทั้ง ๓ ด้าน ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความเข้าใจแตกต่างกันทั้ง ๓ ด้าน ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความเข้าใจไม่แตกต่างกัน ในด้านพระสงฆ์ในฐานะผู้นำการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และด้านปัญหาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ แต่แตกต่างกันการควบคุมและส่งเสริมของคณะสงฆ์ ประชาชนที่มีอาชีพและรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีความเข้าใจแตกต่างกันทั้ง ๓ ด้าน ๓) ประชาชนได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไข (๑) ประชาชนในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ไม่เข้าใจบทบาทของพระสงฆ์เท่าที่ควร และขาดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ฉะนั้นผู้บริหารคณะสงฆ์โดยเฉพาะมหาเถรสมาคมจะต้องส่งเสริมความรู้ความเข้าใจด้านพระพุทธศาสนาให้กับประชาชนที่อยู่ตามชนบทให้มาก ๆ และให้คณะสงฆ์ระดับพระสังฆาธิการดำเนินกิจการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเชิงรุกให้มาก โดยเฉพาะกลุ่มประชาชนที่อยู่ตามแนวชายแดนชนบททุรกันดารในเขตภาคเหนือของประเทศไทยโดยเฉพาะจังหวัดแม่ฮ่องสอน (๒) คณะสงฆ์ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ขาดความรู้ ความสามารถในการบริหารกิจการของวัดและให้การอบรมสั่งสอนประชาชนรวมทั้งงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เกิดความมั่นคงเจริญรุ่งเรืองไปได้ จึงควรมีการตั้งสำนักงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัด และประจำอำเภอ และมีงบประมาณเพื่อการเผยแผ่พุทธศาสนาให้ครบทุกจังหวัด และ (๓) พระสงฆ์ไม่มีอุดมการณ์ในการพัฒนาและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาท้องถิ่นชนบทได้ จึงควรสร้างพระนักเทศน์ นักเผยแผ่ นักพัฒนาที่ทำงานเพื่อสังคมให้มาก และมีนโยบายวัดใหญ่อุปถัมภ์วัดเล็กที่อยู่ตามชนบทเพื่อมิให้เกิดวัดร้าง และขาดพระสงฆ์ไปตามท้องถิ่นชนบท

พระครูปลัดวิสุทธิ นริศสุโร (๒๕๕๓, ๑๓๗ หน้า) ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการจัดการเรียนการสอน : วิชาพระพุทธศาสนาในสำนักงานเขตพื้นที่ : การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต ๒” ผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่เป็น ครูผู้สอน จำนวน ๑๔๔ คน คิดเป็นร้อยละ

๕๔.๗ มีเพศหญิง จำนวน ๑๐๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๑ มีอายุ ๕๑-๖๐ ปี จำนวน ๖๒ คน คิดเป็น ร้อยละ ๔๐.๘ มีวุฒิการศึกษาสูงสุดสามัญระดับปริญญาตรี จำนวน ๑๑๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๓.๗ มีประสบการณ์ในการสอนวิชาพระพุทธศาสนาอยู่ที่ ๖-๑๐ ปี จำนวน ๕๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๕ และมีตำแหน่งปัจจุบันเป็นครู จำนวน ๑๔๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๙๓.๔

ผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับ บทบาทของพระสงฆ์ในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธ ศาสนาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรปราการ เขต ๒ พบว่าผู้ตอบ แบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการจัดการเรียนการสอนวิชา พระพุทธศาสนาในเขต สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุทพรปราการ เขต ๒ โดยรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ ๓.๗๔) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมี ความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ทุกด้าน

ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับ บทบาทของพระสงฆ์ในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุทพรปราการ เขต ๒ ด้านสาระการเรียนการสอน วิชาพระพุทธศาสนา ควรเน้นคุณธรรมจริยธรรมการปฏิบัติตนให้เป็นบุตรที่ดีของพ่อแม่, เป็นลูกศิษย์ที่ดีของครู, เป็นประชาชนที่ดีในสังคม และเป็นพุทธมามกะที่ดีในพระพุทธศาสนา, ให้พระสงฆ์สอน เนื้อหาและสารเกี่ยวกับประวัติ พระพุทธเจ้า และพระพุทธศาสนาให้แก่นักเรียน ด้านการจัด กระบวนการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ควรจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับ ความสามารถและการรับรู้ของนักเรียนเพื่อ ไม่ให้นักเรียนเครียดและรู้สึกกดดันกับการเรียน ด้านการ จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรควรมีการสอนธรรมะใน โรงเรียนประจำทุกสัปดาห์เพื่อขัดเกลาจิตใจเด็ก ให้ เขาโตขึ้น เป็นประชาชนที่ดีในสังคมไม่สร้างความเดือดร้อนให้กบตนเองหรือผู้อื่น ด้านการจัดสื่อการ เรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ควรใช้คอมพิวเตอร์ประกอบการเรียนการสอนและใช้เหตุการณ์ และสถานการณ์จริงให้เด็กเข้าใจอย่างแท้จริงเพราะ เด็กมีความแตกต่างเรียนรู้ไม่เท่ากัน เหมือนกับบัว ๔ เหล่า ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ให้มีส่วนร่วมในการออก ข้อสอบให้นักเรียน เพราะพระสงฆ์จะมีความรู้ทางด้านพระพุทธ ศาสนา มากกว่าครู

พระประเสริฐ อภิญาโณ (๒๕๕๔, ๑๔๒ หน้า) ได้วิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของประชาชนที่มี ต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวัดบางบอน เขตบางบอน กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า ๑) ประชาชนมีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวัดบาง บอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๘๒ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน มีรายละเอียดคือ ด้านการ แสดงพระธรรมเทศนา อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๘๖ ด้านการสอนกรรมฐาน อยู่ในระดับ มาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๘๕ และด้านการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๔.๐๖ ๒) ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ประชาชนที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้ต่อ

ปฏิบัติเป็นหลัก และ๓) ด้านการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน มีประชาสัมพันธ์น้อยทำให้ไม่รับทราบ ข่าวการจัดโครงการอบรมสามเณร จึงควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรับทราบข่าวอย่าง หลากหลายและทั่วถึงทั้งชุมชน

พระใบฎีกาไพศาล กมฺพฺสิริ (๒๕๕๕, ๑๕๓ หน้า) ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ที่มีต่อ การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน ในจังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความ คิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในจังหวัด นครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ๕.๓๕ และเมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ ๒. ผลการเปรียบเทียบบทบาทพระสงฆ์ที่มีต่อการ พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน ในจังหวัดนครปฐม

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า การวิเคราะห์ความแตกต่างตัวแปร พบว่า เพศ อายุ ระดับ การศึกษา อาชีพผู้ปกครอง และระดับผลการเรียน มีผลให้ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อบทบาท พระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน ในจังหวัดนครปฐม ไม่แตกต่างกัน จึง เป็นการปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

ประชาชนให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาที่สำคัญคือ ผล การศึกษาปัญหา อุปสรรค และแนวทางในการแก้ปัญหามหาวิทยาลัยสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของเยาวชน ในจังหวัดนครปฐม ปัญหาที่สำคัญได้แก่ เด็กหนีเรียนบ่อยและไม่เอาใจใส่ใน การเรียน แนวทางในการแก้ไขปัญหา ได้แก่ ควรตั้งกฎระเบียบข้อบังคับในการลงโทษนักเรียน อย่างหนักในเรื่องหนีเรียน และส่งเสริมเด็กที่มีความขยันเรียน โดยมีทุนเรียนดีและทุนสำหรับผู้ขยัน แต่ขาดทุนทรัพย์ในการเรียน ๔ ผลการสัมภาษณ์ บทบาทพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของเยาวชน ในจังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมสรุปได้ว่า ครู ผู้ปกครอง และพระสงฆ์ต้อง ร่วมกันสอนและอบรมเยาวชน เริ่มจาก วินัยในใจตน ฝึกฝนตนให้ใฝ่ดี ไม่ควรให้นักเรียนอยู่ใน ทฤษฎีหรือวิชาการมากจนเกินไป และควรให้นักเรียนได้ลงมือทำ หรือแสดงผลงานในด้านต่าง ๆ ทำให้เกิดระบบการแข่งขันกันปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ให้พวกเขาได้แสดงโอกาส นอกจากพ่อแม่ ครู บาดอาจารย์แล้ว ธรรมะย่อมสามารถขัดเกลาให้เยาวชนค่อย ๆ เปลี่ยนนิสัยจากการขาดวินัย ไม่มี ความรับผิดชอบ ก็หันมาทำหน้าที่มากขึ้น เกิดจิตสำนึกให้กับเยาวชนมากขึ้น และควรชี้ให้เห็นภาพ ความสุข ความทุกข์ กรรมเวร รวมถึงบาปที่เป็นผลมาจากกระทำผิด และควรทำให้เด็ก ๆ เปลี่ยน ทัศนคติให้พวกเขา รู้สึกว่ามาเจอกับพระแล้วได้แต่ความรื่นรมย์ แล้วกลับไปใช้ชีวิตประจำวัน ได้ อย่างสุขใจและสนุกสนานอย่างร่าเริง ดังนั้นทุกภาคต้องเดินหน้าไปพร้อมกันในรูปแบบของธรรมะ อย่างปัดอภัยให้เป็นภาระกับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แล้วจะเกิดผลสัมฤทธิ์ในที่สุด ๕. ข้อเสนอแนะ บทบาท พระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน ในจังหวัดนครปฐม ควรจะให้มีการอบรม

ธรรมะในด้านต่าง ๆ และแสดงให้เห็นถึงผลดีและผลเสียของการกระทำนั้น และยกตัวอย่าง ให้เยาวชนได้เข้าใจอย่างลึกซึ้ง

พระครูสมุห์มงคล สิริมงคล (๒๕๕๕, ๑๕๓ หน้า) ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๑๓ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการเป็นต้นแบบทางจริยธรรม ด้านการเป็นผู้อบรมสั่งสอน ด้านการเป็นผู้เตือนสติ ด้านการเป็นผู้ปลูกฝังคุณธรรม และด้านการเป็นผู้สร้างจิตสำนึกของเยาวชนต่อสังคม อยู่ในระดับมากทุกด้าน

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนในอำเภอเมืองราชบุรีจังหวัดราชบุรี ตามความเห็นของเยาวชน จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลพบว่า สถานส่วนบุคคลของเยาวชนในด้านสังกัด โรงเรียน และระดับชั้น มีผลทำให้ความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรีแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งเป็นการยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนสถานภาพส่วนบุคคลของเยาวชนในด้านเพศ อายุ และผลการเรียน ไม่ทำให้เกิดความแตกต่าง

ประชาชนให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาที่สำคัญคือ ตามรายด้านของการวิจัย ดังนี้ ด้านการเป็นต้นแบบทางจริยธรรม พระสงฆ์ควรให้ศิษย์วัดหรือคฤหัสถ์ทั่วไปเป็นผู้กระทำการกิจแทน ในส่วนที่ต้องสรรจรไปในสถานที่อื่นต่าง ๆ และพระสงฆ์ควรชี้แจงให้เยาวชนทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับภาพข่าวความประพฤติเสียหายของพระสงฆ์บางรูปในหน้าหนังสือพิมพ์หรือโทรทัศน์ ว่าเป็นการกระทำส่วนบุคคล มิใช่ภาพการกระทำของพระสงฆ์ส่วนรวมในทุกๆ ครั้งที่มีข่าวเกิดขึ้น ด้านการเป็นผู้อบรมสั่งสอน พระสงฆ์ควรปรับปรุงรูปแบบและวิธีการสอนให้เหมาะสมกับวัยของเยาวชน สามารถสร้างความสนใจแก่เยาวชนได้, พระสงฆ์ควรจัดให้มีการวัดและประเมินผลการสอน โดยอาจใช้การสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน หรือวัดผลด้วยแบบทดสอบความรู้, พระสงฆ์ควรสร้างช่องทางอื่นสำหรับขยาย โอกาสในการจัดการสอนที่มีข้อจำกัดด้านระยะเวลา อาทิเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เฟสบุ๊ก เป็นต้น และพระสงฆ์ควรปลูกฝังค่านิยมให้นักเรียนมุ่งเป้าหมายการเรียนรู้ออกไปท่องค์ความรู้ที่ได้รับ มากกว่าคะแนน หรือเกรดเฉลี่ย ด้านการเป็นผู้เตือนสติ พระสงฆ์ควรประเมินสถานการณ์และความเสี่ยงต่อเหตุต่างๆ เพื่อให้การเตือนสติแก่เยาวชนลักษณะของการป้องกันปัญหา และสร้างกลุ่มเครือข่ายเพื่อเฝ้าระวังพฤติกรรมของเยาวชน โดยใช้ความร่วมมือจากกลุ่มเยาวชนเอง, พระสงฆ์ควรสร้างความคุ้นเคย เป็นกันเองกับเยาวชน เพื่อจะได้เข้าถึงในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และควรใช้รูปแบบของการชักชวนให้ปฏิบัติ มากกว่าการ

ออกคำสั่งให้ปฏิบัติ และพระสงฆ์ควรเว้นการดำเนินโทษแก่เยาวชน ในลักษณะที่เจาะจงบุคคลต่อ หนาสาธารณชน ด้านการเป็นผู้ปลูกฝังคุณธรรม พระสงฆ์ควรสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเยาวชน และประสานการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ และพระสงฆ์ควรจัด กิจกรรมโดยให้ครอบคลุมเยาวชนในทุกระดับชั้นเรียน ด้านการเป็นผู้สร้างจิตสำนึกของเยาวชนต่อ สังคม พระสงฆ์ควรสนับสนุนการจัดกิจกรรมบริการสังคมในลักษณะจิตอาสา เพื่อปลูกฝังให้ เยาวชนมีจิตสำนึกต่อสังคม และพระสงฆ์ควรสร้างเครือข่ายกับภาคประชาสังคม โดยจัดกิจกรรม นอกสถานที่ร่วมกับสถานศึกษาอื่นเพื่อสร้างเครือข่ายทางสังคมของเยาวชน

พระมหาชัย วิชิต (๒๕๕๖, ๑๕๐ หน้า) ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของคณะสงฆ์ ในอำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของประชาชน ทั่วไปในอำเภออุทัย ที่มีต่อบทบาทการเผยแผ่ของคณะสงฆ์ในอำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๕๕ และเมื่อพิจารณาเป็นด้าน พบว่า ด้าน บุคลิกภาพและด้านเนื้อหา อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านสื่อการสอน อยู่ในระดับปานกลาง

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า เปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนทั่วไปในอำเภอ อุทัย ที่มีต่อบทบาทการเผยแผ่ของคณะสงฆ์ ในอำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตาม สถานภาพส่วนบุคคลโดยรวม กลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพ อายุ อาชีพ ภูมิภาคการศึกษา และอาชีพ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่ของคณะสงฆ์ ในอำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ประชาชนให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาที่สำคัญคือ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาบทบาทการเผยแผ่ของคณะสงฆ์ ในอำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา คือ คณะสงฆ์ควรนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ หรือสื่ออินเทอร์เน็ต เป็นต้น และมีการจัดทำเอกสาร แผ่นพับ หรือหนังสือธรรมะ เพื่อใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นธรรมทานเพิ่มอีกด้วย

พระไพโรจน์ อตุโล (๒๕๕๖, ๑๕๐ หน้า) ได้วิจัยเรื่อง "วิเคราะห์บทบาทการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ)" ผลการวิจัยพบว่า ประวัติการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) จำแนกเป็น ๓ ระยะ คือ ๑) การเผยแผ่ พระพุทธศาสนาในระยะต้น (ระหว่าง พ.ศ.๒๔๖๕ - ๒๔๘๕) พบว่าพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาส ภิกขุ) มีบทบาทในการเป็นครูสอนพระปริยัติธรรมที่วัดพระบรมธาตุไชยา และเขียนหนังสือตามรอย พระอรหันต์และออกหนังสือพิมพ์พุทธศาสนารายตรีมาส ปาฐกถา เทศนา

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในระยะกลาง (ระหว่าง พ.ศ.๒๔๘๖ - ๒๕๒๕) พบว่าพระธรรม โกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ได้เผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยการเทศนาและปาฐกถาธรรมตามสถานที่

ต่างๆ และมีการเขียนหนังสือความอัศจรรย์บางประการของพระนิพพาน พุทธธรรมกับสันติภาพ พุทธธรรมกับเจตนารมณ์แห่งประชาธิปไตย ภูเขาแห่งวิถีพุทธธรรม จิตวิทยาแบบพุทธ ๓ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในระยะปลาย (ระหว่าง พ.ศ.๒๕๓๐ – ๒๕๓๖) พบว่าพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ได้เขียนหนังสือเรื่อง ภาษาคน - ภาษาธรรม อานาปานสติฉบับสมบูรณ์ และมาฆบูชา เทศนา บทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) พบว่า พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ได้มีการปฏิบัติตนเป็นต้นแบบในการปฏิบัติธรรมด้วยการบวชจริง เรียนจริง ปฏิบัติจริง และสอนให้พุทธบริษัทได้ปฏิบัติธรรมอย่างจริงจังและเป็นต้นแบบในการศึกษา มีการศึกษาทางคดีโลกและคดีทางธรรม มีความอุตสาหะอดทนศึกษาค้นคว้าหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาอย่างลุ่มลึกแล้วออกมาเผยแผ่ให้พุทธบริษัทศึกษาเรียนรู้ประพฤติปฏิบัติ และมีการเผยแผ่ด้วยเทคนิควิธีการ, สื่อ, เอกสารและสิ่งพิมพ์ที่หลากหลายเช่น ทางวิทยุกระจายเสียง และโทรทัศน์, ใช้สื่อศิลปะ, สร้างโรงมหรสพทางวิญญาณ เป็นต้น ผลกระทบด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ต่อสังคมไทย พบว่ามีผลกระทบต่อสังคมไทยหลายด้าน คือ ๑) ผลกระทบด้านการส่งเสริมพระพุทธศาสนา โดยมีผลกระทบด้านศาสนบุคคล ด้านศาสนธรรม ด้านศาสนวัตถุด้านศาสนพิธี ๒) ผลกระทบด้านการศึกษา โดยรณรงค์ให้นำหลักคุณธรรม ศีลธรรม หลักจริยธรรมกลับเข้าสู่สถาบันการศึกษาให้ได้เรียนรู้ประพฤติปฏิบัติอย่างจริงจัง ๓) ผลกระทบด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม การสร้างถาวรวัตถุให้กลมกลืนกับธรรมชาติการอนุรักษ์ต้นไม้และอนุรักษ์สัตว์ป่าทุกชนิดในบริเวณสวนโมกขพลารามและกำหนดให้ผู้ที่มาปฏิบัติธรรมต้องให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วย

พระครูวิโรจน์คุณากร (๒๕๕๖, ๑๕๐ หน้า) ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต ประจำอำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด” ผลการวิจัยพบว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาลนั้น พระพุทธองค์ทรงเป็นพระธรรมทูตด้วยพระองค์เองในฐานะธรรมราชา ทรงมีรูปแบบและวิธีการเผยแผ่ที่หลากหลาย และทรงประกอบด้วยคุณสมบัติของนักเผยแผ่ผู้ยอดเยี่ยม โดยการคำนึงถึงประโยชน์สุขอย่างยั่งยืนของผู้ฟังเป็นสำคัญ ต่อมาจึงทรงมอบให้พระสาวกได้ช่วยกันเผยแผ่พระศาสนาให้กว้างไกล แม้ในสมัยหลังพุทธกาลพระธรรมทูตก็ยังคงปฏิบัติตามหลักการเป็นนักเผยแผ่ที่ดีของพระพุทธองค์ ใช้สื่อการสอนและกิจกรรมให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง และได้รับการทะนุบำรุงจากฝ่ายราชอาณาจักรทั้งในรูปของกฎหมายและปัจจัย ๔ จึงเจริญรุ่งเรืองจนถึงปัจจุบัน ส่วนงานพระธรรมทูตในประเทศไทยได้มีการฟื้นฟูและดำเนินการโดยกรมการศาสนา จนได้ผลเป็นที่น่าพอใจ จึงมอบให้มหาเถรสมาคมรับไว้เป็นงานด้านการเผยแผ่ของคณะสงฆ์ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๗ และในอีกสองปีต่อมามหาเถรสมาคมมีมติให้รับงานนั้นไว้ในรูปแบบของพระ

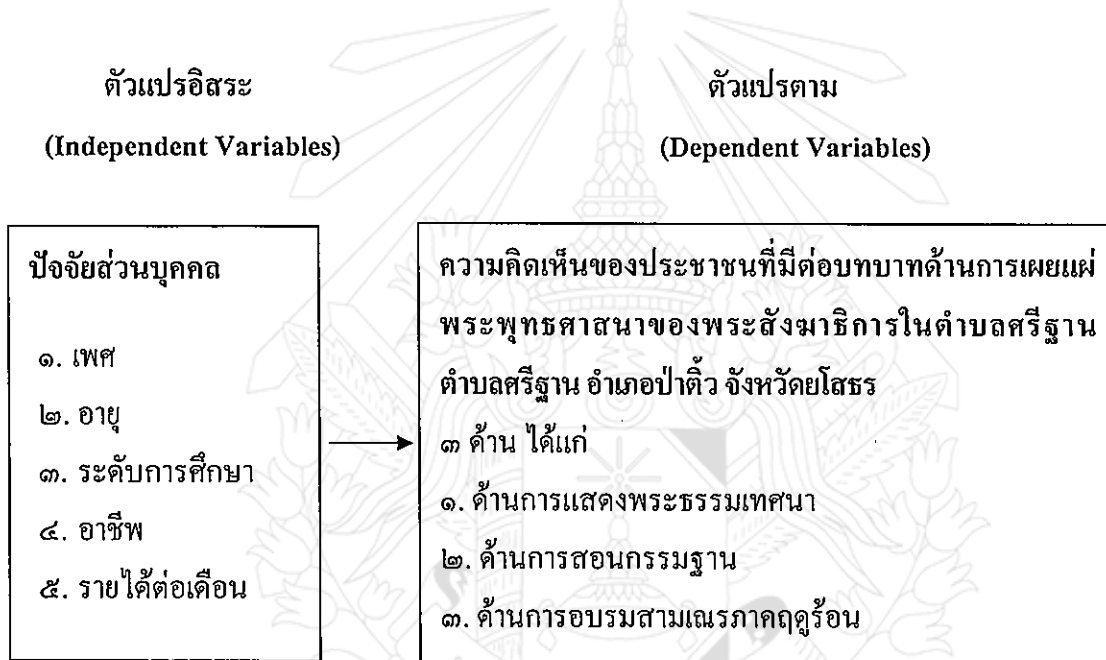
ธรรมทูตด้วยการจัดตั้งเป็นกองงานพระธรรมทูตขึ้นเป็นกิจกรรมถาวรงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ดเป็นงานที่ดำเนินตามกฎ ระเบียบ และคำสั่งของมหาเถรสมาคม มีรูปแบบและวิธีการการเผยแผ่ที่หลากหลาย แต่ละรูปแบบก็มีวิธีการแตกต่างกันออกไป ตามคตินิยม ความเชื่อสภาพแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง ส่วนเนื้อหาหลักธรรมที่ใช้ในการเผยแผ่นั้น ไม่มีรูปแบบที่ตายตัวซึ่งพระธรรมทูตสามารถประยุกต์หลักธรรมมาใช้ในการเผยแผ่ได้ด้วยตนเอง ส่วนเรื่องเทคนิควิธีการเผยแผ่ เป็นความสามารถเฉพาะบุคคลและการหมั่นพัฒนาความสามารถในการเผยแผ่ของตนเองในทัศนะของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยโดยภาพรวมแล้ว พระธรรมทูตมีการใช้เนื้อหาหลักธรรมหลายหมวด รวมทั้งข้อคิดคำคมในสถานการณ์ปัจจุบันมาใช้ โดยพิจารณาถึงความเหมาะสมกับเพศวัย อาชีพ สภาพแวดล้อมทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง มีการใช้หลักธรรมร่วมกับการท ากิจกรรมสร้างสรรค์ สื่อการสอนประกอบในการเผยแผ่ที่นำมาใช้แตกต่างกันขึ้นอยู่กับความรู้ ความชำนาญของพระธรรมทูตแต่ละรูป และขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับผู้ฟัง ในส่วนของการได้รับประโยชน์และคุณค่านั้น โดยภาพรวม พบว่า ผู้ฟังได้รับประโยชน์ทั้งด้านกายภาพ ด้านจิตภาพด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมในระดับที่ดีขึ้น

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า งานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ นี้ มีทั้งที่เกี่ยวข้องโดยตรงและใกล้เคียงกับเรื่องการศึกษา ซึ่งอาจมีการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างที่แตกต่างกัน แต่ก็เป็นงานวิจัยที่มีลักษณะการศึกษาที่คล้ายคลึงกัน ฉะนั้น ผู้วิจัยจึงได้นำมากล่าวสรุปว่า ได้มีบทบาท ด้านการเผยแผ่ อย่างครบถ้วน เป็นวัดที่ได้บำเพ็ญประโยชน์ให้แก่ชุมชนตำบลบางกระเจ้า อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร และมีการบูรณาการสนวัตดูให้เจริญขึ้นตามลำดับและเป็นสถานที่อำนวยความสะดวกให้กับทางราชการและเสริมสร้างศีลธรรม จริยธรรม ส่งเสริมสุขภาพ การบำบัดแก้ไขฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กและเยาวชนผู้หลงผิด ซึ่งถือเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าของประเทศไทยสืบไป และวัดในตำบลบางกระเจ้าในฐานะเป็นศูนย์กลางและพระสงฆ์เป็นผู้นำจิตวิญญาณในชุมชนวัดในตำบลบางกระเจ้าของพระสังฆาธิการเพื่อสั่งสอนประชาชนและให้มีความศรัทธาและเชื่อถือ จึงควรจะมีบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างเด่นชัด และควรจะมีการเผยแผ่ในเชิงรุกแก่เยาวชน และประชาชนทั้งยังควรใช้ระบบสารสนเทศที่ทันสมัยเพราะทุกวันนี้เป็นยุคข้อมูลข่าวสาร ประชาชนและเยาวชนจะได้เข้าถึงข้อมูลด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ง่ายขึ้น

จากการศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า บทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้นมี ๓ ด้าน คือด้านการแสดงพระธรรมเทศนา ด้านการสอนกรรมฐาน และด้านการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน ของ พระครูปลัดสุวัฒนจริยคุณ (ประสิทธิ์ พรหมรัติ) พิสิฐ เจริญสุข และคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติมาเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยซึ่งประกอบด้วย การให้คำแนะนำ การสนทนา การให้คำปรึกษา การตอบปัญหาข้อข้องใจและการแสดงธรรมเป็นต้น

๒.๑๓ สรุปกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ดังกล่าวมาแล้วนั้น ผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิด ด้านการแสดงพระธรรมเทศนาของพระครูปลัดสุวัฒนจริยคุณ (ประสิทธิ์ พุรหมุรสี) (๒๕๔๖, หน้า ๑๘-๒๐) และของพิสิฐเจริญสุข (๒๕๔๖, หน้า ๕๐-๕๒) ด้านการสอนกรรมฐานของขุนสรรพกิจโกศล (โกวิท ปัทมะสุนทร) (๒๕๔๖, หน้า ๔๓) และด้านการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อนของคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ (๒๕๔๖, หน้า ๒๕-๒๗) จึงได้นำมาสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัยดังรูปแผนภูมิ ดังนี้



แผนภูมิที่ ๒.๑ แสดงสรุปกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดิว จังหวัดยโสธร” นี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

- ๓.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- ๓.๒ เทคนิควิธีการสุ่มตัวอย่าง
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย
- ๓.๕ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๖ การวัดค่าตัวแปร
- ๓.๗ การวิเคราะห์ข้อมูล
- ๓.๘ สถิติที่ใช้ในการวิจัย

๓.๑ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๓.๑.๑ ประชากร

ได้แก่ ประชาชนที่พักอาศัยอยู่ในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดิว จังหวัดยโสธร จำนวน ๘,๑๒๐ คน (ข้อมูลพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนตำบลศรีฐาน : สำนักงานทะเบียนราษฎร เขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดิว จังหวัดยโสธร ณ เมษายน ๒๕๕๘) (อัดสำเนา)

๓.๑.๒ กลุ่มตัวอย่าง

ได้แก่ ประชาชนที่พักอาศัยอยู่ในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดิว จังหวัดยโสธร จำนวน ๓๖๘ คน ซึ่งได้โดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการเปิดตารางสำเร็จของเกรจซี่ (Krejcie) และมอร์แกน (Morgan)

๓.๒ เทคนิควิธีการสุ่มตัวอย่าง

๓.๒.๑ เทคนิคการสุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสุ่มตัวอย่าง ดังนี้

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการเปิดตารางสำเร็จของเกรจซี่ (Krejcie) และมอร์แกน (Morgan) (บุญชม ศรีสะอาด, ๒๕๔๕, หน้า ๔๓) จากประชาชนทุกหมู่บ้านทั้งหมด จำนวน ๑๒ หมู่บ้านประชากรทั้งหมด จำนวน ๘,๑๒๐ คน ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจำนวน ๓๖๘ คน แล้วนำมาหาอัตราสัดส่วนของประชากร (Proportional to Size) เพื่อหากกลุ่มตัวอย่างแยกแต่ละหมู่บ้านตามสูตรนี้ (กัลยา วานิชย์บัญชา, ๒๕๔๘, หน้า ๑๕)

$$n_i = \frac{N_i}{N} \times n$$

n_i	=	จำนวนกลุ่มตัวอย่างแต่ละหมู่บ้าน
N_i	=	จำนวนประชากรแต่ละหมู่บ้าน
n	=	จำนวนกลุ่มตัวอย่างรวมทุกหมู่บ้าน
N	=	จำนวนประชากรทั้งหมด

จึงทำให้ได้กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยแยกออกเป็นแต่ละหมู่บ้าน ดังรายละเอียดในตารางที่ ๓.๑

ตารางที่ ๓.๑ แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามแต่ละหมู่บ้านในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร

ประชาชนแต่ละหมู่บ้าน	จำนวนประชากร (คน)		รวมชายหญิง (คน) (N_i)	กลุ่มตัวอย่าง (n_i)
	ชาย	หญิง		
หมู่ที่ ๑	๕๖๐	๖๒๘	๑,๑๘๘	๔๘
หมู่ที่ ๒	๕๔๔	๕๙๖	๑,๑๔๐	๔๖
หมู่ที่ ๓	๓๒๕	๓๐๕	๖๓๔	๒๖
หมู่ที่ ๔	๔๒๓	๔๓๖	๘๕๙	๓๕
หมู่ที่ ๕	๑๙๗	๑๙๙	๓๙๖	๑๖
หมู่ที่ ๖	๘๘๑	๑,๐๓๕	๑,๙๑๖	๗๗
หมู่ที่ ๗	๘๓๘	๘๗๘	๑,๗๑๖	๖๙
หมู่ที่ ๘	๔๔๗	๔๔๙	๘๙๖	๓๖
หมู่ที่ ๙	๑๙๕	๑๗๖	๓๗๑	๑๕
รวม	๔,๔๑๐	๔,๗๑๐	๙,๑๒๐ (N)	๓๖๘ คน (n)

จากตารางที่ ๓.๑ แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่างแต่ละหมู่บ้านในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ดังนี้ (๑) ประชาชนกลุ่มตัวอย่างรวมทุกหมู่บ้าน มีจำนวน ๓๖๘ คน แบ่งออกเป็น ประชาชนหมู่ที่ ๑ จำนวน ๔๘ คน ประชาชนหมู่ที่ ๒ จำนวน ๔๖ คน ประชาชนหมู่ที่ ๓ จำนวน ๒๖ คน ประชาชนหมู่ที่ ๔ จำนวน ๓๕ คน ประชาชนหมู่ที่ ๕ จำนวน ๑๖ คน ประชาชนหมู่ที่ ๖ จำนวน ๗๗ คน ประชาชนหมู่ที่ ๗ จำนวน ๖๙ คน ประชาชนหมู่ที่ ๘ จำนวน ๓๖ คน ประชาชนหมู่ที่ ๙ จำนวน ๑๕ คน รวมกลุ่มตัวอย่างที่ได้ทั้งหมดจำนวน ๓๖๘ คน

เมื่อได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๖๘ คน ดังกล่าวแล้ว จึงใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีการจับฉลากแบบไม่ทศแทน

๓.๒.๒ วิธีการสุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่าง แบบอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยทำการแจกแบบสอบถามให้แก่ ประชาชนตามแต่ละหมู่บ้านทั้งหมด จำนวน ๑๒ หมู่บ้านจนครบทุกหมู่บ้านและได้กลุ่มตัวอย่างตามจำนวนที่กำหนดไว้

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaires) ซึ่งผู้วิจัยได้จัดทำขึ้น เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยสร้างแบบสอบถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ แนวคิดทฤษฎี เอกสาร ตำราวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีขั้นตอนในการดำเนินงานดังนี้

๓.๓.๑ การสร้างแบบสอบถาม

มีขั้นตอนการสร้างแบบสอบถามดังนี้

๓.๓.๑.๑ การศึกษาเอกสารตำราวิชาการแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดิว จังหวัดยโสธร เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย

๓.๓.๑.๒ กำหนดกรอบเนื้อหาของแบบสอบถาม ให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดและครอบคลุมวัตถุประสงค์ในการวิจัย

๓.๓.๒ ลักษณะและเนื้อหาของแบบสอบถาม

เป็นแบบผสมผสานระหว่างแบบตรวจสอบรายการ (Check lists) กับแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) ซึ่งสร้างขึ้นตามหลักการและวิธีการของลิเคิร์ต (Likert) (ประครอง กรรณสูตร, ๒๕๔๒, หน้า ๓๓๑) แบบสอบถามประกอบด้วย ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือนเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check lists)

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดิว จังหวัดยโสธรใน ๓ ด้าน ได้แก่

- | | |
|--------------------------------|--------------|
| ๑) ด้านการแสดงพระธรรมเทศนา | จำนวน ๕ ข้อ |
| ๒) ด้านการสอนกรรมฐาน | จำนวน ๕ ข้อ |
| ๓) ด้านการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน | จำนวน ๕ ข้อ |
| รวมคำถามทั้งหมด | จำนวน ๑๕ ข้อ |

ลักษณะของแบบสอบถาม เป็นคำถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ตามเกณฑ์การวัดของลิเคิร์ต (Likert) (ประครอง กรรณสูตร, ๒๕๔๒, หน้า ๓๓๑) ให้เลือกตอบได้เพียงคำตอบเดียว โดยแบ่งออกเป็น ๕ ระดับ และมีเกณฑ์การวัด ดังนี้

ระดับความคิดเห็น มากที่สุด	มีค่าเท่ากับ	๕
ระดับความคิดเห็น มาก	มีค่าเท่ากับ	๔
ระดับความคิดเห็น ปานกลาง	มีค่าเท่ากับ	๓
ระดับความคิดเห็น น้อย	มีค่าเท่ากับ	๒
ระดับความคิดเห็น น้อยที่สุด	มีค่าเท่ากับ	๑

ตอนที่ ๓ เป็นคำถามปลายเปิด (Open-ended Question) ที่เกี่ยวกับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร

๓.๔ การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

สำหรับการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือเพื่อใช้ในการวิจัยครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีวิธีดำเนินการดังนี้

๓.๔.๑ ศึกษาค้นคว้าเอกสาร บทความ ตำราวิชาการ แนวความคิดทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร

๓.๔.๒ กำหนดกรอบเนื้อหาของแบบสอบถาม ให้สอดคล้องกับแนวคิดในการวิจัย

๓.๔.๓ สร้างแบบสอบถามและกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนแล้วนำมาแบบสอบถามเสนออาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องเพื่อพิจารณาตรวจสอบความครอบคลุมด้านเนื้อหาและภาษา ความสมบูรณ์และความเที่ยงตรงของข้อความ

๓.๔.๔ ขอรับแบบสอบถาม ที่อาจารย์ตรวจทานและแก้ไขแล้ว นำมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ และนำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๓ ท่าน ที่ทำการตรวจสอบความเที่ยงตรง ความสอดคล้องของคำถามและเนื้อหา ผู้เชี่ยวชาญได้แก่

๑) พระสมชัย กิตติญาโณ (ดร.)

วุฒิการศึกษา Ph.D. (Buddhist Studies) มหาวิทยาลัยมจร ประเทศอินเดีย
ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ประจำหลักสูตร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์ จังหวัดนครปฐม

๒) พระเกื้อพงษ์ ปิยะมโณ

วุฒิการศึกษา ศน.ม. (พุทธศาสนศึกษา) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ประจำหลักสูตร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในราชูปถัมภ์ จังหวัดนครปฐม

๓) ดร.วิญญู กิณะเสน

วุฒิการศึกษา Ph.D.(Buddist Studies) มหาวิทยาลัยมจร ประเทศอินเดีย
ตำแหน่งปัจจุบัน บรรณารักษ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์ จังหวัดนครปฐม

เพื่อตรวจสอบหรือปรับปรุงแก้ไขความถูกต้องสมบูรณ์ของเนื้อหา เพื่อให้ได้แบบสอบถามที่มีความตรงตามเนื้อหาและความเหมาะสมของข้อคำถาม

๓.๔.๕ นำแบบสอบถามหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือเนื้อหา (IOC) ตามสูตรดังนี้ (ธีระศักดิ์ อุ่ นารมณเฑิส, ๒๕๔๕, หน้า ๖๕)

สูตร	IOC	=	$\frac{\sum x}{N}$
เมื่อ	IOC		แทนดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์
	$\sum x$		แทนผลรวมของคะแนนความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ
	N		แทนจำนวนผู้เชี่ยวชาญ
โดยที่	+๑		แน่ใจว่าสอดคล้อง
	๐		ไม่แน่ใจว่าสอดคล้อง
	-๑		แน่ใจว่าไม่สอดคล้อง

โดยเลือกข้อคำถามที่มีค่าตั้งแต่ ๐.๖๖ ขึ้นไป จากข้อคำถามทั้งหมดจำนวน ๑๘ ข้อ ใช้ได้ทั้งหมด ซึ่งข้อคำถามที่ใช้ได้มีค่า IOC อยู่ในช่วง ๐.๖๖ - ๑.๐๐

๓.๔.๖ ปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญแล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง โดยเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามตั้งแต่ ๐.๖๐ ขึ้นไป สำหรับค่า IOC (Index of Item Object Congruence) ที่ได้มีค่าระหว่าง ..๐.๖๖...

๓.๔.๗ เมื่อผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบความถูกต้องเสร็จแล้ว จึงนำแบบสอบถามไปใช้กับผู้ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แต่มีคุณลักษณะคล้ายกันกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนี้ คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลบางกระเจ้า อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร จำนวน ๓๐ ชุด และนำไปหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีการของ ครอนบาค (Cronbach) ดังนี้ (กัลยา วานิชย์บัญชา, ๒๕๔๘, หน้า ๓๕)

$$\text{สูตร } r_{tt} = \frac{k}{K-1} \left(\frac{1 - s_1^2}{s_x^2} \right)$$

เมื่อ k = จำนวนข้อสอบทั้งหมด

s_1^2 = ผลรวมของค่าความแปรปรวนของคะแนนแต่ละข้อ

s_x^2 = ความแปรปรวนของคะแนนรวม

ผลการทดสอบ ได้ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือเท่ากับ ๐.๘๘

๓.๔.๘ นำเครื่องมือที่สมบูรณ์แล้วไปใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยต่อไป

๓.๕ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้มีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้

๓.๕.๑ ผู้วิจัยได้ขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัยถึง ผู้อำนวยการเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าต้ว จังหวัดยโสธร เพื่อขอความอนุเคราะห์ใช้พื้นที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๕.๒ ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปแจกให้กับประชาชนที่อยู่อาศัยอยู่ในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าต้ว จังหวัดยโสธร ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ตามจำนวนที่กำหนดไว้ โดยผู้วิจัยได้อธิบายเหตุผล การทำวิจัยและวิธีการตอบแบบสอบถามฉบับนี้ และรอรับกลับคืนหลังจากผู้ตอบแบบสอบถามได้ตอบเสร็จเรียบร้อยแล้ว

๓.๕.๓ ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบความเรียบร้อยสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่รับคืนจากประชาชนทั้งสิ้นจำนวน ๓๖๘ ชุด แบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ทุกฉบับคิดเป็นร้อยเปอร์เซ็นต์แล้วจึงนำมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติต่อไป

๓.๖ การวัดค่าตัวแปร

การวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดการวัดค่าตัวแปร ซึ่งเป็นการแปลผลค่าเฉลี่ยของแบบสอบถามในด้านต่าง ๆ โดยใช้เกณฑ์ ดังนี้ (ณรงค์ โพธิ์พุกยานนท์, ๒๕๔๖, หน้า ๘๗)

จำนวนระดับสูงสุด - จำนวนระดับต่ำสุด $5-1 = 0.80$

จำนวนระดับทั้งหมด 5

ระดับค่า	ช่วงค่าเฉลี่ย	การแปลผลความคิดเห็น
๕	๔.๒๑-๕.๐๐	ระดับความคิดเห็น มากที่สุด
๔	๓.๔๑-๔.๒๐	ระดับความคิดเห็น มาก
๓	๒.๖๑-๓.๔๐	ระดับความคิดเห็น ปานกลาง
๒	๑.๘๑-๒.๖๐	ระดับความคิดเห็น น้อย
๑	๑.๐๐-๑.๘๐	ระดับความคิดเห็น น้อยที่สุด

๓.๗ การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผลในการวิจัยครั้งนี้ ได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติทางสังคมศาสตร์ ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น ๔ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ วิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลโดยการจำแนกกลุ่มตัวอย่างตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน วิเคราะห์โดยการแจกแจงนับความถี่ (Frequency) หาค่าร้อยละ (Percentage) และอธิบายสถานการณ์ภาพผู้ตอบแบบสอบถามในตารางประกอบคำบรรยาย

ตอนที่ ๒ วิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดัว จังหวัดยโสธร โดยวิธีการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย

ตอนที่ ๓ การทดสอบสมมติฐานการวิจัย โดยการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดัว จังหวัดยโสธร กับปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างด้าน เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน ใช้การทดสอบค่าเอฟ-เทส (F-test) การทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียว (ONE WAY ANOVA) ถ้าพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จะทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ้ (Scheffé) (สุจินต์ ธรรมชาติ, ๒๕๔๖, หน้า ๖๕)

ตอนที่ ๔ เป็นการศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหามบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดัว จังหวัดยโสธร โดยการแจกแจงค่าความถี่ (Frequency) และนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย

๓.๘ สถิติที่ใช้ในการวิจัย

สำหรับการวิจัยเรื่องนี้ มีสถิติที่ใช้ในการทำวิจัย ๒ ประเภท ได้แก่

๓.๘.๑ สถิติการบรรยาย (Descriptive Statistics) ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) สำหรับบรรยายข้อมูลทั่วไป

๓.๘.๒ สถิติอนุมานหรืออ้างอิง (Inferential Statistics) ได้แก่ การทดสอบค่าเอฟ-เทส (F-test) การทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียว (One Way ANOVA) ถ้าพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จะทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ้ (Scheffé)

สูตรการหาค่าสถิติที่ใช้ในการวิจัยมีดังนี้

๑) การหาค่าร้อยละ (Percentage) (นิภา เมธาวีชัย, ๒๕๔๓, หน้า ๑๒๘)

$$P = \frac{X \times 100}{N}$$

P = ค่าร้อยละ

X = จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม

N = จำนวนประชากร

๒) การหาค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) (รศ.ชานินทร์ ศิลป์จารุ, ๒๕๕๑, หน้า ๑๕๐)

$$\bar{X} = \frac{\sum fx}{N}$$

\bar{X} = ค่าเฉลี่ย

$\sum fx$ = ผลรวมของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

N = จำนวนประชากร

๓) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) (ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ, ๒๕๔๐, หน้า ๕๓)

$$SD = \sqrt{\frac{N \sum fx^2 - (\sum fx)^2}{N(N-1)}}$$

SD = ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

$\sum fx$ = ผลรวมของผู้ตอบแบบสอบถามแต่ละระดับ

N = จำนวนข้อมูลจากประชากรทั้งหมด

๔) การทดสอบสมมติฐาน (t-test) (รศ.ชานินทร์ ศิลป์จารุ, ๒๕๕๑, หน้า ๑๗๖)

$$t = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{\sqrt{\frac{S_1^2}{n_1} + \frac{S_2^2}{n_2}}}$$

เมื่อ t = ค่าที-เทสท์ (t-test)

\bar{X}_1, \bar{X}_2 = ค่าเฉลี่ยของคะแนนกลุ่มที่ ๑ และกลุ่มที่ ๒ ตามลำดับ

S_1^2, S_2^2 = ความแปรปรวนของคะแนนกลุ่มที่ ๑ และกลุ่มที่ ๒ ตามลำดับ

n_1, n_2 = จำนวนคะแนนของกลุ่มที่ ๑ และกลุ่มที่ ๒ ตามลำดับ

๕) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) หรือ (F-test) (รศ.
ธานินทร์ ศิลป์จารุ, ๒๕๕๕๑, หน้า ๑๑๐)

$$F = \frac{MS_b}{MS_w}$$

F = อัตราส่วนของความแปรปรวน

MS_b = ค่าความแปรปรวนระหว่างกลุ่ม

MS_w = ค่าความแปรปรวนภายในกลุ่ม



บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง “บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าต้ว จังหวัดยโสธร” นี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ซึ่งผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives) ไว้ ๓ ประการ คือ

๑) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าต้ว จังหวัดยโสธร

๒) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าต้ว จังหวัดยโสธร ของประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือนต่างกัน

๓) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าต้ว จังหวัดยโสธร

ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือวิจัย คือ แบบสอบถาม ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าต้ว จังหวัดยโสธร จำนวน ๓๖๘ คน โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ในการจะเก็บรวบรวมข้อมูล แล้วนำแบบสอบถามมาดำเนินการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ เพื่อคำนวณหาค่าสถิติสำหรับตอบวัตถุประสงค์และสมมติฐานการวิจัยให้ครบถ้วนตามที่ตั้งไว้ มีลำดับขั้นตอน ดังนี้

๔.๑ สถิติลักษณะที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

๔.๒ ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

๔.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

๔.๑ สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อความเข้าใจที่ตรงกันในการแปลความหมายข้อมูล จึงกำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

\bar{X}	แทน	ค่าเฉลี่ย (Mean)
S.D.	แทน	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
n	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาความมีนัยสำคัญจากการแจกแจงแบบ t (t – distribution)
F	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาความมีนัยสำคัญจากการแจกแจงแบบ F (F – distribution)
df	แทน	ชั้นแห่งความเป็นอิสระ (Degree of Freedom)
SS	แทน	ผลรวมกำลังสอง (Sum of Squares)
MS	แทน	ค่าเฉลี่ยผลรวมกำลังสอง (Mean Square)
Sig.	แทน	นัยสำคัญทางสถิติ (Significance)
*	แทน	ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๔.๒ ขั้นตอนวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ ๑ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน ใช้การวิเคราะห์หาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) และนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบการบรรยาย

ตอนที่ ๒ ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดิว จังหวัดยโสธร ใช้การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบการบรรยาย

ตอนที่ ๓ การทดสอบสมมติฐานของการวิจัย ใช้การทดสอบค่าที (t-test) การวิเคราะห์หาความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way ANOVA) และเปรียบเทียบหาค่าความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ้ (Scheffé)

ตอนที่ ๔ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดิว จังหวัดยโสธร ใช้การวิเคราะห์หาค่าความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) และนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบการบรรยาย

๔.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ ๑ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ในการวิจัยเรื่องนี้ ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ซึ่งมีคุณลักษณะปัจจัยส่วนบุคคล คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน ใช้การวิเคราะห์หาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยาย ปากกึ่งตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๑ แสดงค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) ปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร จำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	๑๘๕	๕๐.๓๐
หญิง	๑๘๓	๔๙.๗๐
รวม	๓๖๘	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า ประชาชนในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนมากเป็นเพศชาย จำนวน ๑๘๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๓๐ ส่วนเพศหญิง จำนวน ๑๘๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๙.๗๐ ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๒ แสดงค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) ปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร จำแนกตามอายุ

อายุ	จำนวน	ร้อยละ
๒๕ ปีลงมา	๙๒	๒๕.๐๐
๒๖-๓๕ ปี	๙๒	๒๕.๐๐
๓๖-๔๕ ปี	๙๒	๒๕.๐๐
๔๖ ปีขึ้นไป	๙๒	๒๕.๐๐
รวม	๓๖๘	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า ประชาชนในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ที่ตอบแบบสอบถาม ทุกช่วงอายุ มีจำนวน ๙๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๐๐

ตารางที่ ๔.๓ แสดงค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) ปัจจัยส่วนบุคคลของ
ประชาชนในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ประถมศึกษา	๕๒	๒๕.๐๐
มัธยมศึกษา/ปวช.	๕๑	๒๔.๗๕
อนุปริญญา/ปวส.	๕๑	๒๔.๗๕
ปริญญาตรีขึ้นไป	๕๔	๒๕.๕๐
รวม	๓๐๕	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า ประชาชนในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนมากมีการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป จำนวน ๕๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๕๐ รองลงมามีการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวน ๕๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๐๐ และน้อยที่สุดมีมีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา/ปวช. และ อนุปริญญา/ปวส. จำนวน ๕๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๗๕ ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๔ แสดงค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) ปัจจัยส่วนบุคคลของ
ประชาชนในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร จำแนกตามอาชีพ

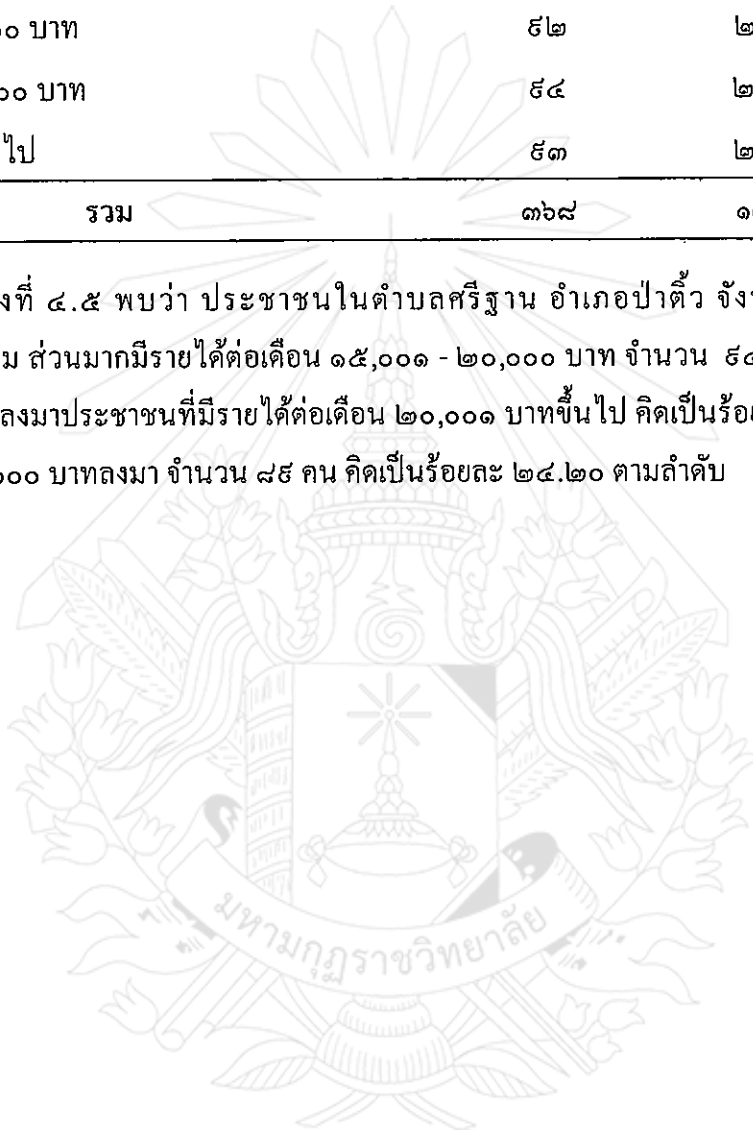
อาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
รับจ้าง/ค้าขาย	๕๑	๒๔.๗๐
เกษตรกรกรรม	๕๒	๒๕.๐๐
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	๕๒	๒๕.๐๐
บริษัทเอกชน	๕๑	๒๕.๓๐
รวม	๓๐๕	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า ประชาชนในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธรที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนมากมีอาชีพบริษัทเอกชน จำนวน ๕๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๓๐ รองลงมาประชาชนที่มีอาชีพเกษตรกรกรรมและรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ จำนวน ๕๒ คนคิดเป็นร้อยละ ๒๕.๐๐ และน้อยที่สุดมีอาชีพรับจ้าง/ค้าขาย จำนวน ๕๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๗๐ ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๕ แสดงค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) ปัจจัยส่วนบุคคลของ
ประชาชนในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร จำแนกตามรายได้ต่อเดือน

รายได้ต่อเดือน	จำนวน	ร้อยละ
๑๐,๐๐๐ บาทลงมา	๘๕	๒๔.๒๐
๑๐,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท	๕๒	๒๕.๐๐
๑๕,๐๐๑ - ๒๐,๐๐๐ บาท	๕๔	๒๕.๕๐
๒๐,๐๐๑ บาทขึ้นไป	๕๓	๒๕.๓๐
รวม	๓๖๘	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า ประชาชนในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร
ที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนมากมีรายได้ต่อเดือน ๑๕,๐๐๑ - ๒๐,๐๐๐ บาท จำนวน ๕๔ คน คิดเป็น
ร้อยละ ๒๕.๕ รองลงมาประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน ๒๐,๐๐๑ บาทขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๓๐
และน้อยที่สุด ๑๐,๐๐๐ บาทลงมา จำนวน ๘๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๒๐ ตามลำดับ



ตอนที่ ๒ บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร

การศึกษาวิเคราะห์ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ใช้การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยายปรากฏดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๖ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการแปลผลบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน

ข้อความ	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑. ด้านการแสดงพระธรรมเทศนา	๓.๕๘	๐.๓๐	มาก
๒. ด้านการสอนกรรมฐาน	๔.๑๑	๐.๓๐	มาก
๓. ด้านการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน	๔.๐๐	๐.๐๐	มาก
รวม	๔.๐๓	๐.๐๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย ๔.๐๓ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากสูงไปหาค่า ดังนี้ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ ด้านการสอนกรรมฐาน อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๔.๑๑ รองลงมาด้านการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๔.๐๐ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านการแสดงพระธรรมเทศนาอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๕๘ ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๗ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการแปลผลบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ด้านการแสดง พระธรรมเทศนา

๑) ด้านการแสดงผลพระธรรมเทศนา	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑. พระสังฆาธิการแสดงธรรมไปโดยลำดับ ไม่ตัดให้ขาดความ	๓.๕๘	๐.๓๐	มาก
๒. ผู้แสดงธรรมใช้ภาษาสุภาพ นุ่มนวล ไม่หยาบคาย ชวนให้สบายใจ สละสลวย และเข้าใจง่าย	๔.๑๐	๐.๓๐	มาก
๓. ผู้แสดงธรรมใช้น้ำเสียงดั่งชัดเจน และสม่าเสมออย่างธรรมชาติและถูกหลักภาษา	๔.๐๐	๐.๐๐	มาก
๔. ผู้แสดงธรรมวางโครงเรื่องเทศน์ โดยมีหัวข้อธรรม ขยายความ และสรุป ถูกต้อง	๕.๐๐	๐.๐๕	มากที่สุด
๕. ผู้แสดงธรรมสอดแทรกภายิตและสามารถอธิบายหลักธรรมที่ลึกซึ้งให้ผู้ฟังเข้าใจได้ดี	๔.๐๑	๐.๐๗	มาก
รวม	๔.๒๑	๐.๐๓	มากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ด้านการแสดงผลพระธรรมเทศนา โดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย ๔.๒๑ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากสูงไปหาลด ดังนี้ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ข้อที่ ๔ ผู้แสดงธรรมวางโครงเรื่องเทศน์ โดยมีหัวข้อธรรม ขยายความ และสรุป ถูกต้อง อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย ๕.๐๐ รองลงมา ข้อที่ ๒ ผู้แสดงธรรมใช้ภาษาสุภาพ นุ่มนวล ไม่หยาบคาย ชวนให้สบายใจ สละสลวย และเข้าใจง่าย อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย ๔.๑๐ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ข้อที่ ๑. พระสังฆาธิการแสดงธรรมไปโดยลำดับ ไม่ตัดให้ขาดความ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๕๘ ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๘ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการแปลผล บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ด้านการสอนกรรมฐาน

๒) ด้านการสอนกรรมฐาน	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑. อาจารย์สอนกรรมฐานจากง่ายไปหายากและมีความต่อเนื่องเป็นไปตามลำดับไม่ลัดชั้นตอน	๕.๐๐	๐.๐๐	มากที่สุด
๒. อาจารย์สอนกรรมฐานคำนี้ถึงจริต ๖ และรู้ระดับความสามารถของบุคคลผู้ปฏิบัติ	๓.๘๕	๐.๒๒	มาก
๓. อาจารย์สอนกรรมฐาน สร้างบรรยากาศให้ ปลอดภัย ไม่ตึงเครียด ไม่เกิดความอึดอัดใจ และให้เกียรติแก่ผู้ปฏิบัติ	๓.๐๑	๐.๑๐	ปานกลาง
๔. วัดในตำบลศรีฐานเลือกใช้แนวสติปัญญา ๔ ในการปฏิบัติอย่างถูกต้อง เหมาะสมกับผู้ปฏิบัติ	๔.๐๐	๐.๐๕	มาก
๕. สถานที่ปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลศรีฐาน มีความสงบ ร่มเย็น	๓.๐๐	๐.๐๐	ปานกลาง
รวม	๓.๗๘	๐.๐๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการสอนกรรมฐาน ของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ด้านการสอนกรรมฐาน โดยรวม อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๗๘ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากสูงไปหาต่ำ ดังนี้ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ ข้อที่ ๑ อาจารย์สอนกรรมฐานจากง่ายไปหายากและมีความต่อเนื่องเป็นไปตามลำดับไม่ลัดชั้นตอน อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย ๕.๐๐ รองลงมา ได้แก่ ข้อที่ ๔ วัดในตำบลบางกระเจ้าเลือกใช้แนวสติปัญญา ๔ ในการปฏิบัติอย่างถูกต้อง เหมาะสมกับผู้ปฏิบัติ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๔.๐๐ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ได้แก่ ข้อที่ ๕ สถานที่ปฏิบัติธรรมของวัดในตำบลศรีฐาน มีความสงบ ร่มเย็น อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๐๐ ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๕ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการแปลผล บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ด้านการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน

๓) ด้านการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑. พระวิทยากรมีบุคลิกภาพที่ดีในการอบรมสั่งสอน และให้ความเป็นกันเองกับสามเณร	๓.๐๐	๐.๐๐	ปานกลาง
๒. พระวิทยากรมีความรู้ความสามารถและมีเพียงพอในการดูแลสามเณรอย่างทั่วถึง	๔.๐๐	๐.๐๐	มาก
๓. วัดในตำบลศรีฐานมีการประชาสัมพันธ์ โครงการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อนอย่างทั่วถึง	๓.๓๘	๐.๔๕	ปานกลาง
๔. วัดในตำบลศรีฐานจัดตารางเวลาการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อนเหมาะสม ชัดเจน	๕.๐๐	๐.๐๐	มากที่สุด
๕. สถานที่จัดอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน มีความสะดวก สะอาด เหมาะแก่การอบรม	๓.๐๖	๐.๒๕	ปานกลาง
รวม	๓.๖๘	๐.๑๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ด้านการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน โดยรวม อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๖๘ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากสูงไปหาต่ำ ดังนี้ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ ข้อที่ ๔ วัดในตำบลศรีฐานจัดตารางเวลาการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อนเหมาะสม ชัดเจน อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย ๕.๐๐ รองลงมา ได้แก่ ข้อที่ ๒ พระวิทยากรมีความรู้ความสามารถและมีเพียงพอในการดูแลสามเณรอย่างทั่วถึง อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๔.๐๐ และค่าเฉลี่ยต่ำสุดได้แก่ ข้อที่ ๑ พระวิทยากรมีบุคลิกภาพที่ดีในการอบรมสั่งสอน ข้อที่ ๒ พระวิทยากรมีบุคลิกภาพที่ดีในการอบรมสั่งสอน และให้ความเป็นกันเองกับสามเณร อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๐๐ ตามลำดับ

ตอนที่ ๓ การทดสอบสมมติฐานของการวิจัย

ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานการวิจัยไว้ว่า ประชาชนที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน ด้านการประพฤติปฏิบัติตน และด้านการอบรมสั่งสอนประชาชน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญซึ่งผลการวิเคราะห์ปรากฏดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๑๐ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน จำแนกตามเพศ

เพศ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ชาย	๑๘๕	๓.๘๕	๐.๐๘	มาก
หญิง	๑๘๓	๓.๕๐	๐.๐๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า ประชาชนในเขตตำบลศรีฐานทั้งเพศชายและเพศหญิง มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๑๑ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) บทบาทของพระสังฆาธิการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธรโดยรวมทั้ง ๓ ด้าน จำแนกตามเพศ

เพศ	n	\bar{X}	S.D.	t	Sig. (๒-tailed)
ชาย	๑๘๕	๓.๘๕	๐.๐๖	-๐.๗๑	๐.๔๗
หญิง	๑๘๓	๓.๕๐	๐.๐๖		

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่า ประชาชนในเขตตำบลศรีฐาน ที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๒ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดิว จังหวัดยโสธร ด้านการแสดงพระธรรมเทศนา จำแนกตามเพศ

เพศ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ชาย	๑๘๕	๓.๗๕	๐.๐๕	มาก
หญิง	๑๘๓	๓.๗๕	๐.๐๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๒ พบว่า ประชาชนในตำบลศรีฐานทั้งเพศชายและเพศหญิง มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสังฆาธิการในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดิว จังหวัดยโสธร การแสดงพระธรรมเทศนา จำแนกตามเพศ อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๑๓ แสดงการเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดิว จังหวัดยโสธร ด้านการแสดงพระธรรมเทศนา จำแนกตามเพศ

เพศ	n	\bar{X}	S.D.	t	Sig. (2-tailed)
ชาย	๑๘๕	๓.๗๕	๐.๐๕	-๐.๑๕	๐.๘๘
หญิง	๑๘๓	๓.๗๕	๐.๐๔		

จากตารางที่ ๔.๑๓ พบว่า ประชาชนในเขตตำบลศรีฐาน ที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทด้านบทบาทของพระสังฆาธิการของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดิว จังหวัดยโสธร ด้านการแสดงพระธรรมเทศนา ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๔ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ด้านการสอนกรรมฐาน จำแนกตามเพศ

เพศ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ชาย	๑๘๕	๓.๖๘	๐.๑๒	มาก
หญิง	๑๘๓	๓.๖๘	๐.๑๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๔ พบว่า ประชาชนในตำบลศรีฐานทั้งเพศชายและเพศหญิง มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ด้านการสอนกรรมฐาน จำแนกตามเพศ อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๑๕ แสดงการเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ด้านการแสดงพระธรรมเทศนา จำแนกตามเพศ

เพศ	n	\bar{X}	S.D.	t	Sig. (2-tailed)
ชาย	๑๘๕	๓.๖๘	๐.๑๒	๐.๐๕	๐.๕๒
หญิง	๑๘๓	๓.๖๘	๐.๑๑		

ตารางที่ ๔.๑๕ พบว่า ประชาชนในตำบลศรีฐาน ที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ด้านการสอนกรรมฐาน ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๖ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ด้านอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน จำแนกตามเพศ

เพศ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ชาย	๑๘๕	๓.๖๘	๐.๑๒	มาก
หญิง	๑๘๓	๓.๖๘	๐.๑๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๖ พบว่า ประชาชนในเขตตำบลศรีฐานทั้งเพศชายและเพศหญิง มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ด้านการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน จำแนกตามเพศ อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๑๗ แสดงการเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ด้านการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน จำแนกตามเพศ

เพศ	n	\bar{X}	S.D.	t	Sig. (2-tailed)
ชาย	๑๘๕	๓.๖๘	๐.๑๒	๐.๐๕	๐.๕๒
หญิง	๑๘๓	๓.๖๘	๐.๑๑		

ตารางที่ ๔.๑๗ พบว่า ประชาชนในตำบลศรีฐาน ที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ด้านการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๘ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดิว จังหวัดยโสธร โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน การอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน จำแนกตามอายุ

อายุ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่า ๒๕ ปี	๕๒	๓.๕๐	๐.๐๖	มาก
๒๕-๓๕ ปี	๕๒	๓.๘๕	๐.๐๖	มาก
๓๖-๔๕ ปี	๕๒	๓.๕๐	๐.๐๖	มาก
๔๖ ปีขึ้นไป	๕๒	๓.๘๘	๐.๐๕	มาก
รวม	๓๖๘	๓.๘๕	๐.๐๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๘ พบว่า ประชาชนในเขตตำบลศรีฐาน มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดิว จังหวัดยโสธร จำแนกตามอายุ โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๘๕ เมื่อแยกตามช่วงอายุ พบว่า มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ประชาชนในตำบลศรีฐาน ที่มีอายุต่ำกว่า ๒๕ ปี และที่มีอายุต่ำกว่า ๓๖-๔๕ ปี รองลงมา มีอายุ ๒๕-๓๕ ปี อยู่ในระดับ มาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๕๐ และค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ได้แก่ ผู้ที่มีอายุ ๔๖ ปีขึ้นไป อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๘๘ ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๙ แสดงการเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดิว จังหวัดยโสธร ด้านการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๐.๐๑	๓	๐.๐๐	๑.๒๖	๐.๒๘
ภายในกลุ่ม	๑.๔๕	๓๖๔	๐.๐๐		
รวม	๑.๔๖	๓๖๗			

จากตารางที่ ๔.๑๙ พบว่า ประชาชนในเขตตำบลศรีฐาน ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน โดยรวม ๓ ด้านไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๐ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธรศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ด้านการแสดงพระธรรมเทศนา จำแนกตามอายุ

อายุ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่า ๒๕ ปี	๕๒	๔.๒๒	๐.๐๕	มากที่สุด
๒๕-๓๕ ปี	๕๒	๔.๒๑	๐.๐๘	มากที่สุด
๓๖-๔๕ ปี	๕๒	๔.๒๓	๐.๐๕	มากที่สุด
๔๖ ปีขึ้นไป	๕๒	๔.๑๕	๐.๐๕	มาก
รวม	๓๖๘	๔.๒๑	๐.๐๕	มากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๒๐ พบว่า ประชาชนในตำบลศรีฐาน มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธรศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ด้านการแสดงพระธรรมเทศนา จำแนกตามอายุ อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย ๔.๒๑ เมื่อแยกตามช่วงอายุ พบว่า มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ประชาชนในเขตตำบลศรีฐาน ที่มีอายุ ๓๖-๔๕ ปีขึ้นไป อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย ๔.๒๓ และมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุ ๔๖ ปีขึ้นไป อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๔.๑๕ ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๒๑ แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธรศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ด้านการแสดงพระธรรมเทศนา จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๐.๐๖	๓	๐.๐๒	๒.๓๕	๐.๐๗
ภายในกลุ่ม	๓.๑๕	๓๖๔	๐.๐๐		
รวม	๓.๒๑	๓๖๗			

จากตารางที่ ๔.๒๑ พบว่า ประชาชนในตำบลศรีฐาน ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธรศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน ด้านการแสดงพระธรรมเทศนา ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๒ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ ในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดิว จังหวัดยโสธร ด้านการสอนกรรมฐาน จำแนกตามอายุ

อายุ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่า ๒๕ ปี	๕๒	๓.๗๕	๐.๐๒	มาก
๒๕-๓๕ ปี	๕๒	๓.๗๘	๐.๐๖	มาก
๓๖-๔๕ ปี	๕๒	๓.๗๘	๐.๐๔	มาก
๔๖ ปีขึ้นไป	๕๒	๓.๗๘	๐.๐๔	มาก
รวม	๓๖๘	๓.๗๕	๐.๐๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๒๒ พบว่า ประชาชนในเขตตำบลศรีฐาน มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน ด้านการสอนกรรมฐาน จำแนกตามอายุ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๗๕ เมื่อแยกตามช่วงอายุ พบว่า มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ประชาชนในเขตตำบลศรีฐาน ที่มีอายุต่ำกว่า ๒๕ ปี อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๗๕ รองลงมาคืออายุ ๓๖-๔๕ ปี และ ๔๖ ปีขึ้นไป อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๗๘

ตารางที่ ๔.๒๓ แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดิว จังหวัดยโสธร ด้านการสอนกรรมฐาน จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๐.๐๐	๓	๐.๐๐	๐.๔๐	๐.๗๕
ภายในกลุ่ม	๐.๘๘	๓๖๔	๐.๐๐		
รวม	๐.๘๘	๓๖๗			

จากตารางที่ ๔.๒๓ พบว่า ประชาชนในเขตตำบลศรีฐาน ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน ด้านการสอนกรรมฐาน ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๔ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ด้านการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน จำแนกตามอายุ

อายุ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ต่ำกว่า ๒๕ ปี	๕๒	๓.๖๐	๐.๑๒	มาก
๒๕-๓๕ ปี	๕๒	๓.๖๘	๐.๑๓	มาก
๓๖-๔๕ ปี	๕๒	๓.๖๘	๐.๑๒	มาก
๔๖ ปีขึ้นไป	๕๒	๓.๖๘	๐.๑๑	มาก
รวม	๓๖๘	๓.๖๘	๐.๑๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๒๔ พบว่า ประชาชนในเขตตำบลศรีฐาน มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน ด้านการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน จำแนกตามอายุ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๖๘ เมื่อแยกตามช่วงอายุ พบว่า มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ประชาชนในตำบลศรีฐาน ที่มีอายุต่ำกว่า ๒๕ ปี อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๖๐ รองลงมาคืออายุ ๒๕-๓๕ ปี รองลงมา ๓๖-๔๕ ปี อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๖๘ และ ๔๖ ปีขึ้นไป อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๖๘

ตารางที่ ๔.๒๕ แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ด้านการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๐.๐๒	๓	๐.๐๐	๐.๔๒	๐.๗๓
ภายในกลุ่ม	๕.๕๒	๓๖๔	๐.๐๑		
รวม	๕.๕๔	๓๖๗			

จากตารางที่ ๔.๒๕ พบว่า ประชาชนในตำบลศรีฐาน ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน ด้านการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๖ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) บทบาทด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน จำแนกตามระดับการศึกษา

อายุ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ประถมศึกษา	๕๒	๓.๘๕	๐.๐๖	มาก
มัธยมศึกษา/ปวช.	๕๑	๓.๘๕	๐.๐๕	มาก
อนุปริญญา/ปวส.	๕๑	๓.๕๐	๐.๐๖	มาก
ปริญญาตรีขึ้นไป	๕๔	๓.๕๐	๐.๐๖	มาก
รวม	๓๖๘	๓.๘๕	๐.๐๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๒๖ พบว่า ประชาชนในตำบลศรีฐาน มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร จำแนกตามระดับการศึกษา โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๘๕ เมื่อแยกตามระดับการศึกษา ดังนี้ ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ระดับอนุปริญญา/ปวส. อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๕๐ รองลงมาได้แก่ระดับประถมศึกษา อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๘๕ และต่ำสุด อนุปริญญา/ปวส. อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๕๐ ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๒๗ แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนบทบาทด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน จำแนกตามระดับการศึกษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๐.๐๐	๓	๐.๐๐	๐.๒๕	๐.๘๖
ภายในกลุ่ม	๑.๔๖	๓๖๔	๐.๐๐		
รวม	๑.๔๖	๓๖๗			

จากตารางที่ ๔.๒๗ พบว่า ประชาชนในตำบลศรีฐาน ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๘ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดิว จังหวัดยโสธร ด้านการแสดงพระธรรมเทศนา จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ประถมศึกษา	๕๒	๔.๒๒	๐.๑๐	มาก
มัธยมศึกษา/ปวช.	๕๑	๔.๒๑	๐.๐๘	มาก
อนุปริญญา/ปวส.	๕๑	๔.๒๑	๐.๐๕	มาก
ปริญญาตรีขึ้นไป	๕๔	๔.๒๑	๐.๐๕	มาก
รวม	๓๖๘	๔.๒๑	๐.๐๕	มาก

จากตารางที่ ๔.๒๘ พบว่า ประชาชนในเขตตำบลศรีฐาน มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดิว จังหวัดยโสธร ด้านการแสดงผลพระธรรมเทศนา จำแนกตามระดับการศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย ๔.๒๑ เมื่อแยกตามระดับการศึกษา ดังนี้ ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ประชาชนในเขตตำบลศรีฐาน ที่มีการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๔.๒๒ และมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ผู้ที่มีการศึกษาระดับเดียวกัน อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๔.๒๑ ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๒๙ แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวน บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดิว จังหวัดยโสธร ด้านการแสดงผลพระธรรมเทศนา จำแนกตามระดับการศึกษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๐.๐๑	๓	๐.๐๐	๐.๔๑	๐.๗๔
ภายในกลุ่ม	๓.๒๐	๓๖๔	๐.๐๐		
รวม	๓.๒๑	๓๖๗			

จากตารางที่ ๔.๒๙ พบว่า ประชาชนในตำบลศรีฐาน ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดิว จังหวัดยโสธร ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๓๐ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) บทบาทด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ด้านการสอนกรรมฐาน จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ประถมศึกษา	๕๒	๓.๗๘	๐.๐๔	มาก
มัธยมศึกษา/ปวช.	๕๑	๓.๗๘	๐.๐๔	มาก
อนุปริญญา/ปวส.	๕๑	๓.๗๘	๐.๐๔	มาก
ปริญญาตรีขึ้นไป	๕๔	๓.๗๕	๐.๐๕	มาก
รวม	๓๖๘	๓.๗๕	๐.๐๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๓๐ พบว่า ประชาชนในตำบลศรีฐาน มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ด้านการสอนกรรมฐาน จำแนกตามระดับการศึกษา อยู่ในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๗๕ เมื่อแยกตามช่วงระดับการศึกษา พบว่า ที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ประชาชนในตำบลศรีฐาน ที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๗๕ รองลงมา ระดับการศึกษา ประถมศึกษา มัธยมศึกษา/ปวช. อนุปริญญา/ปวส. อยู่ในระดับมาก และที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ผู้ที่มีการศึกษา ระดับมัธยมศึกษา/ปวช. อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๗๘ ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๓๑ แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนบทบาทด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ด้านการสอนกรรมฐาน จำแนกตามระดับการศึกษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๐.๐๐	๓	๐.๐๐	๐.๔๓	๐.๗๓
ภายในกลุ่ม	๐.๘๘	๓๖๔	๐.๐๐		
รวม	๐.๘๘	๓๖๗			

จากตารางที่ ๔.๓๑ พบว่า ประชาชนในตำบลศรีฐาน ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน ด้านการสอนกรรมฐาน ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๓๒ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ด้านการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ประถมศึกษา	๕๒	๓.๖๖	๐.๑๐	มาก
มัธยมศึกษา/ปวช.	๕๑	๓.๖๘	๐.๑๑	มาก
อนุปริญญา/ปวส.	๕๑	๓.๖๕	๐.๑๓	มาก
ปริญญาตรีขึ้นไป	๕๔	๓.๖๕	๐.๑๓	มาก
รวม	๓๖๘	๓.๖๘	๐.๑๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๓๒ พบว่า ประชาชนในตำบลศรีฐาน มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ด้านการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน จำแนกตามระดับการศึกษา อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๖๘ เมื่อแยกตามช่วงระดับการศึกษา พบว่า ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ประชาชนในเขตตำบลศรีฐาน ที่มีการศึกษาระดับอนุปริญญา/ปวส.และปริญญาตรี อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๖๕ และมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ผู้ที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๖๖ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๓๓ แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวน บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ด้านการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน จำแนกตามระดับการศึกษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๐.๐๕	๓	๐.๐๑	๑.๑๔	๐.๓๓
ภายในกลุ่ม	๕.๔๕	๓๖๔	๐.๐๑		
รวม	๕.๕๔	๓๖๗			

จากตารางที่ ๔.๓๓ พบว่า ประชาชนในเขตตำบลศรีฐาน ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน ด้านการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๓๔ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) บทบาทด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน จำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
รับจ้าง/ค้าขาย	๕๑	๓.๘๕	๐.๐๖	มาก
เกษตรกรรม	๕๒	๓.๘๕	๐.๐๖	มาก
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	๕๒	๓.๘๕	๐.๐๖	มาก
บริษัทเอกชน	๕๓	๓.๘๕	๐.๐๖	มาก
รวม	๓๖๘	๓.๘๕	๐.๐๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๓๔ พบว่า ประชาชนในตำบลศรีฐาน มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร จำแนกตามอาชีพ โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๘๕ เมื่อแยกพิจารณาตามอาชีพ ดังนี้ มีค่าเฉลี่ยในระดับเดียวกันทุกอาชีพ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๘๕

ตารางที่ ๔.๓๕ แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวน บทบาทด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร โดยรวม ๓ ด้าน จำแนกตามอาชีพ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๐.๐๐	๓	๐.๐๐	๐.๐๒	๐.๙๙
ภายในกลุ่ม	๑.๔๖	๓๖๔	๐.๐๐		
รวม	๑.๔๖	๓๖๗			

จากตารางที่ ๔.๓๕ พบว่า ประชาชนในตำบลศรีฐาน ที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๓๖ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดิว จังหวัดยโสธร ด้านการแสดงพระธรรมเทศนา จำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
รับจ้าง/ค้าขาย	๕๑	๔.๒๑	๐.๐๕	มากที่สุด
เกษตรกรกรรม	๕๒	๔.๒๑	๐.๐๕	มากที่สุด
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	๕๒	๔.๒๑	๐.๐๕	มากที่สุด
บริษัทเอกชน	๕๓	๔.๒๑	๐.๐๘	มากที่สุด
รวม	๓๖๘	๔.๒๑	๐.๐๕	มากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๓๖ พบว่า ประชาชนในตำบลศรีฐาน มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดิว จังหวัดยโสธร จำแนกตามอาชีพ ด้านการแสดงพระธรรมเทศนา อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย ๔.๒๑ เมื่อแยกตามอาชีพ ดังนี้ ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ประชาชนที่มีอาชีพบริษัทเอกชน อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย ๔.๒๑ รองลงมา อาชีพรับจ้าง/ค้าขาย เกษตรกรรม และรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย ๔.๒๑

ตารางที่ ๔.๓๗ แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดิว จังหวัดยโสธร ด้านการแสดงพระธรรมเทศนา จำแนกตามอาชีพ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๐.๐๐	๓	๐.๐๐	๐.๐๔	๐.๙๘
ภายในกลุ่ม	๓.๒๑	๓๖๔	๐.๐๐		
รวม	๓.๒๑	๓๖๗			

จากตารางที่ ๔.๓๗ พบว่า ประชาชนในเขตตำบลศรีฐาน ที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน ด้านการแสดงพระธรรมเทศนา ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๓๘ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ด้านการสอนกรรมฐาน จำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
รับจ้าง/ค้าขาย	๕๑	๓.๗๕	๐.๐๕	มาก
เกษตรกรกรรม	๕๒	๓.๗๘	๐.๐๔	มาก
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	๕๒	๓.๗๘	๐.๐๔	มาก
บริษัทเอกชน	๕๓	๓.๗๘	๐.๐๔	มาก
รวม	๓๖๘	๓.๗๕	๐.๐๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๓๘ พบว่า ประชาชนในตำบลศรีฐาน มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร จำแนกตามอาชีพ ด้านการสอนกรรมฐาน อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๗๕ เมื่อแยกตามอาชีพ ดังนี้ ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ รับจ้าง/ค้าขาย อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๗๕ รองลงมาคืออาชีพเกษตรกรกรรม รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๗๘ และมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ บริษัทเอกชน อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๗๘ ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๓๙ แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ด้านการสอนกรรมฐาน จำแนกตามอาชีพ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๐.๐๐	๓	๐.๐๐	๐.๘๕	๐.๔๖
ภายในกลุ่ม	๐.๘๘	๓๖๔	๐.๐๐		
รวม	๐.๘๘	๓๖๗			

จากตารางที่ ๔.๓๙ พบว่า ประชาชนในตำบลศรีฐาน ที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน ด้านการสอนกรรมฐาน ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๔๐ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) บทบาทด้านการเผยแพร่พระพุทธรศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ด้านการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน จำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
รับจ้าง/ค้าขาย	๕๑	๓.๖๘	๐.๑๒	มาก
เกษตรกรกรรม	๕๒	๓.๖๘	๐.๑๑	มาก
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	๕๒	๓.๖๘	๐.๑๑	มาก
บริษัทเอกชน	๕๓	๓.๖๕	๐.๑๒	มาก
รวม	๓๖๘	๓.๖๘	๐.๑๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๔๐ พบว่า ประชาชนในตำบลศรีฐาน มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแพร่พระพุทธรศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ด้านการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน จำแนกตามอาชีพ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๖๘ เมื่อแยกตามอาชีพ ดังนี้ ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ประชาชนที่มีอาชีพบริษัทเอกชน อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๖๘ และมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ผู้ที่มีอาชีพเกษตรกรกรรมและรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๖๘ ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๔๑ แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนบทบาทด้านการเผยแพร่พระพุทธรศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ด้านการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน จำแนกตามอาชีพ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๐.๐๐	๓	๐.๐๐	๐.๑๘	๐.๙๐
ภายในกลุ่ม	๕.๕๓	๓๖๔	๐.๐๑		
รวม	๕.๕๔	๓๖๗			

จากตารางที่ ๔.๔๑ พบว่า ประชาชนในเขตตำบลศรีฐาน ที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแพร่พระพุทธรศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน ด้านการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๔๒ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน จำแนกตามรายได้ต่อเดือน

รายได้ต่อเดือน	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑๐,๐๐๐ บาทลงมา	๘๕	๓.๕๐	๐.๐๖	มาก
๑๐,๐๐๑-๑๕,๐๐๐ บาท	๘๒	๓.๕๐	๐.๐๗	มาก
๑๕,๐๐๑-20.000 บาท	๕๔	๓.๕๐	๐.๐๖	มาก
๒๐,๐๐๑ บาทขึ้นไป	๕๓	๓.๘๕	๐.๐๖	มาก
รวม	๓๖๘	๓.๘๕	๐.๐๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๔๒ พบว่า ประชาชนในตำบลศรีฐาน มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร จำแนกตามรายได้ต่อเดือน โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๘๕ เมื่อแยกตามรายได้ต่อเดือน ดังนี้ ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ประชาชนในเขตตำบลศรีฐาน ที่มีรายได้ ๑๐,๐๐๐ บาทลงมา อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๕๐ รองลงมา ๑๕,๐๐๑-๒๐,๐๐๐ บาท อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๕๐ และมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ผู้ที่มีรายได้ ต่ำกว่า ๒๐,๐๐๑ บาทขึ้นไป อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๘๕

ตารางที่ ๔.๔๓ แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน จำแนกตามรายได้ต่อเดือน

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๐.๐๐	๓	๐.๐๐	๐.๐๒	๐.๙๕
ภายในกลุ่ม	๑.๔๖	๓๖๔	๐.๐๐		
รวม	๑.๔๖	๓๖๗			

จากตารางที่ ๔.๔๓ พบว่า ประชาชนในเขตตำบลศรีฐาน ที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๔๔ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) บทบาทด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ด้านการแสดงผลเทศนา จำแนกตามรายได้ต่อเดือน

รายได้	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑๐,๐๐๐ บาทลงมา	๘๕	๔.๒๒	๐.๐๕	มากที่สุด
๑๐,๐๐๑-๑๕,๐๐๐ บาท	๕๒	๔.๒๑	๐.๑๑	มากที่สุด
๑๕,๐๐๑-๒๐,๐๐๐ บาท	๕๔	๔.๒๑	๐.๐๗	มากที่สุด
๒๐,๐๐๑ บาทขึ้นไป	๕๓	๔.๒๐	๐.๐๘	มาก
รวม	๓๖๘	๔.๒๑	๐.๐๕	มากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๔๔ พบว่า ประชาชนในเขตตำบลศรีฐาน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร จำแนกตามรายได้ ด้านการแสดงผลเทศนา อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย ๔.๒๑ เมื่อแยกตามรายได้ต่อเดือน ดังนี้ ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ที่มีรายได้ ๑๐,๐๐๐ บาทลงมา อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย ๔.๒๒ รองลงมา ได้แก่ที่มีรายได้ ๑๐,๐๐๑-๑๕,๐๐๐ บาท และ ๑๕,๐๐๑-๒๐,๐๐๐ บาท และต่ำสุด อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๔.๒๐

ตารางที่ ๔.๔๕ แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ด้านการแสดงผลเทศนา จำแนกตามรายได้ต่อเดือน

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๐.๐๑	๓	๐.๐๐	๐.๐๔	๐.๘๘
ภายในกลุ่ม	๓.๒๑	๓๖๔	๐.๐๐		
รวม	๓.๒๑	๓๖๗			

จากตารางที่ ๔.๔๕ พบว่า ประชาชนในเขตตำบลศรีฐาน ที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ด้านการแสดงผลเทศนา ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๔๖ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ด้านการสอนกรรมฐาน จำแนกรายได้ต่อเดือน

รายได้	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑๐,๐๐๐ บาทลงมา	๘๕	๓.๗๕	๐.๐๒	มาก
๑๐,๐๐๑-๑๕,๐๐๐ บาท	๕๒	๓.๗๕	๐.๐๖	มาก
๑๕,๐๐๑-๒๐,๐๐๐ บาท	๕๔	๓.๗๘	๐.๐๔	มาก
๒๐,๐๐๑ บาทขึ้นไป	๕๓	๓.๗๘	๐.๐๔	มาก
รวม	๓๖๘	๓.๗๕	๐.๐๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๔๖ พบว่า ประชาชนในเขตตำบลศรีฐาน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร จำแนกตามรายได้ ด้านการสอนกรรมฐาน อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๗๕ เมื่อแยกตามรายได้ ดังนี้ ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ที่มีรายได้ ๑๐,๐๐๐ บาทลงมา อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๗๕ รองลงมา ได้แก่ที่มีรายได้ ๑๐,๐๐๑-๑๕,๐๐๐ บาทและ ๑๕,๐๐๑-๒๐,๐๐๐ บาท อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๗๘

ตารางที่ ๔.๔๗ แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ด้านการสอนกรรมฐาน จำแนกตามรายได้ต่อเดือน

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๐.๐๐	๓	๐.๐๐	๐.๘๕	๐.๔๖
ภายในกลุ่ม	๐.๘๘	๓๖๔	๐.๐๐		
รวม	๐.๘๘	๓๖๗			

จากตารางที่ ๔.๔๗ พบว่า ประชาชนในเขตตำบลศรีฐาน ที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสอนกรรมฐาน ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๔๘ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ด้านการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน จำแนกตามรายได้ต่อเดือน

รายได้	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑๐,๐๐๐ บาทลงมา	๘๕	๓.๖๗	๐.๑๑	มาก
๑๐,๐๐๑-๑๕,๐๐๐ บาท	๕๒	๓.๖๕	๐.๑๓	มาก
๑๕,๐๐๑-๒๐,๐๐๐ บาท	๕๔	๓.๖๕	๐.๑๓	มาก
๒๐,๐๐๑ บาทขึ้นไป	๕๓	๓.๖๘	๐.๑๑	มาก
รวม	๓๖๘	๓.๖๘	๐.๑๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๔๘ พบว่า ประชาชนในเขตตำบลศรีฐาน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร จำแนกตามรายได้ต่อเดือน ด้านการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๖๘ เมื่อแยกตามรายได้ ดังนี้ ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ที่มีรายได้ ๑๐,๐๐๐ บาทลงมา และ ๑๐,๐๐๑-๑๕,๐๐๑ บาท อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๖๕ รองลงมา ๒๐,๐๐๑ บาทขึ้นไป อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๖๘ ต่ำสุด ที่มีรายได้ ๑๐,๐๐๐ บาทลงมา อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๖๗

ตารางที่ ๔.๔๙ แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ด้านการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน จำแนกตามรายได้ต่อเดือน

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	๐.๐๐	๓	๐.๐๐	๑.๑๘	๐.๕๐
ภายในกลุ่ม	๕.๕๓	๓๖๔	๐.๐๑		
รวม	๕.๕๔	๓๖๗			

จากตารางที่ ๔.๔๙ พบว่า ประชาชนในเขตตำบลศรีฐาน ที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน ไม่แตกต่างกัน

ตอนที่ ๔ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไข บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ของพระสังฆาธิการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยได้ตั้งคำถามแบบปลายเปิด (Open Ended Questionnaire) สำหรับให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้นำเสนอปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธรของพระสังฆาธิการ ทั้ง ๓ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านการแสดงธรรมเทศนา ๒) การสอนกรรมฐาน ๓) การอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน โดยการวิเคราะห์หาค่าความถี่ (Frequency) และนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบการบรรยาย ปราบกฏดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๕๐ แสดงจำนวนความถี่ (Frequency) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไข ปัญหาบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ ในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ด้านการแสดงธรรมเทศนา

ปัญหา	ความถี่	แนวทางแก้ไขปัญหา	ความถี่
๑. ขาดการประชาสัมพันธ์ และกิจกรรมที่ ส่งเสริมให้ประชาชนทำบุญกุศล	๖	๑. ควรจะเพิ่มการประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้ประชาชนสนใจเข้ามาร่วมทำบุญกุศล	๖
๒. ขาดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน	๕	๒. ควรจะเพิ่มการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ด้วยการจัดกิจกรรมการพัฒนาโดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง	๕
๓. ขาดพระที่มีความรู้ความสามารถในการอบรมสั่งสอนประชาชน	๔	๓. ควรจะส่งเสริมและพัฒนาพระภิกษุสามเณรในเรื่องการเทศนา การอบรมสั่งสอนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้มากขึ้น	๔
รวม	๑๕	รวม	๑๕

จากตารางที่ ๔.๕๐ พบว่า ประชาชนในเขตตำบลศรีฐาน จำนวน ๓๐ คน ได้เสนอปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับ เรื่องการแสดงพระธรรมเทศนามากที่สุด เรื่องขาดการประชาสัมพันธ์และกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ประชาชนทำบุญกุศล จึงควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้ประชาชนสนใจเข้ามาร่วมทำบุญกุศล จำนวน ๑๕ คน

ตารางที่ ๔.๕๑ แสดงจำนวนความถี่ (Frequency) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไข
ปัญหาบทบาทด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตำบลศรี
ฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ด้านการอบรมกรรมฐาน

ปัญหา	ความถี่	แนวทางแก้ไขปัญหา	ความถี่
๑. ขาดพระที่มีความรู้ด้านกรรมฐาน ที่จะมาอบรมแก่ประชาชนผู้เข้ารับการ อบรม	๘	๑. ควรจะพัฒนาพระภิกษุสามเณร ให้เป็นพระวิปัสณาจารย์ให้มาก ขึ้นเพื่อส่งไปอบรมสั่งสอน ประชาชนได้อย่างทั่วถึง	๘
๒. ขาดศาลาปฏิบัติธรรมภายในวัดที่ เพียงพอเพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติ ธรรมแก่ประชาชน	๕	๒. ควรจะจัดให้มีห้องปฏิบัติ ธรรมภายในวัดและจัดบรรยากาศ และสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมใน การศึกษาอบรมกรรมฐานแก่ญาติ โยม	๕
รวม	๑๓	รวม	๑๓

จากตารางที่ ๔.๕๑ พบว่า ประชาชนในเขตตำบลศรีฐาน จำนวน ๒๖ คน ได้เสนอปัญหา
และแนวทางแก้ไขปัญหามากที่สุด ได้แก่ เรื่องขาดพระที่มีความรู้ด้านกรรมฐาน ที่จะมาอบรมแก่
ประชาชนผู้เข้ารับการอบรม จึงควรพัฒนาพระภิกษุสามเณรให้เป็นพระที่มีความรู้ด้านสอน
กรรมฐานให้มากขึ้นเพื่อส่งไปอบรมสั่งสอนประชาชนได้อย่างทั่วถึง จำนวน ๑๓ คน

ตารางที่ ๔.๕๒ แสดงจำนวนความถี่ (Frequency) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไข
 ปัญหาบทบาทด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการด้านการเผยแผ่
 พระพุทธศาสนา ในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ด้านการอบรม
 สามเณรภาคฤดูร้อน

ปัญหา	ความถี่	แนวทางแก้ไขปัญหา	ความถี่
---	--	---	---

จากตารางที่ ๔.๕๒ พบว่า ประชาชนในเขตตำบลศรีฐาน ไม่ได้เสนอปัญหาและแนว
 ทางแก้ไขด้านการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน



บทที่ ๕

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดัว จังหวัดยโสธร” โดยมุ่งศึกษาถึงบทบาทของพระสังฆาธิการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคนโดยเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการใช้หลักธรรมของพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการพัฒนาคนและพัฒนาชาติต่อไป ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้คือ ๑) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดัว จังหวัดยโสธร ๒) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดัว จังหวัดยโสธร ของประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้แตกต่างกัน และ ๓) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดัว จังหวัดยโสธร โดยได้ตั้งสมมติฐานของการวิจัยว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดัว จังหวัดยโสธรแตกต่างกัน ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนที่พักอาศัยอยู่ในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดัว จังหวัดยโสธร จำนวน ๓๖๘ คน โดยการเปิดตารางกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) และใช้วิธีการสุ่มแบบอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามปลายปิดและปลายเปิด ใช้สถิติบรรยาย ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และสถิติอนุมานหรืออ้างอิง ได้แก่ การทดสอบค่าที (t-test) การทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) ถ้าพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จะทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของ เชฟเฟ้ (Scheffé) โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผลด้วยคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ ซึ่งสามารถสรุปผลของการวิจัย ตามข้อค้นพบ (Fact Findings) ได้ดังต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ประชาชนในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนมากเป็นเพศชาย จำนวน ๑๘๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๓๐ ส่วนเพศหญิง จำนวน ๑๘๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๙.๗๐ มีอายุ ๒๕ ปีลงมา จำนวน ๙๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๐๐ รองลงมา ๒๖-๓๕ ปี จำนวน ๙๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๐๐ รองลงมา ๓๖-๔๕ ปี จำนวน ๙๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๐๐ และ ๔๖ ปีขึ้นไป จำนวน ๙๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๐๐

๕.๑.๒ ผลการศึกษาวิเคราะห์ทัศนคติต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๔.๒๑ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยสูงไปหาน้อย มีดังต่อไปนี้

๑) ด้านการสอนกรรมฐาน พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๔.๑๑

๒) ด้านการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๔.๐๐

๓) ด้านการแสดงพระธรรมเทศนา พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๙๘

๕.๑.๓ ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย โดยการวิเคราะห์เปรียบเทียบประชาชนที่มีเพศ, อายุ, การศึกษา, อาชีพ, และรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน และแยกแต่ละด้าน โดยมีการศึกษา ด้านสอนกรรมฐาน ด้านแสดงพระธรรมเทศนา ด้านการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน ไม่แตกต่างกัน

๕.๑.๔ ผลการศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาของบทบาทด้าน
การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร
เรียงลำดับดังนี้

๑) ด้านการการแสดงพระธรรมเทศนา จึงควรจะมีการประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้
ประชาชนสนใจเข้ามาร่วมทำบุญกุศล ควรจะมีการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ด้วยการจัด
กิจกรรมการพัฒนาโดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง และควรส่งเสริมและพัฒนาพระภิกษุสามเณรในเรื่อง
การเทศนา การอบรมสั่งสอนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้มากขึ้น

๒) ด้านการสอนกรรมฐาน จึงควรที่จะพัฒนาพระภิกษุสามเณรให้เป็นพระธรรมทูตให้
มากขึ้น เพื่อส่งไปอบรมสั่งสอนประชาชนได้อย่างทั่วถึง และควรที่จะจัดให้มีห้องสมุดภายในวัดและ
จัดบรรยากาศ และสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมในการศึกษาธรรมบาลี

๓) ด้านการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน จึงควรที่จะจัดให้พระสังฆาธิการจัดสามเณรให้มี
กิจกรรมในการอบรมสามเณร มีระยะเวลาในการอบรมที่เหมาะสม ควรมีสถานที่ให้เหมาะสมและ
เพิ่มการอบรมสามเณรเป็นระยะเวลาในการอบรมเท่าที่จำเป็น



๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย สามารถนำมาอภิปรายผล ได้ดังนี้

๕.๒.๑ บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๔.๒๑ ทั้งนี้ อภิปรายผล ได้ว่า เนื่องจากประชาชนส่วนมากไม่ค่อยมีเวลาและไม่ค่อยสนใจในกิจกรรมของพระสงฆ์เท่าที่ควร โดยเฉพาะพระสังฆาธิการด้วยแล้ว เพราะส่วนมากจะคิดว่าท่านเป็นพระผู้ใหญ่ทำให้ไม่ทราบข้อมูลเกี่ยวกับการทำงานของท่านมากนัก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พระใบฎีกาไพศาล กมฺพวุฒิ (มงคลทอง), ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน ในจังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในจังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการสอนกรรมฐานที่มีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๔.๑๑ ทั้งนี้ อภิปรายผล ได้ว่า พระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ได้มีนโยบายในการพัฒนาและส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทุกรูปแบบ เพื่อให้เข้าประชาชนมากที่สุด ทำให้ประชาชนได้รับรู้เกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระประเสริฐ อภิญาโณ (เมฆวิไล) ได้วิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวัดบางบอน เขตบางบอน กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวัดบางบอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก

ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการแสดงพระธรรมเทศนา พบว่า ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๘๘ ทั้งนี้ อภิปรายผล ได้ว่า เนื่องจากพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ปฏิบัติตนเป็นที่น่าเลื่อมใสของประชาชน เป็นที่พึ่งของประชาชนเป็นแบบอย่างที่ดี ส่งเสริมให้ประชาชนทำบุญกุศล และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสมุห์มงคล สิริมจฺจโล (ทองเจริญ), ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี”, ผลการวิจัยพบว่า บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก

๕.๒.๒ บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร จำแนกเป็นรายด้านมีรายละเอียดดังนี้

๑) จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล การแสดงพระธรรมเทศนา พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ซึ่งมีค่าแปลผล อยู่ในระดับมาก ที่มีค่าเฉลี่ย ๓.๘๘ ทั้งนี้ อภิปรายผลได้ว่า พระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ปฏิบัติตนเป็นที่น่าเลื่อมใสของประชาชน เป็นที่ฟังของประชาชนเป็นแบบอย่างที่ดี ส่งเสริมให้ประชาชนทำบุญกุศล และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาชัย วิชิโต (สืบศรี) ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ ในอำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของประชาชนทั่วไปในอำเภออุทัย ที่มีต่อบทบาทการเผยแผ่ของคณะสงฆ์ในอำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อที่ ๔ ผู้แสดงธรรมวางโครงเรื่องเทศน์โดยมีหัวข้อธรรมและขยายความและสรุปถูกต้อง ซึ่งมีค่าแปลผล อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย ๕.๐๐ ทั้งนี้ เนื่องจากพระสังฆาธิการในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ปฏิบัติตนเป็นที่น่าเลื่อมใสของประชาชน และเป็นรักเคารพของประชาชนในชุมชนมาก ประกอบกับการที่ท่านมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ประชาชนเข้าวัดอย่างต่อเนื่องทำให้ประชาชนเข้าใจและเลื่อมใสในจริยวัตรของพระสงฆ์มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมงคล วรมงคล (โชถำพูน) ได้วิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีความพึงพอใจต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบ โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อนอยู่ในระดับมาก

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อที่ ๑ พระสังฆาธิการแสดงธรรมไปโดยลำดับ ไม่ตัดให้ขาดความ ท่านแสดงธรรมด้วยความสำรวม ซึ่งมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๘๘ ทั้งนี้ อภิปรายผลได้ว่า พระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ได้มีการติดตามตรวจสอบการแสดงธรรมของพระสงฆ์ในปกครองอย่างต่อเนื่อง และพระสงฆ์ส่วนมากจะมีข้อวัตรปฏิบัติที่ดีอยู่แล้ว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระประเสริฐ อภิญญาโณ (เมฆวิไล) ได้วิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวัดบางบอน เขตบางบอน กรุงเทพมหานคร”. ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวัดบางบอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก

๒) จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล ด้านการสอนกรรมฐาน พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ซึ่งมีค่าแปลผลโดยรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๗๕ ทั้งนี้เนื่องจากการสอนพระกรรมฐาน พระสังฆาธิการเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ได้มีนโยบายในการพัฒนาและส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทุกรูปแบบ เพื่อให้เข้าประชาชนมากที่สุด ทำให้ประชาชนได้รับรู้เกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มาณีไชย ชีรานูวัฒน์ศิริ และคณะ ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์ : กรณีศึกษาในภาคกลางและภาคตะวันออก พบว่า ในยุคโลกาภิวัตน์ พระสงฆ์ต้องศึกษาเล่าเรียนธรรมะปฏิบัติธรรม เจริญภาวนา เกร่งครัดพระธรรมวินัย เมื่อพระสงฆ์แตกฉานถึงแก่นของศาสนาแล้ว จึงทำบทบาทเผยแผ่ธรรมะ พัฒนาคณะให้มีจิตใจเป็นพุทธ ให้เกิดปัญญา สามารถแก้ปัญหาได้ในด้านการปกครองสงฆ์ พระเถระผู้ใหญ่พึงมีบทบาทในการส่งเสริมการศึกษาแก่พระสงฆ์ และสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีบทบาทในการสงเคราะห์สังคมช่วยเหลือสิ่งสาธารณะประโยชน์มีบทบาทในการดูแลพัฒนาสภาพแวดล้อมในวัดให้มีสภาพแวดล้อมที่ดี ร่มรื่นสงบ มีความเป็นธรรมชาติและปลอดภัย จากมลพิษ นอกจากนี้ พระสงฆ์ควรเป็นผู้นำและพัฒนาทางจิตใจของประชาชนและชุมชน ส่งสอนและชี้แนะให้ประชาชนรู้เท่าทันสังคม รู้เท่าทันโลก สร้างเสริมวัดให้เป็นส่วนหนึ่งของระบบชุมชน และมีส่วนร่วมสนับสนุนการศึกษา

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อที่ ๑ อาจารย์สอนกรรมฐานจากง่ายไปหายากและมีความต่อเนื่องเป็นไปตามลำดับ ไม่ลดขั้นตอน ซึ่งมีค่าแปลผล อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องมาจากทางพระสังฆาธิการเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ได้มีโครงการพัฒนานักเผยแผ่อย่างต่อเนื่อง และมีการส่งพระนักเทศออกไปให้การอบรมสั่งสอนและบรรยายธรรมในสถานที่ต่างๆ ตามโอกาส แต่อาจจะยังไม่ทั่วถึงทำให้ประชาชนยังไม่รับทราบถึงบทบาทด้านนี้ของพระสังฆาธิการมากนัก ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของชาเลื่อง วุฒิจันทร์ ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนากิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ ผลการวิจัยพบว่า การเผยแผ่ของพระสงฆ์ วัด และคณะสงฆ์ ปัจจุบันมีทั้งแบบประเพณี แบบปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน และแบบที่จัดเป็นคณะเป็นหน่วยงานขึ้นดำเนินการ เป็นต้น

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อที่ ๕ วัดในตำบลศรีฐาน มีความร่วมมือ มีค่าแปลผลอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย ๓.๐๐ ทั้งนี้เนื่องจากการพระสังฆาธิการเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ที่มีความรู้ความสามารถในการอบรม และการบรรยายธรรมแก่ประชาชนมีจำนวนน้อยไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ วุฒิพงศ์ ถายะพิงค์ ได้วิจัยเรื่อง “การเทศนาธรรมในงานศพโดยพระนักเทศน์ในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัด

เชิงใหม่” ผลการวิจัยพบว่า ๑) หัวข้อเทศนาธรรม พบว่าพระนักเทศน์เป็นผู้กำหนดหัวข้อเทศนาธรรมด้วยตนเองในระดับมากที่สุด

๓) จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล การอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน พบว่าความคิดเห็นประชาชนมีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดิว จังหวัดยโสธร ซึ่งมีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๖๘ ทั้งนี้อภิปรายผลได้ว่า การอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน ทั้งนี้เนื่องจากพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดิว จังหวัดยโสธร มีนโยบายในการพัฒนาการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อนและส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในการจัดอบรมสามเณรภาคฤดูร้อนทุกรูปแบบ เพื่อให้เยาวชนมีธรรมะมากที่สุด ทำให้ประชาชนได้รับรู้เกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มาณี ไชย ธีรานุวัฒน์ศิริ และคณะ ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ในยุค โลกาภิวัตน์ : กรณีศึกษาในภาคกลางและภาคตะวันออก พบว่า ในยุคโลกาภิวัตน์ พระสงฆ์ต้องศึกษาเล่าเรียน ธรรมะปฏิบัติธรรม เจริญภาวนา เสร็จครัดพระธรรมวินัย เมื่อพระสงฆ์แตกฉานถึงแก่นของศาสนาแล้ว จึงทำบทบาทเผยแผ่ธรรมะ พัฒนาคณะให้มีจิตใจเป็นพุทธ ให้เกิดปัญญา สามารถแก้ปัญหาได้ ในด้านการปกครองสงฆ์ พระเถระผู้ใหญ่พึงมีบทบาทในการส่งเสริมการศึกษาแก่พระสงฆ์ และสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีบทบาทในการสงเคราะห์สังคมช่วยเหลือ ส่งเสริมเยาวชนให้ได้รับประโยชน์มีบทบาทในการอบรมทั้งเยาวชน และดูแลพัฒนาสภาพแวดล้อมในวัดให้มีสภาพแวดล้อมที่ดี ร่มรื่นสงบ มีความเป็นธรรมชาติและปลอดภัย จากมลพิษ นอกจากนี้ พระสงฆ์ควรเป็นผู้นำและพัฒนาทางจิตใจของประชาชนและชุมชน ส่งสอนและชี้แนะให้ประชาชนรู้เท่าทันสังคม รู้เท่าทันโลก สร้างเสริมวัดให้เป็นส่วนหนึ่งของระบบชุมชน โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อที่ ๔ วัดในตำบลศรีฐานจัดมีตารางการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อนเหมาะสมชัดเจน ซึ่งมีค่าแปลผล ๕.๐๐ อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากทางพระสังฆาธิการเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดิว จังหวัดยโสธร ได้มีโครงการพัฒนานักเผยแผ่อย่างต่อเนื่อง และมีการส่งพระนักเทศออกไปให้การอบรมสั่งสอนและบรรยายธรรมในสถานที่ต่าง ๆ ตามโอกาส แต่อาจจะยังไม่ทั่วถึงทำให้ประชาชนยังไม่รับทราบถึงบทบาทด้านนี้ของพระสังฆาธิการมากนัก ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของชำเถื่อง วุฒิจันทร์ ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนากิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ ผลการวิจัยพบว่า การเผยแผ่ของพระสงฆ์ วัด และคณะสงฆ์ ปัจจุบันมีทั้งแบบประเพณี แบบปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน และแบบที่จัดเป็นคณะเป็นหน่วยงานขึ้นดำเนินการ เป็นต้น

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อที่ ๑ พระวิथाกรมีบุคลิกภาพที่ดีในการอบรมสั่งสอน และให้ความเป็นกันเองกับสามเณร โดยมีค่าแปลผลมีค่าเฉลี่ย ๓.๐๐ อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้

เนื่องจากพระสังฆาธิการเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดัว จังหวัดยโสธร มีบุคลิกภาพที่ดี ที่มีความรู้ความสามารถในการอบรม และการบรรยายธรรมแก่ประชาชนมีจำนวนน้อยไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชน

๓) จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล การอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน พบว่าความคิดเห็นประชาชนมีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดัว จังหวัดยโสธร ซึ่งมีค่าแปลผลโดยรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๖๘ ทั้งนี้อภิปรายผลได้ว่า การอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน ทั้งนี้เนื่องจากพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดัว จังหวัดยโสธร ได้มีนโยบายในการพัฒนาและส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทุกรูปแบบอย่างทั่วถึง เพื่อให้ประชาชนได้มีความรู้ในด้านธรรมะมากที่สุด ทำให้ประชาชนได้รับรู้เกี่ยวกับบทบาทของพระสังฆาธิการมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มาณี ไชย ธีรานุวัณศิริ และคณะ ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์ : กรณีศึกษาในภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ในยุคโลกาภิวัตน์ พระสงฆ์ต้องศึกษาเล่าเรียนธรรมะปฏิบัติธรรม เจริญภาวนา เคารพครุฑพระธรรมวินัย เมื่อพระสงฆ์แตกฉานถึงแก่นของศาสนาแล้ว จึงทำบทบาทเผยแผ่ธรรมะ พัฒนาคณะให้มีจิตใจเป็นพุทธ ให้เกิดปัญญา สามารถแก้ปัญหาได้

๕.๒.๓ การศึกษาวิเคราะห์บทบาทของพระสังฆาธิการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดัว จังหวัดยโสธร โดยจำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑) จากสมมติฐานการวิจัยที่ว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดัว จังหวัดยโสธร แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดัว จังหวัดยโสธร โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน ไม่แตกต่างกัน ผลการวิจัยไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อธิบายได้ว่า เพศที่ต่างกัน ไม่มีผลทำให้มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา แตกต่างกันได้ เพราะประชาชนได้เข้าใจและมีพื้นฐานในการปฏิบัติธรรมอยู่เสมอ สามารถรับรู้และเข้าใจเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ พระสุพพร สุเมธี (กอแก้ว) ได้วิจัยเรื่อง “ความเข้าใจของประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน” ผลการวิจัยพบว่า ๑) ประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีความเข้าใจต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ๑.๖๑ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ประชาชนมีความเข้าใจอยู่ในระดับปานกลางทุกด้านคือ ด้านพระสงฆ์ในฐานะผู้นำการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยมีค่าเฉลี่ย ๑.๖๐ ด้านการควบคุม

และการส่งเสริมของคณะสงฆ์ โดยมีค่าเฉลี่ย ๑.๖๐ และด้านปัญหาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ โดยมีค่าเฉลี่ย ๑.๖๓ ๒) ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ประชาชนในอำเภอเมืองจังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่มีเพศ ต่างกัน มีความเข้าใจที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน ไม่แตกต่างกัน แต่ประชาชนที่มี อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีความเข้าใจโดยรวม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๒) จากสมมติฐานการวิจัยที่ว่า ประชาชนที่มี อายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าต้ว จังหวัดยโสธร ผลการวิจัย พบว่า ประชาชนที่มี อายุ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าต้ว จังหวัดยโสธร โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน ไม่แตกต่างกัน ผลการวิจัยไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อธิบายได้ว่า อายุที่ต่างกัน ไม่มีผลทำให้มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการแตกต่างกันได้ ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ มาณี ไชย ธีรานวัณศิริ และคณะ ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์ : กรณีศึกษาในภาคกลางและภาคตะวันออก พบว่า ประชาชนที่มีอายุ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์ในภาคกลางและภาคตะวันออก แตกต่างกัน

๓) จากสมมติฐานการวิจัยที่ว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าต้ว จังหวัดยโสธร ผลการวิจัย พบว่า ประชาชนที่มี ระดับการศึกษา ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าต้ว จังหวัดยโสธร โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน ไม่แตกต่างกัน ผลการวิจัยไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อภิปรายผลได้ว่า ระดับการศึกษาต่างกัน มีผลทำให้มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา แตกต่างกันได้ ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของพระบรรจบ ธีรวโร (ศรีแพงมม) ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษาบทบาทและผลงานในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระครูสุตสารพิมล (พระมหาพิมพา ฐมฺมทินฺโน)

๔) จากสมมติฐานการวิจัยที่ว่า ประชาชนที่มีอาชีพ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าต้ว จังหวัดยโสธร ผลการวิจัย พบว่า ประชาชนที่มี ระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าต้ว จังหวัดยโสธร โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน ไม่แตกต่างกัน ผลการวิจัยไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อธิบายได้ว่า ระดับการศึกษาต่างกัน ไม่มีผลทำให้มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระ

สังฆาธิการ แตกต่างกันได้ ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ พระมหาณรงค์ศักดิ์ โสภณสิทธิ (โสภ) ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษาบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที” ผลการวิจัยพบว่า พระธรรมปริยัติเวที ท่านเป็นพระเถระที่มีความกตัญญูต่อเวทีเป็นยอด เป็นพระเถระอาจารย์ที่เป็นปูชนียสงฆ์แห่งคณะสงฆ์และประชาชนชาวจังหวัดนครปฐม มีคุณสมบัติครบถ้วนของความเป็นนักเผยแผ่พุทธธรรม มีความรู้ลึกซึ้งในสิ่งที่สอน ใช้รูปแบบและแนวทางการสอนให้ประจักษ์มีสัมฤทธิ์ผล ปฏิบัติตนเป็นอย่างดี และนำเสนอให้ผู้อื่นมีความรู้คุณธรรม ได้ทำบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ ในการอนุเคราะห์ประชาชนไม่ให้ทำความชั่ว ให้ตั้งอยู่ในความดี อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจอันดีงาม

๕) จากสมมติฐานการวิจัยที่ว่า ประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าต้ว จังหวัดยโสธร ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มี ระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าต้ว จังหวัดยโสธร โดยรวมทั้ง ๓ ด้านไม่แตกต่างกัน ผลการวิจัยไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อภิปรายผลได้ว่า ระดับการศึกษาต่างกัน ไม่มีผลทำให้มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ แตกต่างกันได้ ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ พระครูโอภาสจันทสิริ (ดาคำ) ได้วิจัยเรื่อง การประเมินโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน วัดสว่างอารมณ์ ตำบลเมืองเก่า อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะและข้อค้นพบ (Fact Findings) จากการวิจัยและการอภิปรายผลแล้วสามารถสรุปผลโดยแบ่งเป็น ๒ ระดับ ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการวิจัย จึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังนี้

๑) จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล ด้านการแสดงพระธรรมเทศนา พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าต้ว จังหวัดยโสธร โดยรวมทั้ง ๓ ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้น พระสังฆาธิการในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าต้ว จังหวัดยโสธร ควรจะพัฒนาบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ ทั้งสองด้านเพราะยัง ไม่มีความเด่นชัดทั้งสองด้าน

๒) จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล ด้านการสอนกรรมฐาน พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าต้ว จังหวัดยโสธร อยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้น พระสังฆาธิการในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าต้ว

จังหวัดยโสธร ควรจะติดตามตรวจสอบการปฏิบัติตนของพระสงฆ์สังกัดอย่างต่อเนื่อง และควรจะมีกรอบบรรณกฎระเบียบข้อบังคับ ข้อปฏิบัติให้กับพระสงฆ์อยู่เสมอ

๓) จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล ด้านการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในเขตตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ต้องปรับปรุง เพื่อให้มีการพัฒนาในการอบรมต่อไป

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัย

จากผลการวิจัย มีข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัย ดังนี้

๑) จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล ด้านการส่งเสริมพระธรรมเทศนา พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ควรที่จะรักษาการพัฒนาบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ให้มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ โดยมีการให้ประชาชนได้เข้ามาฟังเทศน์ในวันธรรมสวนะและวันสำคัญในทางพระพุทธศาสนา ทั้งในพรรษาและนอกพรรษา

๒) จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล ด้านการเผยแผ่การสอนกรรมฐาน พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ดังนั้นพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ควรจะรักษาและพัฒนาด้านบทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสอนให้มีการอบรมทั้งประชาชนทั่วไป หน่วยงานราชการ และหน่วยงานเอกชน ให้มีความรู้อย่างถูกต้อง

๓) จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล ด้านการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ควรที่จะจัดตารางอบรมสามเณร โดยมีระยะเวลาที่เหมาะสม มีการจัดอบรมในสถานที่บรรยากาศร่มรื่น สงบ ร่มเย็น ควรมีการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึงกัน

บรรณานุกรม

๑) ภาษาไทย

ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. เล่มที่ ๑๐, ๒๓, ๑๔, ๓๐. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.

ข้อมูลทุติยภูมิ

๑) หนังสือทั่วไป

กลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา. (๒๕๔๘). การพัฒนากระบวนการเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ. สระบุรี : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรีเขต ๑.

กาญจนา คำสุวรรณ และนิตยา เสาร์มณี. (๒๕๔๒). จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.

กীরติ ศรีวิเชียร. (๒๕๒๙). อดีต ปัจจุบัน และอนาคตแห่งบทบาทของสังคมวัด ในการแสวงหาเส้นทาง การพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.

กรมการศาสนา. (๒๕๔๔). รายงานการศาสนาประจำปี ๒๕๔๔. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.

กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. (๒๕๔๐). คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.

กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. (๒๕๔๒). คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบและคำสั่งของคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.

กัลยา วานิชย์บัญชา. (๒๕๔๘). สถิติสำหรับงานวิจัย. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาสถิติ คณะพาณิชยศาสตร์และบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กรมวิชาการวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (๒๕๔๖). การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ. (๒๕๒๖). คู่มือการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน. กรุงเทพมหานคร : ประชาชน.

งามพิศ สัตย์สงวน. (๒๕๓๘). สังคมและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จำนงค์ อดิวัฒน์สิทธิ์. (๒๕๒๕). สังคมวิทยาศาสนา. กรุงเทพมหานคร : แพร่วิทยา.

- ชำเถื่อง วุฒิจันทร์.(๒๕๒๖). การพัฒนาวัดเป็นศูนย์กลางชุมชน. กรุงเทพมหานคร : การแสวงหา
เส้นทางการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย.
- พรณีย์ ช.เจนจิต.(๒๕๒๘). จิตวิทยาการเรียนการสอน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อมรินทร์การพิมพ์.
- ขุนสรรพกิจ โกลล.(โกวิท ปัทมะสุนทร).(๒๕๓๔). คู่มือการศึกษาพระอภิธรรม ปริเฉทที่ ๕.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ชานินทร์ ศิลป์จารุ. รองศาสตราจารย์.(๒๕๕๑). การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS. พิมพ์ครั้งที่
ที่ ๕.นนทบุรี : บริษัท เอส.อาร์.พรินต์ติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด.
- บุญชม ศรีสะอาด.(๒๕๔๕). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น.
- ประคอง กรรณสูตร.(๒๕๔๒). สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประเวศ วะสี.(๒๕๔๐). พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หมอ
ชาวบ้าน.
- ประภาเพ็ญ สุวรรณ.(๒๕๔๐). ทักษะการวัดการเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมอนามัย.
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- เชาว์ศิลป์ จินดาละออง.(๒๕๔๔). ปฏิรูปการศึกษาเพื่อสร้างคนสร้างชาติ. กรุงเทพมหานคร :
วิทยากรย.
- ชำเถื่อง วุฒิจันทร์.(๒๕๒๖). การพัฒนาวัดเป็นศูนย์กลางชุมชน : การแสวงหาเส้นทางการพัฒนา
ชนบทของพระสงฆ์ไทย. กรุงเทพมหานคร : รายงานการวิจัย.
- นิภา เมธธาวิชัย.(๒๕๔๓). วิทยาการวิจัย. กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏธนบุรี.
- นวม สงวนทรัพย์.(๒๕๓๕). สารัตถ์จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พรินต์ติ้งเฮ้าส์.
- ทิตยา สุวรรณชญ.(๒๕๒๗). ความคาดหวังบทบาทของพัฒนาการคณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน
และเจ้าหน้าที่ระดับอำเภอ. พระนคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น.
- พระไพศาล วิสาโร.(๒๕๔๖). พุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤต.
กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิศคศรี-สฤณีวงศ์.
- พระพุทธวรญาณ.(๒๕๔๘). ธรรมญาณนิพนธ์ : ๑๐๐ ปีพระพุทธวรญาณ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระศรีวิสุทธิโมลี.(๒๕๑๖). พระพุทธศาสนากับการศึกษาในอดีต. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ประยูรวงศ์.
- พระครูโสภณพิทยาภรณ์.(๒๕๔๒). การปกครองคณะสงฆ์ไทย. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตนครศรีธรรมราช.

- พระราชวรมณี. (ป.อ.ปยุตโต). (๒๕๒๗). สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- ธีระศักดิ์ อุ่นอารมณฺ์เลิศ. (๒๕๕๕). เครื่องมือวิจัยทางการศึกษา : การสร้างและการพัฒนา. นครปฐม : ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ณรงค์ โพธิ์พุกขานนท์. (๒๕๕๖). ระเบียบวิธีวิจัย : แนวการเขียนเค้าโครงการวิจัยและรายงานการวิจัยประจำภาค. กรุงเทพมหานคร : ดวงแก้ว.
- นำทรัพย์ จันทน์หอม. (๒๕๒๖). การทำวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน. กรุงเทพมหานคร : การแสวงหาเส้นทางพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย.
- พระครูมงคลคีตวงศ์. (ธีรปญฺโญ). และพระศรีรัตนมณี. (๒๕๒๖). พระสงฆ์กับการพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร : การแสวงหาเส้นทางพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย.
- พระครูปลัดสุวัฒนจริยคุณ. (พุ่มหุรฺสี). (๒๕๕๖). วิชาการเทศนา. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.
- พระเทพปริยัติสุธี. (วรวิทย์). (๒๕๕๐). เอกสารประกอบคำบรรยาย เรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเทพโสภณ. (๒๕๕๗). พระธรรมทูตสายต่างประเทศ รุ่นที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเทพเวที. (ประยุทธ์ ปยุตโต). (๒๕๓๑). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : ด้านสุทธาการพิมพ์.
- พระเทพวิสุทธิกวี. (พิจิตร จูตวนุโณ). (๒๕๕๒). คู่มือการบำเพ็ญกรรมฐาน. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมธีรราชฆาณมณี. (โชคก ญาณสิทธิ ป.ธ.๕). (๒๕๕๖). ความอัศจรรย์ของพระพุทธศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมญาณมณี. (๒๕๒๖). วัดช่วยชาวบ้านได้อย่างไร. กรุงเทพมหานคร : การแสวงหาเส้นทางพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย.
- โยธิน ศันสนยุท. และจุมพล พูลภัทรชีวิน. (๒๕๓๕). จิตวิทยาสังคม. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ส่งเสริมวิชาการ.
- พระศรีรัตนมณี. (ธีรปญฺโญ). และ พระครูมงคลคีตวงศ์. (๒๕๒๖). พระสงฆ์กับการพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร : การแสวงหาเส้นทางพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ไทย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๒. กรุงเทพมหานคร : บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์ จำกัด.

- รัชนิกร เศรษฐโช. (๒๕๒๘). *สังคมวิทยาชนบท*. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.
- ล้วน สายยศ. และอังคณา สายยศ. (๒๕๔๐). *เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น.
- ถัดดา กิตติวิภาค. (๒๕๒๕). *ทัศนคติทางสังคมเบื้องต้น*. กรุงเทพมหานคร : แสงจันทร์การพิมพ์.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (๒๕๔๐). *พฤติกรรมองค์กร*. กรุงเทพมหานคร : บริษัทวิสิทธิ์พัฒนา จำกัด.
- สำนักงานเจ้าคณะภาค ๑๖. (๒๕๔๗). *คู่มือปฏิบัติงานการคณะสงฆ์*. สุราษฎร์ธานี : สำนักงานเลขานุการเจ้าคณะภาค ๑๖ วัดท่าไทร.
- สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. (๒๕๔๒). *คู่มือพระสังฆาธิการและพระวินยาธิการ*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดอำนาจเจริญ การปฏิบัติงานพระพุทธศาสนา. (๒๕๔๗). *โครงการประชุมพระสังฆาธิการเจ้าคณะจังหวัดและเจ้าคณะอำเภอ*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.
- สงวน สุทธิเลิศอรุณ และคณะ. (๒๕๒๒). *จิตวิทยาสังคม*. กรุงเทพมหานคร : ชัยศิริการพิมพ์.
- สมทรง สิรินโร. พระมหา. นายแพทย์ประเวศ วะสี. นายสมบุญ สุขคำ ราษฎร์ และ ส. ศิวรักษ์. (๒๕๒๕). *บทบาทของวัดและพระสงฆ์ไทยในอนาคต*. กรุงเทพมหานคร : บริษัทเถิดไทย จำกัด.
- สุรางค์ จันทร์เอม. (๒๕๒๐). *จิตวิทยาสังคม*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แพร่วิทยา.
- สุชา จันทร์เอม. (๒๕๔๒). *จิตวิทยาวัยรุ่น*. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.
- สุโท เจริญสุข. (๒๕๒๕). *หลักจิตวิทยาและพัฒนาการของมนุษย์*. กรุงเทพมหานคร : แพร่พิทยา.
- สงวน สุทธิเลิศอรุณ. (๒๕๒๗). *ทฤษฎีและปฏิบัติการทางจิตวิทยาสังคม*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรพัฒนาพานิชย์.
- สุพัตรา สุภาพ. (๒๕๓๘). *จิตวิทยาสังคม*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมพร เทพสิทธิธา. (๒๕๓๘). *การพัฒนาเศรษฐกิจกับบทบาทของพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพมหานคร : สมชายการพิมพ์.
- สิริ กรินชัย. (๒๕๓๘). *การอบรมรับพัฒนาจิตให้เกิดปัญญาและสันติสุข*. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท.
- พระราชวิสุทธิภัทรธาดา. (๒๕๔๗). *พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายมหาเถรสมาคม*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์. (๒๕๔๐). *การเผยแผ่พระพุทธศาสนา : คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนาในทวีปรัตน (บรรณาธิการ)*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.

สมเด็จพระพุทธอาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถระ). (๒๕๓๓). *วิสุทธิมรรค เล่ม ๑*. กรุงเทพมหานคร : บจก. อมรินทร์ พรินต์ติ้ง.

สมทรง สิรินโร และคณะ (๒๕๒๕). *บทบาทของวัดและพระสงฆ์ไทยในอนาคต*. กรุงเทพมหานคร : บริษัทเคล็ดไทย จำกัด.

สุจินต์ ธรรมชาติ. (๒๕๔๖). *การวิจัยภาคปฏิบัติ ฉบับปรับปรุงครั้งที่ ๑ สำหรับนักศึกษาและผู้สนใจ การวิจัย*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

พระครูปลัดสุวัฒนจริยคุณ (ประสิทธิ์ พุทธิมรฺสี). (๒๕๔๖). *วิชาการเทศนา. พิมพ์ครั้งที่ ๓*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.

วงศ์ ชาญบาลี. (๒๕๓๕). *พระวิสุทธิมรรค*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมบรรณาการ.

วิจิตร เกิดวิสิทธิ์. และปรีชา ช่างขวัญยืน. (๒๕๓๓). *หนังสือเรียนพระพุทธศาสนา ส.๐๑๑๒ - ส.๐๑๑๓*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

ไวยรัช เตียมบรรจง. (๒๕๒๘). *จิตวิทยาสังคม เล่ม ๒*. นนทบุรี : โรงพิมพ์สถานสงเคราะห์ปากเกร็ด.

อนันต์ วิริยพินิจ. (๒๕๒๕). *บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน*. สถาบันไทยศึกษา. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อดุลย์ ต้นประยูร. (๒๕๓๘). *สังคมวิทยาการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์.

๒) วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย

กฤษณา นันทเพชร, พระมหา. (๒๕๔๐). *ทัศนคติของพระสงฆ์ต่อบทบาทการพัฒนาสังคม*. วิทยานิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

กัลยลักษณ์ อยู่เย็น. (๒๕๔๗). *ศึกษาทัศนคติของเยาวชนที่เข้าปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ณ วัดเขาพุทธโคดม อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

เข้มทอง ตนุดิปาโล (ฤทธิ์ ลือไกร), พระมหา. (๒๕๔๗). *ศึกษาการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวทางของพระครูโพธิสารคุณ (ประยงค์ อุปลวณฺโณ)*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

จักรพงษ์ ปรานต์วิเศษ. (๒๕๔๑). *การศึกษาทัศนคติของคณะกรรมการหมู่บ้านที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดนครสวรรค์*. วิทยานิพนธ์การศึกษา มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.

- เจียมพงษ์ วงศ์ธรรม. (๒๕๑๕). *บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม*. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ณรงค์ศักดิ์ โสภณสิทธิ (โสภา), พระมหา. (๒๕๔๘). *ศึกษามหาบทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ดิเรก พลเลิศ. (๒๕๓๓). *บทบาทของศึกษานิเทศก์ตามโครงสร้างใหม่ของสำนักงานศึกษานิเทศก์*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- ทวีศักดิ์ ใหม่ประยูร, ร้อยตำรวจโท. (๒๕๔๓). *การพัฒนาจริยธรรมด้วยการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน* : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดสมศรี บ้านโคกศรี ตำบลบ้านค้อ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, สถาบันราชภัฏเลย.
- บุญเลิศ ชมมทูลี่. พระมหา. (๒๕๔๓). *วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชาวิทยาคม*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- บรรจบ ธีรวุโส (ศรีแพงมน), พระ. (๒๕๔๕). *ศึกษามหาบทและผลงานในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระครูสุตสารพิมล (พระมหาพิมพา ชมมทินุ โน)*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูปลัดวิสุทธิ นริศสุโร. (๒๕๕๓). *บทบาทของพระสงฆ์ในการจัดการเรียนการสอน* : วิชาพระพุทธศาสนาในสำนักงานเขตพื้นที่ : การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต ๒. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ประเสริฐ อภิญญาโณ (เมฆวิไล), พระ. (๒๕๕๔). *ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวัดบางบอน เขตบางบอน กรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ปราณี เกื้อทอง. (๒๕๕๕). *บทบาทของพระสงฆ์ในงานพัฒนาชุมชน* : ศึกษากรณีวัดในอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- พิมพ์พิชชา อ่อนฉะนัย. (๒๕๕๐). *ความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อการถ่ายโอนสถานศึกษาสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น* : ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลตำบลนาจารย์ อำเภอเมือง

- จังหวัดกาฬสินธุ์. สารนิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหา
มกุฏราชวิทยาลัย.
- พลกฤต ทุ่มแก้ว. (๒๕๔๖). *ความคิดเห็นและความคาดหวังของนักเรียนต่อการสอนวิชา
พระพุทธศาสนาของพระนิสิตมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์สังคมศาสตร
มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.*
- เพ็ญ อารีรัตน์. (๒๕๔๖). *ความคิดเห็นของผู้ประกอบการสถานบริการต่อมาตรการการจัดระเบียบ
สังคมของกระทรวงมหาดไทย. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.*
- พินิจ เพ็ชรดารา. (๒๕๔๕). *บทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามการรับรู้ของ
ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์
ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.*
- มงคล วรมงคล (โซล่าพลู), พระ. (๒๕๕๔). *ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อบทบาทด้านการ
เผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี.
วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราช
วิทยาลัย.*
- มาณี ไชยธีรานุวัฒน์ศิริ และคณะ. (๒๕๔๑). *บทบาทของพระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์ : กรณีศึกษาใน
ภาคกลางและภาคตะวันออก. รายงานการวิจัย, คณะสังคมและมนุษยศาสตร์, บัณฑิต
วิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหิดล.*
- รุ่ง ธีรปญโญ พระมหา และคณะ. (๒๕๒๖). *การแสวงหาเส้นทางการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์
ไทย. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย.*
- วุฒิพงศ์ ฉายะพิงค์. (๒๕๕๑). *การเทศนาธรรมในงานศพโดยพระนักเทศน์ในเขตอำเภอเมือง
เชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่. สารนิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย,
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.*
- วรรณณี ภาณุวัฒน์สุข. (๒๕๔๓). *บทบาทของชุมชนในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาตามการรับรู้ของ
ผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์
ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.*
- สุขพร สุขเมธี (กอกแก้ว), พระ. (๒๕๕๒). *ความเข้าใจของประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ด้าน
การเผยแผ่พระพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน.
วิทยานิพนธ์ศาสน ศาสตร์มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.*

- สุนทร กุญชร. (๒๕๔๕). บทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดชัยภูมิ. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สุรพล สุวดีถิภูถ. (๒๕๔๕). ความคิดเห็นของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต่อการพัฒนา การศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดระนอง. วิทยานิพนธ์ ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สุนทร รตนปญโญ, พระ. (๒๕๔๕). การศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการใช้ภาษาในการสื่อสารเพื่อการเผยแผ่ธรรมะ ในยุคปัจจุบัน. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมพร ปากกะพอก. (๒๕๔๕). บทบาทของพระสังฆาธิการ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาใน โรงเรียนเขตอำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี. สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระบุรี เขต ๑. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- สนธิ์ สนุติกโร, พระมหา. (๒๕๔๔). การศึกษาบทบาทของพระมหากัจจายนเถระในการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เหลือ เอกตะคุ. (๒๕๔๒). บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ โรงเรียนมัธยมศึกษา ในทัศนของ ผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- โอภาส จันทสิริ (คำคำ), พระครู. (๒๕๔๗). การประเมินโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน วัด สว่างอารมณ์ ตำบลเมืองเก่า อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี. ภาคนิพนธ์การศึกษา ตามหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, สถาบันราชภัฏสวนดุสิต.
- อนิวัชร เพชรนรรรัตน์. (๒๕๔๕). การศึกษาวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน ตามแนวของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระใบฎีกาไพศาล กมฺพสิริ. (๒๕๕๕). บทบาทพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของ เยาวชน ในจังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสมุห์มงคล สิริมงคล. (๒๕๕๕). บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่ เยาวชนในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาชัย วิชิโต. (๒๕๕๖). บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในอำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระไพโรจน์ อตุโล. (๒๕๕๖). วิเคราะห์บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ). วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

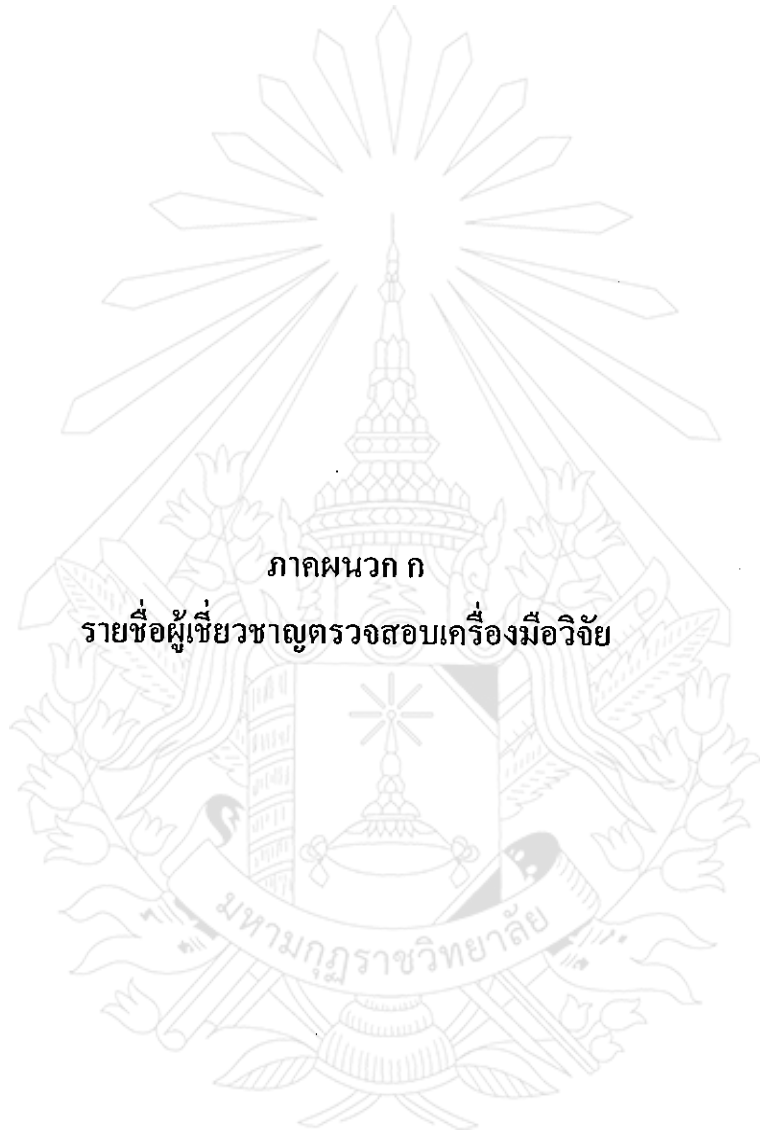
๓) เอกสารที่ยังไม่ได้ตีพิมพ์

สำนักงานทะเบียนราษฎร. (๒๕๕๘). ข้อมูลพื้นฐานองค์การบริหารส่วนตำบลศรีฐาน จังหวัดยโสธร. (อัดสำเนา).





ภาคผนวก



ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

๑) พระสมชาย กิตติญาโณ (ดร.)

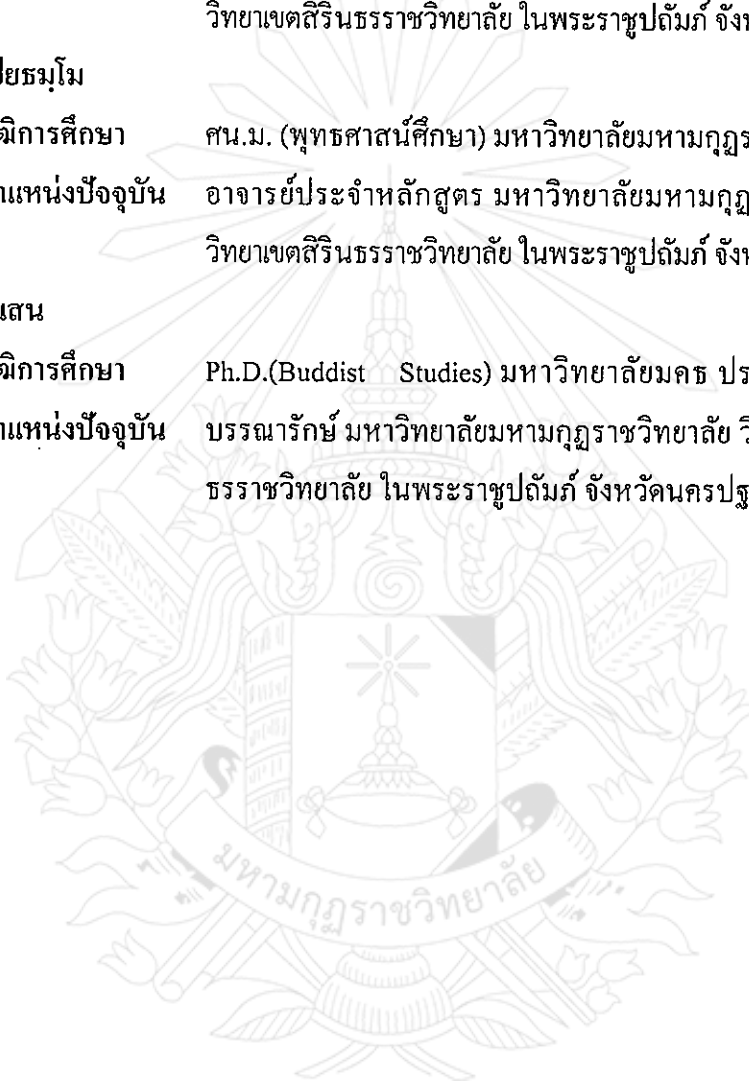
วุฒิการศึกษา Ph.D. (Buddhist Studies) มหาวิทยาลัยมจร ประเทศอินเดีย
ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ประจำหลักสูตร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์ จังหวัดนครปฐม

๒) พระเกื้อพงษ์ ปิยธมฺโม

วุฒิการศึกษา ศน.ม. (พุทธศาสนศึกษา) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ประจำหลักสูตร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์ จังหวัดนครปฐม

๓) นายวิญญู กิณะเสน

วุฒิการศึกษา Ph.D.(Buddist Studies) มหาวิทยาลัยมจร ประเทศอินเดีย
ตำแหน่งปัจจุบัน บรรณารักษ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิริน
ธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์ จังหวัดนครปฐม





ภาคผนวก ข
หนังสือขอความอนุเคราะห์



มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์
๒๖ หมู่ ๗ ต.อ้อมใหญ่ อ.สามพราน จ.นครปฐม ๗๓๑๖๐
โทร.๐-๒๔๒๙-๑๖๖๓, ๐-๒๔๒๙-๑๒๔๒ FAX ๐-๒๔๒๙-๑๒๔๑

ที่ ศร ๖๐๑๑ (๒) / ๑๑๙๖

๑๘ พฤษภาคม ๒๕๕๘

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือการวิจัย

เรียน พระสมชาย กิตติญาโณ (คร.)

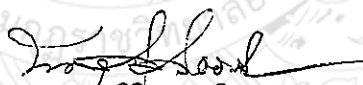
สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงร่างวิทยานิพนธ์ และเครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระนราวิช อภิวัฒน์โน (ไชยนา) นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา พุทธศาสนศึกษา รุ่นที่ ๘/๒๕๕๖ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติว จังหวัดยโสธร” ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยด้วยการหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือการวิจัยก่อนทำการเก็บข้อมูล โดยมี รศ.ดร.มานพ นักการเรียน เป็นที่ปรึกษาหลัก และ ผศ. ดร. ภาสิต สุขวรรณดี เป็นที่ปรึกษาร่วม

บัณฑิตวิทยาลัยพิจารณาแล้วเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ จึงใคร่ขอนิมนต์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถามที่จะใช้เป็นเครื่องมือการวิจัยดังกล่าวแก่นักศึกษา

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา ขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ


(พระครูสิริธรรมนิเทศ, คร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์สิรินธรราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์

ตรวจแล้ว

๑๙ พ.ค. ๕๘

พระสมชาย กิตติญาโณ

โครงการบัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๒๔๒๙-๑๖๖๓ ต่อ ๑๗



มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์
๒๖ หมู่ ๗ ต.อ้อมใหญ่ อ.สามพราน จ.นครปฐม ๗๓๑๖๐
โทร.๐-๒๔๒๙-๑๖๖๓, ๐-๒๔๒๙-๑๖๔๒ FAX ๐-๒๔๒๙-๑๖๔๑

ที่ ศธ ๖๐๑๑ (๒) / ๑๑๙๐

๑๙ พฤษภาคม ๒๕๕๘

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือการวิจัย

เรียน พระเกื้อพงศ์ ปิยะมโ (พิมพ์พร)

สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงร่างวิทยานิพนธ์ และเครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระนราวิช อภิวัฒน์โน (ไชยนา) นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา พุทธศาสนศึกษา รุ่นที่ ๕/๒๕๕๖ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติว จังหวัดยโสธร” ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยด้วยการหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือการวิจัยก่อนทำการเก็บข้อมูล โดยมี รศ.ดร.มานพ นักการเรือน เป็นที่ปรึกษาหลัก และ ผศ. ดร. ภาณิต สุขวรรณดี เป็นที่ปรึกษาร่วม

บัณฑิตวิทยาลัยพิจารณาแล้วเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ จึงใคร่ขอนิมนต์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถามที่จะใช้เป็นเครื่องมือการวิจัยดังกล่าวแก่นักศึกษา

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา ขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(พระครูสิริธรรมนิเทศ, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์สิรินธรราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์

พร. ๑๕๐๗๑๗ ปิยะม,โม (พิมพ์พร)

โครงการบัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๒๔๒๙-๑๖๖๓ ต่อ ๑๗



มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์
๒๖ หมู่ ๗ ต.อ้อมใหญ่ อ.สามพราน จ.นครปฐม ๗๓๑๖๐
โทร.๐-๒๔๒๙-๑๖๖๓, ๐-๒๔๒๙-๑๒๔๒ FAX ๐-๒๔๒๙-๑๒๔๑

ที่ ศร ๖๐๑๑ (๒) / ๖ ๑๙๐

๑๙ พฤษภาคม ๒๕๕๘

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือการวิจัย

เจริญพร ดร. วิญญู กิณะเสน

สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงร่างวิทยานิพนธ์ และเครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระนราวิช อภิวัตโน (ไชยนา) นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา พุทธศาสนศึกษา รุ่นที่ ๘/๒๕๕๖ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติว จังหวัดยโสธร” ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยด้วยการหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือการวิจัยก่อนทำการเก็บข้อมูล โดยมี รศ.ดร.มานพ นักการเรือน เป็นที่ปรึกษาหลัก และ ผศ. ดร. ภาวิช สุวรรณดี เป็นที่ปรึกษาร่วม

บัณฑิตวิทยาลัยพิจารณาแล้วเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถามที่จะใช้เป็นเครื่องมือการวิจัยดังกล่าวแก่นักศึกษา

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณา ขออนุมัติขอเชิญคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร


(พระครูสิริธรรมนิเทศ, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์สิรินธรราชวิทยาลัย


มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์

โครงการบัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๒๔๒๙-๑๖๖๓ ต่อ ๑๗

ดร. วิญญู กิณะเสน


ดร. วิญญู กิณะเสน
๒๖ พ.ค. ๒๕๕๘



มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์
๒๖ หมู่ ๗ ต.อ้อมใหญ่ อ.สามพราน จ.นครปฐม ๗๓๑๖๐
โทร.๐-๒๔๒๙-๑๖๖๓, ๐-๒๔๒๙-๑๒๔๒ FAX ๐-๒๔๒๙-๑๒๔๑

ที่ ศธ ๖๐๑๑ (๒) / ๑๙๖๑

พฤษภาคม ๒๕๕๘

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ในการทดลองเครื่องมือเพื่อการวิจัย

เจริญพร กำนันตำบลศรีฐาน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม จำนวน ๓๐ ชุด

ด้วย พระนราวิช อภิวัฒน์โน (ไชยนา) นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา พุทธศาสนศึกษา รุ่นที่ ๕/๒๕๕๖ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติว จังหวัดยโสธร” ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยด้วยการหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือการวิจัยก่อนทำการเก็บข้อมูล โดยมี รศ.ดร.มานพ นักการเรือน เป็นที่ปรึกษาหลัก และ ผศ.ดร. ภาमित สุขวรรณดี เป็นที่ปรึกษาร่วม มีความประสงค์จะขอความอนุเคราะห์เพื่อแจกแบบสอบถามแก่ประชาชนในเขตความรับผิดชอบของท่านจำนวน ๓๐ ชุด เพื่อทดลองเครื่องมือการวิจัยดังกล่าว

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณา บัณฑิตวิทยาลัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน และขออนุโมทนาขอบคุณเป็นอย่างยิ่งมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระครูศิริธรรมนิเทศ, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์สิรินธรราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์

(หม่อมราชวงศ์ เทพเพชร)

20 พ. ค ๕๘

โครงการบัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๒๔๒๙-๑๖๖๓ ต่อ ๑๗



มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์
๒๖ หมู่ ๗ ต.อ้อมใหญ่ อ.สามพราน จ.นครปฐม ๗๓๑๖๐
โทร.๐-๒๔๒๙-๑๖๖๓, ๐-๒๔๒๙-๑๒๔๒ FAX ๐-๒๔๒๙-๑๒๔๑

ที่ ศธ ๖๐๑๑ (๒) / ๑๗๒

พฤษภาคม ๒๕๕๘

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ใช้พื้นที่เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูล


เจริญพร กำนันตำบลศรีฐาน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

ด้วย พระนราวิช อภิวัฒน์โน (ไชยนา) นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรศาสนศาสตร์
มหาบัณฑิต สาขาวิชา พุทธศาสนศึกษา รุ่นที่ ๕/๒๕๕๖ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขต
สิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “บทบาทการเผยแผ่
พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติว จังหวัดยโสธร” ซึ่งมีขั้นตอนการ
ดำเนินการวิจัยด้วยการหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือการวิจัยก่อนทำการเก็บข้อมูล โดยมี รศ.ดร.
มานพ นักการเรียน เป็นที่ปรึกษาหลัก และ ผศ. ดร. ภาमित สุขวรรณดี เป็นที่ปรึกษาร่วม
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์ จึงขอความ
อนุเคราะห์ใช้พื้นที่เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนในเขตความรับผิดชอบของท่าน เพื่อ
นำไปประกอบการดำเนินการวิจัย

จึงเจริญพรมาเพื่อพิจารณา บัณฑิตวิทยาลัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จาก
ท่านและขออนุโมทนาขอบคุณเป็นอย่างยิ่งมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร


(พระครูธีรธรรมนิเทศ, ดร.)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์สิรินธรราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์


(พระครูธีรธรรมนิเทศ, ดร.)

๒๐ พ.ค. ๕๘

โครงการบัณฑิตศึกษา

โทร. ๐-๒๔๒๙-๑๖๖๓ ต่อ ๑๗



ภาคผนวก ค
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง

บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดิว จังหวัดยโสธร

คำชี้แจง

ขอความกรุณาตอบแบบสอบถามนี้ตามเป็นจริง โดยใส่เครื่องหมาย ✓ ลงใน () หรือเติมข้อความลงในช่องว่าง ข้อมูลที่ได้ทั้งหมดจะปกปิดเป็นความลับ แต่จะนำไปวิเคราะห์ เพื่อนำผลการวิจัยไปแก้ไขปรับปรุงเกี่ยวกับบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดิว จังหวัดยโสธรให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

แบบสอบถามแบ่งออกเป็น ๓ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดิว จังหวัดยโสธร

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหามหาบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดิว จังหวัดยโสธร

ตอนที่ ๑ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

สำหรับผู้วิจัย

เลขที่แบบสอบถาม.....

<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
๑	๒	๓

๑. เพศ

๑) (...) ชาย

๒) (...) หญิง

๔

๒. อายุ

๑) (...) อายุต่ำกว่า ๒๕ ปีลงมา

๒) (...) อายุ ๒๖-๓๕ ปี

๕

๓) (...) อายุ ๓๖-๔๕ ปี

๔) (...) อายุ ๔๖ ปีขึ้นไป

๓. ระดับการศึกษา

๑) (...) ประถมศึกษา

๒) (...) มัธยมศึกษา/ปวช.

๖

๓) (...) อนุปริญญา/ปวส.

๔) (...) ปริญญาตรีขึ้นไป

๔. อาชีพ

 ๓

๑) (...) รับจ้าง/ค้าขาย

๒) (...) เกษตรกรรม

๓) (...) รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ

๔) (...) บริษัทเอกชน

๓. รายได้ต่อเดือน

 ๘

๑) (...) ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ บาทลงมา

๒) (...) ๑๐,๐๐๑-๑๕,๐๐๐ บาท

๓) (...) ๑๕,๐๐๑-๒๐,๐๐๐ บาท

๔) (...) ๒๐,๐๐๑ บาทขึ้นไป

ตอนที่ ๒ บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว
จังหวัดยโสธร

ข้อ	รายการ	ระดับความคิดเห็น					สำหรับ ผู้วิจัย
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
๑. ด้านการแสดงผลพระธรรมเทศนา							
๑.	พระสังฆาธิการแสดงธรรมไปโดยลำดับ ไม่ตัดให้ขาดความ						<input type="checkbox"/> ๕
๒.	พระสังฆาธิการอ้างเหตุผล และแนะนำให้ผู้ฟังเข้าใจง่าย						<input type="checkbox"/> ๑๐
๓.	พระสังฆาธิการตั้งจิตเมตตาปรารถนาให้เป็นประโยชน์แก่ผู้ฟัง						<input type="checkbox"/> ๑๑
๔.	พระสังฆาธิการไม่แสดงธรรมโดยเห็นแก่อาภิส						<input type="checkbox"/> ๑๒
๕.	พระสังฆาธิการไม่แสดงธรรมกระทบตนและผู้อื่น คือ ไม่ยกตนเสียดสีผู้อื่น						<input type="checkbox"/> ๑๓
๒. ด้านการสอนกรรมฐาน							
๑.	พระสังฆาธิการให้ชำระศีลให้บริสุทธิ์ก่อนปฏิบัติธรรม						<input type="checkbox"/> ๑๔
๒.	พระสังฆาธิการสอนให้ตัดปณิโพร						<input type="checkbox"/> ๑๕

ข้อ	รายการ	ระดับความคิดเห็น					สำหรับ ผู้วิจัย
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
๓.	พระสังฆาธิการใช้หลักกัลยาณมิตรธรรม ๘ ประการ						<input type="checkbox"/> ๑๖
๔.	พระสังฆาธิการสอนตามจริตความเหมาะสมแก่ผู้ปฏิบัติ						<input type="checkbox"/> ๑๗
๕.	พระสังฆาธิการเลือกใช้แนวสติปัญญา ๔ ในการปฏิบัติ						<input type="checkbox"/> ๑๘
๓. ด้านการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน							
๑.	พระสังฆาธิการจัดให้สามเณรที่บรรพชาได้ศึกษาเล่าเรียนและปฏิบัติตามพระธรรมวินัย						<input type="checkbox"/> ๑๙
๒.	พระสังฆาธิการร่วมมือผู้ปกครอง ครูอาจารย์สถานศึกษา องค์กรท้องถิ่น						<input type="checkbox"/> ๒๐
๓.	พระสังฆาธิการปฏิบัติตามหลักประเพณีของชุมชนและพุทธบัญญัติ						<input type="checkbox"/> ๒๑
๔.	พระสังฆาธิการปลูกฝังศีลธรรมให้กับเยาวชน						<input type="checkbox"/> ๒๒
๕.	พระสังฆาธิการเห็นความสำคัญของการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน						<input type="checkbox"/> ๒๓

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหามหาวิทยาลัยบูรพาด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร

๑) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ปัญหา.....

.....

แนวทางแก้ไข.....

.....

๒) ด้านการสอนกรรมฐาน

ปัญหา.....

.....

แนวทางแก้ไข.....

.....

๓) ด้านการอบรมสามเณรภาคฤดูร้อน

ปัญหา.....

.....

แนวทางแก้ไข.....

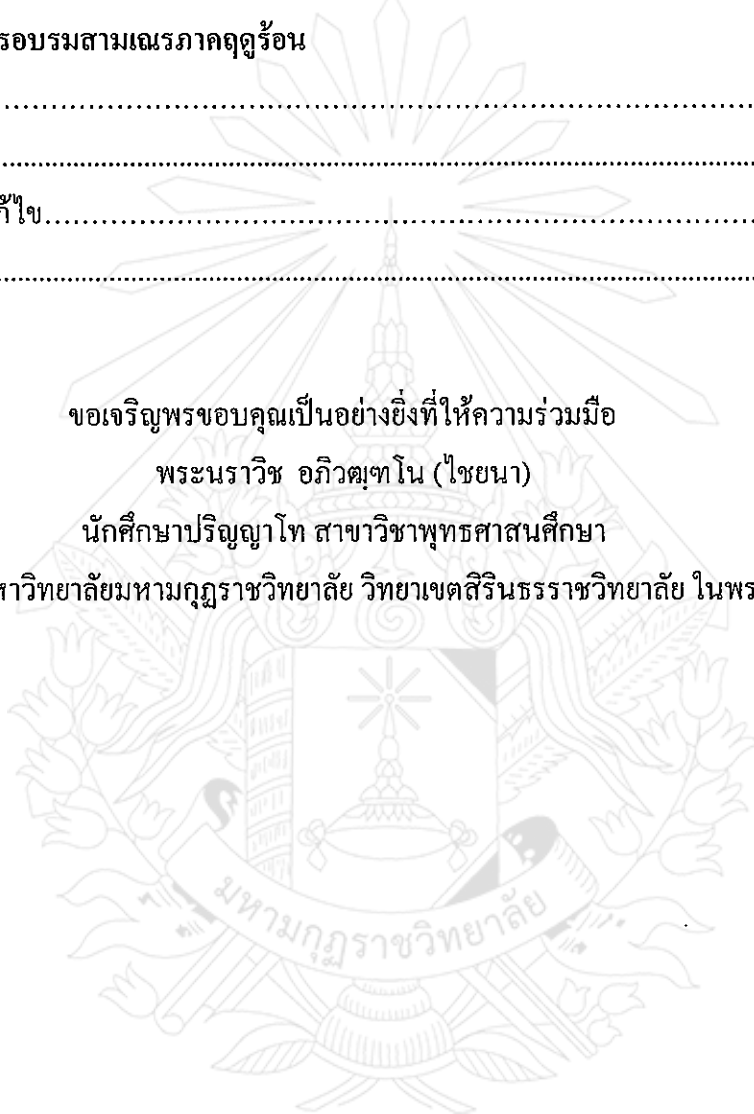
.....

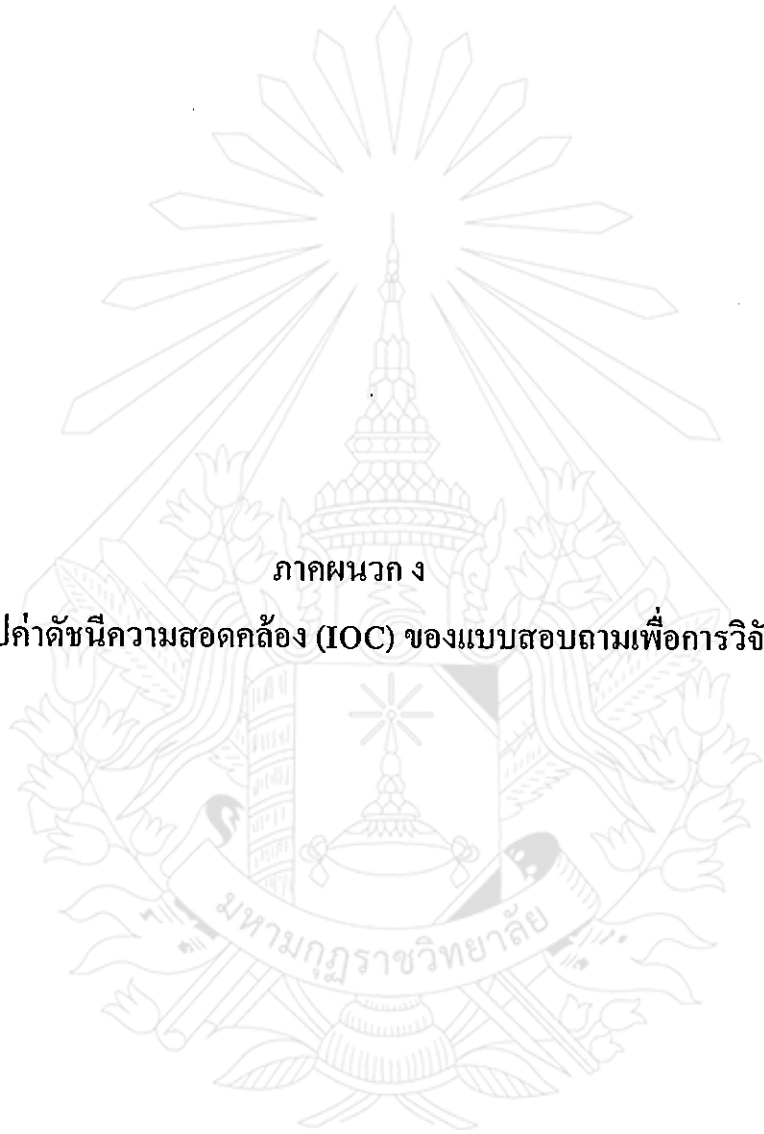
ขอเจริญพรขอบคุณเป็นอย่างยิ่งที่ให้ความร่วมมือ

พระนราวิช อภิวตฺตโน (ไชยนา)

นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์





ภาคผนวก ง

ผลสรุปค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

วิเคราะห์ความเที่ยงตรงทางเนื้อหาของแบบสอบถามเพื่อการวิจัย (IOC)

ชื่อเรื่อง "บทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว
จังหวัดยโสธร

ชื่อนักศึกษา พระนราวิช อภิวัตตุนันท์ รุ่นที่ ๕ /๒๕๕๖ สาขาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

๑) พระสมชัย กิตติญาณ (ดร.)

วุฒิการศึกษา

Ph.D. (Buddhist Studies) มหาวิทยาลัยมจร ประเทศอินเดีย

ตำแหน่งปัจจุบัน

อาจารย์ประจำหลักสูตร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์ จังหวัดนครปฐม

๒) พระเกื้อพงษ์ ปิยธมฺโม

วุฒิการศึกษา

ศน.ม. (พุทธศาสนศึกษา) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ตำแหน่งปัจจุบัน

อาจารย์ประจำหลักสูตร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์ จังหวัดนครปฐม

๓) นายวิญญู กิณะเสน

วุฒิการศึกษา

Ph.D.(Buddist Studies) มหาวิทยาลัยมจร ประเทศอินเดีย

ตำแหน่งปัจจุบัน

บรรณารักษ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิริน
ธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์ จังหวัดนครปฐม

คำชี้แจง ทำเครื่องหมาย (/) ลงในช่องความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ให้คะแนน +๑ หมายถึง

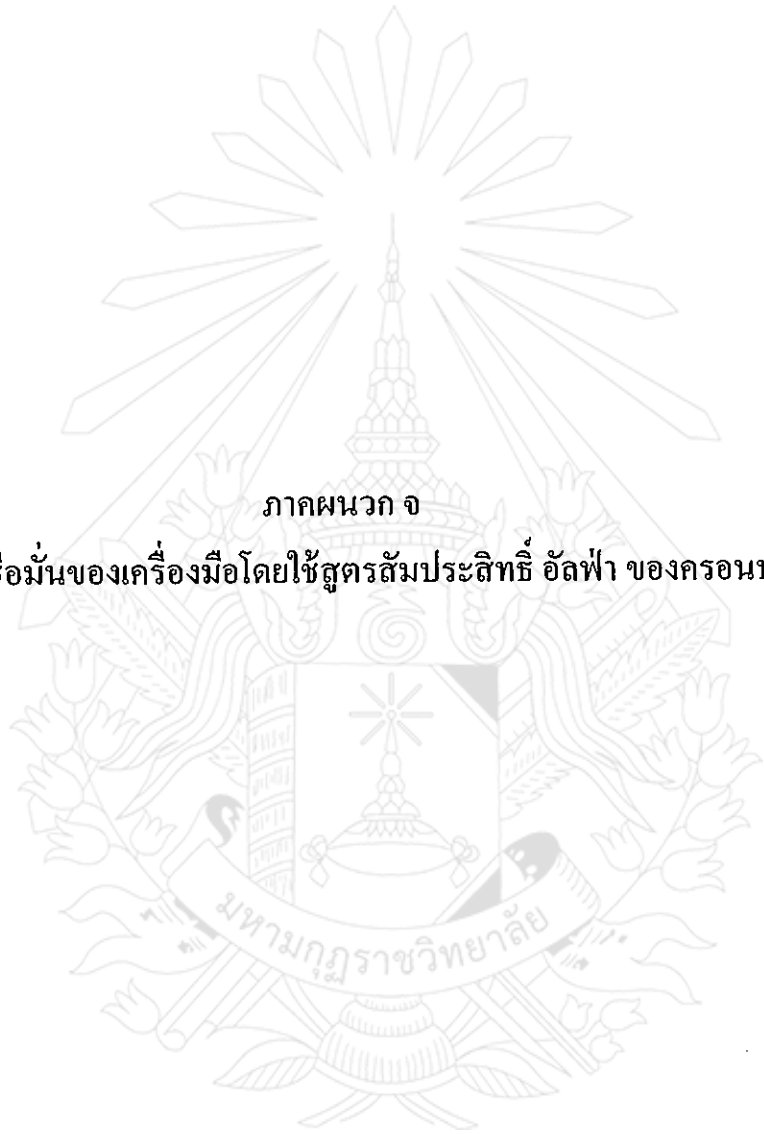
แน่ใจว่าแบบสอบถามนี้เหมาะสมกับเนื้อหาและสอดคล้องกับ
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ให้คะแนน ๐ หมายถึง

ไม่แน่ใจว่าแบบสอบถามนี้มีความเหมาะสมกับเนื้อหาและสอดคล้องกับ
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ให้คะแนน -๑ หมายถึง

แน่ใจว่าแบบสอบถามนี้ไม่มีความเหมาะสมกับเนื้อหาและสอดคล้องกับ
วัตถุประสงค์ของการวิจัย



ภาคผนวก จ

ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์ อัลฟา ของครอนบาค

ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach)

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item Total Correlation	Alpha if Item Deleted
A๑	๔๗.๗๓๖๖	๑๑๕.๓๘๔๓	.๖๒๔๕	.๘๗๒๒
A๒	๔๗.๕๓๑๐	๑๑๕.๖๐๐๐	.๖๔๗๕	.๘๗๑๕
A๓	๔๘.๒๒๕๘	๑๑๑.๕๘๑๒	.๗๔๑๑	.๘๖๗๑
A๔	๔๘.๓๒๘๐	๑๑.๔๕๔๐	.๗๔๔๗	.๘๖๖๒
A๕	๔๘.๑๑๘๓	๑๑๓.๔๑๓๐	.๖๘๑๓	.๘๖๕๗
B๑	๔๗.๕๓๑๐	๑๑๓.๓๖๒๗	.๕๘๖๔	.๘๗๒๖
B๒	๔๘.๒๕๗๐	๑๕.๕๕๔๐	.๗๖๗๕	.๘๖๕๓
B๓	๔๘.๑๑๒๕	๑๑.๗๖๒๐	.๗๖๔๐	.๘๖๕๕
B๔	๔๘.๓๑๗๒	๑๕.๓๖๓๗	.๓๔๘๐	.๕๘๐๐
B๕	๔๘.๓๘๗๑	๑๑.๘๗๒๐	.๗๖๕๔	.๘๖๕๓
C๑	๔๗.๔๖๒๔	๑๑๘.๖๒๘๓	.๕๕๐๐	.๘๗๖๗
C๒	๔๗.๘๔๔๑	๑๑๓.๑๓๗๗	.๖๖๕๐	.๘๖๕๕
C๓	๔๘.๒๕๗๐	๑๗.๕๘๒๘	.๖๖๔๔	.๘๖๘๕
C๔	๔๗.๕๓๒๓	๑๒๒.๘๒๓๓	.๒๑๕๘	.๘๘๗๑
C๕	๔๗.๖๗๗๔	๑๒๖.๔๖๗๐	.๕๕๔๐	.๘๕๗๐

Reliability Coefficients

N of Cases = ๓๐

N of Items = ๑๕

Alpha = .๘๘๑๕



ภาคผนวก จ
ตารางสำเร็จรูปการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของเกรจซี่ (Krejcie) และมอร์แกน
(Morgan)

ตารางสำเร็จรูปการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของเกรจซี่ (Krejcie) และมอร์แกน (Morgan)

N	s	N	s	N	s	N	s	N	s
๑๐	๑๐	๑๐๐	๑๐	๑๒๐	๑๒	๑๕๐	๑๕	๑๘๐	๑๘
๑๕	๑๕	๑๑๐	๑๑	๑๓๐	๑๓	๑๖๐	๑๖	๑๙๐	๑๙
๒๐	๒๐	๑๒๐	๑๒	๑๔๐	๑๔	๑๗๐	๑๗	๒๐๐	๒๐
๒๕	๒๕	๑๓๐	๑๓	๑๕๐	๑๕	๑๘๐	๑๘	๒๑๐	๒๑
๓๐	๓๐	๑๔๐	๑๔	๑๖๐	๑๖	๑๙๐	๑๙	๒๒๐	๒๒
๓๕	๓๕	๑๕๐	๑๕	๑๗๐	๑๗	๒๐๐	๒๐	๒๓๐	๒๓
๔๐	๔๐	๑๖๐	๑๖	๑๘๐	๑๘	๒๑๐	๒๑	๒๔๐	๒๔
๔๕	๔๕	๑๗๐	๑๗	๑๙๐	๑๙	๒๒๐	๒๒	๒๕๐	๒๕
๕๐	๕๐	๑๘๐	๑๘	๒๐๐	๒๐	๒๓๐	๒๓	๒๖๐	๒๖
๕๕	๕๕	๑๙๐	๑๙	๒๑๐	๒๑	๒๔๐	๒๔	๒๗๐	๒๗
๖๐	๖๐	๒๐๐	๒๐	๒๒๐	๒๒	๒๕๐	๒๕	๒๘๐	๒๘
๖๕	๖๕	๒๑๐	๒๑	๒๓๐	๒๓	๒๖๐	๒๖	๒๙๐	๒๙
๗๐	๗๐	๒๒๐	๒๒	๒๔๐	๒๔	๒๗๐	๒๗	๓๐๐	๓๐
๗๕	๗๕	๒๓๐	๒๓	๒๕๐	๒๕	๒๘๐	๒๘	๓๑๐	๓๑
๘๐	๘๐	๒๔๐	๒๔	๒๖๐	๒๖	๒๙๐	๒๙	๓๒๐	๓๒
๘๕	๘๕	๒๕๐	๒๕	๒๗๐	๒๗	๓๐๐	๓๐	๓๓๐	๓๓
๙๐	๙๐	๒๖๐	๒๖	๒๘๐	๒๘	๓๑๐	๓๑	๓๔๐	๓๔
๙๕	๙๕	๒๗๐	๒๗	๒๙๐	๒๙	๓๒๐	๓๒	๓๕๐	๓๕

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-ฉายา/สกุล	พระนราวิห อภิวัชฌโน (นราวิห ไชยนา)
วัน เดือน ปี เกิด	วันที่ ๒๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๒
สถานที่เกิด	บ้านเลขที่ ๖๕ หมู่ที่ ๑ ตำบลศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ๓๕๑๕๐
ที่อยู่ปัจจุบัน	เลขที่ ๑ หมู่ที่ - ตำบลในเมือง อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร ๓๕๐๐๐
การศึกษา	
พ.ศ. ๒๕๓๔	นักธรรมชั้นเอก
พ.ศ. ๒๕๔๐	ศาสตราจารย์บัณฑิต (ศน.บ.) ภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	
พ.ศ. ๒๕๕๒	ครูพระสอนปริยัติธรรม โรงเรียนพระปริยัติโรงเรียนเทพสถิตวิทยาลัย ตำบลสามแยก อำเภอเสิงสาง จังหวัดยโสธร
พ.ศ. ๒๕๕๓	วิทยากร อบรมกรรมฐานวิปัสสนาจารย์ของครูสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม สำนักปฏิบัติธรรมธรรมโมลี ตำบลหนองน้ำแดง อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา
พ.ศ. ๒๕๕๓	เป็นพระธรรมทูตเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดยโสธร